2.

GVLIELMI

BVDAEI CONSILIARII REgij libellorumq; magistri in prætorio, altera æditio Annotationum in Pandectas.

Opera & expensa Conradi Resch.

M. D. XXXIIII.

G. BVDAEVS DAVIDI BV-
reſio Conſiliario regio in cu-
ria Rotomagenſi, S.

QVVM certo pridem meditatoq; proposito Dauid Bureſi, uitam ita inſtituiſſem, ut mihi nec uxore nec liberis, nec curis uacanti domeſticis, nec cæteris ſtudiorũ a uocamentis, ſtudioſo tamẽ perinde eſſe uacaret, ipſe necopinato fato inde abreptus, diuq; ac multum aulicis auris iſſdemq; euariantibus iactatus atq; exagitatus, aliquot annos uitæ ſolicita quadam in inertia dicam an immuni tate transegi: eius (inquam) operis immunitate, quo opere animus meus in ſeceſſus ocio priuataq; uitæ tranquillitate paſci ac uegetari ſolebat, ut ambroſia quadã cœleſtium abſtruſarum ſibi uiuentium. Nuper autem mihi conuerſo pene euentu, oblata uel reuiſendi domũ uel remigrandi occaſione, cætera quidem ingemiſcens, id denum, ut in rebus tantum non comploratis (quæ tũc erat hominum opinio) libens hilarisq; accepi quod datur: feci etiam cupidiſſime, ut etſi ad ordinẽ amplioris interea tranſire mihi benignitate regia cõtigerat, eadem haud ſecus uoluntatem, idem uitæ exigendæ in ſpiritum, animi deſtinatione retinerem: quanquã nunc

foro

foro operam danti quotidianam, non æque animo inde
gendi libertas constat & prolixitas, atq; mihi antè
stitit in sinu cõmentanti Philologiæ. Reddere igitur
mum sibi, meq; literarum cultui, uelle cœperam: quam
do tum primum id licere tanto interuallo cœperat.
uero quo minus expedite atq; ex sententia facerem, lo
gioris uacationis licentia, dissolutaq; remissio animi
leuiter obstabat. Imperatas enim operas ipse animus
eodem obsequio accipere obireq; poterat. Id quidem
commodum aliquantisper negocium mihi exhibuit, ip
stauratiuam commentandi rationem inire cogitanti
utiq; quoad sensim acrius mecum acriusq; agendo, e
aliquando perductus sum, ut commentariorum uolu
syluas carie iam & situ squallidas percurrere institue
rem, si quid inde forte exire posset, quod priora nostra
eodem tenore subsequeretur, consimiliq; fauore. Hui
rei accincto, incumbentiq; forulis perscrutandis, ex
euntes inde in primis Annotationum reliquiæ, utcũq;
olim collectæ ex animaduersionibus in Pandectas, arg
mentum mihi suppeditare uisæ sunt, animum ad uetera
(quod aiunt) præsepia quoquo modo admoliendi. Fore
enim arbitrabar, si pristinum tandem pabulum ego
uisset, tum deniq; ut peregre nos redijsse hominibus no
stris ostenderemus, studiosis etiam quibusdam ut tuæ
nibus desiderium nostri minueremus. At uero ut ab hoc
primum opere desitum institutum reaustpicarer, cõtra
quam

quàm testatione consignata non semel (ut opinor) factu
rum me dixeram, homines non pauci in causa mihi fue
runt: quorum in occursu flagitationes præcidere, tanti
utiq; esse putaui, & tanquam non præstitæ pollicitatio
nis exprobrationes tacitas, ut ab incõstantia semel ego
male audire mallem, quàm semper eo nomine nequic-
quam interpellari. Simul rem pro derelicto habitam et
expositam, repetere me debere tollereq; aiebant: quum
nullus eam sustulisse adhuc uideri uellet: uidelicet ut ie-
iuni argumenti atq; aridi ad doctrinam commendan
dam nomenq; scriptoris illustrandum. Neq; enim aliud
causæ fuisse reor, quòd res in medio posita, à nullo non
neglecta adhuc esse uideatur. Proinde seu publice, seu
priuatim ea de re appellatus quasi sartorum iuris tecto
rumq; redemptor, tametsi sæpius conductione renun-
ciata: hoc quicquid est defungendi gratia dependendum
esse putaui: atq; ut semel id nomen mihi expungeretur
quod iamdiu pro inani irritoq; haberi in tabulis publi-
cis, mecum ipse ratiocinabar, ob ea quæ suprà dixi.
Id uero Buresi suauissime cum pro nostra amicitia mu-
tuis inter nos officijs, tuis longe cõmendabilioribus cõ
firmata: tũ uero doctrinæ tuæ merito in utraq; lingua
nos medioeris, ut parcissime loquar, tuis uelut auspicijs
editum peruulgatumq; uolui. Cæterum & à te & ab
optimo quoq; doctrinæ elegantioris in iurisdictione re-
sidentium, aut siquis est unus in primis, qui publicã ui-

uicem amplius te lætetur doleatue ob lectionem iuris ci
ſciplinamq; rectè ſecus ue conſtitutam : ab eo quaſi a
actore publico, ſtudioſæq; nationis cognitore: hoc mo
non inepte (ut opinor) cauero: neminem eo nomine
me quicquam amplius petiturum: etiam ſi in ære ſcri
ſe eſt adhuc noſtro nonnihil quod diſſoluere poſſimus
ſi ſummo iure nobiſcum homines experiri pergerent
Nam quum ægre debitum agnouerim, quod accepta
mihi eſſe latum non ab re exiſtimabam: uix eſt ut bon
aliquam operam in reliquum nauare queam, quod
è manibus abieci. Et moribus ita comparatum eſt, ne
ſti: ut qui tarda nomina appellando eaq; ancipitia ha
bere ſe experti fuerint: ſi partem forte fortuna non mi
nimam in præſens abſtulerint, in reliqua ne ma
gnopere ſolliciti ferè ſint, eorum etiam ra
tionem nullã ut propemodum
habeant. Vale. Pariſijs.
Octauo Calend. Iu
nias. 1526.

RELIQVA
RVM ANNOTATIONVM
in legum Pandectas, Index.

A.

Abruptũ et abſciſſũ 209
Accepto ferre 113
Ad beſtias damnari 140
Adærare et adæratæ ſpecies 153
Ædilack 42. Admiſſarius 7
Admiſſura eodem
Admittere eodem
Admittere equum eodem
Aduenæ & coloni 329
Aduocare 145.146.147
Aduocatio eodem
Aduocatus 145
Aedicula 116
Aequi bonifacere 223
Aerarij ſeu excuſores 275
Aeſtimare litem 108,101
Aeſtimatio litis eod. (118
Agere cum populo et patribus
Ager proſciſſus et reſtibilis 301
Agonothetes 266
Agrum nouare eodem
Agronomi 269
Agminales equi 267
Agnati & gentiles 304
Ακρίβως & ἄκριτα 35
Ακρόδρυα 327
Album iudicum 238
Allegere & allecti 158
Alexipharmaca 323
Ανακρίναι 26,27
Ανάκρισις eodem
Andria Cretenſ. 27
Angariæ 99
Animaduertendus locus de iuris interpretatione 55. & de populi Rom. poteſtate 49
Animaduerſio in facinoroſos 256
Animaduerſio uirorum olim in uxores 88
Annus intercalaris 309
Anquirere capitis 112
Ante diem decimũ calend. & poſt diem decimũ calendarũ

quomodo utroq; ſermone undecimus dies ſignificetur 319
Anteſtari 25
Antiquius & antiquiſſimum 204.205
Aphoriſmi 332
Apophthegmata eodem
Apoſynagogi 133
Ἀπρλιῶ tolerare 521
Approbare & probare 114
Approbatum et probatũ opus 113
Ἀπροσδοκήτως, necopinato 5
Aqua & igni interdicere 130
Aquam perdere 252
Aquilex 275. Aquæliciũ eod.
Archippocomus 101
Archiuum 158
ariopagus ſicariorũ uindex 171
Arregona medicamenta 89
Artes liberales 298
Aſtynomia 269
Athenien. undecimuiri 257
Athlothetes 267
Atocia medicamenta 89
Attalica aulæa 303. Auerta 101
Auguſti duo primum pari potestate Romæ creati 71
Auſcultatores & echemythi 228 A
Autophoros fur
Αξίωμα ἀξιωματικὸν et μ 71 ſαλδορ, maieſtas

B.

BAbylonica aulæa 303
Balani id eſt glandes 528
Βαλανηρὰ
Barbara uerba in tribus poſtremis lib. Cod. Iuſtini. 101.148 330
Baſis ſtructilis 304
Belluata ſtragula 299
Benigne facere
Beſtijs obijci et ſubijci, et ad beſtias damnari 140 7
Βιβάζειν admittere 528
Boni conſulere 87
Buprestis

C.

CAeſaris Iulij tempus 121
eius intercalatio eodem 256
Camelarij καμηλῖται eodem
Camelelates Camele

Camelekaſia eodem
Campe 87
Candidati 117.126
Candidatoga 188
Cãdidatorũ inſenatu mos priſ
Cantharides 289 (cus 295
Canticum palmarium & laureatum 6
Capitalium rerum mos 97
Capitales triumuiri 256
Capitis anquirere 112
Capitis litem æſtimare 111
Cardo & decumanus 115
Caſtrenſia principia 214
Cathartmata 135
Cauere 93
Cauere obſidibus, capite, & ab aliquo 93
Cauſæ & cauſam ſubſcribere, & in cauſam deſcendere 3
Cauſam dicere 31.35
Cauſam dicere ex uinculis eod.
Cautores 94
Centuriata comitia 117
Centuriæ prærogatiuæ 117.118 119
Centurionum uitis 218
Certa crimina 91
Chartophylatium 158
Chartopratæ 151
Chomata id eſt aggeres 19
Χεοκοπῶρ et Χεοκοπία 152
Cibaria uua 322
Cimeliarchus et cimeliarchion
Cintia lex 108 (115
Circumuenire iuditio 75
Circumuenire quid ſit 76
Clarigatio 174
Claſſes et quintæ claſſis 118.120
Clepſydra, & ad clepſydram orare 250
Clientes Romanorum 202
Codicilli & codicillaris potestas 98
Codicis tres libri poſtremi 101
Codicis librorum uerba barbara eodem 149
Cognitores 144.145.147
Cohortales 155
Coire 21.96
Coloni & aduenæ 529
Colonia 270

Columellæ locus 513
Comites iudicum 104
Comites ex cohorte prætoria 106
Comitia curiata & centuriata 117
Commata 19
Commentitium 175
Comopolis 149
Comparatum 504
Compendium 280
Congiarium 217
Conseruare comiter maiestatem & imperiũ po.Ro. 51
Confessus 152
Constare rationem 217
Constituere maiestatem 50
Constituta quæstio 80
Constitutio iudicij 4
Consulere boni 223
Contrahere & distrahere 300
Conuasare 25
Conuenire 73.74
Conuenticula 29
Conuentus 734
Crimen maiestatis 53
Crimen uideri admissum pronunciantes 50
Crimina certa 82
Cucuma & cucumella
Curatores magistratus & positi 275
Curiales 35
Curiones eodem
Curionatus eodem
Curiæ quinqueiudicum 276
Cursus publicus 234
Cursus uehicularis 95
Custodes & subscriptores 2

D.

Dãnari causa indicta 55
Dare nomẽ militiæ 107 213
Debiti solutio unde dicta 300
Decedere & decedere de officio & more 45 267
Decemprimi 82
Decernere quæstionem 258
Decimã Herculi dicare
Decoquere, decoquere spei bonæ, decoctores 115
Decumanus & cardo
Decuriæ iudicum 245
Defensores ciuitatum 153
Definitio aphorismos 332
Deglubere & deglabrare 9
Διάνωσις 164
Denunciare testimonium 22
Deportatio 177
Depositorium librarij 276
Deprehensus 67
Descendere in causam 3
Designatores mansionarij 235
Designati magistratus 293
Detrectare 66
Diacatoche 151
Dialectici quibus similes 20
Diathyra & prothyra 330 331
Dicere mulctam 38
Dicere sacramento & doti 40
Dicendi tempora libera 251
Dicta & pacta sponsa 41
Dies dicta 41
Dies legitimi 250
Dies iudiciales 258
Dies exemptiles 315
Dignitas & uenustas 226
Dij iudiciorum præsides 258
Diploma 98
Disceptatio libera 280
Dispendium 281
Distrahere 300
Diuisores 121
Diui fratres 73
Donatiuum 217
Draconis lex insignis 172
Drusus tribunus plebis 15
Ducenarij iudices 261
Duo Augusti 72
Duodecim primi Franciæ 268
Duracina uua 522

E.

Ecbolia & phthoria 89
Echemythi 228
Elæmporus 228. 267
Emmelia & melos 142
Emerere & emerita 218
Enopliæ saltationes 142
Eparchi iudices 257
Ephemerides 521
Ἔποικοι 222
Epimicia 6
Episcopus 230
Epistathmi 235

Equi agminales 267
Equites iudices & selecti 242 243
Equorum productio 230
Eruca 87
Euangelia & Euangelium 6
Euectiones 101
Euerrit legendum in Luca non euertit 12
Euerriculum 11
Euerriculare 12
Exauctoratæ legiones 207
Exceptionum formula 61
Excusores ærarij 275
Exemplum memorabile 127
Exemptiles dies 315
Eximere pœnæ, noxæ, notæ, supplicio, & ex reis 96. 97
Exilium uoluntarium 164
Exilium olim pœna legum 165
Exilium liberum 280
Exilij causa solum uertere 164 165
Expiamentum homicidij 168
Expiator Iupiter 169
Expilare 26
Expilator 31
Extorris 153
Ex uinculis causam dicere 33

F.

FAbrorum præfectus 274
Facere æqui boni 221
Facere obenigne 209
Feris obiecti 140
Ferre quæstionem 80
Fide publica uenire 44
Flagitare stuprum 1
Fœderati 220
Fœminæ togatæ 187
Formula exceptionum 61
Formularij 148
Forum 264
Franciæ palladium 129
Frumentatores 228
Fur è græco ductum 4

G.

GAllinaceus 94
Gentiles & agnati 304
Gerere rem & res 207
Græca pro latinis habita 4
Græca in præterito significatio nem præsentis habentia 115
Gramma

Grämatophylacium 158
Grassari 156
Grassator 160
Gymnasiarchæ 271.
Gynæconomi 271

H.

HErculi dicatæ decimæ 288
Hetæriarcha 28
Hieremiæ locus 9
Hippelates 101
Hippocomi 236
Homicidij expiatio 168
Homicidæ abominandi 168
Hominis oppignerandi ius 173
Hospitij ius 194
Hospitium publicum eodem
Hospitalis tessera eodem
Hospitalis Iupiter 196
Hospitium inter Milesios et Sy baritas 197
Hydraulus 150
Hypomnematographi 149

I.

IMitatum passiue dictũ 98
Imminuere magistratũ 53
Imminuere maiestatem populi Romani 49
Imperandi modi usus 202
Imperium comiter seruare & imminuere 52
Impostura 26
Inauditus 84
Incola 328
Incolæ metœci 149
Indicium menytrum 6
Indicium 60
Indicium prodere 129
Indicium profiteri & sibi postulare 75
Indicta causa damnari 55
Inire magistratum 293
In manu mariti esse 87
Inquirere & quærere 78
Inspectio 231
Inspectores eodem
Inspicere eodem
Intercalaris mensis 309
Intercalatio Cæsaris 300
Interdicere aqua & igni 110
Inter reos recipi 97
Interrogatio prisca testium 72
Ἴσμος in compositione 9
Iudicare perduellionis 47

Iudicare quid sit 47
Iudex quæstionis 85
Iudicandi munus graue 259
Iudicandi necessitas 253
Iudicantium numerus 246
Iudices 257
Iudices equites, selecti nongenti 242, 243
Iudices ducenarij 261
Iudicia publica quomodo exercebantur olim 81
Iudicialis urna 242
Iudicialis sportula 255
Iudiciariæ leges 240
Iudicibus tabellæ datæ 80
Iudicibus præerat prætor 245
Iudicio circumuenire 75
Iudiciorũ qui dij præsides 258
Iudicium prolusorium 181
Iudicium in senatu factum 251
Iudicum comites 104
Iudicum album 238
Iudicum decuriæ 245
Iudicũ reiectio & subsortitio 247
Iupiter sodalitius, philius 28, expiator 169, hospitalis 198
Iuris interpretes locos disceruantes male componunt 58
Iurisdictio libera 264
In iure 64
Iusta uxor

K.

Κατασασιάζαρ 4
Κατάφωζος 105
Κλέμμα 4
Κλέπτης 164
Κόρρη

L.

Laedere maiestatem 49
Lasciuia 10, 91
Legati duorum generum 279
Legati oratores 74
Legationes liberæ 277
Legiones exauctoratæ 29
Lex de sodalitijs 58
Lex de usuris 108
Lex Cintia 107
Lex socialis 172
Lex Draconis 154
Leges sacratæ 240
Leges iudiciariæ 250
Legitimi dies 148
Legulei 251
Libera dicendi tempora 277
Liberæ legationes 279
Libera mandata 280
Libera iurisdictio eodem
Libera disceptatio eodem
Liberum exilium 298
Liberales artes 200
Liberi 276
Librarij depositorum 233
Limenarchæ 234
Limenophylacia 116
Limes 108
Litem capitis æstimare 109
Lites æstimatæ 232
Logographi 306
Lorica 307
Loricare 32
Lucæ locus 140
Ludus quid sit 139
Ludus uenatorius 90
Lustrare

M.

Magister populi 118
Magistratus & præpositi 271
Magistratus designati, & magistratum inire 293
Magistratũ petere nõ uetabat lex de ambitu 294
Magistratuum creatio 117
Maiestas quid sit 48
Maiestas in populo 49
Maiestatem minuere 52
Maiestatem soluere 50
Maiestatem retinere eodem
Maiestatem constituere eodem
Maiestatem po. Ro. comiter cõseruare 201
Maiestatis crimẽ 53
Mandata libera 279
Mansionarij designatores 235
Mansiones militares 234
Marcipores 305
Mariti in manu esse 87
Mastigophoros 267
Medicamenta uenenata 88
Melos 142
Μελλονύμφιος 158
Melloproximi eodem
Μελλοθάνατος 151
Menytrum indicium 6

Mensis intercalaris 309
Mensores ad podismon 274
Merere & emerere 218
Metatores 274
Metœci 149
Metrocomia eodem
Militia imaginaria et eius principia 213
Militiæ nomen dare 107, 215
Missio militaris 107
Mittere successorem 44
Molle 209
Mulctam dicere 58
Munerarius 290
Munifices 299
Munus 289
Munus personale 255
Munerum publicorum diuisio 268

N.

Ναίσιον. 116
Nec pro non usurpatum 5
Necopinato 5
Nepenthes 524
Nomen dare militiæ 107, 213
Nomenclatores eodem
Nomenclatura eodem
Non particulam deesse ad legem Iuliam de adulteris 257
Non liquere de causa 245
Nongenti iudices 125
Notoria quæ sint 301
Noualis & nouale 318
Nouare agrum 318
Nudiusquartusdecimus 129
Nunciare

O.

Obrepere ad honorē 102
Officium 179
ὀνηλάτης 256
ὀνοματολόγοι nomenclatores 117
Optiones qui dicti 275
ὀπώρα 328
Oratores legati 74
Orare ad clepsydram 270
Orchestodidascalus 145
Ordinare 234
Osprione & osprionia 267
Ouidij de maiestate uersus 45. (49
Oxytoca 89

P.

Pacta & dicta sponsa 41
Pædonomi 271
παιδακὴ
Palladium Franciæ 320
Pallia 119
Palmata toga 304
Paria & parem rationem facere 271, 273
Parippus & parhippus 100
Parœcia 233
Parochi 232
Parricidarum supplicia 95
Pars herculeana 288
Pastus 155
Patria potestas 84
Patronus 145
Pauli Apostoli locus et allusio 328
Pendentes rei 31
Perdere aquam 252
Perduellio 47, 53
Periculum pro reatu 14
Peripetasma 303
Peristroma eodem
Peripsema 136
Perscribere 225
Perscriptor 226
Persecutor 155
Petere magistratus non uetabat lex de ambitu 294
φαρμακοὶ 169
Pharmacopolæ 523
Phiditia Lacedæmoniorum 27
Philtra 88
Phthoria 89
Picta toga 188
Pignerandi hominis ius 173
Plagæ 303
Podismos 274
Polemarchi 270
Pollucere 288
Postulare quæstionem 82
Potestas codicillaris 59
Potestas patria 84
Pragmaticarius 148
Pragmatici 114
Præcidere 211
Præcise eodem
Præcisum 208
Præfectus fabrorum 274
Præfractum 208

Præpositi & magistratus 271
Prærogatiua quomodo usurpe tur 117.120
Præscribere pro excipere 62
Præsides iudiciorũ dij 258
Præsidium & presidia 214
Prætexta pulla 192
Prætexta toga 183.184.189
Prætexta poni solita à prætore pronunciaturo sententiam ca pitalem 192
Prætextati ludos spectabãt eo. 67
Prætoriani
Prætor præerat iudicibus et iu dicijs 245
Presbyteri 206
Principia militaria & castren sia 214
Probatum & probare 113.114
Probrum & stuprum 63
Procurator 145
Prodere iudicium 129
Productio equorum 230
Programmatis propositio 31
Proludere 180
Prolusorium iudicium 181
Pronunciare nummos
Propius est
Propyleum
Proscissus ager
Προσδιορισμοὶ
Prothyrum
Prouerbiorum Salomonis lo cus
Publica fide uenire
Publicus cursus
Purpura
Pyrrhicha
Pyrrhicharij

Q.

Qvæstionis iudex in ho lo capitali
Quæstio & quæsitor
Quærere
Quæstionis iudex
Quæsita res
Quæstio constituta
Quæstionem ferre
Quæstionem decernere & po stulare
Quinque iudicum curiæ
Quinqueprimi
Quintæ classis uiri 120
Quirites 208

R.

Ratio
Reatus 271. 273
Recipi inter reos & referre in reos 14.176
Recuperatores 97
Recuperatorium iudiciũ eod.
Reda & ueredus 100
Refigere tabulam 115
Refractarium 209
Regerere 225
Regesta eodem
Reiectio iudicum 247
Relegatio 177
Reliquari 219
Rem & res gerere 207
Res quæsita et rem quærere 78
Resortiri 74
Respondere 55
Respondere ad edictum 213
Restibilis ager 301
Retinere maiestatem 50
Reum fieri, ex reis eximere, in reos referre 97

S.

Sacer homo 134
Saccularij 20
Sacoma 114
Sacrare caput cum bonis 134
Sacratæ leges 135
Sagatus 182
Saltationes 142
Sapientiæ lib. locus 220
Sardonyx 179
Scandularij 275
Securitas 42
Seges 302
Selecti iudices & equites 242 243
Senatores & quid de eis Cice ro 196
Sententiæ selectæ 244
Sententiæ palàm latæ 258
Sententiæ tabellares 157
Seruitium 27
Sesqui 210
Sitonæ, sitonia 229
Sitometræ eodem
Sitophylaces eodem
Socialis lex 107

Sodales 27
Sodalitium eodem
Sodalitates eodem
Sodalitius Iupiter 28
Solidus 150
Solstitij æstiualis ratio 307
Solum uertere 166
Soluendo ære (pro æri) esse 291
Soluere maiestatem 50
Solutio debiti 300
Sordes 14
Sordidatus 14.15.19
Spadones 317
Sponsa dicta & pacta 41
Sportulæ 255
Stellatura 154
Stipendiarij 200
Strägula bellnata 303.304
Stroboli 329
Structilis basis 330
Structoriæ ministri 275
Structores 275
Stuprum 1
Sublecti 158
Sublegere eodem
Subscribere 2
Subscriptores eodem
Subsellia 24
Subsortitio iudicum 48
Successorem mittere 317
Suffragia duplicia 24
Suppilare 90
Supprimere 306
Surrepere 313
Susceptor 32
Sycomorus 317
Syndici eodem
Σωφρονιστὴρ eodem
Σωκγρεφ

T.

Tabellæ iudicibus dari solitæ 60
Tabellæ in urnam missæ 257
Tabellaris sententia 317
Tablinum 328
Tabulæ domesticæ 328
Tabellarium 308
Tapetes & aulæa 274
Tectonica structura 328
Telum 313
Tempora dicendi liberæ 194
Tessera hospitalis 1
Testium interrogandi mos 71
Tetraëtericus 291
Thelygona medicamenta 89
Toga 183.184.189
Togatus et togatæ 182.185.187
Tolerare 321
Triumuiri 256
Turba à turbe 10
Tyrocinij dies 184

V.

Valetudinarij 274
Vehicularis cursus 99
Venatorius ludus 130
Venenata medicamenta 88
Venire fide publica 44
Venustas & dignitas 226
Veredus & reda 100
Vernactum 301
Verriculum & euerriculũ 11
Vestibulum & eius genera 331
Veterinarij 275
Viatores 332
Victimarij 276
Videri crimen admissum quando pronũciabant iudices 260
Vigintiprimi 267
Vigintiuiratus 268
Vindicare quid sit 13
Vir quam animaduersionẽ habebat olim in uxores 86
Virilis toga 183.186
Vitis centurionum 216
Vlysses stolatus 187
Vndecimuiri Athenis 257
Voluntarium exilium 184
Vrna iudicialis 242
Vrnæ iniectæ tabellæ 259
Vsuraria lex 98
Vtensilia 287
Vua edulis seu cibaria 322
Vua duracina eodem
Vxor iusta 64
Vxor quatenus fuit uiro subdita 86

X.

Xenoparochi 232

Z.

Zygostatæ 150

Finis indicis uocabulorũ in hoc opere insignium, præterq; græcorum quæ in marginibus quidem signata nõ sunt, sed per latina ferè indicantur.

EX LIBRO QVADRAGESIMOSEPTIMO DIGEST.

IN TRACTATV DE priuatis delictis, capite Nunc: Si quis (inquit Vlpianus) alienam ancillã surripuerit & flagellauerit, utraq; actiõe tenebitur: nam & serui corrupti agi poterit & furti. Legendum censeo flagitauerit, ex antiquo uno exemplari, ut sit sensus: Si etiam ancillam surreptam stuprum flagitauerit: hoc est, de stupro uehementius instantiusq; appellauerit: hoc enim significat flagitare. Cic. in Philip. Serius popu. Rom. hunc uestitum dedimus, quàm ab eo flagitati sumus. Flagito ἐπαιτῶ ἀξιῶ, αἰτῶ καὶ προσαιτῶ, significat. In cap. ultimo eiusdem tractatus. Nec cogendus erit in crimine subscribere: melius & emendatius legitur, in crimen subscribere. Subscriptio huiusce modi non tãtum in causis criminalibus, sed etiam in ciuilibus fiebat, ut hodie, cum libelli iudici porrigũtur subscripti uel à reo, id est litigatore, uel ab eius procuratore. Plinius libro. 7. Epist. Post hoc Curianus à matre exhæredatus cum cæteris cohæredibus subscripsit centumuirale iudicium: mecum non subscripsit, id est controuersiam mouit hæreditatis

Flagitare

Subscribere.

reditatis, testamentum scilicet impugnare ut inofficio
sum uolens. Idem. Scis te non subscripsisse mecum, c
iam biennium transisse, omniaq; me usu cepisse, id ci
mecum quærela non esse expertum. οἶδα γάρ σε ὡς ὀλ
ἔλαχες σὺ κλῆρον ἐμοὶ δὴ κληρονομίας Hoc recentio
res iurisconsulti iudicium dictare interdum uocant, c
dictare actionem: ut Paulus in cap. actione, titu. pro
cio. Dicitur & edere iudicium ab Vlpiano, titu. Ro
ratam haberi. Subscriptiones etiam olim in publicis
dicijs fiebant: sed pœnales non erant. Cic. in Diuinatio
Veruntamen L. Apuleium esse uideo proximum sub
scriptorem: hominem non ætate, sed usu fori exercitatione tyronem. Et paulo inferius. Quarum quem
sit habiturus non uideo: nisi quem forte ex illo grege
oratorum qui sibi subscriptionem postularunt, cui nunq;
uos delationem dedissetis, id est, qui postularunt à uo
bis, ut ad quencunq; Verris accusatio esset delata, sibi
liceret accusationi subscribere. Et rursus. Respon
debo non esse uos tales uiros commissuros aut ad eam
sam tantam à me susceptam, mihi creditam, qui
quam subscriptor me inuito aspirare posit. Quo
loco Pædianus subscriptores ait eos esse appellatos
causidicos qui adiuuare accusatorem poterant quos
oportebat summissius agere quàm cum quem sequeb
bantur. Ii etiam custodes appellabantur, ob id enim
etiam ipsi dabantur, ne accusatori corrupto facile li
cer

Subscriptores.

ret prævaricari. Idem Cicero eodem in loco. Custodem
(inquit) Tullio me apponite. Quid? mihi quàm mu
custodibus opus erit, si te semel ad meas capsas admise
rit idem ad Quintum fratrem. Gabinius absolutus est,
omnino nihil accusatore Lentulo subscriptoribusq; eius
insantius: nihil illo consilio sordidius. Huiusmodi sunt
hodie causidici, qui in causis illustribus perorandis so
lent adesse ei qui causam ipsam agit, & eum circumsta
re, gestuq; & tacita admonitione se ab eo stare profite
ri. Qui & aduocati & aduocatio etiam latine dici Aduoca
possunt. Subscribere causæ dici potest id, quod adiunge tio.
re causæ nunc dicunt, quod & in causam descendere di
cebatur, Cicero ad Atticum libro. 8. Quominus miretur
si inuitus in eam causam descendo, in qua neq; pacis Descende
neq; uictoriæ ratio quæsita sit unquam, sed semper flagi re in cau
tiosæ & calamitosæ fugæ: per translationem de parti sam.
bus Pompeianis loquens. Inde factum est ut subscribere
pro assentiri & fauere ponatur. Celsus de Asclepiade
loquens. Vlterioribus autem diebus cubantis etiam lu
xuriæ subscripsit. Traianus ad Plinium. Tuo tamen
desiderio subscripsi: & dedisse me ius trium libero
rum Suetonio Tranquillo, referri in commentarios
meos iussi, quo in loco subscripsi potest significare con
cessa: subscripto scilicet libello ea de re mihi porrecto.
Subscribere causam, est sententiæ causam assignare,

ut apud Cic. pro Clue. Video igitur iudices, animadver-
tisse censores in iudices quosdam illius consilij tunicas,
cum istam ipsam causam subscriberent.

In tractatu de furtis, cap 3. Fur est manifestus, quem
graeci appellant: reponendum hoc uerbū αὐτόφωρον,
quē graeci αὐτόφωρον appellāt. Fur à graeco dicitur. ad
in cap. 1. Vlpianus dixit. & Gellius docet libro. 6 noctiū
Atti. Nam quod nunc à graecis κλέπτης dicitur, anti-
quiore lingua φώρ dicebatur: hinc per literarum affi-
nitatem phor à phero uerbo, latine fur dictus est. Phe-
ro latinum uerbum factum est fero, ut alia non pauca
cuiusmodi sunt ago, sto, sisto, lego, plecto, libo, edo, pa-
to et: fari, graece enim pho dicitur. Ab ea uoce φώρ
uerbum φωρῶ, factum: quod deprehendo significat.
Vnde κλέπτης αὐτόφωρος, fur manifestus dicitur;
hoc est εἰλημμένος ἐπ' αὐτοφώρῳ, manifesto comma-
ctus: quod etiā trāsfertur ad alia. Nam quicunq; rus ca-
ctus, dicitur ἐπ' αὐτοφώρῳ ἁλόος, & ἐπ' αὐτοφώρῳ
ἁλωκώς, & κατάφωρος: ut adulter deprehensus.

In cap. quamuis paulo inferius, eodem: sub titulo de
fortis: notandū est uerbum constituere. Tamen in initio
(inquit Pau.) id furti faciendi tempore, constituere ma-
sum est, manifestus nec ne fur esset. Constitutio iud ei est
controuersia quædam iudicium præcedens: uulgo (ut
opinor) finem non procedendi uocamus Cic. in partitio
nibus. Atq; etiam ante iudicium de constituendo ipso
iudicio

Fur unde

Græca uerba lati na facta.

Autophoras.

Constitutio iudicij

iudicio solet esse cōtento: cū aut sit ne actio illi qui agit,
aut iam ne sit, aut num iā esse desierit, aut illa ne lege,
illis ne uerbis sit actio, quæritur. Idem in Verrem Acti.
1. Amici eius recusare ne quod nouum iudicium, neq;
ipsius cognitio, illo absente de existimatione eius consti-
ueretur. Constituendum igitur ab initio, id est iudicis
interlocutione pronunciandum aut definiendū est, utra
actione agere debeat qui furti acturus est, de quo uerbo
satis multa in priore editione dicta sunt.

Quod autem paulo inferius sequitur. Nec manifestū
furtū qd sit apparet nam quod manifestū non est: id sci
licet nec manifestum est ex uerbis legis. 12. tab. sumptum
est: olim enim nec pro non dicebant, quod etiam hodie in
quibusdam dictionibus usu inualuit. Cic. libro. 3. de legi-
bus. Senatori qui nec aderit, aut causa aut culpa esto.
Verba sunt legis antiquæ: quibus hoc significatur. Senato
ri qui ad senatum uocatus nō conuenerit, aut culpā im
putari oportere, aut in iungendā necessitatem causæ le-
gitimæ excusandæ. Sic Terentius in Heauton. Vt hanc
ei, Nec Cic. in Offi. bona nec opinata pro inopinatis dixit:
& Liuius necopinato pro inopinato, id est ἀπροσδοκήτῳ
& Necopinātis aggredi statuit. Trāq. in August.
in cap. falsus: siue id legē potius (ut mos inualuit) ap-
pellare libet: sic locus restituendus. Quid ergo si ea quæ
dicunt graeci μιώυξα petat? cuius uocis uestigia exilia

Nec p nō

Menytrum. Indicium.

in antiquo exemplari extabant, quod uidimus, alioqui εὐαγγέλια ipse legerem. Menytrum græci tam indicii quàm indicis præmium uocant. Vlpianus ipse indicium appellauit alibi supra, de condi. ob turpem causam. Sed plurali numero fere ista enunciantur uocabula, non singulari. Apud Lysiam μήνυτρα pro impunitate accipitur, quæ est præmiũ sese & conscios indicantis. Sic σωτήρια sic χαριστήρια, ἐπινίκια, & alia. Herodianus σωτήριά τε τοῦ βασιλέως ὁ δῆμος μετὰ θυσίας τῆς ἐσωσηγύριζε. Idem ὁμολόγει τε χαριστήρια διὰ ἔθυε σωτήρια. ludos & sacrificia significans dijs facta, pro detecta & comperta in Commodum Cæsarem coniuratione. Euangelia, præmium ob iucundũ nuncium. Cicero ad Atticum. O suaues duas Epistolas, quibus Euãgelia deberi fateor. Isocrates pro sacrificio accepto in Areopag. εὐαγγέλια ἢ δίκης ἢ ξένης πεθύκαμεν. Etymerus ἀσυσείας ξ. pro præmio nuncij singulariter dixit εὐαγγέλιον δέ μοι ἔσω. Apud nos ignes nocturni fiunt Euangeliorum nomine. Sic epinicia celebrantur apud nos, cum supplicationes decernuntur obsecrationesq; solennes: & cum canticum palmarium & laureatum canitur ob partam uictoriam. Atq; etiam euangelia decernuntur aut ob filiũ principi natũ, aut ob aliam quãuis nunciũ hilariorẽ. Lucia. epinicia pro epulo posuit uictoriæ causa dato. Tranquill. in Nerone usus est. Affirmauit lætum inter lætos cantaturum epinicia.

Euangelia.

In eodẽ tractatu de furtis, ca. Si quis uxori: locus sic furari potest. Si quis asinũ meũ coegisset, & in equas suas ἐπὶ τὴν ὀχείαν duntaxat captum admisisset, furti non tenetur: quanquam coegisset uerbum parum hic cõuenire uidetur, pro concluisset uel abegisset. Admittere est marem fœminæ, aut mari fœminam admouere ad initum. Columel. libro septimo. Patruus meus arietes feros mercatus, quosdam in agros transtulit et manufactos tectis ouibus admisit. Plinius lib. 10. Equas autem post tertium diem aut post unum abenixu utiliter admitti putãt, cogunt; inuitas. Et admissura Col. eodem libro. Nec admissuræ certa tempora seruentur. Sic Genesis. 30. capi. Quando uero serotina admissura erat & conceptus extremus, non ponebat eas. Iuuenalis poëtice dixit: Iam fas est, admitte uiros: satyra sexta. Inde etiam admissarius, equus, asinus, uel taurus ad initum electus. Columella. Quidam præcipiunt eodem tempore quo mulas admissarium saginare, ut hac sagina hilarus plurimis fœminis sufficiat. Græci admittere βιβάζειν dicunt. Aristoteles de suibus. ἄρρεν δὲ ὀργῶσαν βιβάζειν, μία ὀχεῖα ἀρκεῖ. Itidem Plutarchus in Lycurgo. Herodotus ἐφιέναι quasi admittere ad uerbum dixit. sic enim in Thalia scribit. τέλος δὲ ἐπιβῆναι ὀχεύσαι πλὴν ἵππον. & in Melpomene. ἐπεὶ δὲ προσίη ἡ ὥρη κυίσκεσθαι τὰς ἵππους, ἐπιβῆσαι τοὺς ὄνους

Admittere.

Admissura.

Admissarius.

τοὺς ὄνους. Cicero in Pisonem admissarium pro homine libidinis peruagatæ posuit, ad omnium fœminarum libidinem expositio. Itaq; admissarius iste simulatq; audiuit uoluptatem à philosopho tantopere laudari, nihil expiscatus, sic sensus suos omnes uoluptarios incitauit, ut nō magistrum uirtutis sed autorē libidinis à se illum inuentum arbitrarctur. Hoc Plinius uenuste transtulit ad insitionem: ut felix est fere ille autor in huiusce modi genere translationum: sic enim inquit libro decimo octauo primo. Neq; enim animalium tantum est ad coitum auiditas, sed multo maior est terræ ac satorum omnium libido: qua tempestiue uti plurimum interest conceptus. Peculiare utiq; in insitis: cum sit mutua cupiditas utrimq; coëundi. Qui uer probant, ab æquinoctio statim admittunt, prædicantes germina parturire. Admittere inquit, id est surculum trunco adiungunt. Admittere equum interdū pro conscendere accipitur: ut apud Cicer. Admitte-re equum

ronem in secūdo de Finibus. Num etiam P. Decius cum se deuoueret, & equo admisso in mediam aciem Latinorum irrueret, aliquid de uoluptatibus suis cogitabat? Liuius lib. 2. ab urbe cond. Superbus in Posthumiū equum infestus admisit. Hoc etiam uerbum multis & aliis modis in usu est apud peritos, qui nunc ad rem non pertinent. Admissarius equus à græcis ἀναβάτης dicitur: quia ἀναβαίνειν pro inire dicunt, hoc est uehementer impetu aggredi, sæpius tamen ὀχεῖσθαι dicunt.

Apud Hieremiam prophetam emissarius pro admissario mendose legitur cap. 5. nisi me fallit opinio. Equi amatores in fœminas & emissarij facti sunt, unusquisq; ad uxorem proximi sui hinniebat. Est enim translatio emphatica, sumpta ad libidinem hominū designandam immodicam & portentosam. Apud græcos etiam hæc nox ἵππος, id est equus, in cōpositione uehementiā denotat: ut ἱππόπορνος quasi ἱπποµανὴς, ἱππο-γέλωτος, & alia. Emissarius autem longe aliud significat. Potest autem & hic locus ex aliorum exemplarium obseruatione hoc modo sarciri. Si quis asinū meū coegisset in equas suas ἀναβαίνειν ἐπὶ τὴν ὀχείαν: si dixerit, & reliqua. Loc. Hieremiæ. ἵππος.

SVB titu. arborum furtim cæsarum legitur: Cingere est deglabere. Vel deglabrare legendum uel deglucere; quod ipsum magis probo, quod est corticem exigere. Cato de re rust. Salictum suo tempore cædito, glubito, arcteq; alligato: librū conseruato. Catul. de Lesbia metaphorice. Nunc in quadriuijs & angiportis Glubit magnanimos Remi nepotes, pro denudat dixit, & ad singula uestimenta redigit. Inde illud Tyberij Cæsaris: Boni esse pastoris tondere pecus, non deglubere: quod græce sic ferunt dicere solitum, κείρεσθαί µε χρὴ πρόβατα ἀλλ' οὐ ξυρᾶσθαι βούλοµαι, id est Tonderi Deglubere.

deri pecus meũ non rasitari uolo. Quod aũt sequitur Subsecare est subsecuisse, corruptũ esse facile intelligimus, quem locum his uerbis in cõpẽdio græco legimus. Ζωννύναι ὅλη τὸ περιελθεῖν τὸ φλοιόν. κάτω τέμνειν, τὸ ὑποτεμεῖν. Cingere (inquit) est corticẽ excemisse, subter cædere, est succidisse. Et hactenus ibi legimus.

Turbe unde.

In cap. prætor, sub titu. ui bonorũ rapt. græca uerba reponenda sunt hoc modo. Turbã aũt appellatã Labeo ait ex genere tumultus, idq; uerbũ ex græco tractũ. τύρβη γὰρ παρὰ τὸ θορυβῶ εἴρηται. Tyrbe græce tumultũ signi ficat, unde turba facta est: ut ex Sylla Sulla, ex Χυστικὸς Κυστικὸς: et ut alia pmulta y m u nostrũ uerterunt. Lucianus, ἐρῶ περικάλλω ἀνὰ τύρβην, καὶ μεσόμ ταραχῆς ὁμ βίομ.

Sub titulo de incendio, ruina, naufragio: cap. Quo naufragiũ: restituẽda dictio græca, q̃ exoleuit librariorũ ignorãtia. Qui iecta naue qd rapuit, hoc edicto tenetur. Iecta hoc est quod græci aiũt ἐκκλυζομένης, uel ἀποκλάσης. Est enim ἀποκλαυ, τὸ ὑπὸ βίας πνεύματων καταγεῖμ: undarũ ui in littus eijci. Ipsi metaphorice in Areopag. usus est, μὴ πελευτῶντες ἐις ξαχύτερα πράγματα ἀποκείλωμεμ. Herodotus actiue dixit. ἐωσάκελαμ πὶὼ νέα, impegerunt. In eodẽ tracta. cap. Si fortuito. Nisi tã lata culpa fuit ut luxuriæ aut dolo sit pxima: Accursius luxuriã latã culpã interpretatur, ego lasciuiæ lego. est aũt lasciuia petulãtia ludicra et ludus improbior, ut in priore editiõe plenius fecimus.

Lasciuia.

In tractatu de iniurijs, cap. iniuriarum. Si quis me prohibeat in mari piscari, uel in diuerticulum, quod græce dicitur ducere: iniuriarum iudicio posßim eum conuenire. lego uel euerriculum quod græce γρυκὸν dicitur. Verriculum & euerriculum rete est piscatorium, sagena à græcis dictum, à uerrenda aqua sic appellatum. Cicero in quinta in Verrem Act. de Verre ßic loquens, qui Centuripinos compulerat edicto ornata ad sea rgentea uasa comportare: è quibus emblemata abstulerat redditis puris uasis, genere rapinæ improbißimo. Quod unquam (inquit) iudices huiuscemodi euerriculum in illa prouincia fuit? alludens ad Verris nomen & ad significationem uerbi. Idem in tertio de natura deorum, cum iudicia bonæ fidei recensuisset, addidit hæc uerba. Inde uerriculum malitia hominum omnium, iudicium de dolo malo, quod C. Aquilius familiaris noster protulit: quem dolum idem Aquilius tum teneri putat, cum aliud sit simulatum, aliud actum. Actionem de dolo uerriculum appellat, quo scilicet euerruntur fraudes hominum è uita ciuili, est enim hæc actio prodita ad terrorem hominum subdolorum: qui ignominiam eius iudicij formidant, & qui alio iudicio conueniri non potest, hoc uelut subsidiario coërcentur. Vlpianus. Verba autem edicti talia sunt. Quæ dolo malo facta esse dicentur: si de ijs rebus alia actio non erit, & iusta causa esse uidebitur: iudicium dabo

Euerriculum.

dabo. Idem in Ver. Act. 3. O Verrea præclara: quoquo si accesseris, quo non attuleris istum diem, etenim quam tu domum, quam urbem adisti, quod fanum demiseris, quod non euersum atq; extersum reliqueris. Euersum ab eo uerro dixit, σεσαρωμένον, κεκορημένον, quasi scopis expurgatum. Omnia (inquit) sacra iuxta ac profana corrasisti & compilasti. Euerriculare Laurentius Vallensis latine dixit, quod Herodotus ἐξευρέειν appellat in Thalia & in Erato: & Plato in tertio de legibus, his uerbis, καὶ ἄνα λόγον εἰς τὴν ἑτέραν πόλιν ἀφῆκεν, ὡς οὐδεὶς ἐρεξιέων αὐτὸν ἀπεφύγοι. ἔικασμένους γὰρ ἄρα τὰς χεῖρας, σαγηνεύσαντες πᾶσαν τὴν ἐρεξικὴν ὅ, ἐξευρόντα τὸ λάθος, id est Rumorem etiam quendam horrendum in urbem nostram emisit, homini scilicet quod nemini Eretrienſi eos effugere contigisset, siquidē ipsos Datidis milites per manus reste ducta omnem Eretriam regionem euerriculauisse. Quo modo autem euerriculentur homines, licet ex Herodoto intelligere. Viro (inquit) uirum manu tenente perpetua serie à mari Aquilonari ad Australe peruadunt: tum deinde omnem per insulam hominibus indagandis captandisq; transeunt, σαγηνεύσι δὲ τὸν τρόπον. Luce ut. Nonne accendit lucernam & euertit totam domum, corrupte legitur pro euerrit, σαροῖ. Quod sequitur circa finem huius capitis. Vsurpatum tamen ut quis pro-

Euerriculare.

liberi posſit ante ædes meas uel prætorium meum piſcari. Sed uilla elegātiore intelligenda, q̄ uilla etiā urbana dicitur in tractatu locati, ubi hoc uerbū exposuimus. In cap. item apud Labronem. §. Quæſtionem. Quæ bonus uerbo etiam quam malam manſionem græci adiungunt continebitur. Vinculi genus uel tormenti significatur, ut apud eundem Vlpianum in lege. Si hominem uinctum (hoc id caput magis appellari placet, ut diximus) iubeo de poſſi. Hominem uinctum, ut de eo quæſtio habeatur, uel ad malam manſionem extenſum. Quo in loco Accurſius male interpretatus eſt carcerem, ut etiā hoc loco. Ego his uerbis puto ſignificari quā græci tum δεσμωτήριον, tum φορολακάκην appellant, id eſt τὸν ἐν ξύλῳ καὶ κακῷ ὄντα. Demoſth. meminit τιμοκράτους.

In cap. Quod reipub. uenerandæ cauſa ſecundum bonos mores fit, & reliqua: lego uindicanda, id eſt aſſerenda ab improbis & facinoroſis. Eſt etiam uindicare in malos. Cic. in Ver. Si quid uindicatū ſit, non ex eo crudelitatis inuidiam colligam. Et uindicatur ille cui ob iniuriam illatam mulcta aut ſupplicium penditur, ab eo qui rei perperam factæ autor eſt. Plinius in Panegy. Licet nobis et in præteritum de malis imperatoribus uindicari, & futuros ſub exemplo admonere. Et uindicatur maieſtas publica cum à ſontibus ſupplicium ſumitur. Et quod ſequitur ſecundum bonos

Vindico.

bonos mores sit, intelligendum rectè atque ordine & more maiorum.

IN cap. uestem, eodem sub titulo de iniurijs, Vestem sordidam rei nomine in publico habere, capillum submittere nulli licet. Pro clariori huius sententiæ intellectu, sciendum, dictionem hanc sordes reorum statum conditionemq; significare interim dum inter reos relati sunt, antequam absoluantur aut damnentur, qui etiam status hominum reatus appellabatur: ut infra ad legem Iuliam maiestatis cap. ulti. Is qui in reatu decedit, integro statu decedit. Tranq. in Aug. Diurnorum reorum & ex quorum sordibus nihil aliud quàm uoluptas inimicis quæreretur, nomina abolenti conditione proposita, ut si quem quis repetere uellet, par periculum pœnæ subiret. Ex quibus uerbis intelligitur olim necessariam non fuisse accusatorum subscriptionem, duntaxat ut talione se obstringerent, id quod superius diximus. Et eximere sordes reorum, idem in Vitel. Castra uero ingressus nihil cuiquam posceniti negauit, atq; ultro ignominiosis notas, reis sordes, damnatis supplicia dempsit. Id hodie faciunt principes, quum diplomatibus obsignatis ac serico lino tractis criminum ueniam indulgent. Inde sordidati dicti sunt qui rei delati sunt. Cicero in Pisonem. Nec minus laetabor cum te semper sordidum, quàm si paulisper sordidatum uiderem. Sordidum dixit uilem et abiectum, ac sine ullo uitæ nitore ac lautitia uitam agentem: Sordidatum autem intellexit accusatum & reum, ἐδῦτα τὸν κατηγορούμενον καὶ κρινόμενον ἀναπλεω, ἠμπετεύον τα τὸν δῆμον. Dicitur etiam squallor, idemq; significari in oratione pro Cluent. Aut ne forte mater hoc optatissimum spectaculum huius sordium & luctus & tanti squalloris amitteret: de matre Cluentium loquens, quæ summopere gaudebat accusatione filij. Gell libro tertio. Eumq; cum esset reus neq; barbam deposse radere, neque candida uestè uti, neq; fuisse cultu solito reorum. Plut. in Anto. de Philostrato ὁ δὲ ἐν ὠώσωνα καθεις, ὁ φαιὸν ἱμάτιον ἀντὶ λαμπροῦ. Solebant autem olim amici & necessarij sordes cum reo accipere ad misericordiam captandam, & plebem deprecabundi prehensare aut circumire, ut cum dies iudicij aduenisset, facilius absolueretur, neque ut nunc rei postulati ciues Romani in carcerem conijcerentur, sed suo arbitrio permitterebantur: ut si pœnam legum uitare uellent, in exilium abirent, nec iudicij euentũ experirẽtur. Itaq; Cic. in Oratione de reditu suo ita (inquit) Nostra memoria Senatores ne in iuris quidè periculis mutare uestẽ solebant, in hoc periculo Senatus uestem mutata fuit. Periculũ enim appellat

Sordes.

Reatus.

Sordidatus.

appellat more græcorum reatum: ut in oratione pro Plancio. Quid de me dicam? qui in huius periculo reus esse uideor, quid de his tot uiris? quos uidetis uestem mutata. Plutarchus omnem prope equestrem ordinem & iuuenes ad uiginti millia sordidatos cum Ciceronе fuisse ait, cum eoq; supplices populo passim per urbē Romā fuisse. ἄλλα ἅλις κικέρωνι πρῶτον μὲν ὀλίγον σῆμα σύμπαν τὸ τῶν ἱππικῶν ὠλλὰ καὶ σύμμεστον τέθαλε τὴν ἐσθῆτα, ἡ δὲ σμυρίων οὐκ ἐλάττων νέων προσκολούθουν, κομῶντες ἡ σωικεπύοντες. Hoc idem Cicero ipse de se testatur in oratione de reditu suo. Id quoniā immodice fieri cœptum erat, ideo uetitum fuit ijs quidem qui propinquitate aut affinitate cum reo coniuncti non erant, ut Venuleius hic docuit. Fabius lib. sexto de ciendis affectibus loquens. Non solum autem dicendo sed etiam faciendo quædam, lacrymas mouemus: unde & producere ipsos qui periclitantur, squallidos atq; deformes, & liberos eorū ac parentes instituimus. Hoc Demosth. πᾶσαι ταῦς τοὺς θεοὺς ἱκετηρίας appellat. Idem Quintil. At sordes & squallores & propinquorum quoq; similem habitū scio profuisse. Valerius de Rutilio lib. sexto. Ordinum dissensione magis quàm culpa sua reus factus, nec obsoletam uestem induit, nec insignia senatoria deposuit, nec supplices ad genua iudicum manus tetendit. Huiusmodi erant sordes Hebræorum sub sacco & cinere ibus mi-

sericordiam diuinam exorantium Danielis nono & Io tertio. Verum quoniā hæc lex sub titulo de iniurijs posita est, sciendum est huiusce modi sordes non à reis tantum assumi solitas esse, sed etiam ab ijs quorum nomine rei postulabantur, quiq; iniurias rapinasq; perpessi ad senatum supplices ueniebant, Prætorum Proconsulumq; prouincias Romanas regentium expilationes postulaturi, & interdum crudelitatem. Cuius instituti exemplum est apud Ciceronem Acti. tertia in Verr. his uerbis. Nunc de miseria Siculorum iudices audite, & Heraclius Syracusanus & hic Bidinus Epicrates ex multis bonis omnibus Romam uenerunt, sordidatiq; maxime barba & capillo Romæ biennium propè fuerunt. Et rursus Acti. ulti. Aspicite aspicite iudices squallorē horridiq; sociorum, est hic Sthenius Thermitanus cum hoc capillo atq; ueste, domo sua expilata furtorum tuorum mentionem non facit, sese ipsum abs te repetit. Et rursus. Si uos (inquit) iudices eos deseritis: ad Senatum ueniet, qui de Verre supplicium sumet, non est usitatum non senatorium. Huc pertinet quod de Senatu dixit Cicero est qui uestem in exilio Ciceronis mutauit, ut ipse oratiōe pro Plancio & pro P. Sextio memoriæ prodidit. Non enim deprecandi rei causa hoc factū est, sed insigne fuit luctus publici ob singularem consulum improbitatem qui Ciceronem euersum capite & fortunis iacebant. Quid enim (inquit ipse) quisquam potest ex

omni memoria ſumere illuſtrius, q̃ pro me uno cine
bonos oẽs priuato cõſenſu, & uniuerſum ſenatũ publi
eo cõſilio mutaſſe ueſtẽ? Quæ quidẽ tum mutatio mo
deprecatiõis cauſa eſt facta, ſed luctus. Quem enim de
precari eſſet, cũ omnes eſſent ſordidati, cumq; hoc ſacri
eſſet ſigni, eſſe improbũ qui mutata ueſte non eſſet? Ex
bis Ciceronis uerbis planũ fit illas ſordes ſuſceptas à Se
natu fuiſſe ad concitandã inuidiã in Cõſules & Trib.
pl. P. Clodium, qui Ciceronẽ præcipitẽ egerũt in exiliũ.
Propter quod luctũ illũ Conſules poſtea inhibuerunt e
dicto, ut ipſe Cicero cõqueritur in oratiõe quã de reſtitu
tu ſuo habuit. Cum Senatus (inquit) equitesq; Roma
flere pro me, ac mutata ueſte uobis ſupplicare edicto
atq; imperijs uetarentur, ad populũ ipſe uerba facien
Plutar. in Camillo. Sed cũ populus (inquit) in ſignũ mœ
roris ueſtẽ mutaret (quod uſitatũ erat in magnis publi
cisq; calamitatibus:) Senatus pertimeſcens ne tumultus
in ciuitate oriretur, iuſſit Manliũ dimitti. Eodẽ etiam
pertinet id quod Liuius lib. 9. ab urbe condi. refert de
Flauio Scriba loquẽs, qui ob Faſtos publicatos honori
bus à populo ornatus eſt, et nobilibus in comitijs præla
tus. Tantũq; (inquit ille, Flauij comitia indignitatis ha
buerũt, ut pleriq; nobiliũ aureos annulos et phaleras de
ponerent. Meminit eius hiſtoriæ Plin. lib. 23. Ex his pla
nior fit huius legis ſenſus, et legis itẽ apud Labeonẽq;
Hæc aũt ferè ſunt, ſupra hoc eodem ſub titulo. Interdũ

ſordida-

Sordidatus dicitur qui ob inopiam aut auaritiã obſole- Sordida-
ueſte detritaq; utitur, ut idem Cicero in Antoniana tus.
ſecunda. Sordidata mancipia: argẽtea uaſa colliſa. Sor
des autem iudicum & ſordidi iudices nõ harum ſunt
ordium affines, quarum fit mentio in Tractatu legis
Iulie repetũdarum. Addemus & illud quod ad iniuria
rum actionem pertinere potuit, à Plinio in 28. cõmemo-
ratum. Druſus (inquit) Tribunus plebis traditur capri Druſus.
num ſanguinem bibiſſe, quum pallore & inuidia uene- Trib. pl.
ficij dati inſimulari Q. Scipionem inimicum uellet.
De extraordinarijs criminibus cap. Saccularij. In
Egypto qui commata irrumpit, legendum chomata. Chomatẽ
Chomatẽ eſt aggeres qui terra aggeſta facti ſunt, quibusq; Nili
uis coercetur. Plinius libro quinto. Nilus (inquit) cer-
tis diebus auctu magno per totam ſpatiatus Aegyptum
irrigandus innatat terræ, iuſtum incrementum eſt cu-
bitorum ſedecim, minores aquæ non omnia rigant, am
pliores detinent tardius recedendo. Quod autem ſe
quitur apud Vlpianum, Commata etiam & diacopi
quæ in aggeribus fiunt, & reliqua: rectè legitur. Com- Cõmata.
matis autem eſt inciſum, quæ pars eſt periodi, ut Cicero
appellat in oratore perfecto. Hic commata ſunt aqua-
rum emiſſaria & incilia ad hoc inuenta ſtructaq; ut
pro arbitratu Aegyptiorum Nilus uicißim admitta-
tur in campos aruales, aut intra alueum contine-
at. Plinius. Cum ſteterc (inquit) aquæ apertis

molibus admittũtur, ut quæq; liberata est terra seruitu-
Chomata Plinius moles appellat, id est aggeres, qui per
commata et diacopos, id est per meatus quosdam inter
cisos, siue per incilia hiantia Nilũ transmittunt in arua
remotiora segetibus destinata. Tranq. in Aug. Aegyptũ
in prouinciæ formam redactam ut feraciorem habilio-
remq; annonæ urbicæ redderet: fossas omnes in qua
Nilus æstuat oblimatas longa uetustate, militari opere
deterſit. Herodotus διώρυχας appellat, quasi essosſa
aquarum emissaria. Idem de Aethiopis regis tempore
loquens. Vt enim quisq; (inquit) facinus quoddam admi
serat dignum animaduersione, morte quidem afficere
nullum sibi persuasit, sed eorum unumquemq; promo-
do admissi mulctare instituit, præfinito chomatum mo-
do quem aggerarent iuxta suam quisq; ciuitatem. Hæc
aũt chomata duorum generum fuisse dicit. Altera enim
erant circa amnem, & altera circa urbes, ne fluminis
Sycomo- inundatione obruerentur. Sycomorus ficus est Aegy-
rus. ptia prædulcis sine granis, nomen est compositum è sica
& moro. Autor Plinius & Dioscorides. Verũ in primo
Saccularij cipio huius capitis Saccularij qui sint nunquam legi. Cal-
culatios impostores fuisse conijcio eiusce modi fortasse
quos græci ψηφολόγους appellant & ψηφοκάλακας
quibus similes esse Dialecticos Aristot. ideo dicitabat,
quod ut illi fallaci ratiocinatiõe scite atq; lepide homi-
nibus imponunt, ita dialectici quoq; falsa colligendo ea

illabunde in errorẽ secum differentes adducant. Dire
ctarij aũt hic Petrus Crinitus non dictarij legendũ esse
ceebat ex antiquo exemplari, ad quod id uerbũ quod
equitur alludere uidetur, q in aliena cœnacula se diri-
gat. Dicebat etiã areolas illas quæ subditæ sunt duo-
bus uerbis replendas, σκοπελισμόμ & σκοπελί-
ζειν hoc modo. Sunt quædã quæ more prouinciarum
exercitionem solent admittere, ut in prouincia Arabiæ,
σκοπελισμόμ crimen appellant.
In cap. Sepulchri de sepulchro uiolato: melius cor-
poribus non contrectatis legitur, quàm contractis, id
est ut corpora non attingantur.
Sub titulo de cõcussionibus: Pœna legis Corneliæ te-
neri inuentur qui in accusationem innocentiũ coierint.
Coire apud priscos uerbũ criminosum erat, lege enim Coire.
Cornelia constituta erat accusatio aduersus eos qui in
consessiones condemnationesq; coierant, quo capite le
ge Corneliæ à Sylla sic appellatæ nec plebs nec eque-
ster ordo tenebatur, sed Senatores tantum & qui ma-
gistratus gesserant. Verba legis in oratione Ciceronis
pro Cluentio hæc extant. Qui Tribunus militum legio
nibus quatuor primis, quiue Quæstor, Tribu. plebis (et
quoniam princeps magistratus omnes enumerãtur) qui ue in se-
natu sententiã dixit, dixerit: q eorũ coijt, coierit: cõue
nerit: quo quis iudicio publ. cõdemnaretur, et
pecunia. Idem ad Pontifices. Collegia mediusfidius Tri-

bunorum pleb. tota reperientur hoc iure firmato, qua
coëant de hominũ locupletißimorũ bonis, præda prę
ſertim populari & ſpe largitionis oblata, id eſt. q in ab
dito cõſilia agitent de euertendis locupletũ fortunis. In
terdũ addito accuſatiuo utitur eodẽ uerbo, ut pro Ro
ſcio Amerino. Auaritiã præfers qui ſocietatẽ coïeris de
municipis cognatiq; fortunis cũ alieniſſimo. Sic Mar
anus in princip. tracta. legis Cornel. de falſ. Qui ſocie
tatẽ coïerit ad obligationẽ innocentiũ. Inde eſt illud Pli
nianũ in Epiſtolis lib. 5. Nigrius in Senatu queſtus q
uenire aduocatiões, uenire et prævaricationes, in libi
coire, & gloriæ loco poni magnos & ſtatutos reditus.
Et coitio etiã uerbũ eſt ciuſdẽ cognationis, ut Cic. pro
Plancio. Dubitas (inquit) quin coitio facta ſit cũ tribus
pleraſq; cũ Plotio tulerit Plancius. συγκροτῆσαι ſuadere
dicunt, et ἐπισυνίσασθαι. licet in Pandectis συνίστασθαι
εἰς κατηγορίαν ἄνδρὸς ἀναιτίου dicatur. Quæ locutio
nõ eſt ex more loquendi antiquorũ, ſed ad uerbũ cõuer
ſa. Sequitur eodẽ in loco. Qui ue ob denunciandũ teſtimonium pecuniã acceperint, qua
uerba ab Accurſio intellecta nõ eſſe minus mirũ eſt, ea
etiã à paucis percipiãtur. Cic. in Prætura urbana. Nam
putaſti me tuis familiariſſimis teſtimonia denunciaturũ
qui tuæ domi ſæpe fuiſſent, ex q̃bus quærerem, ſigna re
ſcirent quæ nõ eſſent? Teſtimoniũ denũciare Cicero
nõ eſt teſtificari, ut uulgo exiſtimatur, ſed eſt hominẽ

dicere ferẽdo teſtimonio, hoc eſt ad iudiciũ euoca
ferẽdi gratia teſtimonij. Fab. lib. 5. Duo ſunt (inquit)
genera teſtiũ: aut uoluntariorũ, aut eorũ q̃bus iudex in
publicis iudicijs lege denũciare ſolet, quorum altero u
q̃; pars utitur: alterũ accuſatoribus tantũ cõceſſum
eſt. Ex hoc intelligo in publicis tantũmodo iudicijs licu
iſſe denũciare teſtimoniũ, hoc eſt inuitũ euocari ad re
orũ longinquũ q̃; tribunal. Quod quoniã concuſſionũ
materiã præbebat, negociũq; facilẽdi quietis hominibus
ſimiq; occupatis, ideo ad capita legũ de publicis iudi
ciis rogatarũ hoc additũ eſt, ut hic et inferius ad legem
Corneliã, de falſis: in princip. ubi Accurſius renuncian
dũ legit pro denunciandũ, errorẽ librariorũ ſecutus,
aut eorũ fortaſſe emendatorũ q uim uocis ignorabant.
Ab eodẽ errore eſt, q̃ denunciatiões male interpretatus
eſt in cap. Abſentẽ, in tracta. de pœnis, quo in loco Vl
pianus: Aduerſus cõtumaces uero (inq̃t) q neq; denunci
ationibus neq; edictis præſidũ obtẽperaſſent, ſententiã
in abſentes pronũciari oportet, ſed ſecundũ morẽ pri
orũ iudiciorũ. nõ enim denunciatiões præconia Vl
pianus appellat, ut Accurſius cẽſuit, ſed præſidũ uadi
monia. id q̃d ſi nõ aliunde, at ex Venuleio ſatis planum
eſt in cap. Eadẽ lege ad legẽ Iuliã repetund. & ex Cic.
pro Flacco, his uerbis. Adiunxit ille, ut eos q̃ domo exi
re nolebãt, teſtimonij denunciatiõe terreret, q̃ domi ſta
re nõ poterãt, largo et liberali uiatico cõmoueret. Idem

Locupletes et graues homines testimonij denũciationẽ deterret ne si bi aduersarentur, egẽtes et leues ſt largi tiõis et uiatico publico, priuata etiã benignitate pleri Huiuſmodi aũt testimonij denunciatio uel à iudicibus uel ab accuſatore fiebat, ut ex ſupradictis planũ fit, & ex Plinio lib. 6. Epiſtolarũ. Licinius (inqt) petẽdũ ciẽſ à cõſulibus, ut referrẽt ſub exẽplo legis ambitus de leg repetundarũ, an placeret in futurũ ad eã legẽ adijci, ſicut accuſatoribus inquirẽdi teſtibus; denũciandi po teſtas ex ea lege eſſet, ita reis quoq; fieret. Ex ijs quæ di ximus melius intelligi poteſt Pauli dictũ in tractatu de teſtibus cap. Lege Iulia & Papia publicorũ iudiciorum cauetur, ne alicui inuito teſtimoniũ denuncietur, ut te ſtimoniũ l tis dicat aduerſus ſocerũ, et reliqua. Quo in loco nõnunquã cõiectura adducor, ut ſpuria illic uerba quædã eſſe cenſeã. Satis enim erat dicere ſecundũ more antiquũ, ne cui inuito teſtimoniũ denuncietur aduerſus ſocerũ, ſi de criminali tantũ cõtrouerſia intelligamus, aut etiã ſi de ciuili, ne cui teſtimoniũ litis denuncietur. Hoc uerbũ à græcis nõ eſt intellectũ qui pandectas græce ſcripſerũt. ſic enim ſcriptũ eſt. πρὶ τῶν λαβόντων ῥήματα ἐπὶ ζῷ κατηγορῆσαι ἢ μὴ κατηγορῆσαι, ἢ διὰ τὸ καταμαρτυρῆσαι ἢ μὴ καταμαρτυρῆσαι. Denũciare teſtimoniũ græce κλητεύειν dicitur. Follux libro octauo. ὃν ἢ ὁ βουλόμενον μαρτυρεῖν κλητεύειν, ἀναγκάζων τὸν μαρτυρῆσαι προσκαθέρπει. Ca

ſid uerbo anteſtari reſpondet, quo Horatius in primo ſermonũ uſus eſt, quod uerbũ Acrõ uarie interpretatur ad Porphyr. uerbum id. 12 tab. eſſe ſcribit. Demoſthe. τοῦτο ἐκλητεύσειν ἡμᾶς.

In tracta. de abigeis: cõſuli ueticæ pro Betyce legitur quæ eſt Hiſpaniæ. Legitur & berbicem pro uerucecem.

Sub titulo de effractoribus, lego Expilatores: qui ſunt atrociores fures, hoc eſt enim συλαγωγοὶ uel συλη- Expilator tὴς. expilatores & compilatores huiuſcemodi ſunt, qui ne pilum quidem relinquunt in corpore ſpoliatorum, ut inquit Aſconius in ſecundam Verrinam Cicero. Quis enim qui in te non expilatione Aſiæ, uexatione Pam philiæ, ſqualore & lacrymis Siciliæ conflictetur? Hoc ſortum uocatur improbius in .l. Si te expilaſſe, codice ex quibus cauſis infra irrog. Cicero in Prætura urbana improbiſſimum appellauit. Compilare (inquit) Feſtus, eſt congere furta & in unum condere. Horatius. Ne me Criſpini ſcrinia lippi Compilaſſe putes. Hoc Terentius conuaſare uocauit in Phormione, ad uerbum tamen συ- Cõuaſare κοφαντεῖν dictum eſſe ab eo mihi uidetur: quo Lucia nus uſus eſt in dialogo, qui Toxaris inſcriptus eſt. οἱ λοι πὸν τῶν οἰκετῶν ἅπαντα ἐκ τῆς οἰκίας συσκευα ζόμενοι ὡχοντο φεύγοντες. Expilare συλᾶν dici- tur et πρὸς συλᾶν. Demoſthenes in oratione pro Cteſi phonte non ſemel propria eius uerbi ſignificatione uſus eſt. Inde Suppilare uerbum Plauto in Aſinaria. Ille eca

stor suppilabat me, quod ecastor ancillas suspicabar

Suppilare. Demosth. etiam id genus fures λωποδύτας appellat. Effractores aũt τοιχωρύχοι dicuntur, & διορύκτας.

Sub titulo de crimine stellionatus. Item siquis impo-
sturam fecerit uel collusionem in necem alterius. impo-
sturam male ab Accursio intellectam, ex ijs quæ de eius
uocabuli significatione diximus in priore editione, ijs li-
quebit, quos adire eas annotationes non pigebit. In eo-
ius dictionis expositione Accursius imposturam po-
steritati fecit nullumq; est crimen omnium quæ com-
to nomine nuncupata sunt, cuius sæpius ipse reus sit &
cursius, uenia tamen dignus homo minime malus ob

Imposturare. temporis eius literarũ obscuritatem. Impostura nomen φενακισμὸν, τέχνασμα, μαγγάνευμα, σόφισμα complectitur, & παραλογισμόν. Conclusio est συ-
κακόζηλον.

In tractatu de collegijs illicitis. Sodales sunt qui
eiusdem collegij sunt: quos græci carpiam uocant: legi-
ἑταιρείαν uocant. Hetæreia à græcis sodalitium dici-
tur: quam sodalitatem Cicero uocare solet. Sed sodali-
tium multitudinem sodalium significare potest, ut ἑται-
ρεία græci et δαπεία, ἰατρεία, πενεσία, εἰλωτεία,
δολεία, & alia nõnulla. Quæ tam multitudinem signi-
ficant hominum q̃ actionẽ aut rem, quanq̃ ἑταιρία sit
amicitia sodalitia: ἑταιρεία cum dipthongo sint soda-
les, ut hoc in loco: quo modo loquendi apud nos famili-
tium etiã

tium auitium equitium dicuntur & seruitium: quo Cice
ro in Verrem Act. ultima usus est. Et tamẽ cœptum esse
reperi aliquot locis seruitium: quo seruitium suspicor.
Idem Propterea quod tum familiæ congregantur, ma-
gnitudo seruitij perspicitur, & labor operis maxime
splenditur. Sodales eadem mensa utuntur, qua ratione Sodalitates.
à græcis sodalitates συσσίτια etiam dicta sunt. Herodo-
tus libro primo μετὰ δὲ τὰ εἰς πόλεμον ἔχοντα ἐ-
κόσμησε καὶ συσσίτια ἔσχε Λυκόοργος. Hæc etiam
Phiditia Lacedæmone dicebantur à conuiuiorum fru- Phiditia.
galitate, quorum meminit Plutarchus in Lycurgo. Cic.
in quinto Tuscul. Quid uictum Lacedæmoniorum in
Phiditijs nonne uidemus? ubi cum tyrannus cœnauisset
Dionysius negauit se iure illo nigro quod cœnæ caput
erat delectatum. Andria apud Cretenses dicebantur au- Andria.
tore eodem Plutarcho. nam συσσιτία proprie Athenienſium
erant. Plato libro 1. de legibus. καί μοι λέγε ἦ τὶ τὰ
συσσίτια τε σωφρόνως ἐτάχθη ὀνόμως, ἢ τὰ γυμνάσια.
Aristoteles in secundo Politicõn. ἡ μὲν τό γε ἀρχαῖον
ἐκάλουν οἱ λάκωνες οὐ φιδίτια ἀλλ' ἀνδρεία καθά-
περ οἱ κρῆτες. alibi συσσίτια eadem ipsa uocat Cice. in
libr. de senect. ita inducit Catonẽ disserẽtẽ. Sodalitates aũt
hic quæstore cõstitutæ sunt sacris Idæis magnæ matris
acceptis, epulabar igitur cũ sodalibus, & reliq. Sodales Sodales
etiã sacerdotes imperatoribus Ro. inter diuos relatis in sacerdo-
more fuit solebãt, ut sodales Augustales apd' Trãq. in Clau. tes.

quales

Hetæriarchæ.

Iuppiter sodalitius et Philius et alijs nominibus appellatus.

Quales institutos fuisse Adriano autor est Spartianus. Quorum similitudine hodie sodales appellari debent quos uulgo fratres uocant: ut sodales Dominicales, sodales Franciscani, & qui eorum sodalitatis præcipuam curam habent, Hetæriarchæ dici possunt. Sodales olim Hetæreium Iouem, id est sodalitium colebant ut sodalitij iuris disceptatorem: ut apud Herod. in 1. ἑκάλεσε δὲ ἐφέστιόν τε καὶ ἑταιρήιον, τὸν αὐτὸν δυνάμενον Ζῆνα θεόν. Similiter & Philius Iuppiter amicorum necessitudinis præses erat erat. Homognius, id est gentilius gentilitatis custos & arbiter: quem gentiles inuocabant, à quo nõ absimilis erat patronus, id est auitus. His nominibus alijsq; olim Iuppiter inuocabatur si quid perperam atq; iniuria factum inter eos quibus uaria necessitudines intercedebant. Hæteria uerbum corruptè in Epistola Plinij ad Traianum legitur, in qua de religione Christianorum ad principem retulit, deq; eorum animaduersione consuluit. Quibus peractis morem fuisse dimittendi discedendi fuisse rursusq; coeundi ad capiendum cibum promiscuum tamen & innoxium, quod ipsum fecisse desijsse post edictum meum, quo secundum mandata tua hetæreias esse uetueram. sic enim legendum est & emendandum. Sodalitates enim edicto à se dissolutas esse significat: quæ coniurationum metu à principibus Romanis uetabantur, nec immerito, nam Plato de legibus loquens ita inquit. Nam & hæc gymnasia & hæ sodalitates

dalitates cum alioquin multis in rebus conducibiles sint ...tatibus: ad seditiones tamen concitandas immodice ... opportunæ. Apud Isocratem etiam Nicocles ad po... dales ita inquit. Videte ne sodalitates aut coiciones ... autore me faciatis, siquidē huiusce modi consocia... nes, ut in alijs rerump. statibus præcipuas partes se... ... ἑταιρεῖ ποιῆτε συμόδους ἀνευ τῆς ἐμῆς γνώμης. Quæ ... Syßitium, hic hetæreiam dixit. Fuit & olim Ro... ne alioquin hoc nomen criminosum, nam & lex Licia... lata est contra sodalitia, id est coitiones quæ fiebant ... corrūpenda suffragia popularia. Cic. pro Plancio. ... aliquando ueniamus ad causam, in qua tu nomine ... Licinię, quæ est de sodalitijs, omnes ambitus leges complexus es. Idem. Ego Plancium et ipsum gratiosum ... dico, et habuisse in petitione multos cupidos sui gra... ... quos si tu sodales uocas officiosam amicitiam no... ... inquinas criminoso, & pro Cælio. Haud scio ante ... ambitu & de criminibus sodalium ac sequestrium simi... ... respondendum putem. & in Sallusti. Abijt in soda... ... sacrilegij Nigidiani. Huiusce modi coitiones in ... ciem legum, συσσίσεις dicuntur à græcis: & quos ... sodales lex Licinia uocabat, sunt συσσίται uel συσσύ... ... συγκροτήσαντες. uulgo complices appellant ... Iustiniani codice, sub titulo de episcopis & clericis, ... ticula genere neutro appellantur: & in cap. cum

Lex de Sodalitijs.

ex in-

ex iniuncto, sub titulo de Hæreticis, in libro decretalium nec genere fœminino enunciandum est ut plerunq; fit. Tacitus libro 14. Extructaq; apud nemus quod nauali stagno circumposuit Augustus, conuenticula & cauponæ, pro loco posuit Tertull. in apologe. Philosophi (inquit) à locis conuenticulorum & stationum suarum Stoici & Academici nuncupantur. Matthæi. 26. dominus noster ad Iudam loquens dixit: ἑταῖρε ἐφ' ὃ πάρει, sodalis qua de causa uenisti? nõ tam amicum quam Iudam appellãs, quem sacrosancta et mystica cœna dignatus erat: uidelicet perfidiã eius scelestissimã taxans clementissime.

In tractatu de publicis iudicijs cap. penul. Accusatore defuncto res ab alio iudicante præside prouincie peragi potest. Accursius hinc explicare pedem nõ potuit. ut autem apertissimus sensus sit, ita omnino legendum esse censeo. Accusatore defuncto reus ab alio iudicante præside, hoc sensu, ut in rei accusationem intelligamus succedere posse alium accusatorem primo de medio sublato, idq; fieri iudice præside prouinciæ, & de hoc disceptante, quis in locum defuncti substituendus sit, id quod eo pertinet, quod dicitur in capite aut priuatim infra. ad senatusconsultum Turpil. uel de crimine cognoscente in prouincia, quoniam Romæ Decuriæ cum prætore iudicabant. Peragi autem reus in crimimbus, non res peragi dicitur, est autem peragere ita rei accusationem perse-

quiq; ut reus tãdem damnetur. Vlpianus. Peregisse autem reũ non alias qui uidetur nisi & cõdemnauerit. Paulus. Desitisse autem is uidetur, qui intra præfinitum accusationis à præside tempus reum suum nõ peregerit. Plin. in Epistolis. Est lege cautum ut reus ante peragatur; tunc de prænaricatione quæratur. ἐπεξίεσι id græce dicitur. Demosthenes in oratione quæ inscripta est. καίτοι ἐγὼ ταῦτα ἀκούων οὐκ ἐπεξῆλθον, ὡς ἄρα ξεῖς σὲ ἄνες γραφόμενοι πρὸ τοῦ Lepinen in tractatu de accusatoribus. Capitis reus suspensum crimine cauam fisco deferre non prohibetur. Hic suspensum crimen sic dicitur, ut pendentes rei dicuntur. Tranquillus in Domiti. Reos qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependissent uniuersos crimine liberauit, nec repeti nisi intra annum caq; conditione permisit ut accusatori qui causam non tenuerit exilium pœna esset. Aliqui pendere reos existimant, quamdiu ambiguo causæ euentu in reatu sunt. ego pendere reos inde dictum esse censeo, quod eorum nomina in programmate, id est tabella pendula, publice proposita atq; suspensa erant. Idem de Claudio Cæsare annum imperium loquens. Postremo etiam sestertium octoies pro imtroitu noui sacerdotij coactus impendere, ad rei familiaris angustias decidit: ut cum obligatam

ærario fidem liberare non posset, in uacuum lege prætoria uenalis pependerit sub edicto præfectorum, quibus urbis Tranquillus significat Claudij bona prædia, id est publice obnoxia edicto præfectorum ærarij diu nonalia pependisse, cum emptorem non inuenirent Lampridi in Alex. Itinerum autem dies publice proponebantur, ita ut edictum penderet ante menses duos, in quo scriptum esset, illo die, illa hora ab urbe sum exiturus. Plinius in Epistolis de Iunio Basso loquens. Accusatus est sub Vespasiano à priuatis duobus: ad senatum remissus diu pependit, tandem absolutus uindicatus est. Inde illud Ciceronis pro Cluent Hærebant in tabulis In publicis reus & accusator: nec sine ignominia Cluentium Lumniæ relinquere poterat accusationem Cluentium. Ceterum morem illum proponendi programmatis Athenis etiam fuisse, his uerbis Demosthenis satis clarum est in oratione κατὰ Μειδίου. ὅλως μὲν οὖν οὐκ ἀγνοῶ ὅτι πάνυ πολλῶν κατεσκευάσε κατ' ἐμοῦ, καὶ τὸν τοῦτον, ἐάσω, ἐπράτα ἐμισθώσατο τὸν μιαρὸν τοῦτον, ἐάσω, ἐπράτο ποτ. οὔθ' οὗτος οὐδενὸς ἕνεκα αἰτῶν ἐμισθώσατο, οὐ πάντες, πλὴν ἵνα ἐκκέο. τὸ πρὸ τῶν ἐωνυμμων, ὃν πάντες ὁρῶμεν, εὐκτήμων λαβὼν ἐγράψατο δημοσίαν πανέα λαβὼν ταξίν. ἐκκέοιτο enim significat expositum esset & proscriptum.

In capite secundo de custodia & exhibitione reorum. Quod si non defendatur in uincula publica duci-

tur, ut ex uinculis causam dicat. Causam dicere iudicium est reum esse criminis alicuius publici postulare: quod græci tum κρίνεσθαι dicunt tum φεύγειν. id fugere, ut φεύγων φόνου. ex quo more græcorum in hunc mos loquendi apud imperitos ut fugientem pro reo dicant, id est pro eo unde aliquid petitur: ignorantia eorum qui sanctiones Iustiniani in latinum sermonem uertere conati sunt. Sic φεύγων δίκαιος, qui in ius controuersiam patitur. Liuius libro nono secundi belli Punici. Sententiam deniq; æque trucem oration ad populum: Pleminium legatum uinctum Romam deportari iussit, & ex uinculis causam dicere: ac si uera forent Ex uinculis causam dicere. quæ Locrenses quererẽtur in carcere necari oportere, lis interim dum quæstio criminis peragitur, in carcere uinctum esse. Pli. lib. 7. Itaq; sit proprium Catonis Causam dicere & quadragies causam dixisse, nec quenq; sæpius dicere. Postulatum & semper absolutum. Causam dixisse uocabatur ἀπολελογῆσθαι. Quare Lucæ. 21. clarius uerti potuisset. Statuite igitur in cordibus uestris non præmeditari causam uobis dicendã. μὴ προμελετᾶν ἀπολογεῖσθαι. interpres respõdere dixit, q. defendere significat. hoc est iudicio adesse. Cic. in Ver. Acti. tert. Citatus reus, id est ὁυκ ἀπολώτηκε μὲις ἀπὸ κυρίαν. hoc est non reiisse eũ. Pnunciatũ est, ut nũc loquimur. Respõdere

etiam accusationi dicuntur patroni causæ defensores. Apud Thucydidem ἀπολογήσασθαι θανάτου δίκην. capitis causam dicere. Cic. Ver. Act. ult. Quod postea iste cognouit, ratione hanc cœpit habere: causam sibi dicendã esse statuerat, id est postq̃ testes in se paratos cognouit, cogitare cœpit se postulatũ iri repetũdarũ. se ad id cõparare. Et in Vatinium. Quæro ex te Vatinium quis in hac ciuitate post urbem condi. Tribunus appellauit, ne causam diceret? Aliquando causam dicere est defendi uel per se uel per patronum, in Actis apost. capite. 26. τότε ὁ Παῦλος ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπελογεῖτο. tum Paulus porrecta manu defensionem exorsus est, uel causam dicere cœpit. et cap. 24. εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι: alacrius pro me ipso causam dico. Curtius libro. 6. Amyntas uinculis exemptus ut defensionem ordiretur, ita inquit. Sine præiudicio causam dicimus, id est liberati tantisper uinculis respondemus criminibus obiectis. Vnde causæ dictio latine, est apologia græce. Cæsar li. 1. de bello Gallico. Moribus suis Argentorigen ex uinculis causam dicere coëgerunt, damnatũ pœnam sequi oportebat, ut igni cremaretur, die constituta causæ dictionis. Argentorix omnem suam familiam hominum milia decem undiq; coëgit: per eos ne causam diceret se eripuit. τὸ μὴ δίκην ὑποσχεῖν ἑαυτὸν ἐξείλετο. Virgil. significatione Cæsar usus est eodem in loco: alieno exitio

ueri propinqua est. Apud Valerium libro quarto, causam dicendam occurrere, est πρὸς τὸ ἀπολογήσασθαι παρατάττεσθαι. Inde fit ut indicta causa damnari dicatur, qui ad iudicium uocati non affuerunt absenti sententiam passi sunt: ut apud Curtium libro octauo. Nullius cædes maiorem Alexandro excitauit inuidiam, quam quod uirum optimis moribus artibusq; ornatum non tantũ occiderit, sed etiam torserit indicta quidem causa, de Callisthene loquens. Cicero primo Legibus. Vt dictator qui esset, quem uellet cuium impune posset occidere, id est mauditum, ut dicitur nunc, ἀκρίτως uel ἄκριτον ἀποκτεῖναι. Indicta causa damnari, sit ἐρήμην κατακριθῆναι, uel ἐξ ἐρήμης ἑαλωκέναι, unde erema dicium dictum. Interdum causam dicere est renuere, recusare, repugnare. Plautus in Milite. Si prehendero posthac, arcebo testibus. Pyrg. Causam haud dico. Sed causæ est illico quite in pistrinum dedam, id est nisi dabis ne, aut renues ne? Cicero de lege agraria. Si ego illa quæ dixi, num quid causæ est Quirites, quin in crimination qua in me absentem usus est, non solum meam sed etiam uestram diligentiam prudentiamq; desperit? id est num inficiari ille potest? dicitur et quappiã causari ut idem pro Roscio. Si planum facit post hanc stipulationem Roscì sest .300. abstulisse

Indicta causa damnari.

se: num quid causare quin iudicio abeas turpissime mi-
ctus? πῶς οὐκ ἄπει ἐκ τοῦ δικαστηρίου αὖχισα κινη-
θεὶς πυθόμενος; Thucyd. πῶς οὐ δεινὰ εἰργάσθε. uel ἐσθ' ὅ-
πως οὐ συνοίχήσομαι ἀσωτίαν αὖχισα ἁλισκόμενος. uel
τίς ἔλεγχος μὴ οὐχὶ ἀπιέναι σε. uel οὐκ ἂν φθά-
νοις αὖχισα ἀσχαλλαγεὶς ἐκ τοῦ δικαστηρίου. Dicta
alijs modis potest utraq; lingua: nisi in ijs quæ parum
dicuntur, plusculi ipsi esse, quàm in opere ipso suscepto
uideri uereremur.

In cap. diuus: Et ideo cũ quis faceret iuberi oportet uenire irenarcham. lego ex obseruatione antiquitatis
plaris, coniectura ductus: Et ideo cum quis ἀνάκρισιν
faceret. Est autem Anacrisis ueritatis indagatio, exami-
natio, percunctatio. unde factum ut etiam quæstionem
iudicialem, reorumq; interrogationem significet, quæ
in causis iudicij constitutionem præcedit uel litis contro-
uersionem. At in causis capitalibus anacrisis erat cum
delato nomine rei receptoq; accusator interrogabatur
à magistratu, an omnino constituisset accusationem
prosequi reumq; peragere: an testes aut testimonia
exhiberi postularet, & alia eodem pertinentia. Idq; ἀνά-
κρισιν à percunctando dicebatur. Demosth. κατὰ Μει-
δίου. καὶ γὰρ οὐδ' ἀνακρίνετο ταύτῳ τῷ γράμματι ὁ
συκοφάντης ἐκεῖνος, οὐδ' οὗτος οὐδενὸς ἕνεκα ἔσω-
τὸν ἐμιαίνετο πολλοῦ ἵνα ἐκκέοιτο, πρὸ τῶν ἐγ-
νόμων. μὴ φαίνῃς ὁρῶν ἐνυπνίῳ λουσάμενος ἐφ' ὕ-

στερον δημοσθένους πυανέα λαμπταξίου. ἀνακρίνετο
οὖν τῷ γραφῇ inquit: id est. Neq; enim ille calum-
niator ad diem affuit percunctationis solennis, ut roga-
retur à magistratu, quod pinde ualet si ac diceret, accu-
sationem pro relicto habuit: cuius rei multa erat ignomi-
niæ nota, erat enim simile aliquid iurisiurandi de
calumnia. Et κατὰ Ολυμπιοδώρου. καὶ μετὰ ταῦ-
τα ἄρχων ἀνέκρινε πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἀμφισβη-
τοῦσι, εἰ ἀνακρίνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ δικαστήριον,
οὗτοσὶ ἠγωνίζετο πρῶτος. Est etiã ἀνάκρισις
interrogatio testiũ & quæstio de aliquo facto habita: ut
apud Athenæũ, ubi de Cydonijs malis loquitur. ὧν γνω-
ναι δὲ τοῦτο ὕστερον ἦν ἀνακρίσεως τοῦ φάρ-
μακον πωλήσαντος, καὶ ἐπιγνόντος τὸ γνώμωνον
ἐπὶ μίλωνι σωτέσεως Et qd' latini quærere
dicunt & quæstionẽ habere, qd' etiã inquirere dicitur: id
rei uocãt ἀνακρίνειν: & ἀνάκρισιν ipsam quæstio- ἀνακρίνειν.
nem, reorũq; interrogationẽ, siue id per tormenta fiat si ve-
ne tormentis. Plu. de Augu. γράψας νόμον τῶς
ἀνακρίνεσθαι τοὺς αἰτίους γνωμίως, καὶ πῶς
καλέεσθαι τοὺς ἁλόντας. cum lege sanxisset quo
modo de reis habenda sit quæstio, qualiq; animad-
uersione in cõuictos uindicandũ esset. Id uulgo proces-
sus rei delati aut cõprehensi facere uocant: & ex ore
rei ueritatẽ exquirere. ἀνάκρισις etiã aliud signifi-
cat, nõ absimile diuinatione de accusatore cõstituẽdo, ed

nihil nunc ad rem pertinet. Quod autē hic ἀνάκρισιν legere debeamus, ex diui Lucæ loco intelligi potest Actorum. 25. ubi Festus præses ait se ἀνάκρισιν de Paulo facturum, eaq; demum facta ad Cæsarem Paulum missurum cum elogio. ὅπως γὰρ ἀνακρίσεως γενομένης ἔχω τί γράψαι. absurdum enim esset inquit hominē missum ex uinculis dicturum mittere, & crimina contra eū testata prætermittere. μηδὲ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι. ex cuius uerbis satis patet quid sint reorum elogia, cuius in hoc loco iurisco. meminit. Sequitur. διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν. ideo in medium producendum coram uobis iussi, ut palam scilicet de eo quæstio percunctatioq; haberetur. In summa ἀνακρίνω apud nos est atticorū, et significat τὸ ἀναπωθάνομαι ἢ καθ' ἑρωτῶ, ἢ ἐξετάζω, ἢ βασανίζω, ἢ κρίνω λέγεται.

Dicere mulctam.

In cap. ne quis, sub eodem titu. de custodia reorū. ijs q uinctos soluerint mulctā dices. Dicere mulctā apud nos est antiqui iuris. Gel. libro decimo. Quū autem usus & mos sermonum is sit, ut ita et nos loquamur & priores ueterū locuti sunt, mulctā dixit et mulcta dicta est: non esse ab re putaui notare qđ M. Cato aliter dixit in quarto Originum. Idem ex Varone. Sed cum eius modi mulcta pecoris armentiq; à magistratibus dicta esset, adigebantur oues bouesq;. Hoc prisco more locutus est Alexander imperator, in principio de modo multarum, codice Iustiniani. Liuius libro quinto decimo bellū Punici. Trubuniplebis cum rem infamem inuitis cernerent: ducentum. M. æris mulctam Posthumio dixerunt. προστιμῆσαι τῷ δήμοσίῳ. uel ἐζημιώσατο χρήματα αὐτῷ τῷ δήμῳ. Quoniam rem libenter hactenus feci ut cum ita tulisset occasio, uerbum & ipse uirilem impenderem in interpolanda latinæ linguæ elegantia: in hac quoq; ipsa functione tamen quæ defunctoria, id ipse facere institui, cum eo quoq; ut ornamenti liberalioris nomine græcorum nonnunquam locutiones subiungam, quandoquidem memoriæ nostro instituto, & quod ad literarum quidem meliorem profectum pertinet, felicitate mira huius ætatis factum est, ut lingua latina græcaq; diu inter se peregrinæ & exteræ, nec inter se noscitantes: ueterem non modo affinitatem agnoscerent, sed etiam cognationem: uerū utiq; necessitudinis auitæ è monumentis eruta situ & carie squallentibus: societatem etiam studiorum mutuo ut coirent denuo, commerciiq; iura passim atq; contubernij usurparent. Fremant frendeantq; licet, nouationeq; rumpantur homines aduersis musis nostris multuosq; reclamitent: spero huius studij commentationis paucis annis euasuram eò contentionem, quæ plenaq; ut ratio colendæ philosophiæ perpetuo splendidq; ingenij uelut rediuiua generi humano restituatur. Itaq; quando in mentionem mulctæ dicendæ incidimus: hoc quoq; congruenter

iam dictis addere poterimus :hoc uerbũ dicere alijs etiã uocabulis olim peculiari quodam iure attributum fuisse, quodamq; coniugio deuinctum. Dicere sacramento to, sermo est antiquorum. Liuius libro quinto secundi belli Punici. Siqui roboris satis ad ferenda arma haberent uiderentur, etiam si nondum militari ætate essent, milites fierent. Tribunus plebis, si eis uideretur ad populum ferrent, ut qui minores decem & septem annis sacramento dixissent: ijs perinde stipendia procederent, ac si uigesimo annorum aut maiores milites facti essent. Plinius ad Traianum de seruis inter tyrones inuentis. Ipse enim dubito ob hæc maxime: quod ut iam dixerant sacramento, ita nondum distributi in numeros erant: qui locus corrupte legitur in peruulgatis exemplaribus. Dicere hoc in loco pro destinare & dicare accipi potest: hoc enim etiam dicere significat, teste Nonio. Idem Liuius libro tertio ab urbe condita. Hoc decreto consul armatus cum paucis appellantibus tribunum, collum torsisset: metu cæteri sacramẽto dixerunt.

Dicere sacramento

Dicere doti. Dicere doti dicebant pro indotem promittere. Terentius in Heauton. Sed ita dictu opus est si meus saluum esse & rem & filium: & mea bona omnia doti dixisse illi. Cicero pro Flac. Doti (inquit) Valeriam omnem suam pecuniam dixerat. Idem. Si sit in tutela Flacci, quæcunq; sine hoc autore est dicta dos, nulla est. Inde dicta puella. Nonius: Intersperatam (inquit) dictam, pactam & sponsam

Dicere doti.

sponsam hoc interest, quòd uirgo postquam petitur spe nata dicitur, dehinc promissa, dicta uel pacta. Virg. Et iamdudum quondam tua dicta relinquor. Reliqua exempla sunt apud Nonium. Dicere diem est constituere, ut in illo Terentiano. Placuit: despondit: hic nuptijs dies dicta est. Inde fit ut dicere diem sit uadimonio capiti obstringere. Liuius libro tertio ab urbe cond. Verginius ex collegio unus Cæsoni capitis diẽ dicit. Tranq. in Cæsare. Subornauit etiam qui Caio Valerio perduellionis diem diceret. προεσκευάσατο τὸν κρινοῦντα, τὸν Οὐαλέριον προδοσίας: uel ὑφῆκε τὸν προεδρεύοντα ἐπιβαλεῖσθαι τῆς πολιτείας. Dicebant etiam dictatorem dicebant pro creare. Liuius. Nam id uitium nosti facile fuisse, cum consul oriente nondum silentio diceret dictatorem. Idem. Quod plebeius dictator sit dictus, id uitium auguribus uisum. Et dictae magistrũ equitum.

Dicta sponsa & pacta.

Dies dicta.

In tractatu legis Iuliæ maiestatis, in principio: Maiestatis crimen est illud quod aduersus populum Romanum, uel aduersus securitatem eius committitur. Secundum significationẽ nõ intellexisse Accursum hoc tempore risu dignum esse censetur: illa tamen ætate uenia dignum uideri potuit. Sed in huiusce modi (quæ multa sunt in libris huius studij) loca: ignorantiæ noxa longe latéq; grassari solet. nam chorus ille iurisperitorũ qui dictatæ appellatione censentur, præiudicium ferè Accursianæ

curſianæ autoritatis ſequuntur in interpretatione uoc
cum. Quibus uero hodie iuridica tribunalia inſidere
contigit, aut ſubſellia curiarum liliata impiere, iſ in
eorum autoritate eſſe omnino ſibi perſuaſerunt (quæ
multo maxima pars eſt hominum iuris peritia prædito
rum) Accurſianæ imperitiæ contagione ut inficiantur
neceſſe eſt. At ſententiæ numero in iudicijs et conſilijs
ualent, unde decreta conficiuntur: ſtomachante inter-
dum paucorum intelligentia, quæ etiam riſu, ne quid ti
eam indignius, excipi ſolet. Ita quo tandem pertinea
uis huius mali, animaduertentibus ſatis cõſpicuum eſt
Mihi huiuſcemodi indignitatem oculis auribuſq; arbi-
trari non ſemel contigit, ex quo in eos conſeſſus admiſ
ſus ſum in urbe atque in comitatu principis, quibus res
controuerſas ſemel iudicare moribus noſtris compara-
tum eſt: Affui aliquando cum hic locus citaretur, in ſen
tentiamq; Accurſij haud dubie traherctur ad confirma
dam cenſentium opinionem. Id quod ego rogatus ſenſi
tentiam quaſi aliud agens perſtrinxi, nullius addictus
iurare in uerba magiſtri: ſic enim ab illis doctores ap-
pellantur. Sed & tum & alias attentionē magis quàm
aſſenſionem merui: tametſi in familiariori cõſenſu pau
corum æquis ſæpe hominibus uſus ſum, ui ueritatis ui ui
debatur magis quàm autoritate mea aut exiſtimatione
ualente. Securitas eſt quam græci ἀσϕάλειαν uocant, &
ἀμεριμνίαν atq; etiam ἀσφάλειαν. Cicero euthy-
miam

Securitas

non Democriti ſecuritatē appellat in Finibus his uer-
is. Democriti autem ſecuritas, quæ eſt animi tanquā
tranquillitas, quam appellat euthymiam, eo ſeparanda
ſunt ab hac diſputatione, quia iſta animi tranquillitas
ipſa ipſa beata uita. Securitas curæ & anxietati op-
ponitur. Securus ſeorſum à curis eſt, qui ſcilicet uacat
perturbationibus animi hoc eſt εὐθύμως ἔχων καὶ
εὐροῶς. qualis eſt illa Democriti. Sed ſecuritas reip.
ea eſt ἀσφάλεια, cum ſcilicet ſtatus reipub. ita compoſi
tus eſt, ut nulla ex parte periculū imminere uideatur,
nec ſit metus belli externi aut inteſtini, & ita hoc loco
ſecuritas ab Vlpiano latinæ locutionis libenter obſer-
uanti accepta eſt. Ab ſimili ignorantia, niſi fallor, cor-
pus eſt pulcherrimū apophthegma Sapientis, cap. 17. Locus in
prouerbiorum. Omnes dies pauperis mali ſecura mens Prouerbijs.
quaſi iuge conuiuiū neq; enim mali epithetum eſt pau-
peris, ut ſcholaſtæ & gloſſularij intellexerunt, ſed eſt
abſolutum nomen, hoc ſenſu. Omnis uita pauperis
animi eſt conſtitutio ſecuritate mali prædita. Sic Luca-
nus in quinto Pharſ. O uitæ tuta facultas Pauperis, an-
guſtiq; lares: ô munera nondum intellecta deûm,
quibus hoc contingere templis, Aut potuit muris
nullo trepidare tumultu Cæſarea pulſante manu?
Securus enim genitiuo iungitur, ut apud Quintilia-
num in octauo, qui de tautologia loquens. Hæc enim
(inquit) quanquam non magnopere ſummis autori-
bus

bus uitata, interim uitium uideri potest in quod sæpe incidit etiam Cicero, securus tam paruæ obseruationis. Et apud Virgilium. Securus amorum. Similis est ignorantia Accursij in interpretatione uocabuli impostura in tractatu De crimine stellionatus, & in alijs permultis, quæ hodie notiora sunt, quàm ut adnotari inter ea mimaduersa à nobis mereantur. Si quis autem latine scire cupit, quod Accursius intellexit securitatis uocabulo significari: hoc modo dicendum erit: contra fidem publicam aliquid esse commissum. Liuius Quos pheloe pœmen depoposcerat, ipsi securos professi iussi accepta à legatis, uim absturā donec causam dixissent. Sallust. Post ubi fide publica accepta dicere iussas est. omnia aperit. Idem. Comes eius qui Romam fide publica uenerat. Cic. in Pisonem. Hunc Thessalonicam fide tua uenire iussisti. Nostri saluum conductum uocant. Securitas autem in hoc significatu uernacula est locutio non latina, tametsi à græcis ἀσφάλειαν διδόναι dicatur cauere alicui, hoc est satisdato promittere: quod uicinam habet significationem superiori. ἀσφαλῶς dixit Andogides oratior: plebiscito potestatē ἀσφαλῆ dixit cere impunitate pmissa. Pausanias ἀσφάλειαν διδόναι.

Fide publica uenire.

In capite sequenti. Qui ue è prouincia cum ei successum esset, non discesserit: legendum decesserit. Est autem decedere, ei qui successor missus est cedere. Cicero ad Atti. Non putet nos senatus ante oportere decedere, quàm

Decedere

dum nobis successum sit. Inde decessor Vlpiano, in lege observare, in tract. de off. proconsulis. Rectè autem (inquit) & ordine facies, si edictum decessori suo miserit significetq; quo die fines sit ingressurus. Cum autē successum esse alicui dicebant, abrogatum ei imperium aut significabant. Et successorem dare uel mittere, est magistratum abrogare: quod nunc officium auferre ergo dicimus. Lamprid. de Alexand. Si unquam alicui præsentium successorem dedit, semper illud addidit: ut uideat tibi agit resp. cumq; ita muneratus est, ut priua non posset honeste uiuere. Capitol. in Anto. Successorem urbi petenti iudici nulli dedit: nisi Orphito præfecto urbis, Cic. in Pisonē. Cum tu non solum quòd tibi succedere sed etiam quòd Gabinio nō succederetur, penè exanguis & mortuus concidisti. Idem in eundem. Altera quòd ij quos in prouincia liberalitatis & uirtutis suæ testes habuerat, nondum decesserant. A quo uerbo adnotandum est eos decedere dici, qui in urbem proficiscerantur, ut pro Murena. Multi obuiam prodierunt de prouincia decedenti. Inde decessio. Cic. ad Quintū fratrem. Ego tibi spem maturæ decessionis afferebam. Decedere autem de officio & dignitate, sic dicitur, ut decedere de more suo: hoc est contra quàm decet atq; officium est, aliquid agere. Cic. in Verr. Quid faceres in homine innocente & propinquo, cū propter hominem

Successorem mittere.

Decedere de officio & more.

minem perditißimum atq; alienißimum de officio decessseris? Idem. Hi cum de tuis factis publice conquerentur, nonne hoc indicant, tantas esse iniurias, ut malint mal uerint de suo more decedere, quàm de tuis moribus nõ dicere? Dicitur & officio decedere. Liuius. Eas quoque colonias quæ officio deceßißent: et reliqua, id est in officioſe egerant: quæ officio non erant in Rom. pop. functæ, αἱ τὰ καθήκοντα οὐκ ἀπεπλέσασαι. De cætere de iure suo qd sit, nos alibi diximus. τῶν μὲν δικαίων ὑφ' ἑαυτῶν. Quibus autẽ succeßor mittitur, ἢ ἀνάπαυσοι dicuntur. Succeßorem mittere, πέμπειν τὸν διαδεξόμενον.

In cap. sequenti. Qualis est ille qui in bellis cessauit, aut arcem tenuerit, aut castra cõcesserit. Exiſtimo legendum uno uerbo imbellis, & deesse hic negationem, ut sit, qui arcem nõ tenuerit, uel potius hoſtem arcere non tenuerit, id est propulsare hoſtes cũ posset noluerit. Liuius de Fuluio, qui exercitum in Apulia amiserat. Ergo effecisse ut & feroces & inquieti inter socios, ignauique et imbelles inter hoſtes essent: Nec hercule mirum esse milites in acie non stetisse, cum primus omnium imperator fugeret. Et paulum infra. Bis (inquit) Fulvius ob accusatus, pecuniaq; anquisitum: tertio testibus datis, cum iurati permulti dicerent fugæ pauoriſq; initum à prætore ortũ, tanta ira accensa est, ut id capite anquiri pendũ ocio succlamaret, tum Sempronius perduellionis se iudicare Gnæo Fuluio dixit, diemq; comitijs à Calpurnio prætore petit. Quo in loco, ut et in alijs, iudicare antique dictum est imitatione græcorum, qui κρίνειν dicunt pro diem dicere, ut superius diximus. Apud Liuiam etiam legimus capitalem fuisse noxam imbelliæ & ſtationis desertæ. πρὸς γὰρ Ρωμαίοις θάνατος ὁ ἧσσον λιποντι τὴν ἐφεδρείαν. Tranq. de Auſto. Cohortes siquæ ceßißent loco, decimatas ordeo pauit: Centuriones ſtatione deſerta, itidẽ ut manipulares, capitali animaduerſione punijt. Possumus etiã imbellis dicere quam græci ἐθελοκακίαν uocant: cum milites imperatori infensi uincere nolunt. Paus. καταγνόντες ἐθελοκακῆσαι σφᾶς ἢ τῷ πολέμῳ ἢ πρὸς τοὺς πολεμίους. est enim ἐθελοκακεῖν hoc in loco, consilia & meditata ignauia hoſti cedere. Sic Herodotus. οἱ πλεῖστοι ἐθελοκακέοντες ἠλλὰ ἔφευγον. Aut imbellis igitur aut imbellia legendum est, alioquin non bellis iuri, conſ. sed in prælijs dixisset. At uero q̃ sequũ tur in cap. non contrahit, nugatoria uideri possent, niſi artificia principũ crudelitatis in ipſis agnoſceremus ex præceptis hiſtoricorũ. Trãq. in Tyberio. Sub idem tẽpus (inquit) cõsulente prætore an iudicia maiestatis cogi iuberet, exercẽdas esse leges reſpõdit, et atrocißime exercuit. Statuæ quidã Aug. caput dẽpserat, ut alterius imponeret, acta res in senatu: et qa ambigebat, p tormẽta ſicta est, dãnato reo, paulatim eo calũniæ res proceßit ut hæc

Perduellionis iudicare.

Iudicare.

Et ſi.

Dr. lib. 2.

ut hæc quoq; capitalia essent: circa Augusti similatã
seruum cecidisse, uestem mutasse, nummo uel annulo ef
figiem impressam latrinæ aut lupanari intulisse, & re
liqua quæ autor ille prosequitur. Hoc enim crimen la
tissime olim patebat sub tyrannis imperatoribus. Pro
pterea Plinius in Panegy. ad Traianum: Locupletabã
(inquit) et fiscum & ærariũ non tam Voconia et Iulia
leges, quàm maiestatis singulare & unicum crimen eo
rum qui crimine uacarent. Huius tu metum penitus ia
stulisti, contentus magnitudine: qua nulli magis caru
erunt, quàm qui sibi maiestatem uindicabant. Plinius a
uunculus lib. 33. Fuit & alia Claudij principatu diffe
rentia insolens ijs quibus admissionem liberti eius dedi
sent: imaginem principis in annulo ex auro gerendi, ma
gna criminum occasione, quæ omnia salutaris exortus
Vespasiani principis aboleuit æqualiter publicãdo prin
cipem. Hoc idem se fecisse Alex. Imperator Roma. testa
tur in sanctione sua, quæ primo loco sita est sub eodem
titulo, in codice Iustiniani. Ouidius lib. 5. Fastorum, ex
Honoris & Reuerentiæ coniugio ortam esse Maiestatẽ
uoluit, antea autem nec ætatis nec dignitatis habcha
tur ratio, summáq; imis erant permixta: postea autem
ordines rerum diuinarum humanarumq; distincti.
Donec Honor placidoq; decens Reuerentia uultu.

Maiestas. Corpora legitimis imposuere toris.
Hinc fata Maiestas, quæ mundum temperat omnem:

Quæq;

Quæq; die partu est edita, magna fuit.
Et paulo inferius.
Primus intrauit mentes suspectus honorum,
Vt precium dignis: nec sibi quisq; placet.
Et rursus.
Videt ipsa Ioui, Iouis est fidissima custos:
Ille præstat sine ui sceptra tenere Ioui.
Venit & in terras: coluerunt Romulus illam
Et Numa: mox alij tempore quisq; suo.
Maiestas erat in populo, & autoritas in senatu: cu
ius definitio Ciceronis uerbis mox explicabitur. Maie
statis crimen duplex erat, unum læsæ, & alterũ immi
nutæ, cuius nulla in iure mentio extat. Læsæ exemplum
memorabile apud Tranq. in Claudio. Notauit (in
quit) & quendam quòd comes regis in prouincia fuis
set, referens maiorum temporibus, Rabyrio Posthumo
Alexandream Alexandriam crediti seruandi causa secu
tum. crimen maiestatis apud iudices motum. Ex quibus
locis apparet maiestatem populi Romani læsam maio
rem ob id existimasse, quòd ciuis Romanus assectam se
natus & comitem præbere non dubitasset contra morem
maiorum, ut creditam pecuniam reciperet. Imminutæ
maiestatis Cicero libro secũdo de Oratore meminit. Si
(inquit) tota quæritur: definitione uniuersa uis ex
plicanda est sic. Si maiestas est amplitudo ac dignitas ci
uitatis, is eam minuit qui exercitum hostibus populi Ro
mani

Maiestas in populo
Maiestas imminuta
Maiestas læsa.

mani tradidit. Idem alibi. Mihi ipsi cum Sulpitio fuit
Norbani causa contentio. Pleraq; enim de ijs quæ ab
pso obijciebantur cum confiterer, tamen ab illo maiest
tem imminutam negabam: ex quo uerbo lege Apuleia
tota illa causa pendebat. Et in partitionibus orato
iestas (inquit) est in imperij atq; pop. Rom. dignitate,
quam minuit is qui per uim multitudinem ad seditione
uocauit. Hinc existit illa disceptatio, minuerit ne mae
stem, qui uoluntate populi Ro. rem gratam & eg
per uim egit. Quod Cicero minuere maiestatem uocat.

Soluere maiestatẽ

ætas sequens lædere appellauit. Dicebant & soluere ma
iestatem: ut Liuius lib. secundo secundi bel. Pu. Horat
opportunus aduentus cõsules imperij potentes fecit. cã
ambitio alterius suam primum apud eos prauã indulgẽ

Retinere maiestatẽ

tia maiestatem soluisset. Cui contrarium est retinere ma
iestatem: Quod nunc uulgus seruare autoritatem
cat. Vt idem lib. 4. bel. Maced. Si in sua quisq; nostrũ
matresa. Quirites ius et maiestatẽ uiri retinere uiju
issent: minus cum uniuersis fœminis negotij haberemus.
Cic. in Orat. perfecto. Ius omne retinẽdæ maiestatis Ra
byrij causa continebat: ergo in omni genere contentio
nis exarsimus. Dicitur & eleganter constituere maiesta

Constituere maiestatem.

tem: quod significat lapsam aut labantem cõfirmare di
gnitatis uenerationẽ atq; amplitudinis existimationẽ
ut in illo loco concionis Sallustianæ. Maiores nostri pa
randi iuris & maiestatis constituendæ gratia per legem

nem armati bis Auentinum montem occupauere. Ab
quia etiam loquendi consuetudine dixit Proculeius
rtius, in tractatu de captiuis, cap. non dubito. Siue
populus fœderatus est: siue fœdere comprehensum
ut is populus alterius populi maiestatem comiter
seruaret. Hoc enim adijcitur ut intelligatur alterum
pulum superiorem esse: non ut intelligatur, alterum
esse liberum. Hæc uerba Cicero. in orat. pro Cornel.
loquens. Adiunctum etiam illud est quod non est in
nibus fœderibus. Maiestatem populo Romano comi

Maiestatem populi

ter conseruent. Id habet hanc uim ut sit ille populus in
ore inferior. Primum uerbi genus huius conseruent: lo Ro. co
po magis in legibus quàm in fœderibus uti solemus: im miter con
rantis est non precantis. Deinde cum alterius popu seruent.
maiestas conseruari iubetur, de altero siletur: certe
populus in superiore conditione causaq; ponitur,
ius maiestas fœderis sanctione defenditur. In quo
ra interpretatio accusatoris indigna responsione: qui
dicebat comiter esse communiter. Comes benigni,
liter, suaues homines esse dicuntur, qui erranti mon
ant uiam: communiter quidem certe non conuenit.
is uerbis Ciceronis apparet non communiter legen
um eo in loco, ut Accursius suspicatus est. Dicebant
quam conseruare maiestatem: quod Liuius & Valerius
pro Ciceronem retinere dixerunt. ut idẽ pro Rabyrio

Vt imperiũ populi Ro. maiestasq; cõseruetur.

perduellionis. Fit senatusconsultum ut consules adhiberent Trib.pl. & prætores quos eis uideretur, operamq; darent ut imperium po.Ro. maiestasq; conseruaretur. Id nunc uulgo dicũt: ita agant ut rex sit potentior uel iustitior, uel ita faciãt ut iustitiæ obediatur. Maiestas δ' μεγέθωμα dicitur, et ὁ ἀξιωματικὸν dicitur et δ' μεγέθωμα λεγόμενον. Minuere aũt et imminuere uerba usitatiora sunt.

Minuere maiestatẽ

Imminuere imperium.

tiquis fuerũt q̃ lædere, ut Cic. in Philip. pri. Quid enim turpius q̃ qui maiestatem po.Ro. per uim minuerit: is damnatum iudicio ad eã ipsam reuerti propter quã iure damnatus? Per uim minuisse maiestatẽ publicã dicit eũ qui uim publicã cõmiserat. Sic imminuere imperiũ dicebãt: ut Liuius lib. 8. ab urbe cõdita. Religio maiestatis imminutũ imperiũ esset comitiaq; habere. Imminutum imperiũ dicit eorũ qui iussi erãt magistratu se abdicare. ἐυθύμιον δὲ ἐπῃσθάνετο τὰς ἀρχαιρεσίας βραβεύειν ὧν δ' κράτος ἐλάττω τῶν. Cæsar lib. 3. de bello ciuili. Cõcursum ad se fieri uidet, q̃ fasces anteferrentur, in hoc omnis multitudo maiestatẽ regiã minui prædicabat. τὸ ἀξίωμα τὸ βασιλικὸν κολάζεσθαι ἔφαλον. de Alexandrinis loquens. Sic imminuere ius imperij. Cic. in Verr. Act. quinta. Triticum modia 60. M. empta populo Ro. dare debebãt & solebant: abs te solo remissum est: respub. detrimentũ fecit, q̃ per te imperij ius una in ciuitate imminutũ est. Idem eadẽ. In hoc facinore dij immortales uiolati, exitium ad q̃

tas autoritas Romani nominis imminuta. Et pro Manilia. Patres nostri libertatẽ ciuiũ Ro. imminuere magistratũ dicebant, quod nũc derogare iuri & prærogatiuis officij dicũt. Idem in Ver. Cur imminuisti ius legationis? quo in loco Asconius, Qui potestatem (inquit) suã in administrando nõ defenderit: imminuti magistratus ueluti maiestatis læsæ reus est. Liui lib. 4. de Aemylio Mamerco loquẽs, qui censurã anno quinquennalẽ lege dictatoria annuã ac semestrẽ fecerat: Censores (inquit) ægre passi, Mamercũ q̃ magistratũ po.Ro. minuisset tribu mouerunt. Plin. in Panegyr. Nullius ab eo magistratus ius, nullius potestas imminuta est, aucta etiã: siquidẽ pleraq; ad prætores remittebat. Hic loquendi modus à græcis tractus uidetur. Aristoteles in secundo Politicôn. ἀλλὰ τὰ μὲν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλὴν ἐξήλατης ἐκόλυσε μὴ περικλῆς. Maiestatis crimẽ. itidem sæpe. Adnotauimus aũt apud priscos hoc crimen maiestatis esse uocatũ, nõ læsæ maiestatis, ut ex his à nobis citatis liquet: nullũq; iurisconsultorum in hoc tractatu præter Papinianũ læsam maiestatẽ dixisse. Laudatur etiã Paulus autor huius uocabuli, in lege Cornelia de sicariis. Priscus perduellionem ita dicebãt, quã coniurationẽ historici appellabãt, et quicquid ita cõmittebatur ut in euersionẽ libertatis Romanæ cederet. Valerius lib. 6. Cum Tyberius Gracchus et Perduellio.

C. Claudius ob nimis seuere gestam censuram maiorum partem ciuitatis exasperassent, ijs Marcus Populius Tribunus pl. perduellionis ad populum diem dixit. hoc iudicium obsoleuisse tandem ex Ciceronis uerbis constitit in oratione pro Rabyrio. Nam perduellionis (inquit) iudicio, quod à me sublatum esse criminari soles: meum crimen est non Rabyrij. Quod utinã Quirites ego solus id primus aut solus ex hac repub. sustulissem. quid enim optari potest, quod ego mallem, quàm me in consulatu meo carnificem de foro, crucem de campo sustulisse? paulo inferius. Quamobrem uter nostrum tandem bene popularis est? tu ne qui ciuibus Romanis in concione ipsa carnificem, qui uincula adhiberi paulo oportere: qui in campo Martio comitijs centuriatis suspicato in loco, crucem ad ciuium Rom. supplicium figi & constitui iubes? & reliqua quæ ille porro dixit: unde intelligimus uetustissimam illam fuisse legem sanctissima sanctione horrendam. Perduellionis autem crimen Rabyrio intẽderat Labienus Trib. pl. ob Saturnini mortem, qui senatus autoritate contra fidem publicam interfectus fuerat, senatuscons. scilicet facto in hæc uerba: operam darent consules, ut imperium populi Romani maiestasq; conseruaretur. Propterea in Oratore perfecto Cicero gloriatur se apud populum senatus autoritatem defendisse in causa Rabyrij. Vlpianus hic perduellionis crimen distinxit ab eo quod maiestatis appellatur, & latissime patet. Hic addam unum quod ad maiestatis crimen pertinet, ex Plutarcho in Graccanis, Gaium Buturium ultimo supplicio affectum à Romanis, quòd Tribuno plebis de uia non decessisset in foro ambulanti, cum instituto antiquo omnes ei cederent. Animadmortis esset. Tacitus maiestatis crimen & coniurationis distinguere mihi uidetur his uerbis libro decimo uertendus quarto. Antistius (inquit) qui carmina probrosa in primum locus. opem factitauerat, maiestatis delatus est. Et libro decimo sexto. Crispinus nuper crimine coniurationis in Sardiniam exactus, accepto iussæ mortis nuncio semet interfecit. Quintius Curtius libro quinto autor est huius criminis horrendam fuisse legem olim apud Macedonas: è qua ut opinor oriunda lex fuit illa tantatissima Honorij & Arcadij quæ sub eodem titulo extat in codice Iustiniani. Quam Alexander libro septimo eiusdem Curtij his uerbis gloriatur se sustulisse & antiquasse: ad conuictos enim coniurationis loquens. Non oportebat (inquit) uos scire quid de uestris parentibus statuissem, quo tristiores periretis si qua uobis parentum memoria & cura est. Sed olim istum morem occidendi cũ scelestis insontes propinquos parentesq; soluit. Hoc exemplũ Alexandri secuti ijdẽ ipsi Arcadius Animadet Honorius sanctionẽ illã promulgarũt, quæ est tract. uertẽdus

de pœnis, cod. cuius initiū ſancimus. Qua lege ego legē
Quiſquis, abrogatā eſſe aliquādo cenſui in ampliſſimo
cōſeſſu, tametſi religiōe iudicandi magis adductus id fe
cerim, q̄ perſuadendi fiducia, apud eos quidē qui tēpo
ra cuiuſq; legū autoris animaduertere nō inſtituerunt,
quando eius rei interpretes iuris ratione nō habuerūt,
quorū hodie reſpōſis ſtat huius doctrinæ æſtimatio &
autoritas. Mihi uero in eo falli interdū uidētur homines
alioquin iuris peritiſſimi, quòd aut uerbis legū uim aſ-
ferunt, aut iuriſconſultorum reſponſis, cū locos iuris di
ſcrepantes interpretationibus diſſentaneis ad concen-
tum reducere ſe credunt. Id adeo mihi æſtimare in me
tem uenit, cum legem ſecundā tituli de prædijs minorū,
quæ lex eſt Gordiani libro quinto Codicis, cum legem
ſtiniani componerem, quæ eſt ſub titulo: ſi maior fa-
ctus alienationem ratam habuerit. cum enim longe
promptius, tum etiam uero propius mihi uidetur anti-
quiorem legem poſteriore abrogari, quàm ſcholijs alijs
atque alijs dicta diſſidentia conari conglutinare. Simi-
lis niſi fallor eſt hallucinatio, cum legem Alexandri,
quæ quarta eſt in tractatu de furtis, cum lege græca u
ſtiniani, quæ tertia eſt eſt à fine, non diſſonam eſſe con
tendunt. Quarum tamen diſcrepantiam ciere contro
tionem non modicam uidimus in iudicando reo uno,
qui ad furtum nequicquam famulum probum adhor-
tatus fuerat, patrefamiliâs rei conſcio & cum famulo
collu-

dente ut hortatorem deprehenderet: cum ego cen-
rem Alexandreæ ſanctionis autoritatem poſteriore le
antiquatam fuiſſe, quæ non euentum attendendum
id conſilium uoluit. Quid legem ultimam, quæ eſt Con
ntini, ſub titulo ſi pend. appell. mors interuenerit: nō
e abrogatam eſſe, & expeditius & longe congruentius
ſt dicere & defendere, quàm nugas cōminiſci ac plane
ridiculari, ne antinomia eſſe uideatur cū lege græca copa
ria, cuius initium eſt cum antiquioribus, ſub tracta. de
ure liberandis? Noſtræ uere opinioni non magnopere re
clamare id mihi uidetur, qd' lex altera ſub titulo, Qui
& aduerſus quos in integrum reſtitutionem poſtulent,
quæ lex eſt Iuſtiniani, non modo legi, Si ſuperſtite, in tra
ctatu de dolo, quæ longe antiquior eſt: ſed etiā legi eiuſ-
dem Iuſtiniani refragatur, ſub titulo de bonis quæ libe-
ris. Facile enim eſt obiectum diſſoluere uel Accurſio ip
ſi iudice, ne mihi eò confugiendum ſit quod in priore edi
tione de Iuſtiniano Tribonianoq; diximus. Horum au-
ctorum & ſimilium iudicium penes homines erit in ijs con
trouerſijs dirimendis, quarum iudicium æquo & bono
magis temperandum eſt: quibus in ipſis uberior eſt licen
tia contra receptas autoritates nonnihil audendi dum
modeſtiæ rogantur. Sed tamen ne id piaculare eſſe uidea
tur inter eos qui eodem iureiurando adacti ſunt: ecquis
eſt eorum qui aureis habent æquas audiendæ ueritati,
uel longiſſimo interuallo poſtliminium poſtulanti: qui

negare audeat legum interdum sensum fuisse hominem iuris consultissimos, etiam ut uerba intellexerint? Hic locum unum exempli causa citabo. Extat lex Antonini, sub titulo de usuris, in hæc uerba. Usuræ per tempora solutæ non proficiunt reo ad dupli compensationem. tunc enim ultra sortis summam usuræ exiguntur, quo ties tempore solutionis summa usurarum excedit eam computationem. Ego hunc sensum horum uerborum esse dico, quod de usuris Romani principes sanxerant, ne earum cumulus ultra sortem geminatã exigi nulla actione posset, ita intelligẽdum esse, si modo eo tempore quo creditor experitur, ea summa in quam actionem suam concipit, duplum sortis excedit. id enim quod ultra duplum sortis excurrit, efficaciter peti non potest: non etiã si eo tempore quo agit ex stipulatu, usuræ ante ab eo perceptæ cum ijs quas sibi deberi contendit cumulatã, duplum sortis excedunt: tunc enim summoueri exceptione non potest. ut uerbi gratia esto semissis usura in stipulatum deducta, ducentesimo illa quidem mense, id est anno sextodecimo et octauo mense sortem æquabit, ut post Hermolaum Barbarum nos copiose in libro de Asse docuimus. Ita fit ut tertio & trigesimo anno & quatuor mensibus duplum sorti fœnore accesserit: id est ut sors centenaria ducenarium fœnus pepererit. Age fac ut creditum iam sit adeo uetustum, ut quadruplicato fœnus creuerit, cum interim debitor non acriter appellatus ni-

Lex de usuris.

hil soluerit usurarum: utrum quadruplum peti potest? Nego lege agi posse ultra duplum: Nam eius quod debetur, petitio ui legis perimitur. Sim cum actio constituitur, non ultra duplum sortis debetur: etiam si id quod multis ante annis perceptum est à creditore, uel duplum uel quatumuis excedit: id tamen debitori nihil prodest ad creditorem summouendum legis interpretatione, quæ in futurum ipsa calculum non admittit. Ita fit ut usuræ non modo duplicato aut triplicato crescant legitime, sed etiam octuplicato & eo amplius posse, si creditor debitorem semper appellauerit, nomina exegerit antequam fœnus ultra duplum sortis excurrat: Quod in usura centesima demum fit mense nono supra decimumsextum annum. Accursius autem & qui eum secuti sunt, longe (nisi fallor) abfuerunt ab intelligentia huius sensus, quando & ipsi aliorum usurarum rationem priscam absurde intellexerunt. Nec me fallebat cum hæc scriberem, non minori ipsa confidentiæ usum iri, quam pridem antino adnotasse, sed tanti utrobiq; fuit, conscientiæ indulsisse.

In ea.im quæstionibus. Coniurationẽ deniq; Lucij Catilinæ Iulia mulier detexit: & M. Tullium consulem indicium eius instruxit. Legendum Fuluia, ex Sallustio. & indicium non iudicii. Fuit enim Tullius index, id est delator

delator ad senatum, non autem iudicium eius rei quæ
stionemq; exercuit, uel potius in indiciū eius M. Tullius
ideo instructus dicitur: quia indicium faciendum ipse cu
rauit, perfecitq; quod curauerat opera eius mulieris,
Indicium. quoniam indicium proprie eius est qui unà peccauerit,
ut inquit Donatus in Eunuchum, idq; ex uerbis Cicero
nis in Diuinatione satis liquet. Quapropter (inquit) si
tibi indicium postulas dari quod tecum una fecerit: con
cedo si id lege permittitur. ubi tamen corrupte etiam
iudiciū legebatur. sed Asconius adnotauit, & indicium
eius esse dicit qui facinoris cuius ipse cōscius est latebras
indicat impunitate proposita. Hoc autem in Catilinæ
coniuratione contigisse, ex Sallustio constat his uerbis.
Tarquinius ad senatum adductus erat, quem ad Catili
nam proficiscentem ex itinere retractū aiebant. Is cum
diceret se indicaturum de coniuratione, si fides publica
data esset, iussus à consule quæ sciret edicere, eadem fe
rè quæ Volturcius de incendijs, de cæde bonorum, itine
re hostium senatum docet. Idem alibi. Volturcius primo
fingere alia omnia, dißimulare de coniuratione. Post ubi
fide publica dicere iussus est, omnia aperit. Indicare
μηνύειν græce dicitur. Inde τὰ μηνύτρα non tātum
mercedem indicis, sed etiam peculiari significatione
impunitatem conscio propositam, apud græcos orato
res significant.

Ad legē Iuliam de adulterijs. Marito iure mariti ac
cusan

santi illa præscriptio obijcitur, si legem prodidisse
atur ob hoc, & reliqua. Puto hic deesse negationem,
ut si non legem prodidisse dicatur. Est enim hoc uer
um solenne in exceptionibus. Vlpianus de pignoribus,
cap. si debitor. Dabitur enim possidenti hæc excep
tio si non conuenit ut eadē res mihi quoq; pignori esset.
Iulianus. Tali enim exceptione prætor creditorem et
eum ad quem usus fructus pertinet, conueniret ut usus
fructus pignori sit. Marcell. in cap. creditor. Qui potio
res in pignore habeantur, exceptio enim prioris utilis
erit si non mihi ante hypothecæ pignoris ue nomine sit
res obligata. Idem. Quod si ille excipiat si non conuenit
sibi res sit obligata, hic in modum supra relatum re
spondebit. Hoc autem in loco fortasse non negatiua parti
cula, sed quanquam restituenda, hoc modo. Quanquam
non legē prodidisse dicatur. Accōmodata est enim hæc par
ticula in conceptionibus exceptionum, ut apud Vlpia
num de fluminibus. Labeo scribit, non esse dandam ex
ceptionem ei qui interdicto conuenitur, aut nisi ripæ
munitionis causa id factum sit sed ita excipiendum ait, quan
quam si quid ita factum sit, ut lege fieri licuit. Cicero li.
2. de rhetoricorum. Agit is cuius manus præcisa est, iniu
riarum, postulat is qui eum agitur à prætore exceptio
nem, quanquā si in reum capitis præiudicium fiat. Hic
qui agit, iudicium purum postulat. Ille qui cū agitur,
exceptionem ait addi oportere. In his & huiusce modi
alijs

alijs priſcis cõceptiõibus multa erat ſermonis latini gra-
tia atq; elegãtia, ſed à pauciſſimis hodie animaduerſa, cũ
multi ſibi Tullianæ dictionis iudicium arrogent, ſiſti-
dio iniquiſſimo & in multis putidiſſimo. Quod autem
ſequitur, Lenocinij quidem crimen lege Iulia præſcrip-
tum eſt, cum ſit in eundem maritum pœna ſtatuta qui
de adulterio, & reliqua. Lego Lenocinij quidem crimi-
ni lege Iulia præſcriptũ eſt: cum ſit eadem in maritum.
Præſcribere pro excipere cum datiuo iungitur. Quint.
lib. 7. Cum ex præſcriptione lis pendeat, de ipſa re quæ
ri non eſt neceſſe, ignominioſo patri filius præſcribit: de
eo ſolo iudicatio eſt an liceat. Marcell. lege tertia de pre
uaricatoribus. Nam ſi reus accuſatori ideo præſcribit,
quod dicat ſe ab alio accuſatum & abſolutum. ἐγὼ γὰρ
ὁ φεύγων τῇ γραφῇ προγράφεται, ὡς πρότερον
ἀποφυγὼν ὑπ' ἄλλου κατηγορηθέντα.

In cap. inter liberas ſub eodem titulo: legendũ ſic cen-
ſeo eo loco ubi arcola relicta eſt. Lex Iulia ſtuprum &
adulterium promiſcue ἡ μιγὰς appellat. & paulo pòſt: Stuprum uero in uirginem uiduam ue com-
mittitur. Quod græci διαφθορὰν appellant. Salu-
ſtius. Erat ei cum Fuluia muliere nobili ſtupri uetus con-
ſuetudo. Cicero in Antoniana ſecunda. Frequentiſſimo
ſenatu. Calend. Ianuarijs, ſedente patruo, hanc tibi eſſe
cum Dolabella odij cauſam auſus es dicere, quod ab eo
ſorori & uxori tuæ ſtuprum oblatum eſſe comperiſſes.
Idem in

em in Ver. Act. ulti. Noctu ſtupri cauſa lectica in urbẽ
roferri ſolitus eſt ad mulierem nuptam uni, propoſi- Stuprum.
um omnibus. In his exemplis Ciceronis ſtuprum pro
dulterio ponitur, quod parum Papinianus animaduer
ſe uidetur. Tranquillus. Ne prouincialibus quidẽ ma-
monijs abſtinuiſſe uel hoc diſticho apparet. Vrbani
matæ uxores, mœchum caluum adducimus. Auro in
lli ſtuprum emiſti: hic ſumpſiſti mutuum. Plautus in
mphitrione. Ita me probri, ſtupri, dedecoris à uiro ar
am meo? idem Tranq. Stuprare pro adulterare di-
it in Nerone. Latine etiam probrum appellatur. Cice Probrum
in eadm Philippica. Probri inſimulaſti pudiciſſimam
eminam. Liuius Matronæ probri accuſatæ. Vtitur &
ranquillus in Cæſare. Græci adulterium μοιχείαν,
διαφθορὰν, φθορὰν, ἀικχάνω dicunt: quod ultimum
ertine probrum eſſe uidetur. Plautus ad uerbum dede-
us dixit. De uirgine eo amplius dicunt διακόρκσιν.
uibus magnopere autem de huiuſcemodi uerbis græcis
ribuendis laborandum eſt, duntaxat cum ſine ijs ſen
ntia legum reſponſorum ue planus eſt, ſiue enim hic διαφθορὰν legamus, ſiue φθορὰν, non magnopere refert.
Legi enim in fragmentis Pandectarum græcarum φθο-
ρεῖς pro corruptoribus uirginum: qui & uitiatores
dicti ſunt: & φθορὰ græcis etiam pro ſtupro in uſu eſt:
ubi Cicero flagitium appellat.

In capi-

In cap. si uxor. Plane siue iusta uxor fuerit, siue iniusta, accusationem instituere uir potest. Nam & Sextus Cæcilius ait, Hæc lex ad omni matrimonia pertinet: & illud Homericum affert. Accursius uelut Mercuriali numine instinctus, uxorem iustam iniustamq; triplici ter enarrauit: & in omnibus astipulatorem habet Bartolum: me uero in nulla assensorem. nam iusta mulier sic ut filius iustus dicitur: de quo uocabulo satis multa in priore editione diximus. Vt ergo iustus est filius qui omneis numeros iuris familiaris filialisq; obti-

Iusta uxor net: ita iusta uxor omni iure coniugij prædita erat. ὥστε καὶ πάντας ἀριθμοὺς τῆ σωοικίσεως πρὸς ἀλαβεῖν καὶ τιμῆν. Aliam autem olim fuisse matrem familiâs, & aliam matronam uxoremq;, alibi planum fecimus. Hodie iustæ uxoris appellatio aut nulla est, aut eius est uxoris quæ iustis ſpõſalibus & palàm in uiri manum coisset, non occulto consensu. Locus autem Homeri hic citatus ab Vlpiano: Iliados libro. 9. ita legitur.

ἢ μᾶλλον φιλέει δ' ἀλόχους μνηστὰς ἀνθρώπους,
ἀτρεῖδαι. ἐπεὶ ὅστις ἀγαθὸς ἠδ' ἐχέφρων
τὴν αὐτὴν φιλέει καὶ κήδεται, ὡς καὶ ἐγὼ τὴν
ἐκ θυμοῦ φίλεον δαμασσαμένην περ ἐοῦσαν.

Ecquid amare suas solis fas censet Atridis?
Quid ni igitur prudens uxorem diligat imo
Pectore quisquis erit? siquidem Briseida partam
Marte meo dudum, dilexi haud secius ipse.

Verba

Verba sunt Achillis ad legatos ab Agamemnone Græcis ad eum missos. Quanam igitur (inquit) de Agamemnon Græcorum populos congregandos uit ad Troiamq; transportandos? Nunquid aliam ausam quàm propter Helenam illam formosam? An dem Atridæ soli hominum uxores suas amant? Briautem erat nobilis fœmina, quam honoris causa ex ilitarum numero delegerat permittentibus Græcis, eximiam aliâs acceperat, eamq; uxoris iustæ loco reinstituerat. Iniustã ergo uxorẽ Vlpianus uel non pallacã uxoris numero locoq; habitã intellexit.

Quod autem sequitur. Sed et in ea uxore potest ma adulterium uindicare, quæ uulgaris fuerit: quamuidua esset, impune in eam stuprum committere. Accursius uulgarem pro peruulgata & prostitua passim perperam intellexit, & in antinomia dissolda desultoria grauitate & constantia utitur more ego uulgarem plebeiam intelligo quæ matris fami nomen obtinet. Lex autem Quæ adulterium, quæ est Constantini, de ea fœmina sanxit, quæ cum fœ ue ministerij matris fa. nomen retinere non potest. ue sensui astipulantur Tranquilli hæc uerba in Tyb. ronas prostratæ pudicitiæ quibus accusator publi deesset, ut propinqui maiorum more de communi uenia coërcerent, autor fuit. Et inferius. Fœminæ inquit) famosæ ut ad euitandas legum pœnas iure ac

dignitate matronali exoluerentur, lenocinium profite-
ri cœperunt: & ex iuuentute utriusq; ordinis profiga-
tissimus quisq;, quo minus in opera scenæ arenæq; edem-
da senatusconſ. tenerentur, famosam iudicij notã ſubmo-
te subibant, eos easq; omneis ne refugium in tali fraus
de cuiquam esset, exilio affecit. Ex cuius uerbis intelligi-
mus mulieres quantumuis prostitutæ pudicitiæ lege ta-
men teneri: si nondum ignominia notatæ nomen amiſe-
rant matronarum matrumq; familias.

In eodẽ tractatu ad legem Iul. de adul. cap. Si mari-
tus. legis Iuliæ de adulterijs capite ſeptimo ita cauetur:
Nequis inter reos referat eum qui tunc ſine detractatio-
one reipub. aberit, & paulo inferius. Neceſſario dici-
tur ſine detractione. Legendum qui tunc ſine detrectati-
tione reipub. cauſa aberit, etiã ſi omnia refragentur ex-
emplaria. Eſt autem detrectare, uitare, fugitare, aucto-
ſari, reſtitare. Tacitus libro uiceſimo. Nec Sequani de-
trectare certamen. Fortuna melioribus aſſiſt: ſuſi Lin-
gones. ἐφυγομάχουν. Quintilianus in ſecundo. Rhe-
torice officia ſua non detrectet, nec occupari gaudeat
pertinentem ad ſe laborem: quæ dum operæ cedit, iam
penè poſſeſſione depulſa eſt. Arria. infra de re militari.
Grauius aũt delictũ eſt, detrectare munus militiæ, q̃ ap-
petere. ἐφ ᾧ ἀναδύεσθαι τῶν ἐν στρατείᾳ λειτουργι-
ῶν. Sine detrectatione igitur is abeſſe dicitur, qui occa-
ſionẽ nõ quæſierit cauſæ dictiõis euitandæ, ὁ μὴ ἀποδυ-
μῶν

Detrectare.

ν ἀναδύσεως ἕνεκα, uel ἀναδύσεως χάριν.
Quod aũt ſequitur: Quod ſi quis præſens ſit, uicem ab-
ſentis habeatur: utputa qui in uigilibus uel urbe
castris militat. de castris prætorianis intelligendũ,
quibus prætoriani milites ſtatiua ſua habebãt, et ſem Prætoria
per principibus præſto erant, ij à cohorte prætoria ori- castra.
rem habuerũt: de qua nos alibi diximus. Tranq. in
Gaiba. Germanorũ cohortẽ à Cæſarib. olim ad cuſtodiã
corporis inſtitutam diſſoluit, ac ſine cõmodo remiſit in
patriã. Hæc et caſtra prætoria appellãtur à Capitolino
in lege. quod ait lex, cum filia adulterum deprehen-
dit, non occiſum uidetur. Vidi librum antiquum, in
quo occiſum ſcriptũ fuerat, ſed litura confoſſum, et pro
uerbo occiſum aſcriptum, errore lectoris atq; ignoran-
tia. Non eſt ociosam (inqt Vlpianus) id eſt, ut græci
dicunt, οὐκ ἀργόν ὅτι, quod ait: Cum filia adulterũ de-
prehẽderit, id eſt, non de nihilo adiecta ſunt hæc uerba,
non temere, οὐκ εἰκῆ, οὐδὲ τυχόντως. hæc
enim certam ſignificationem et animaduertendã,
ipſa turpitudine deprehẽſum. Labeo quoq; (inquit)
probat, et Pompo. ſcribit in ipſis rebus ueneris de-
prehẽſum occidi. Et hoc eſt quod Solon et Draco dicũt.
ſtimo hæc uerba græca in area q̃ ſequitur ſcribẽda:
ἐὰν ἐν ἄρθροις ἔχοντα. Iã primũ deprehenſi dicũ- Deprehẽſi
tur, q̃ effugere nequeunt uel uitare cũ maxime cupiãt. ſus.

aut ère incommode nata se explicare & subducere. Quint. in 12 Itaq; reperias quosdam in disputando mi rè callidos: cum uero ab illa cauillatione discesserint, nõ magis sufficere in aliquo grauiore actu, quàm parua quædam animalia quæ in angustijs mobilia, in campo deprehẽduntur. ἀπροῶτου, uel in ἀμηχανίαμ καὶ ἔκσαμ. hoc est nullum in se aut in alio præsidium repe riunt, omni consilio, omniq; ope defecta sunt. Idem lib. decimo. Scribendum quoties licebit. Si id nõ dabitur: cogitandum, ab utroq; excluſi debent tamẽ uincere, ut neq; deprehensus orator, neq; litigator destitutus esse uideatur. Deprehensum dicit oratorẽ τὸμ ὃς ἀμηχα νίας ἀπροῶῦτα καὶ ἀπροφασίστως διακείμενον: qui eo usq; ad infantiam redactus est, ut iam nihil causæ ficari possit quo minus causa cadat. Sic Curtius de Alexandro in angustijs hærente. Tunc hæsitabat deprehen sæ felicitas, nec aliud remediũ erat quàm reuerti quæ uenerat, ἐνίσχετο πάντα τε ἀπορημῶν & ἀλύοντα. De prehensus adulter est qui eò redactus est, ut nec fugere nec inficiari possit. At is demum eiusmodi est, qui in re ipsa uenerea correptus est aut inuentus: quem græci ἁλόντα ἐπὶ τῆ ἀφροδισίοις dicunt, id est in Vene re deprehensum aut in re uenerea. Quare Accursius & qui eius autoritate adducti sunt, in horum uerborũ intelligentia falsi, alios etiam fefellerunt, id quod ex uer bis legis ostendam, quæ apud Lucianum in Eunucho legimus

gimus. Atqui (inquit) iudices, iste leuibus malis et uo femineæ cæteraq; Eunuchi similis, si uestibus suis caetur, magnopere uobis uirilis apparebit: nisi ij men untur qui eũ aiunt deprehensum in adulterio, ut (in legum tabula, pudenda in pudendis habentẽ, quod id. dixit. ὥσ ὁ ἄξωμ φησὶμ, ἄρθρα ἐν ἄρθροις τα. Leges autem Solonis ἄξονας & κύρβας pellatas, nemo ignorat qui Plutarchum in Solone le rit, & græcos oratores. Quod aũt τὰ ἀφροδίσια, stres uenerea, non significet antecedentia concubi colloquia, basia, contrectationes lasciuas, & locũ stitutum, ut Accursius ex Ciceron censuit: uerba Aristotelis ostendunt, qui libro septimo de animalibus, pueris loquens, qui hircire dicuntur circa puberta , & de puellis quum menses habere incipiunt (ita ait). Tum enim maxima custodia indigent, cũ præ ue incitentur ad experientiam rerum ueneris. μάλ ρα δ ὁρμῶσι προστιθὲ τῆ ἀφροδισίοις χρῆ . Idem. Quæ autem immodicæ sunt in usu rerum nerearum, eæ si sæpius pepererint postea sedantur ilius & castigantur. Cicero in Topicis. Ante rem quæruntur quæ talia sunt: apparatus, colloquia, s, constitutum, conuiuium, cum re autem, pedum pitus, strepitus hominum, corporum umbræ, & si id eiusmodi: & post rem, pallor, titubatio, & siqua ta conturbationis & conscientiæ, cæteraq; quæ su

ſpicionem facti poſſunt mouere. Ex his uerbis appare
aliud eſſe rem uenercam, & aliud antecedentia conſe
quentiaq; ueneris. Adde quod Vlpianus hic dixit, ita
demum hanc poteſtatem patri competere, ſi in ipſa tur
pitudine filiam deprehendat, & in lege cap. 5. dixit in
uxore ſua deprehenſum. Turpitudo enim eſt quod tabu
la legum obſcœna in obſcœnis habere dixit.

In cap. Si poſtulauerit. Si poſtulauerit accuſator ut
quæſtio habeatur de ſeruo adulterij accuſato: ſiue adeſ
ſe uoluerit, ſiue intereſſe noluerit, iubent iudices cum
ſeruum æſtimari. Accurſius ſic legit, & ablatiuum abſo
lutum eſſe cenſet, ego accuſati legendum eſſe puto: hoc
eſt ſerui qui adulterij perpetrati tempore in familia rei
fuit, & poſtea in alicuius alius dominium tranſiit, cui
precij æſtimatio dari iubetur; & deeſſe una dictio uide
tur, ut ſit ita locus reſtituendus: Siue adeſſe dominus uo
luerit. Moris autem fuit apud antiquos: ut qui ſeruum
ad teſtimonium ferendum poſceret, is precij ſerui fide
iuſſores daret, in cauſa tum ciuili tum capitali: idq; ſe
ge Athenienſium, ut ex Demoſth. liquet in oratione qua
inſcribitur πρὸς παυταίνετον ἐφ' ᾧ ἀπέστη πρὸς
τυρὰς πρόκλησις: quæ eſt ἀξίωσις τῶν βεβαιω
τῶν εἰς βάσανον ὅτε δικάζοιντο, πρὸς μαρτυρίαν
τοῦ πράγματος. Qui autem ſeruum ad quæſtionē ex
poſcebat, non alias æſtimationē dabat, q̃ ſi cauſa cade
ret. Quare fideiuſſor intercedebat inter actorē & reum

quam id Demoſth. poſtulationem aduerſarij depel
do ait iniquum eſſe. ἀναγινώσκει μοι πρόκλησιν
ταύτην, ἀξιῶν ὅν φησὶν ἐκεῖνος ταῦτα συνθε
σθαι, βασανίζεσθαι.

Quod aũt infra dicitur in eodẽ cap. Interrogandiq;
facultas datur patronis, id ex more priſco eſt, quod Bar
barus perperã intellexit, & accuſatores enim et patro
nos ſuos et aduerſarij teſtes palã interrogabãt, id qd̃
ex Cic. orationibus multis in locis, tũ ex Quint. faci
le intelligere, qui lib. 5. ſic ait. Reliquæ interrogandi
partes, qua in re primũ eſt noſſe teſtẽ, nam timi
deri, ſtultus decipi, iracundus concitari, ambitio
ſus flari poteſt. Prudens uero et conſtans, uel tanquã
inimicus et peruicax dimittendus ſtatim, uel nõ inter
rogatione, ſed breui interlocutione patroni refutandus
aut aliquo ſi cõtinget urbane dicto refrigerãdus. Idẽ
alio poſt. Patronus quoq; altius et unde nihil ſuſpecti
ſit repetita percunctatiõe priora ſequentibus applicã
do ſæpe perducit homines, ut inuitis quod profit ex
tundeat. Idẽ de interrogatiõe accuſatoris. At ſi neſcie
ris (actor quid propoſiti teſtis attulerit, paulatim et ut
ſecum) pedetentim interrogãdo experiẽtia animũ eius:
et id reſpõſum quod eliciendũ erit, per gradus ducet.
Cic. pro Flac. Vbi eſt igit illa laus oratoris, q̃ uel in accu
ſatore antea uel in patrono ſpectari ſolebat? bene teſtẽ
interrogauit, callide acceſſit, reprehẽdit, quo uoluit ad
duxit

Mos priſcus in teſtibus interrogandis.

duxit, cōmicit, eū elinguē reddidit. Ex hoc more emana-
uit id quod dicit in lege. Si quā do cod. de testibus. quo
in loco Accursius tanquā in luto addubitationis hesit.

In cap. Si adulterium. Imperatores, Marcus & An-
toninus, & Commodus filius. Accursius ignorantia hi-
storiæ nulli hodie nō cognitæ, hoc in loco pueriliter ad-
dubitauit. Quare adnotandum duximus Marcum An-
toninū qui ab instituto uitæ philosophus dictus est, suc-
cessisse Antonino Pio Augusto. Hadrianus enim prin-
ceps Ro. cum idoneum sibi imperij successorem quære-
ret, ea lege Antoninum qui postea Pius dictus est, ad-
optauit, ut ipse Antoninus Marcum Annium amita
suæ filiū adoptaret, qui Marcus adoptionis iure Aure-
lius uocari cœpit: hic Faustinam duxit uxorem, quæ ab
impudicitia infamiam contraxit, ex qua Commodum
filium suscepit, ut aliqui opinati sunt adulterio quæsi-
tum. Verū M. philosophus eius pater uir optimus, post
mortem Antonini Pij, qui hoc ipso in loco diuus Pius
dicitur, ad imperium iubente senatu assumptus est, id
quod ipse minime affectauerat. Augustusq; factus ho-
uo exemplo fratrem suum consortem imperij sibi esse
uoluit & iussit: Luciumq; Verum Commodum eum
appellandum censuit, Cæsaremq; dixit & Augu-
stum, tumq; primum Ro. imperium duos Augustos pa-
ri potestate cœpit habere. Ipse etiam Marcus Anto-
ninum se uocare cœpit, quasi diui Pij filium, fratremq;
suum

Duo Augusti primū facti.

um Commodum præter nomina supradicta Seuerum
um nominandum censuit & Antoninum: uidelicet
m intelligi filium suum uolens, qui tamen longe alie-
ab eo moribus & uitæ instituto postea fuit. Hi cum
ut gemini aliquandiu imperassent, Lucio Vero Com
do morte sublato Marcus philosophus solus in im-
rio fuit: filiumq; Commodum imperij successorem re
it cum omni uitæ fœditate, tum uero gladiatura &
dulitate infamem & probrosum. Gemini igitur Au
ti sæpe in libris huius studij diui fratres, interdum Se
us & Antoninus, interdum Marcus & Antoninus
pellantur: ut hoc in hoc loco, in quo ipso Commodus
o filio Marci intelligitur, alibi pro Lucio Seuero. Di-
autem dicuntur, quia inter diuos relati sunt, qui ho-
r apotheosis appellatur, quæ quo ritu fieret, Herodia
n libro quarto historiæ suæ retulit, quam exorsus est
Commodo.

Diui fratres.

Intractatu de ui publica, cap. Qui cœtu cōuerso, tur
seditione incendium fecerit. Tametsi Accursius sic
, tamen legendum censeo, qui cœtu, concursu, tur
lo in cap. Qui dolo malo. Item qui cum telo dolo
ipse suspicatus est. Est autem conuentus concilium
consilium à multis agitatur. Sallust. Primo conuen
quem ab regibus factum supra memorauimus. Cicero
Verrem. Conuentum maximum de conuiuio dixit in

Cōuentus

Cõuenire

Ver. alibi pro negociatorum multitudine, qui negocian-
di causa aliquo conueniunt tanquam in conciliabulum,
non ut illic sint incolæ: ut hodie Lugduni fit nundinarum
di gratia. Apud Plinium lib. tertio, conuentus legimus
pro ijs quos dies magnos nostri uocant: & uerbũ con-
uenire eodem pertinens. Carthaginem (inquit) conue-
niunt populi. 60. id est iura Carthagine petunt, quod
nũc resortiri dicimus uernaculo uocabulo nõ temere pe-
lato: est enim à cõsuetudine græcorũ, ϙ λαγχάνουσι δί-
κας dicunt, & Romani sortes iudiciorum dicebant, ut
Virgi. in. 6. et Iuuena. in Saty. 13. ubi urnæ prætoriæ me-
minit. Illud uero ridiculum esse dicerem, quod Accur-
sius in cap. Lege Iulia, oratorum nomine doctores ar-
tium intelligi uoluit, qui à græcis rhetorici uocantur,
nisi hæc ignorantia animaduersione seria potius atq; ad
notatione quàm risu digna esset, uidelicet ut qui com-
tem aut assectam præceptoris pulsasse dicitur, is de-
ui publica continuo teneatur. Sunt igitur oratores hoc
in loco ijdem qui legati, ut apud Vergilium in. 11. tam-
oratores aderant ex urbe latina Velati ramis olex, ut
niamq; rogantes. Liuius. Theij oratores cum insulis &
uelamentis ad Romanos miserunt. quo uocabulo eos le-
gatos proprie significari censeo, qui deprecabundi ue-
niunt, tametsi πρέσβεις apud græcos, unde hoc latinum
per imitationem dictum mihi uidetur, legati dicuntur
omnis generis, etiam legati in exercitu.

Ad le-

Ad legem Corneliam de Sicarijs. cap. 1. Qui ue cum
magistratus esset publico ue iudicio præesset, operã de
det quo quis falsum iudicium profiteretur, ut quis in-
nocens conueniretur. Sic Accursius legit & omnia ha-
bui exemplaria quæ uidere mihi contigit. Sed nihilose-
cius legendum omnino censeo indicium non iudicium,
& circumueniretur. Nam præterq; quod absurdum est
profiteri iudicium à iurisconsulto esse dictum, pro eo
quod est sententiam proferre, ut Accursius intellexit:
ipsa uero sequentia uerba non cohærent, ut quis innocens
conueniretur. Est autem profiteri indicium, ultro sese
ad sortes & criminis deferre, id quod Cicero indicium
Indicium profiteri.
ipse postulare dixit in Diuina. ut nos superius ostendi-
mus. Sic idem Cicero operam profiteri & potentiam
dixit in Verrem. Qui sequestres aut interpretes cor-
rumpendi iudicij solent esse: quiq; ad hanc rem poten-
tiam suam aut impudentiam professi sunt, id est ultro
se detulerunt. ἑαυτοὺς ἐπηγγείλαντο. Vt autem circumueniretur
intelligendum censeam, autoritate Ciceronis adducor.
Præterquam etiam quod conueniretur hoc loco non
congruit. Is igitur in oratione pro Cluentio. Hanc ip-
sam legem (inquit) ne quis iudicio publico circum-
Circumue-
niretur. C. Gracchus tulit. Idem. Mulier Romam
nire indi-
cio.
proficisceretur cum magno comitatu & pecunia, quo fa-
cilius circumuenire iudicio capitis atq; opprimere fi-
lium posset, & sic identidem. Hæc autem lex Cor-
nelia de

nelia dicitur, quia à Lucio Sylla Cornelio lata est, primùm tamen Sempronia dicta à Caio Graccho, qui primus eã tulit, ut autor est idem Cicero. Et rursus in Bruto. Isocrateм primo artem dicendi esse negauisse: scribere autem solitum orationes quibus in iudicijs uterentur, sed cum ex eo, quia quasi committeret contra legem, quo quis iudicio circumueniretur, sæpe ipse in iudicium uocaretur: orationes alijs destitisse scribere. Quibus uerbis intelligimus eandem legem Athenis fuisse ante leges Sempronias & Corneliam. Est autem circumuenire, inuidia conflata & factione opprimere. Cicero in Verrem. Quid te à Centuripina ciuitate, cæterisq; ciuitatibus Siciliæ circũueniri atq; opprimi dicis? tua te Messana circumuenit. hoc est enim quod græci καταλαμβάνειν dicunt: ut Demost. πρὸς Λεωχάρην. καὶ μὴ πρὶν λαβεῖν πένητας ἀνθρώπους καὶ ἀδυνάτους καταλαβεῖν καὶ ἀπαθεῖς ὑπὸ πραγμάτων ἀδίκως. & itidem πρὸς Εὐθυλίδην.

Circumuenire.

In eodem cap. Qui ue magistratus iudex ue quæstionis sub capitalem causam pecuniam acceperit, ut publica lege reus fieret. His uerbis Prætor urbanus significatur non is cui iurisdictio sorte obtigerat, sed alter, ut ex oratione Ciceronis pro Murena intelligimus: qui ita præerat iudicijs publicis, ut præsides apud nos unus aut alter in curia centenaria classi præsidet capitali, quam criminalem tholum uocant, tornellam lingua uernacula appel-

lappellãtes. Is etiam quæsitor dicebatur, autor est Asconius in Prætura urbana. Quæstio enim status & constitutio causæ dicitur. Fab. libro. 5. Quæstio enim in iudiciali materia dupliciter accipienda est. altero modo quo dicimus multas quæstiones habere controuersiam: quo etiam minores omnes complectimur. altero quo significamus summam illã in qua causa uertitur, ex qua quæritur status: an factum sit: an recte factum sit. Propterea factum est ut quæstio pro publico iudicio accipiatur. & quæstor is dicatur qui quæstionem habet, hoc est qui inquirendum curat de crimine, de eoq; iudicium exercendum. Hic quæstor sedebat pro tribunali, iudex autem in subsellijs, omniaq; ferme in potestate habebat. Cicero in Bruto. Itaq; intelligens dicendi existimatorem uidet oscitantem iudicem, loquentem cum altero, communq; etiam circulantem, mittentem ad horas, quærentem ut dimittat rogantem, intelligit oratorem in ea causa non adesse, qui possit animis iudicum orationem admouere tanquam fidibus manum. Quæsitorem uocat oratorem, in cuius erat potestate soluere concilium cum uellet, & dare ueniam abeundi coactis iudicibus. Quod interdum iudices tædio affecti postulabant, horam non expectantes. Idem pro Murena. Cogendi iudices in consilio retinendi contra uoluntatem. Et Philippica. 5. Quæ igitur si Lysiades citatus non responderit, excusetur ut propagites esse, nec debere eodem tempore Romæ & Athenis

Quæstio.

Quæsitor

Athenis res iudicare? accipiet ne excusationem is qui
quæstioni præerit? idem in Vatinium. Quæro ex te Va-
tini, num quis in hac ciuitate post urbem conditam Tri-
bunus plebis appellarit, ne causam diceret? num quis
reus in tribunal sui quæsitoris accesserit, eumq; ut decre-
barit, subsellia dissiparit, urnas deleuerit? Ad hanc eam
tem similitudinem (inquit Asconius) Virgilius Minoem
iudicem apud inferos, tanquam prætor sit rerum capita
lium. quæsitorem appellat. dat ei sortitionē, ubi urnam
nominat: dat ei electionem iudicum, cum dicit. Conci-
liumq; uocat, dat cognitionem facinorum, cum dicit, Vi
tasq; & crimina discit. Verba Virgilij hæc sunt: Nec me
ro hæ sine sorte datæ sine iudice sedes: Quæsitor Minos
urnam mouet, ille silentum Conciliumq; uocat, uitasq;
& crimina discit. Per syncopen etiam quæstor dicitur.
Cicero in Catili. Iam hoc nemini dubium est: qui reo ea
stodiam, quæstori gratulationem, indici præmium decre
uit, quid de tota re & causa iudicarit. quibus uerbis quæ
storem coniurationis, esse uocat ob decretam sibi consu-

Quærere & inquirere. li à senatu quæstionem. Quærere enim & quæstionem habere, quod & inquirere dicitur, id est quod informare uulgo à nostris appellatur. Vnde rem quæsitam dicebant, cum ad uindictam criminis aliquid statuebatur de reis, aut ut ad tormenta seruorum iretur pro crimine compediendo: ut ipse pro Cluentio. Quid? Romæ quæsi-

Res quæsita. tum de

de istis hominibus non erat? ita erat ne tandem mu
iam non morbo, sed scelere furiosa: cum quæstio
habuisset Romæ, cum de honestissimorum uirorum
entia constitutum esset, satis quæsitum uideri: ea-
de re triennio post in filij caput quæstionem habere
a est? id est non repetendos esse seruos ad quæstio
. Plinius ad Arrianum libro secundo. Respondit
tio Catius, deprecatusq; est ne quid ultra repetun-
um legem quæreretur: omniaq; actionis suæ uela uir
undarum lacrymarum peritissimus, quodam ue-
uo miserationis impleuit, magna contentio, ma-
strimq; clamores, alijs cognitionem senatus lege
clusam, alijs liberam solutamq; dicentibus, quan-
q; admisisset reus, tantum esse uindicandum. Quæ-
re hoc in loco pro iudiciū exercere, Plinius accepit:
quod dicit conclusam senatus cognitionem, hunc ha
intellectum, astrictum uno iudicio repetūdarū: quia
mittio senatusconsultum factum fuerat in eam sen-
tiam, ut de Prisco reo lege repetundarum quæstio
deretur, cum tamen Priscus immanitate criminum
rem delatum pluribus legibus reum fieri apud præ-
rem & iudices: sed senatus legibus erat solutus, ut
or est Quint. Paulus supra de accusationibus. Sena-
consuit ne quis ob idem crimen pluribus legibus

reus fie

reus fieret. ἐπὶ τοῦ αὐτῶ ἀδικομένου κρίνεσθαι. Ferre quæstionem, est uindicandum faciunt iudicibus præbere & mandare, uel potius ad senatus ferre, ut de uindicando scelere extra ordinem senatus consulatur & in iudicium res deducatur. Cicero pro Milone. Non fuit ea causa iudices, non fuit, cur sibi censeret Pompeius quæstionem ferendam. Idem De hoc latum est ut quæreretur, id est ut iudicium exerceretur, εἰς κρίσιν τὸ ἀδίκημα καταστάσαι. Constituere quæstionem, est decernere ut uindicetur. Idem in eadem. Hanc uero quæstionem, etsi non est iniqua, nunquam tamen senatus constituendam putauit. erant enim leges, erant quæstiones uel de cæde, uel de ui, nec tantum mererat senatui mors P. Clodij afferebat, ut noua quæstio constitueretur. Sic Demosthe. pro Ctesiphonte. ἐπειδὴ νόμοι περὶ πάντων καὶ ἀμωσίαι καὶ ἀγῶνες ἦσαν τοῖς πολίταις μεγάλα ἔχουσαι τὰ ἐπιτίμια. Senatus (inquit Cicero (censuerat ut de cæde Clodij ordinario iudicio quæreretur, non ut extra ordinem quæstio decerneretur. Tum autem quolibet publicum iudicium certam & peculiarem formulam habebat iudicij & quæstionis. qui mos sublatus est, ut autor est idem Paulus in capite Ordo, supra de publicis iudicijs. Olim etiam duæ tantum tabulæ dabantur à prætore iudicibus, in quibus sententiam suam scriberent, aut enim reum plane absolucere, aut plane damnare oportebat. Propterea Tranquillus in Aug.

Ferre quæstionem.

Quæstio constituta

gust. ita inquit. Cum de falso testamento ageretur, neq; senatores lege Cornelia tenerentur: non tamen duas tabulas damnatoriam & absolutoriam simul noscentibus dedit: sed tertiam quoq;, qua ignoscere iis quos fraude ad signandum, aut errore induxissent. Sic græci: τὸ τοῦτε σῶσαι ψῆφον τοῖς ἀναμαρτοῦσαν ἐλάμβανον. Neq; uero eadem omnes ordines tenebantur: ut Tranquillus hoc significat, & ex Cicerone planum fit in oratione pro Plancio. Nam lege Cornelia de Sicarijs, senatores tenebantur, duntaxat qd ad caput illud pertinet qd supra exposuimus: Si quis coisset quo quis innocens iudicio circumueniretur. Verba Ciceronis hæc sunt. Illa oratio commoueret, quod ait Accius indignam rem facimus, si senator iudicio quenquam circumueniret, quod eum teneri: si eques Romanus idem fecerit, non teneri: & reliqua quæ ille late prosequitur in eandem sententiam: ut illud. Atq; ut omittam (inquit) leges aliis latas, quibus nos tenemur, cæteri autem sunt ordines liberi: hanc ipsam legem: ne quis iudicio circumueniretur, C. Gracchus tulit: eam legem pro plebe, non in senatum tulit. Iudicia autem publica & reorum accusationes institutæ fuerant olim iuuenibus ad eloquentiæ usum exercendis, & ad animorum egregiam constantiam: ut quemadmodum generosi canes naturæ impetum uisas feras statim adoriuntur: sic etiam iuue-

Cur olim et quomodo iudicia publica exercerentur.

nes nobiles Romæ in ciues improbos impetum egre-
gium conciperent, populoq; Romano specimen hac ra-
tione ingeniorum suorũ præberent. Autor Plutarchus
in Lucullo. Quæstionem habere à græcis ζητεῖσθαι
τὸ πρᾶγμα dicitur. Quod ad uerbum rem quærere
Rem quæ rere. Cicero dixit in Verrem Actione tertia. Non dubitabat
(inquit) Minutius qui Sopatrum defendebat, quin isse
quoniam consilium dimisisset, illo die rem illam quæsi-
turus non esset, cum repente iubetur dicere. Idem pro
Cecinna. Quũ ego uehementius contenderem, ciuitatẽ
adimi nen potuisse, Decemuiri prima actione non iudi-
cauerunt: postea re quæsita & deliberata sacramentum
nostrum iustum iudicauerunt. In utroq; loco rem quæ-
rere Cicero pro cognoscere dixit & expendere contro-
uersiam. Decernere quæstionem est statuere, ut quæra-
Decernere quæstionem. tur de crimine, ut in reos animaduertatur. Postulare
Postulare quæstionẽ quæstionẽ eius est qui iniuriã sibi factam quæritur aut
alteri, quam uindicare ad eum pertineat. Cicero pro Mi-
lone. Nũ quæ rogatio lata? nũ quæ noua quæstio decreta
est? Idem decernebat senatus, ut ueteribus legibus tan-
tummodo extra ordinem quæreretur. Liuius libro. 2.
ab urbe condita. Senatus tumultuose uocatus tumultuo-
sius consulitur, quæstionem postulantibus ijs qui pulsa-
ti fuerant, decernente ferocissimo quoq; non sententijs
magis quàm clamore & strepitu. tandem cum ira re-
sedisset

sent, ordine consuli cœpit. Hodie à iurisperitis hoc
dum aliter usurpatur, sicut & alia permulta, quo-
in loquendi consuetudo elegantiam prisci sermonis
oleranda licentia fœdauit atq; corrupit, cuius in-
gnitatis reputatio nos interdum longius prouehit,
am suscepti operis ratio exposcere uideatur: tamet-
quid magis ad rem pertinet, quàm iurisconsultorum
ba interpretari, quibus uerborum proprietatis co-
Iudex quæstiõis. itionem antiqui tribuerunt? Iudex quæstionis igitur
uriscons. dictus est prætor, qui quæstionibus præerat,
est publicis iudicijs, iudicumq; decurias cogebat.
cero in Prætura urbana. Eiusmodi sortitionem iu-
iam homo amentissimus fore putauit per sodalem
iam Quintum Curtium iudicem quæstionis. quem
rum explanans Asconius ita inquit. Facile autem pro
rtũ iudicibus improbi supponi poterant, uolente iu-
re quæstionis. Et pro Cluentio idem Cicero. Con-
emnatus est Caius Iunius qui ei quæstioni præfue-
t. Adde etiam si placet, tum condemnatus est cum
set iudex quæstionis. Iuuenalis hunc iudicem,
retorem appellat his uerbis in decimatertia Satyra.
mproba quamuis Gratia fallacis prætoris uicerit
nam. Cicero pro Rabyrio. Iudex sedebat, Prætor
uerebat.

In eodẽ cap. Sed & si claua percusserit: in quibusdam

exemplaribus legimus claui: quod magis probo. Nam claua ferrum non habet, nisi si in toris clauorum capita habeat. Sed et si claui uel clauæ percussérit, aut cucumam in rixa q̃uis ferro percussérit, tamẽ non occidendi animo: leniendam eius pœnam Martialis in decimo. Cucumam fecit Otacilius. Eius diminutiuum est cucumella, in cap. Si quando, supra si seruitus uendicetur. ubi locum mendosum esse censeo: ut fortasse cineris cucumellas legendum sit.

Cucuma. Cucumella.

In capite Inauditũ. Inauditum filium pater occidere nõ potest: sed accusare eũ apud præfectum præsidemue prouinciæ debet. Accursius ut alibi sæpe, sic hoc in loco diuinabundus, futilitate mira iudicij prædium suũm esse ostendit, quem satis equidem ipsum admirari nequeo, Bartolum uirum ingenij felicis & solidi, enarrationum tam absurdarum assecla post se traxisse. usque adeo ualuit præiudicium auctoritatis Accursij in librorum iuris interpretatione, ut ab eius opinione digitum unum abscedere uererentur eius posteri: cum tamen nihil ille pensi habuisse uideatur, quo minus uelut fanatico feruore instinctus, quicquid in buccam uenisset, in commentarios suos referret. Ego inauditũ filium hic intelligo filium ἄκριτον, hoc est reum iudicio non conuictum, & indicta causa patrem interficere non posse. de quo uerbo superius scripsimus. Scire autem oportet tantam fuisse priscis in liberos potestatem, ut pa-

Inauditũ.

ter de liberis statuere citra iudicium posset, etiam capi
ber, id quod ex Ciceronis oratione pro domo sua in
gere possumus: qui de Clodio loquens, qui se in adop
em plebeio homini dederat, cum ex genere patricio
e esset, uidelicet ut ei Tribuno plebis esse liceret: ita
quit. Sed cum hoc iuris à maioribus proditum sit, ut
mo ciuis Roma. aut libertatem aut ciuitatem posit
ere, nisi senatus autoritate factum sit: quod tu ipo
otuisti in tua causa discere, (credo enim, quanquam
lla adoptione legitime factum est nihil, tamen te esse
errogatum, autor ne esses ut in te P. Fonteius uitæ ne
poteſtatem haberet ut in filio:) quæro si aut ne-
es aut tacuisses, si tamẽ id triginta curiæ iussissent,
id iussum esset ratum? certe non. Quid ita? quia
à maioribus nostris ita comparatum est, ut ciuis Ro
us libertatem nemo posset inuitus amittere. Qui-
uerbis planum fit, qui in adoptionem se olim da-
ent, eos libertatem amittere: quia ius patriæ potesta-
hoc ferebat, ut uitæ necisq; potestas in filium esset pa
i. Fictitio Propterea conceptis uerbis ij qui se in adop
nem dabant, interrogabantur (Cuius moris instar
oddam obseruatur in ijs hominibus hodie qui cœno-
consecrãtur: ipsi enim quasi in adoptionem transe-
sequens est, ut qui in adoptionem sese dedissent, ij ma
ma capitis diminutione afficerentur. Quare non de ni

nihilo est quod à Iustiniano in Institutionibus dicitur, in tractatu de patria potestate, & per hæc facilius sententia legis ultimæ percipitur: in tractatu patriæ potestatis cod. Valerius libro quinto. Bruti æmulatus exemplum Cassius, filium qui Tribunus plebis Agrariam legem primus tulerat, postquam illam potestatem deposuit, adhibito propinquorum & amicorum consilio, affectati regni crimine domi damnauit, uerberibusq; affectum necari iussit. Huius etiam Spurij Cassij meminit Liuius libro secundo ab urbe. Hunc morem postea sublatum, ex urbis Vlpiani hoc loco intelligimus, nec mirum cum etiam coërcita sit dominorum potestas in mancipia. Quin & idem iuris olim Gallis fuisse Cæsar in sexto commentario autor est. Viri (inquit) in uxores, sicuti in liberos, uitæ necisq; potestatem habent, & cum paterfamiliâs honesto loco natus decessit, eius propinqui conueniunt, & de morte, si res in suspicionem uenit de uxoribus seruilem in modum quæstionem habent, & bent. Eundem etiam morem olim Romæ fuisse, in uxores interdum ut mariti animaduerterent, Liuius intelligendum nobis reliquit libro nono de bello Macedonico, quo in loco de proditis Bacchanalibus loquitur, indicioq; senatus damnatis. Plures (inquit) damnati quam in uincula coniecti sunt: magna uis in utraq; causa uirorum mulierumq; fuit. Mulieres damnatæ cognatis aut in quorum manu essent, tradebant, ut ipsi

Virilis animaduersio olim in uxores.

priuato animaduerterent in eas. Si nemo erat supexactor, in publico animaduertebatur. Adimus alibi: nonnulla eiusmodi matrimonia fuisut uxores in manum ac mancipium marito transirent. Quare Liuiano testimonio mulieres quæ in manum uirorum conuenerant, mari supplicium sumendum senatus decreto traditæ

In manu esse mariti.

In cap. sequenti. Aconitum, Pituocarpas. Nemo hodoctorum ignorat Pityocampas legendum, uel more quo Pituocampas, aut bupreſtim. Plinius libro uinotertio de Sapa loquens. Vsus eius contra canidas, bupreſtim, pinorum erucas, quas pityocamuocant, Salamandras, & contra mordentia uene. de quibus Dioscorides libro secundo, καυθαρίΠιτυοκάμπης, ἢ σαλαμάνδρας. ἢ δηκτικὸς dixit. Eruca insectum est uillosum, quod hirsutam Erucæ. lumella appellat. In hortis passim uidetur, arborum exedens. Campe hæc græcis à flexu dicta est, quia rum arrependo curuatur. De bupresti Plinius in simo. Bupreſtis animal est rarum in Italia, siliam scarabeo longipedi, fallit inter herbas bomaxime: unde etiam nomen inuenit: deuoratacto felle ita inflammat ut rumpat. παρὰ τὸ βοῦς. Paulus Aegineta libro quinto,

Venenata medicamenta.

uenenatorũ nomine ex Dioscoride (ut opinor ad uerbũ recensens: Noxia (inquit) ex animalibus hæc sunt, cantharis, bupresti, salamandra, pityocampe, lepus marinus, rubeta, quæ & rana palustris muta dicitur, irundines uoratæ. Cicuta uero ab eodem inter semina uenenata adnumeratur. Mandragora è genere liquaminũ est uel succorum, quæ ille ὀπὸς μοτος, uocat. Aconitum in genere radicum ponitur. Hæc etiam omnia à Dioscoride tractantur libro sexto. qui noxia medicamenta in libris suis adiecisse ait, duas aut treis ob causas. Partim enim eorum naturam uimq; maleficam nouisse conducibile ideo existimabat, ut contra ea uenena remedia homini in promptu essent ante exquisita & comparata. partim ut qui uenena sumpsissent improuidenter, ex affectione ægrotationum deprehendere indicia cuiusque hausti ueneni possent, congruaq; subinde sibi remedia adhibere: cum eo quoq; quod ij qui his uenenis pro morborum remedijs uti instituerunt, aliis medicinis contemperatis, cautius & salutarius uti potuerunt, cum eorum naturam uiresq; perdidicerint. Id quod eò pertinet, quod lex Cornelia de uenenis statuit. Quum enim ob causam proxime dictam, pigmentarijs & medicamentarijs liceat publice hæc habere uenalia ad usum salutarẽ, tamen si cui temere dederint & in consulte, in fraudem ipsi capitalem incidunt. Legis autem uerbis non tenebantur qui philtra dabant,

Philtra.

id est

est amatoria pocula: ut hic dicitur, nec qui oxytoca, Oxytoca.
est partus adiuuantia, aut arregona et thelygona ad Arregona.
mes fœminasq; concipiendas. sed tamen extra ordinem punicbantur, si euentu noxia erant, ut hic dicitur.
pe enim in noxam uertunt, quæ ita porrigũtur. Phtho Phthoria.
a sunt & cebolia ad partos abigẽdos, ut infra, in cap.
mulicbrem. Atocia ad fœcunditatem inhibendam et Atocia.
eprimendam excogitata fuerunt. Verum quod sequitur. Et id quod lustramenti causa dederit cantharidas,
on congruit constructioni, ut uel is qui legendum sit,
d uerba esse transposita suspicandum, hocq; modo re
nendum: Mandragoram, cantharidas, & id quidem
stramenti causa dederit. Plinius libro uigesimonono. Cantha-
Cantharides (inquit) obiectæ sunt Catoni Vticensi, ecu rides.
uenum uendidisset in auctione regia, quoniam eas se
er sexaginta addixerat. de bonis Cyprij regis loquẽs,
ius Plutarchus meminit in Catone. Cæterum de can
haridibus Plinius & Dioscorides satis multa ut medicis u
ibus meminerunt: nusquam lustrationis per eas factæ
entio est apud eos. quare suspicor locum esse mendo
m. In cantharidibus (inquit Pli.) magna quæstio: quo
am ipsæ uenenum sunt potæ cum cruciatu uesicæ ma
no. Cic. Papyrio scribens, pro uenenata potione po
it. Catus (inquit) Carbo, accusante Lucio Crasso, can
haridas sumpsisse dicitur. Idem Plinius. Vis earum adu
re corpus, crustas obducere. eadem pityocampis in

picea nascentibus: eadem bupresti. efficacissimæ omnes ad lepras lichenasq; dicuntur, ut fortasse incrustamenti legendum suspiciari quispiam posit, uel fortasse pro uoce aliqua græca hoc uocabulũ subiectũ est: ut ex Dioscoride in præfatione sexti. εἴ τις ἐλκῶσαι προσρῦ-

Lustrare μᾷν, id est exulcerare uolens. Lustrare inter alia hoc quoq; significat, quod lingua uernacula chermare uocat: græce θέλγειν dicitur. quod uerbũ sibi rectè igitur intelligendũ est de ijs q̃ ad maleficiũ uendiderit.

In eodẽ cap. Et qui naufragium suppresserit, qua ue falsa iudicia confessus fuerit conficienda ue curauerit. lego qui naufragum suppresserit, qui ue falsa indicia professus fuerit, profitenda ue curauerit. nec me omnũ quæ circumferuntur exemplarium similitudo mouet, quorum fides & autoritas oratorum scriptis labefacta est, ut supra planum fecimus. Est autem naufragum

Supprimere. supprimere, hominem è naufragio errabundum arripere, & in uinculis habere, aut in ergastulo cõcludere ad opus faciendum. Tranquil. in Aug. Rapti per agros uiatores sine discrimine, liberi seruiq; ergastulis possessorum supprimebantur. igitur ergastula recognouit. Id genus hodie sceleris & plagij ab archipiratis perpetratur, qui homines incautos in maritimis locis cõprehensos, in triremes rapiũt, ad scalmũq; alligãt, ut sub flagellis remigent. Est aũt supprimere, è medio tollere, id est ἀφανίζειν. Diximus supra q̃d sit indiciũ profiteri & iudicio

diciũ postulare, ex Cic. Certa sunt aũt crimina in qui Certa crã
rũ impunitas indici dabatur, ut in causa maiestatis et mina.
ditiõis, et si q̃d ciusmodi est. certæ etiã personæ sunt,
ne indices fieri poterant. ita neq; repetundarũ causa
ri indicẽ agi solet, neq; senatoria persona potest indi-
ũ profiteri, saluis legibus. Index est qui eius facinoris
ius ipse est cõscius latebras indicat impunitate pro-
ssa. Hactenus Asconius. Cic. Quapropter si tibi indi
ium postulas dari quòd tecũ una fuerit: cõcedo si id le
permittitur. Quod sequitur inferius, Qui hominẽ li
dinis uel cõmercij causa castrauerit. Accursius absur
e intellexit, ignorãs (ut opinor) olim spadones in deli
ũ habitos ad libidinẽ. Libidinis igitur causa intelligẽ-
τὰ πρὸς τὰ παιδικά. tales erãt Bagoæ apud Persas.
In eodem tractatu cap. lege, Cũ quidam per lasciuiã
causam mortis præbuisset: comprobatum est factũ igna
ũ proconsulis Veticæ. Betycæ legendum est: quæ pars
ũ Hispaniæ. Lasciuia quid sit, Accursius nõ satis intel
exit: ita ne Bartolus quidẽ & reliqui eiusdẽ ordinis ui-
i, alioqui doctrina nõ cõtemnẽda præditi. de quo uoca
olo nõnihil in priore uolumine annotationũ diximus.
Lasciuia nec dolus nec culpa lata est, ut isti existimarũt Lasciuia.
ũ proteruitas quædã ludicra, ut ex Pli. liquere potest
lib. 26. Grauissimum (inquit) ex ijs morbis Lichenas ap
pellauere græco nomine, latine (quoniam à mento ferè
orrebatur) ioculari primum lasciuia (ut est procax na-
tura

tura multorum in alienis miseriis) noxa & usurpato ue
cabulo mentagram, occupantem multis & rictus. Lasci
uiam Plinius locum petulantiæ & procacitate impro
bum uocat. hoc à græcis sumptum esse mihi uidetur, qui
ἀσέλγειαν etiam pro procacitate & proteruia accu
piunt: ut Demosth. περὶ κονδύλου. et Isocra. ἀσελγῆ, id
est lasciuum appellantes, τὸν μὴ μετέχοντα μήτε
ἀρετῆς μήτε δικαιοσύνης. Sicq; à iurisco. & hic &
in tract. de re militari & locati. lasciuia accipitur pro
incontinentia animi nec uirtutem nec probitatem reue
rentis, procacitateq; se oblectantis. Lasciuiam autẽ ut
male moratam & noxiã, sic ludibundam intelligimus.
Plenior autem & atrocior petulantia ἀσελγείας nar
cabulo quodammodo significatur.

In eodem tract. in cap. Furem nocturnum. hoc dictũ
Vlpiani pugnat cũ dicto Gaij in cap. Itaq; supra ad le
gem Aquil. Cui Gaio Ciceronis autoritas astipulatur in
oratione pro Milone. Quod si. 12. tab. (inquit ille) no
cturnum furem quoquomodo, diurnum autẽ si se telo de
fenderit, interfici impune uoluerunt, quis est qui quomo
do quis sit interfectus puniẽdũ putet, cũ uideat aliquã
do nobis gladiũ ad occidendum hominem ab ipsis legi
bus porrigi? Antinomiæ tamen mentionem apud iuris
studiosos criminosam esse nõ ignoro, quare eorũ pacem
exposcendam nobis in præteritum quoq; intelligo.

Ad legem Pompeiam, in cap. Si sciente. Quiq; quæsi
erint

pecuniam: quiq; eorũ ita crediderint: aut à quo
cauerint. Accursius hoc uerbũ ut mendosum adno- Cauere
uidetur: ego uerbi elegantiam nequaquam silentio ab aliquo
mittendam esse duxi: est enim ex prisca lautaq; nõ
uali sordidaq; suppellectile huc translatum. Cic.
Verr. Acti. tertia. Epicratẽ cõueniunt: demonstrãt,
quod ille sciebat, se sestertia octoginta dedisse: rogãt
ut id quod ab ipsis abesset pecuniæ, curet: ab sese
at: quemadmodum uelit: de illa hæreditate cum Epi
de neminem esse acturũ, id est arbitrio suo ab se cau
rem exigat. Idem in Bruto. At uero (inquã) tibi ego
de non soluam, nisi prius à te cauero, amplius eo no
de neminem cuius petitio sit, petiturum. Inde cauere Cauere
sidibus pro obsides exigere dicebant, atq; etiam pro obsidibus
des dare, utrunq; enim significat, sed sub diuersa cõ
stitione. Cæsar libro septimo de bello Gallico. Et quo
m in præsentia obsidibus cauere inter se nõ possent,
es efferretur, ut iureiurando ac fide sanciatur, pe-
Et cauere capite apud Plinium libro. 34. quod est
periculo se obstringere, & alium sibi eodem uin
obligare. Quod ergo hic Vlpianus dixit, Quiq; Cauere
ita crediderint, aut à quo ita cauerint: hunc habet capite.
am: Et qui credidit, & qui mutuatus est: οἵ τε
δανείσαντες, ἢ ἀφ' οὗ ἀξιοῦσίσως οὕτως ἐκέφα
σαντο: καὶ ἢ ὑπερ οὕτως κατηγγύησαν. Cauere in
am nec stipulantis est, nec promittentis: sed iurisprudentis

Cauere. prudentis hominis, qui cõsultori suo rationem præscribit, formulamq; dictat paciscendi aut contrahendi, & monitis consilioq; instruit, ne conditionem suam deteriorem faciat: ut apud Ciceronem in præfatione Topicorum, qui ad Trebatium scribens iurisconsultum. Etenim (inquit) cum multis meis multa sæpe cauisses: uerum tus sum ne si ego grauarer, aut ingratum id aut superbum uideretur. Quare in tertio de Oratore, cautores

Cautores formularũ iurisperitos appellat. Sic accipitur Cautio. in cap. Quidam decedens, supra de administ. tutorum. Nemo enim (inquit) ius publicum remittere potest huiusmodi cautionibus, id est his formulis testamentorum et cõceptionibus uerborũ. Accursius acute (ut solet plerunq;) cautelas interpretatus est, græce διασφαλίσεις dicũtur, & προσδιορισμοὶ. Nõ absimilis est acrimonia Accursij in interpretatione galli gallinacei. Quintilianus libro septimo. Singula afferunt errorem, cum pluribus rebus aut hominibus eadem est appellatio: homonymia dicitur: ut gallus, utrum enim auem, an gentem, an nomen, aut fortunam corporis significet, incertum est. Plinius & Columel. gallinaceum sine adiectione

Gallinaceus. galli dicere solent. De pœna huius legis Cicero pro Roscio Amerino, ita inquit. Ita prudentissimæ ciuitatis Athenienses sapientissimum dicunt Solonem fuisse, cuius qui leges quibus hodie quoq; utimur scripserit. Is cum interrogatus esset cur nullum supplicium constituisset in eum

reum qui parentem necasset: respondit id se neminem facturum putasse. Dicitur sapienter fecisse cum de eo nihil sanxerit quod antea commissum non erat: ne nõ tam prohibere quàm admonere uideretur. Quãto maiores sapientius? qui quum intelligerent nihil esse tam sanctum, quod non aliquando uiolaretur audacia, supplicium in parricidas singulare excogitauerũt, ut quos natura ipso in officio retinere non potuisset, magnitudine pœnæ maleficio submouerẽtur. In sui uoluerunt in Parricidarum supplicium. culeũ, atq; ita in flumẽ deijci. In flumẽ nõ in mare dixit singulare (inquit) sapientiã, nonne uidẽtur hunc hominem rerũ natura sustulisse & eripuisse, cui repẽte cœlum, solem, aquam, terramq; ademerunt, ut qui eum ne uidisset unde ipse natus esset, careret ijs rebus omnibus quibus omnia nata esse dicuntur. Adnotandum hic uidetur id quod Suetonius his uerbis ait in Aug. Dixit eorum ius nõ diligenter modo, sed etiã summa lenitate. Quidem manifesti parricidij reum, ne culeo insueretur quod non nisi confessi afficiebantur hac pœna) ita ser interrogasse. Certe patrem tuum non occidisti?

Ad legem Cornel. de falsis, in principio. Testimonia falsa inspicienda dolo malo coniecerit, id est curauerit (inquit Accursius). Ego ut non dubie lego colerit, inspicienda uerbum mendosum esse arbitror, sicq; eorum restituendũ. Testimonia ue falsa inuicem dicenda erit, ut Vlpianus in capite lege Cornelia inferius

ite quæ

Item qui falsas attestationes faciendas, testimonia ue fal
sa inuicem dicenda dolo malo coierit. ex cuius loci cum
hoc collatione satis apparet fluxam esse fidem exempla
rium peruagatorum. Vtrobiq; tamen hanc particulam
in, deesse affirmauerim: ut sit. Item qui in falsas attesta
tiones, ut Plinius in Epist. In lites coiri questus est, &
gloriæ loco poni ex spolijs ciuium magnos & statutos
reditus. Dicebant enim coire in rem uel de re: ut Cicero
pro Roscio. Auaritiam præfers, qui societatem coieris
de municipis cognatiq; fortunis cum alienissimo. Coire
Coire. autem uerbum est criminosum interdum, ut exijs ex
emplis patet quæ superius citauimus, cum de uerbo Cir
cumuenire iudicio diceremus. συγκροτῆμ græce dici
tur, & σωίσαδς & ἐπισωίσαδς, ut diximus.

In cap. impuberem. §. Item si seruo. Dicimus eũ pœ
na eximendum esse. legendum pœnæ in datiuo. Exime
re pœnæ ut eximere noxæ dicebant. Tacitus. Marcel
lum preces Cæsaris pœnæ magis quàm infamiæ exeme
Eximere pœnæ & eximere noxæ. re: ἢ δι' ἀμωρίας μᾶλλον ἢ δι' ἀδμίας ἐξέλοιμ.
Liuius libro octauo. Inde noxæ eximitur Q. Fabius,
qui contra imperatoris imperium pugnauit, sed noxæ
damnatus, donatur populo Romano, donatur tribuni
tiæ potestati precarium non iustum auxilium ferenti.
illud prius noxæ datiuus est, posterius genitiuus. Sic Li
uius libro. 4. Notæ iam destinatæ exemptus est à Censo
ribus. Eximere supplicio: Curtius. Sic exemptus reus di

citur

cap. Si interueniente, infra ad Turpil. Cicero in
rem, Actione tertia. Quo tempore omnis illa mea
atio fuit cũ periculo capitis, ob eam causam. ne tu
is eximerere, si ego non affuissem ad diem: id est ne
Ex reis eximere. cessitate obseruandi iudicij publici absolueris. ἵνα
δι' αἰτίας σύ γε ἀζαιρεθείης, εἰ ἐγὼ οὐκ ἀπῆν
εἰς τὴν κυρίαν. Noxæ eximere precibus, est pœ
reo destinatam deprecari: ἐξαιτεῖδς τὸμ κιν
δύνια uel τὴ κρινόμενον. In reos referre opponi
In reos referre. ei quod dictum est, ex reis eximere. Cicero. Absen
credo in reos relatũ: rem indicta causa iudicatam.
in Verrem Acti. ultima. Sthenij domum per hospi
exhausit, absentem in reos retulit: causa indicta ca
damnauit. Ii inter reos recepti dicebantur. Reũ aũt
Inter reos recipi. Reum fieri. Mos pris cus in re bus capi talibus. inquit Asconius) est apud prætorem legibus inter
ari. Cum enim in ius uentum esset, dicebat apud
torem accusator reo: aio te Siculos (uerbi gra
spoliasse. si tacuisset: lis ei æstimabatur ut uicto. si
isset: petebat à magistratu dies accusator inquirendo
criminum, & instruebatur accusatio. ὑπευθυνοι
ecis dicuntur, & ἐυθυνόμενοι, & εἰς τὸ δικαςήρ
ἐισαχθέντες. Hæc cum sint uerba iuris, tamen in
risperitos obsoleta sunt & ignota, p eisq; alia sor
oris notæ substituta increbruerũt, ut in omni ferme
e iuris. usq; adeo facilis est in deteriora delapsus.
In cap. Quid sit falsum. Si quis chirographũ alienũ

GG immutet:

immutet. Legēdū imitetur, id est effingat Trāq. in Titone. E pluribus cōperi notis quoq; excipere uelocissime soli tum: & cum amanuensibus suis per ludum iocumq; exer tamen imitari chirographa quæcunq; uidisset, ac pro fiteri se maximum falsarium esse potuisse. Cicero de na tura deorum. Chirographum sex primorum imitatus est, hoc est adulterauit. Vnde imitatum passiue, quod ali bi assimulatum dixit in libro de uniuersitate: uidelicet quia græci dicunt. ἀπομεμιμημμένον ἀντὶ τοῦ ἀπεικονισμένον.

In cap. Eos Qui illicitis insignibus usus est, uel filio duplomate uias cōmeauit. Et hic & in cap. Continuus supra de uerb. oblig. nemo qui literarum bonarum elē menta attigerit: ignorat diploma legendum esse non da

Diplomata. ploma. Diplomata sunt quas literas patentes nunc apel lamus: cuiusmodi sunt edicta & mandata principum ro ro in Epist. Diploma statim non est datum: de literis Cæsaris loquens quibus Balbus restituebatur. Verbum est græcum, quippiam duplicato compositum signi ficans aut complicatum: ut limteum. quod & πτύσμα dicitur. Macrobius. Consulunt hunc deum & absentes missis diplomatibus cōsignatis, rescribitq; ordine ad ea quæ consultatione abdita continentur. Diplomata appellat chartulas complicatas & lino traiectas obsignatas q; . quo in loco codicillos etiam latine ea uocat: ut Tranq.

quillus in Claud. Suppositos aut etiam palam im atos datorum officiorum codicillos. quod uerbum ur in tract. de excus. tutorum, ca. Administrantes. de codicillaris potestas Lampridio, id est quæ à prin conferetur. Traianus ad Plinium. Diplomata quo praeteritus est dies, non debent esse in usu, ideo im primas iniungo mihi, ut per omnes prouincias ante am noua diplomata, quàm desiderari possint. Sic ro in Piso. Mitto diplomata tota in prouincia pas ata, mitto numerum nauium summamq; prædæ, id dicta quibus naues exigendas mandabas cum pro ciæ præesses. Inde fit ut diplomata uocati sint codi qui dabantur cursoribus, ut liceret eis uti equis & culis publicis. Verū quoniā in ijs exigendis int rdū committebatur, ideo lege Cornelia cōstitutū eos te qui adulterinis codicillis utūtur. Hodie apd nos in fieri uidimus, ut non aliter cuiq; liceret equis cele uti, qui ab cursores armillatos mansionatim collo sunt. q; si chartulā haberet publico chirographo sub tā. Apud Persas erat ἀγγαρῆον ὁ χρόνος cursus simus equitū, ut scribit Herod. in 8. Vnde nomen ariæ & parangariæ in lib. iuris lectitatū manauit. um nomē Persicū nostrates postas. q. positos collo certis in locis, et semp in procinctu excubantes lant. Antiq nō equis singulis et expeditis ut hodie, uiculis utebātur, unde cursus uehicularis erat qui

publicus dicitur libro.12.codicis. Id quod planum fit ex Plutarcho in Galba, his uerbis. Nymphidius uero non mediocri indignatione affectus est, cum consules seruos publicos destinassent, quibus ferenda ad imperatorem senatusconsulta præberent, quibus scilicet ipsis ea quæ diplomata appellantur, ideo dari solent, ut ijs statim agnitis, ciuitatum magistratus tabellariorum cursum accelerent, in commutatione uehiculorum datis deductoribus. Iulianus imperator in Epistolis. ἄξιος δὲ ἐστὶ δημοσίῳ δρόμῳ ὀχήματα χώμυον ἑνὶ καὶ πίππῳ Idem alibi. Χήσιν δὲ ὀχήματα δημοσίᾳ πίππῳ. ducet tamen uehiculum cursus publici τοῦ ἐμοῦ, καὶ ἑνὶ πίππῳ. tantum cursus publicus, uno utentem uehiculo & parippo uno. Quid sit autem Parippus, uidebis in lege quarta de cursu publico et angarijs et parangarijs libr.12. cod. ubi Parphiphus p Parhippus legitur ab interpretibus post Accursiũ. Ibidẽ Parauceredus pro eodẽ dicitur: hoc est qui ueredo uno super numerum utitur diplomate cõprehensum, uel super numerum solitum, ut in superioribus exemplis Iuliani principis. Veredi à uehendis dicti, uocabulo è gallico latinoq; composito, ut Epiredi um: cum reda sit gallicum uocabulum, ut inquit Quintilianus. Diplomata igitur erant uel chartulæ signo principali obsignatæ, uel tesseræ, quibus agnitis, qui ἐφόδιον dicuntur, hoc est præsides & alij magistratus præfectiq;, uehicula cum equis publici cursus accommodabant, in

Parippus uel Parhippus.

Veredus.

tract. de cursu publico. cod. euectiones identi- diplomata dicuntur: pro quo uocabulo græce σύμ- τα legimus, id est tesseras, ut in lege tertia tra- sæpe dicti. Euectiones (inquit) ab omnibus postu- re: & tam iudices quàm custodes, & reliqua. πᾶς ἄπαυπείδωσωυθήματα παρὰ τῶν προεσκ- τῶν δημοσίων δρόμων. Tres autem eos libros postremi sunt codicis, nec emendari posse sine græ- exemplaribus, sicubi extant, cognitu facile est, nec rari, quibus in ipsis permulta uocabula barbara in untur: ut auerta in lege Quoniam, in eo ipso tra- de cursu publico. Sella (inquit) cum frenis, sexagin as. totidem auerta non transeat. ἡ ἁβέρτα τὸ ὑπομάχαλον ὅσον ἐπιφέρονται μὴ τὸ ἔσω καὶ αὖθ ἐξήκοντα λίξῶν. καλεῖται ἁβέρτα ἐκ τοῦ ἀπεσφάφθαι. Auerta (inquit) uoca- eo quod auersa sit. Est enim hypomaschalon, id ora latiora quæ p terga equi iugalis excurrũt sub rius succincta. Ibidẽ Hippocomi sunt homines equo curæ præfecti, quales scutarij in comitatu regis uo untur, quorum maximus Archippocomus dici potest. in lege si quis eodem tractatu. Mutationes sunt quæ ecin ἀλλαγαὶ dicuntur, & ἀμοιβαὶ. Si quis (in-) uel pro una mutatione ueredum superducendum crediderit, quadruplum, & reliqua. ἐάν τις μίαν ἀλλαγὴν πλάσῃ. Si quis uel unicam mutatio

Barbaræ uerba in ijs libris.

Auerta.

Hippocomi.

Archippocomus.

nem præeruebatur: id est mansionem demutandis equis destinatam. quod nec Accursius nec Bartolus intellexisse uidentur: nec id mirum est.

In cap. si quis obrepserit præsidi prouinciæ. Quamuis hoc uerbum apud iurisconsultos in usu est: & Accursius eius uim significationemq; parum percepit, ut hoc in loco luculenter ostendit: ideo enarrandum nobis uisum est. Obrepere est latenter progredi & fallaciter adire, παρέρπυσαι: ut serpentes humi repentes solent. Vnde fit ut quicquid sensum fallat, id obrepere dicatur. Obrepere ut Obrepit non intellecta senectus. Cicero in Catone. Qui enim citius adolescentiæ senectus quàm puerilis error hominum, commendatione fumosarum ad eos erant a obrepit? & libro sexto ad Atticum. Obrepserunt dies, ut uides, mihi enim ad tertium Calend. Sextiles decendendum est. ἡμέραι ὑπέδυ. Alibi. Mihi dies decessiõis λελαθότως obrepebat. Ex eo fit ut obrepere pro fallere, hoc est incautum aggredi, accipiatur. Plinius libro. 36. Nec potest uideri Scaurus rudi & huius mali improuidæ ciuitati obrepsisse quodam uitæ rudimento: iam enim L. Crassum oratorem M. Brutus iurgij ob id Venerem palatinam appellauerat. καὶ τοῦτ' οὐκ ἂν λακοίη σκαῦρος ὑπελθεῖν τὴν πόλιν. Vlpianus de Carbo. edicto. Sed si cum esset pubes. q. impubes obrepit: dicẽdũ est nihil eũ egisse. Accur. obrepsit existimauit ab obripio esse: ut preces obreptitias et surreptitias. Nicol. Perot. us ab obripiendo & surripiendo dictas esse

Obrepere

esse tradidit. De obrepo iam planum factum est: de surripo restat ut doceamus. Quintil. in. 4. Beneuolentiæ captionis postulatio, quia esse in turpi genere causæ non possit, insinuatio surrepat animo, maxime ubi ipsa causæ non satis honesta est. & itidem de exordio docent. & rursus de partitione. Ita surrepetur animo iudicis. Obrepere igitur magistratui quid sit satis liquet. Græci oratores κλέπτειν dicunt. & κλέμμα obsonem: licet & alia significet. Obrepere autem ad ad honorem magistratum dicitur, qui falsa specie uel probitatis uel rei, uel opinionis ad magistratus assumitur: & ut uulgo loqui magistratus per hypocrisim. Cicero in Pisonem. Obrepsisti ad consulatum errore hominum, commendatione fumosarum imaginum: quarum simile habes nihil præter colorem. Obrepsisti populum Romanum commendatione familiæ tuæ, momento frugi, πᾶσιν ἔλαθες εἰς τὰς ἀρχάς. & Gn. Plancium. Quid si doceo Gn. Plancium nõ obrepsisse ad honorem sed eo uenisse cursu qui semper patuerit omnibus hoc honore equestri loco? id est ut uulgus loquitur per abusum. Cæterum et irrepere eodem ferme significatu. ut in. 3. Offic. Si uir bonus habeat hãc uim, ut si digitis cõcrepuerit possit in locupletiũ testamẽta nomẽ eius irrepere: hæc ita uitiantur. Irrepere pro fallaci quodã cõmento, & obrepere iniquo inter hæredes adscribi. Sicyon Archia. Qui post legẽ Papiã in eorũ municipiorũ tabulas irrepserunt. ἐνεγράφησαν τοῖς πολίταις. & πάρεργα πολίτης huiusce modi dicitur.

Ad legem Iuliam repetund. cap. in comites. In comites quoq; iudicum hac lege iudicium datur. Bartolus, ut in Accursij sententiam turatus, comites duobus modis intelligi posse ait, id est conscios & consortes criminis, uel officij socios, id est collegas. Vsqueadeo recentiores iurisconsulti à priscorum doctrina latineq; loquendi consuetudine degenerarunt: non ingeniorum illi quidem tarditate, quæ summa ipsis eximiaq; fuerunt, non rerum incuria, ad quas percipiendas summo studio incubuerunt: sed priscæ historiæ ignorantia, antiquarumq; rerum, quas infelicitate temporum satis nosse non potuerunt: cum bona pars doctrinæ atq; elegans in tenebris esset condita, & situ squalloreq; multorum seculorum obruta: Tametsi permultis eorum persuasum fuerit, uerborum elegantiam studio iuris incommodiorem, quàm utiliorem esse. Quæ sententia rusticitatis plena, ita in rem præiudicatam transijt, ut uel hodie in literarum claritate propemodum instaurata, putidissima eorum uoluminum barbaries in consilijs publicis, summo assensu, atq; etiam plausu persæpe excipiatur. Scilicet illa uis est natura ppetua, ut tēporis circūactu omnia deteriora fiant, uitiaq; indies erroresq; inualescant. Comites iudicum, id est proconsulum, prætorum, præsulum, aliorumq; magistratuum prouincias regenti unis erant legati, præfecti, quæstores, scribæ, qui cum magistratibus in prouincias mittebamur, ut hodie à Venetis

Venetis mitti audimus cū prætoribus designatis. Cicero in Ver. Act. 3. Non nego tibi ipsi nullum nummum esse numeratum: Sed quum ob iudicata decreta, ob imperatum ob iudicata pecuniæ dabantur, nō erat quærendum cuius manu numerarentur, sed cuius iniuria cogerentur. comites illi tui dilecti, manus erant tuæ: præfecti, scribæ, medici, accensi, aruspices, præcones, manus erāt tuæ: ut quisq; te maxime cognatione, affinitate, necessitudine aliqua attingebat, ita maxime manus tua putabatur. Est alioqui etiam comes non socius, sed qui aliū comitatur tanquam maiorem: ut in cap. Item apud Labeonem supra de iniurijs. §. Si quis uirgines. licet Lucanus pro socio usus sit: Scire Senatus auet miles te Magne sequatur An comes. Cicero in Tuscul. Asclepiadem ferunt philosophum, cū quidam quæreret quid ei cæcitas attulisset: respōdisse, ut puero uno esset comitatior: Eorum tamē generū comites fuerūt: iudicū, id est magistratuū. Prioris generis sunt ij, de quibus Cic. ad Q. fratrem ita scribit. His autem in rebus iam te usus ipse profecto erudiuit, nequaquā satis esse, ipsum has te habere uirtutes: sed esse circumspiciendum diligenter, ut in hac custodia prouinciæ non te unum, sed omnes minoros imperij tui socijs & ciuibus & reipub. præstare uideare: quanquam legatos habes eos, & reliqua. Idem inferius. Atq; inter hos eos, quos tibi comites & adiutores negociorū publicorū dedit ipsa respub. duntaxat

finibus his præstabis, quos ante præscripsi. Quos uero aut ex domesticis conuictoribus, aut ex necessarijs apparitoribus tecũ esse uoluisti: qui quasi ex cohorte prætoria appellari solent: horũ non modo facta, sed etiam dicta omnia præstanda nobis sunt. Et inferius. Accensus (inquit) ut eo numero, quo cũ maiores nostri esse uoluerunt. Sit lictor non suæ, sed tuæ lenitatis apparitor. His uerbis apparet comites quosdam fuisse adiutores et ministros imperij: alteros fuisse apparitores & domesticos proconsulis aut præsidis, qui tamen ipsi etiã pu-

Comites quasi ex cohorte cellus in primo capite intellexit his uerbis. Vel cũ ex cohorte cuius eorũ est: ubi legendũ censeo, uel cum qui ex cohorte. Quid autem sit alioqui cohors prætoria, nos in altera editione diximus, unde prætoriani milites dicti. Idem Cic. in Ver. Cohors illa tua, quæ plus mali ciliæ dedit quàm si centũ cohortes fugitiuorũ fuissent, tua manus sine controuersia fuit. de domesticis eius loquens, non de militibus, ut in Frumentaria, cum Verrẽ recuperatores, id est iudices priuatarum controuersiarum, de cohorte sua dedisse dicit, furtorum & rapinarum participes. Hæc lex à Pisone primum lata est cognomento frugi: appellataq; est lex socialis, ut ipse inquit in tertia Verrina, est enim sociorum causa constituta. Ciuibus (inquit ipse in diuinatione) cum sunt pe-

cuniæ ereptæ, ciuili fere actione & priuato iure repetantur. Hæc lex socialis est, hoc ius nationum exteratum est: hanc habent arcem. Quod iudicium ipse Verrem accusans, his uerbis intendit in prima Act. Dicius C. Verrem cum multa libidinose, multa crudeliter in ciues Roma, atq; in socios: multa in deos homines q; nefarie fecerit: tum præterea sestertiũ quadringentics ex Sicilia contra leges abstulisse. Sic enim legi debet. Quod apud nos decies centenis millibus aureorum æstimari debet duntaxat coronatorum.

In capite eadem lege, Nequis ob militem legendum mittendum ue æs accipiat. Mirum est Accursium non intellexisse quid sit mittere milites, id est à militia dimittere ut causarium, cum Vlpianus in cap. quod prætor. Synonimæ supra de ijs qui notantur infamia, missionum militarium genera distinxerit. In delectibus autem faciendis ciues Romanos cogi solitos nomina militiam dare, nemo ignorat, qui quidem Liuium legerit aliqua in parte, ut libro quinto ab urbe. Omnium primum (inquit) tribunis militum fuit delectum habere, nec iuniores modò conscripti, sed seniores etiam ut militi nomina darent. Et libro septimo. Acerbitas in delectu non damno modo ciuium, sed etiam laceratione corporum fuit: partim uirgis cæsis, qui ad nomina non respondissent: partim in uincula ductis: inopia erat. Inde dare nomen militiæ, in capite qui

Missio militaris.

eũ uno infra de re militari. Quod autẽ subditur: Vel ob accusandum, uel non accusandũ pecuniam accipiat, id

Lex Cinthia. per legem Cintiam contra causidicos quæstuarios constitutum est. de qua Tacitus lib. 11. ita inquit. Igitur incipiente Caio Silio consule designato, consurgunt patres, ne legemq; Cintiam flagitant, qua cauetur antiquitus, ne quis ob causam orandam pecuniã donum ue accipiat. Deinde obstrepentibus ijs, quibus ea contumelia parabatur, discors Suillio Silius acriter incubuit, uetera oratorum exempla referens, qui famam in posteros præmia eloquentiæ cogitauissent pulcherrima. alioqui & bonarum artiũ principem sordidis ministerij fœdari, ne fidem quidem integram manere, ubi magnitudo quæstuum spectetur. & paulo pòst. Talia (inquit) dicente consule parabatur sententia, qua lege repetundarum tenerentur, cum Suillius & cæteri circunsistunt Cæsarẽ ante acta deprecantes. et inferius. Hæc ita haud frustra dicta princeps ratus, capiendis pecunijs posuit modum usq; ad dena sestertia, quæ egressi repetundarum tenerentur. Hæc dena sestertia in cap. pri. de uarijs & extra cognitionibus, centum aurei uocantur. Quæ notauimus lib. de Asse ducentos et quinquaginta aureos francicos ualere ostendimus, quæ summa ad nummum cum decem sestertijs conuenit, cum in singula sestertia uicenos quinos aureos taxauerim.

Aestimare litem. In cap. sequenti. Neue ob litem æstimandã, iudicium ue ca-

pitis pecuniæ ue faciendum. Hoc uerbũ Accursius non intellexerunt. sunt enim antiqui iuris uerba. Cicero in Ver. Act. 3. Reperietis paucos Syracusanos, qui nunc publicæ laudationis causa uenisse dicunt, et tũc participes prædæ fuisse, et nunc nõ ad istius laudationẽ, sed ad cõmunem litiũ æstimationẽ uenisse. Idem in quarto. Hoc quenquã deniq; nunc tuorum aduocatorũ æquo animo audire arbitrare: qua in ciuitate Caio Catoni clarissimo uiro, consulari homini sestertium 18. milibus litis æstimata sit, in eadem ciuitate apparitori tuo esse condemnatum, ut sestertium uno nomine tredecies auferret? Litis æstimatam Catoni dicit, id est eũ damnatum 18. milibus nummũ iudicio repetundarum. Idem in ultima. Non ex litibus æstimatis tuis pecuniã, domũ, sed ex tua calamitate eineri atq; ossibus filij sui solatiũ uult reportare. Lites æstimatas uocat pecuniam mulctatitiam, & summarias sententias: ut hodie cum iudices certa summa, actorum stipendia & incõmoda æstimantes, tantæ pecuniæ reos damnant, id à iuris autoribus, quanti interest actoris appellatur. Sic in iudicio repetundarum debebat: nam repetundarum causa (inquit Asconius) ita habet, ut si reus conuictus sit atq; damnatus, pecuniã reddat æstimata lite, hoc est in precium redactis omnibus bonis: quam summam pecuniæ proscriptis eius bonis sectores curabant. Hactenus Asconius. Crimina aũt Verris non tantũ ad lites æstimandas pertinebant, sed etiã ad pœnã

Lites æstimatæ.

ad pœnam capitalem & exilium propter crudelitatẽ. Itaq; ille prima statim actione perterritus in exiliũ abijt, nõ expectato iudicij exitu. Cæsar in quinto cõmentar. Obsidibus ad diem adductis, ut imperauerat: arbitros inter ciuitates dat, qui litem æstiment, pœnamq; constituant: id est qui ob incursiones Pyrustarum in Illyricum factas, eos tanti damnarent, quantum esset damnum populatione datum. διαιτητὰς ἔδωκεμ ἐφ' ᾧ ἡμίσαδαι τούτοις τῶν δίκῃ. dicitur & ἀγαθὸς τιμημα ἐπιγράψαι τῇ δίκῃ, cum actor ipse tantitem æstimandam sibi posuit. Sed iudicis est τιμᾶσθαι.

Litis æstimatio.

λόγος τῶν δίκῃ. Litis autem æstimatio ita appendix erat damnationis, ut hodie ex formula iudiciali, id est quod damna & interesse uocãt. id quod ex Cic. pro Cluen. intelligere promptũ est his uerbis scribens. Hic profertur id, quod iudicium appellare nõ oportet: P. Septimio Scæuolæ litẽ eo nomine esse æstimatam, cuius rei q̃ cõsuetudo sit, quoniã apud homines peritissimos dico, pluribus uerbis docere nõ debeo, nunquã enim ea diligentia, quæ solet adhiberi in cæteris iudicijs, eadem reo damnato adhibenda est. In litibus æstimandis ferè iudices, aut quòd sibi eũ quẽ semel condemnauerũt, innocentem putant esse: si quæ in eũ lis capitis illata est, nõ admittunt: aut quòd se perfunctos iã esse arbitrantur, cũ de reo iudicarũt, neglegentius attendũt cætera. Itaq; et maiestatis absoluti sunt permulti, quibus damnatis de pecunijs

pecunijs repetũdis lites essent æstimatæ, et hoc quotidie uidemus, ut reo damnato de pecunijs repetũdis: ad eos peruenisse pecunia in litibus æstimãdis statutũ sit: ubi illi iudices absoluant. quod cũ fit, nõ iudicia rescinduntur: sed hoc statuitur, æstimationẽ litiũ nõ esse iudicium. Hæc Cic & alia quæ sequuntur, causæ suæ inseruiens dixit, quibus rẽ aliquantulũ obscurã implicare etiam, summopere nixus est. Quare Quintil. de hac oratione loquens (ita inquit). Itidẽ orator cũ falso utitur pro uero, scit esse falsum: eoq; se pro uero uti. Non ergo fallit ipse habet opinionẽ, sed fallit aliũ, nec Cic. cũ se tenebras offudisse iudicibus in causa Cluẽtij gloriatus est, ibi ipse uidit. Aestimare litẽ capitis est actiõe rei persecutoria nõ uti: sed criminaliter intendere, et ut uulgo loquimur, cõclusiones capitales cõcipere. Cic. in oratiõe pro Cluentio. Scæuola cõdemnatus est alijs criminibus, frequentissimis Apuliæ testibus: omni cõtentione pugnatũ est, ut lis hæc capitis æstimaretur, quæ res si rei iudicatæ pondus habuisset, ille postea uel ijsdem uel alijs inimicis reus ac lege ipsa factus esset. ubi non pugnatum, sed summa pugnatũ legendum esse suspicor, id est, obtinuit actor postulare. Æstimo enim à græcis hanc locutionẽ tractã. Plato. ἀποθάνοις ἂν εἰ ἐβούλοιτο θανάτου σοι ἀμᾶσθαι. si te capitaliter postulare uoluisset. Demosth. κατὰ Μειδίου, de accusatore dixit ut Plato. ἐφ' οἷς τοῦ πατρὸς

Aestimare litem capitis.

παξι ἐλαμβάνετο δέκα τάλαντα μόνα, καὶ ἀνείλετο τὴν γραφὴν προσιόντος τοῦ ὀρφανοῦ. Subdit enim postea. ἀφῆκε δὴ γραφὴν ἐφ' ᾗ δέκα τάλαντα ἔτιμησε γράψατο τίμημα: exemit eum noxæ, cuius lem decem talentis æstimauit. Hoc Liuius ex antiquis annalibus capitis anquirere dixit. Hoc autem ex ver-

Capitis anquirere.

bis Ciceronis supra citatis intelligimus, litis æstimationem non ita iudicij uicem implere, ut ex ea prætudicium in causam capitis fiat alia lege agenti. ut enim alibi diximus, certa ac peculiaris cuiq; iudicio publico formula erat, qua causam dicere accusatis erat necesse.

In eodem cap. Ne in acceptum feratur opus publicè faciendum: frumentum ue publice dandũ, prædendum, apprehendendum, sarta tecta tuenda antequam perfecta, probata, præstita legerint. Lego non apprehendendum sed approbandũ, & legerunt, non legerint. Omnino enim sic legendum est, id quod etiam ipse fassus est Accursius. Sunt autem uerba priscæ formulæ in ijs rebus quæ publice uocabãtur. Lex pactũ significat. Cic. in prætura urb. de sartis tectis loquens. Rabonius, qui legem nosset qua in lege numerus tantum columnarum traditur, perpendiculi nulla sit mentio: negat oportere columnas ad perpendiculum exigi. id est qui nosset formulam qua sarta tecta à prætoribus tuenda locabantur. de quo uerbo nos plene diximus in superioribus. exempla crebra sunt apud Catonem. Vlpianus

hãc legem (inquit) uenditionis, Siquid sacri uel religiosi est, eius nihil uenit, superuacaneum nõ esse. Pro-

Probatũ opus et approbatũ.

batum aũt & approbatum opus dicitur, quod magistri officiorũ euocati inspectum, retulerunt esse idoneum recteq; factum. Cic. Locatur opus id, quod mea pecunia reficiatur: ego me resecturum esse dico. Probatio fuit tua, qui locas, prædibus & prædijs cautum est populo. id est, tuum est prætoris, qui locasti, exigere ut mihi tradam approbatum, & mihi accepto ferre cum probatum fuerit. quibus uerbis ostendit prætoris iniquissimam uoluntatis meæ dominum: ut me inuito opus alij faciendum loces, cum populo prædes dederim. Est autem accepto ferre uel in acceptum: id, quod uulgo dicũt habere pro admisso & recepto. Idem. Rabonio inde opus acceptum retulit. Δι' ἐκδεδομένον ἔργον ἐπὶ τοῦ λαβεῖν ἀνωμολογήσατο. uel ad uerbum, λαβὼν διωμολογήθη ὑπὲρ τοῦ ἐργολαβήσαντος. dicitur potest, ἀποδεξάμενος ἔχειν ὡμολογήσατο. approbare uero & approbare, redemptoris est non locatoris. Est enim approbare (quod Cicero ferè probare dicit) efficere ut probum rectumq; iudicetur id, quod probum fecit uel dicit. Cicero in Verrem. Non uereor ne meum officium P. Seruilio iudici non probem. id scio eum omnino hanc meã accusationẽ Verris non probaturum. Et pro Sylla, Hoc sentio: si mei facti ra-

Accepto ferre.

tionem nobis constantiam q; huius officij ac defensionis probaro: causam quoq; me P. Sylle probaturum hoc existimo sic græce dici posse. ἡμῖν τοῦτο τῷ ἔργῳ μαρτυρήσει καὶ τῇ ἐνσταθείᾳ τοῦ καθήκοντος ἡμᾶς ἀξίους ὦ διὰ τῆς ἁπλοΐας οἰμαι τὴν τοῦ Συλλα αὐτοὺς ἀξίους ὦ μᾶλλον ἀξίους. uel magis ad uerbum, κἀγὼ τῇ ἁπλοΐᾳ οἶμαι τὸν Συλλαβεῖν ἡμᾶς δοκῶμοι. Opus autem probare est ut uulgus loquitur: recte & probe consummatum præbere. Paulus supra in tractatu locati. Si in lege locationis hoc comprehensum est, ut arbitratu domini opus approbetur: perinde habetur ac si uiri boni arbitratu comprehensum esset. Vitruuius. Redemptor ad tempus opus manufactum subtiliter regi approbauit: & ad sacoma coma pōdus coronæ uisus est præstitisse. Sacoma Vitruuio, σάκωμα, dixit: id est quod in libra apponitur ad æquilibrium faciendum. Secundum hoc Marcellus, aut qui legem rogauit potius: perfecta, ad opera: probata ad frumenta: præstita, ad sarta tecta retulit & ad superiora, fortasse hæc tria ad sarta tecta retulit & ad superiora, promiscue. Quod si appendendum legi debit, ut sufficari non immerito quis posit: locus est mutilatus, ut fortasse hoc uerbum oleum desit Frumentum enim admensum, oleum appensum præbetur. Erat enim munus publicum, ut frumentatio, quæ sitonia dicitur.

Probare opus & approbare.

Sacoma.

Ad legem Iuliam de annona, constitit inter dominum & seruum iudicium. Consistit uidetur legendum, aut græco

more dixit σωέστηκε. quod tamen significationem habet præsentis, ut πέπεισμαι, & alia.

In capite. Qui tabulam ad legem Iul. pecul. Qui tabulam ereas leges formam ue agrorum continentem refixerit. Sic dictum est, ut in sexto Aeneidos: Leges precioq; refixit. quo modo etiam Cicero in Verrem usus est. Leges enim in tabulis æneis incisæ erāt. Hyginius autem autor est in colonijs assignandis agros per limitibus conformari olim solitos. Quidam eorum agri in decumanum formabantur: quidam in cardinem: quidam in scamnum, aut in strigam. erant & qui dicebantur limitati, normati, succisiui alijsq; nominibus appellati ab agrimensoribus inuentis, qui agrorum metandorum peritiam profitebantur. Erant etiam leges cuiusq; generis, secundum quas controuersiæ finales diiudicabantur. Inde illud Plinianum libro decimo septimo. Vineas limitari decumano oportet octodecim pedum latitudinis ad contrarios uehiculorum transitus: alijsq; conuersis limitibus denum pedum diuidi per media iugera, aut si maior modus sit, totidem pedum cardine quot decumano limitari. Quid sit cardo, quid decumanus: ipse libro duodecimo docet. Solis ortu (inquit) quocunq; libeat spectantibus hora diei sexta, sic ut ortum cum à sinistro humero habeant, contra mediam facim meridiem à uertice septentrio erit, qui ita limes per agrum currit,

Cardo & decumanus.

currit, cardo appellatur, et inferius. Linea (inquit) hæc erit ab exortu æquinoctiali ad occasum æquinoctialem. Limes. et limes qui ita secabit agrũ, decumanus uocabitur. Hinc limitem non pro termino intelligere oportet, sed pro fine. Terma agri. S. apud Liuium de bello Macedonico lib. 7. Terminus est nunc imperij uestri mons Taurus: quicquid intra cũ cardinem est, nihil longinquũ uobis uideri debere, quo arma peruenerũt, eodem ius hinc profectũ uenire. Verba sunt legatorum Græciæ. Taurũ montem à meridie ad septentrione Euxino ad Cyprium excurrentem, Liuius cardinem forma uocauit quasi limitem imperij Romani.

In capite seq. Qui autem ædiculas incustoditas tetauerint: amplius quàm fures, minus quàm sacrilegi mulrentur. Aedicula est sacellũ, id est ædis sacræ appendix. Aedicula Liuius. Iisdem diebus ædiculã Victoriæ uirginis propeædem Concordiæ M. Portius dedicauit. ναΐδιον græce dicitur. Plinius pro loculamento simulacri positi libro 36. de Venere Gnidia. Aedicula eius tota aperta, ut conspici posit undiq; effigies deæ. Sic Iuuc. Si quis in ædicula deus unicus. ὁ θεὸς εἷς.

Ad legem Iuliam de ambitu. Quia hic locus ita intelligi mihi aliquando uisus est, quasi lex ambitus ex eo tempore sublata fuerit, cum ad unius arbitrium comitia magistratuum munia redigi primum cœperunt, quasi iam nulla comitia fuerint, quasiq; ambitus in prætoria principis

cipali committi crimen non posit: quo res hæc to- De more
enitus noscatur, sciendum est olim ita institutum fu- prisco cre
rome, ut diebus comitialibus, qui uel à consule uel andorum
magistratu cui tum comitia habendi ius erat, edicto magistra
mulgabantur, populus conueniret in campum Mar- tuum.
. Qui autem magistratum petebant, quos à toga Cãdidati.
da, quod gestamen erat petitorum, cãdidatos uo-
nt: cum ad comitia se contulissent cum amicis tri-
ecurrent, singulosq; prehensantes, id est ὀρεξόμε-
ον, gratiam & suffragia precibus temporariaq; ob
antia emererentur, unoquoq; popularium plebeio
benigne appellato & nominatim. Quã ad rem Nomen
a transigendam nomenculatores inuẽti sunt, qui culatores
singulorum tenebant, candidatisq; suggerebãt,
obuius erat: quanquam id postea lege uetitum
ator est Plutarchus in Catone minore. ὀνοματο
græce dicuntur. Vnde nomenclatura uocabulũ Nomen
um. Comitia autem quædam erant centuriata, clatura.
am curiata. Centuriatis comitijs populus per cen Curiata
ex censu & ætate diuisus suffragia ferebat, illæq; centuriat
uriæ prærogatiuæ dicebantur, quæ sorte primum tæq; comi
rogabantur. In curiatis autem populus promi- tia.
suffragia ferebat, tribu im tamen distinctus. De Prærога
(ait) tertio de legibus Ciceronis. Descriptus enim tiuæ cen
populus censu, ordinibus, ætatibus, plus adhi- turiæ.
suffragium consilij, quàm fuse in tribus conuoca-

tus. Propter centuriata comitia, magna comitia ipse uocare solet, meminit Gellius libro decimo quarto. Ca
mitiorum autem summam lex duodecim tabu, statuit
esse in populi arbitrio & potestate, sed ea tamen ma
gistratum moderari. Verba legis hæc sunt. Creatio
magistratuum, iudicia populi, iussa, uetita, cum sci
scentur optimatibus nota, plebi libera sunto. Cum
populo patribusq; agendi ius esto consuli, prætori,
magistro populi equitumq;, eiq; quem produnt patres
conjulum rogandorum ergo: Tribunisq; quos sibi po

Magister populi. pulus rogasset, ius esto cum patribus agendi. Magi
strum populi dictatorem appellans: cui & magistro e

Agere cũ populo. quitum & interregi ius esse uoluit comitijs præsi

Agere cũ patribus. Cum populo agere, est rogare quid populum, quos fra
gio suo uel iubeat uel uetet: unde rogatio pro lege
dicta. autores Festus, Gellius & Macrobius. Agere
cum patribus est ad senatum referre. Comitijs autem
centuriatis maiores fiebant magistratus, quorum e
rant maiora auspicia: ut consules, prætores, censo
res: minores curiatis. autor Gellius libro duodecimo.
Huius di ferentiæ meminit Cicero pro lege agrar. qui
in secunda Philipp. Ecce (inquit) Dolabellæ comitio
rum dies: sortitio prærogatiuæ, quiescit, renunciatur,
tacet, prima classis uocatur: renunciatur. deinde (ut

Classes. assolet) suffragia: tum secunda classis uocatur, qua
omnia citius facta sunt quàm dixi. Classes à Servio Tul

lio rege institutas autor est Liuius, pro modo census
rare à græcis ἀμάμματα uocãtur. Aristoteles πῦ-
τίμημα δεύτερον τρίτον; dicit in Politicis.)
ut prima classis primum octoginta centuriarum fa
ex iijs constans qui in censu centum M. æris aut eo
pitius habebant, permixtim ex senioribus & iunio
bus: reliquæ ex minoribus, deinceps censibus usq; ad
tam classem. Idem Liuius Hæc omnia (inquit) à
ioribus in diuites inclinata onera: deinde est honos
datus. Non enim ut ab Romulo traditum cæteri ser
uerant reges, uiritim suffragium eadem ui eodemq;
re promiscue omnibus datum est: sed gradus facti, ut
ne exclusus quisquam suffragio uideretur, & ius o
nus penes primores ciuitatis esset. equites enim uoca
bantur primi: octoginta inde primæ classis centuriæ pe
cum uocabantur: ibi si uariaret. quod raro incidebat,
secundæ classis uocarentur: nec ferè unquam infra de
scenderent, ut ad infimas peruenirent. Hac constitu-

Centuriæ prærogatiuæ. tione prærogatiuæ centuriæ primæ classis erant: sed
tamen non ducebantur. Hæc ratio postea imminuta est
multiplicato populo, ut idem ipse autor est. Prima
classis semper prima rogabatur, sed prærogatiuæ cen
turiæ sortito ducebantur, ut ex Ciceronis intelligitur
loco supra citato. Ex eo instituto uerba apud La
uium ducta: In sua classe manere, id est κατὰ χώ-
ραν μένειν, ἐν μιᾷ τάξει τῇ αὐτῇ διατρίβειν τῇ

Quintæ classis. τάξεσ, ἣ ἑαυτῶ μοίρας οὐκ ἠξιώσαντο, & quintæ classis homines. Cicero in Academi. de Democrito loquens. Quis hunc philosophum non anteponat Cleanthi, Chrysippo, reliquisq; inferioris etatis? qui mihi cum illo comparati, quintæ classis uidentur. Et in classes numerum aliquem & hominum multitudinem tribuere: ut καταλοχίζειν in classes discipulorum Fabio. Inde prærogatiua uocabulum uarie usitatum. Cicero in Verrem Act. prima. Hic Metellus quàm isti sit amicus attendite. dedit enim prærogatiuam suæ uoluntatis eiusmodi, ut isti pro prærogatiua eam redidisse uideatur. Iocus est Ciceronis à dilogia ductus, id est ab ambigua significatione prærogatiuæ. ac si diceret: dedit enim præiudicium suum pro precio à Verre dato ad redimenda prærogatiuarum tribuum suffragia, quibus consul Metellus erat factus. Sequitur enim. An me taciturum tantis de rebus existimastis? Prærogatiua in superiore loco pro præiudicio sumitur: at in posteriore est adiectiuum. subintelligitur enim centuria. Interdum autem prærogatiua pro autoritate eius ponitur qui prior censet: ut apud Liuium in ter. Ne prærogatiuam militarem urbana comitia sequerentur. Alibi. Quin prærogatiuam militarem, qua extemplo iuuenis Annibal intra prætorium delatus erat: fauor plebis sequebatur. Vnde tractum, ut prærogatiua eminentiam significet, & πρεσβεῖα

Prærogatiua.

ἀκροτήρια: ut in cap. ob eruare. de offi proconsu. Cicero oratio, de reditu suo ad senatum. Quo die (inquit) Lentulus nos comitijs centuriatis, quæ maxime maiores iusta dici haberiq; uoluerunt, accersiuit in pa lium, ut eædem centuriæ quæ me consulem fece consulatum meum comprobarent, qua die quis ci fuit qui non nefas esse putaret, quacunq; aut ætate ualetudine esset, non de salute mea sententiam fe quando ulla dignitate tot rogatores, diribitores, cu deriq; uidistis? Ex quibus uerbis liquet obseruatores comitijs adhiberi solitos, ne quid fraudis admittere & ambitus circumspectantes. Sæpe.n. euenirebat ut buium pecuniæ diuiderentur à candidatis ad aucupan suffragia egentium: quam ob causam redemptores iuscemodi operis, quiq; precio corrumpenda plebis fragia suscipiebant, diuisores uocabantur: ut apud anq in August. Octauius (inquit) pater à principio atis & re & existimatione magna fuit: ut equidem ter hunc quoq; à nonnullis argentarium, atq; etiam ter diuisores operasq; campestres proditũ. Inde illud cero in secundo de Ora. Etiam interpretatio nominis bet acumen, cum ridiculum conuertas quamobrem quis uocetur, ut ego nuper Nummium diuisorem, ut ptolemum ad Troiam, sic illum in campo Martio men inuenisse. quibus uerbis significat Nummium ob sonum ministerium quas in campo facitabat, diui-

Diuisores

sorem cognomento dictum. Et ad Atticum. Consul ait
tem ille deterioris histrionis similis suscepisse negotium
comitiorum dicitur, & diuisores habere. & paulo post.
Noui est in lege hoc, ut qui nummos in tribus pronun-
ciauerit, si non dederit, impune sit: sin dederit, ut quod
uiuat singulis tribubus Sester. 333. debeat. Pronunciare
in tribus nummos significat aperte polliceri in singulas
tribus certam nummorum summã. Hos diuisores Plau-
tus curiæ magistros uocat: quia curiæ etiã tribus appel-
labantur: unde comitia curiata dicta & leges curiatæ,
à cẽturiatis differentes, eo quod suffragia curiatim non
centuriatim ferebantur, ut in illis. Sunt qui diuisores
à Cicerone dictos putent diuisores, in loco superius ci-
tato, quod mihi non uidetur. Idem Cic. pro Plan. de lege
ambitus loquens. Decuriatio tribulium, descriptio popu-
li, suffragia largitione deuincta, seueritatem senatus ho-
norum omnium uim ac dolorem excitauerunt. Hæc do-
ce, hæc profer, huc incumbe Laterensis: decuriasse Plan-
cium, conscripsisse, sequestrem fuisse, pronunciasse, diui-
sisse. Hactenus Cicero. Huiusce modi diuisores inter-
dum in creationibus pontificum & cœnobiarcharum
inueniunt. Huiusq; modi sodalium decuriationes
fiunt, & per sequestres sacerdotiorum palam cauțio-
nes expediuntur. Mancipes & conductores res trans-
sigendas perficiendasq; suscipiunt. Cum interim cupi-
ditas humana sacrosancti paracleti auspicijs diuinitus

Pronunciare nummos.

dones factitans, inexpiabilibus commercijs conscele-
rare sanctißimos ritus non uereatur ab antiquis insti-
tutos. Nec uero aliam ob causam palladium ecclesiæ Palladium Franciæ.
Franciæ ut extorqueretur non pridem effectum est. Sic
enim appellare placet inclytam illam sanctionem, maio-
rum nostrorum uirtute atq; innocentia partam: quam
unus aut alter fortasse hostibus eius proditam trans al-
pes deportantes, præsentis calamitatis telam flagitio-
sissima cupiditate iam inde exorsi sunt. Quis enim non
præuidebat, insigni aliqua clade nostra expiatum iri
uinius aut alterius fortasse perditißimam ambitionem?
tametsi quæ subsecuta sunt in detexenda tela decennio
cõtinuo eiusmodi sunt, ut insigne illud scelus maioribus
deinceps illiq; consentaneis cumulatum, ad extremum
obrutum sit & sepultum grandi malorum iliade. Cuius
qui Paris fuit, si ut in lucẽ editus est subinde elatus fuis-
set: cum nomine nunc Francico præclare ageretur, nec
principem multifaria ac copiosa naturæ munificentia
præditum ac beatum, respublica nunc orba destitutaq;
desideraret. Qui alienæ ipse impunitatis, auaritiæ, cru
delitatis, iandiu pœnas pependit, pendetq; quamdiu
Prouidentiæ complacitum fuerit, eam unam ob cau-
sam præcipue (quantum quidem ego sentio,) quod
non sibi, sed paucißimis, sed uni & alteri (& sic quo-
que nimis dico fortasse) maiestatem suam ut assereret
inuitus quidem ille, ut uidebã, sed tamen nescio quo fato
(ut sunt

(ut sunt humana) sceleri uir ad omnia summa natus, dignus q; qui suæ naturæ magis quàm hiantibus cupiditatibus amicorum indulgeret. Verum ut in præteritum beneficentissimi principis casui lacrymas luctumq; uiri boni: sic in futurum preces uotaq; debere mihi uidetur. Ius enim utroq; uersus integrum est prouidentiæ, si precationes obsecrantis populi ualuerint: qui suopte ingenio caput ac fortunas deuouere solitus est pro salute principis: ut quod hactenus male & incommode, diræ nonnullorum cupiditate importuna q; cecidit, diuinæ prouidentiæ benignitate non modo in integrum restituatur, sed etiam ita uertat, ut sic quoq; bene & commode cessisse regia ipsa prædicet, & regnum gratuletur. Vt ad rem redeamus, olim comitia ita in populi potestate fuerunt, ut tamen senatus autor in futurum esset tum campi fieret. Liuius libro. 1. Patres (inquit) offerendum ultro rati quod amissuri erant, ita gratiam ineunt summa potestate populo permissa, ut non plus darent iuris q; retinerent. decreuerũt enim ut cũ populus regẽ iussisset, id sic ratũ esset, si patres autores fierent. Hodieq; priusquam populus suffragium ineat, in incertum comitiorum euentum patres autores fiunt. Quod tamen Ciceronis uerba desisse fieri significare uidentur in oratione pro Plancio. Nunc (inquit) tantum disputo de iure populi, qui potest & solet nonnunq; dignos præterire nec si à populo præteritus est, quem non oportuit: à iudicibus

dicibus condemnandus est, qui præteritus non est. Nam si ita esset (quod patres apud maiores nostros tenere nõ potuerunt) ut reprehensores essent comitiorum, id haberent iudices quod multo minus esset ferendum: tum enim magistratum non gerebat is qui ceperat, si patres autores non essent facti. Hic comitiorum Romanorum status fuit usq; ad Cæsarem dictatorem: quæ comitia frequentabantur in campo Martio: ut Athenis in eo loco, qui πνὺξ dicebatur, arei proximus: ubi ἀρχαιρεσίας fiebant creandis magistratibus. Is Cæsar cum remp. oppressisset, comitia cum populo partitus est: ut autor est Sueto. ita ut exceptis consulatus competitoribus de cæteris numero candidatorum, pro parte dimidia quos populus uellet pronunciarentur: pro parte altera, quos ipse dedisset, & edebat per libellos circum tribus missos scriptura breui: Cæsar dictator illi tribui. Commendo uobis illum & illum, ut ut uestro suffragio suam dignitatem teneant. Cæsari successit Augustus, qui legem ambitus ab integro sanxit ut etiam legem Iuliam de adulteriis. De quo idem autor comitiorum quoq; pristinum morem reduxit, ac multiplici pœna coërcito ambitu Fabianis & Scapsiensibus tribulibus suis die comitiorum, ne quid à quoq; candido desiderarent, singula milia nummum à se diuidebat. Et in Vespas. de eius auaritia loquens: Ne candidatis quidem honores, reis ue tam innoxijs quàm nocentibus absolutiones uenditare cunctatus est.

Tempus Cæsaris dictatoris.

Candidati Cæsaris

tus est. Candidati autem Cæsaris dicebantur, quos princeps populo commendabat. Idem in Aug. Quoties magistratuum comitijs interesset, tribus cum cãdidatis suis circumibat, supplicabatq; more solenni: ferebat & ipse suffragium in tribus, ut unus è populo. Quintilianus libro sexto de risu loquens. Iungitur ambitiosæ similitudo: ut à Galba, qui pilam negligenter petenti, Sic (inquit) petis tanquam Cæsaris candidatus. Nam illud pertis ambiguum est: securitas similis. cuius loci sensus est. Tu pilam petis in lusu tam neglectim quàm solent honores petere Cæsaris candidati: quibus non magnopere supplicare necesse est ob principis commendationem. Hodie candidati principis in creatione ponitis cum ij sunt, quibus princeps literis suis & nuncijs fauet, interdum ultra modum. Verba igitur Modestini hoc in loco ita intelligo, non ut ambitus legem Romæ abrogatam esse dicat, sed ambitus iudicium exerceri desisse: quia iam populus honores mandare desierat sub principibus tyrannis, aut ad regum similitudinem omnia arbitratu suo administrantibus, omnibus uestigijs antiquæ reipublicæ sublatis. Sic Iuue. de populo Romano. Nam qui dabat olim Imperium, fasces, legiones, omnia: nunc se Continet, atq; duas tantũ res anxius optat, Panem & circenses. detẽpore Domitiani loquẽs. De quo loquẽs Fabius libro 6 ita inquit in mentione orationis pro Murena. Hoc genus (inquit) nostris temporibus totum pene sublatum

sublatum est: cum omnia tutelæ curæq; unius innixa petitari nullo iudicij exitu posſint. quibus uerbis assentabunde hoc significat: id quod Cicero præcipue persuadere conabatur, è republica esse, ut consules designati consulatum irent (erat enim Murena consul designatus:) alio qui periculum imminere reipublicæ. Id inquit Quintilia. nun accidere non potest: ut periculum scilicet reipublicæ imminere dicat patronus, si consul ante quam meat magistratum damnetur: cum respublica omnino esse non posſit sub Domitiano principe, à quo uno cõmode regebatur etiam ut consules nulli essent. Modestinus circa principatum Alexandri scripsit: qui (ut inquit Lampрid.) honorem ius gladij habentem nunq; uenditare passus est: hoc dicit tans: Necesse est ut qui emit, etiam uendat. Erubescerẽ (inqt) eũ punire, qui emit et uẽdidit. Honoratus aũt quindecim uiratus augurat usq; codicillis: ita fecit ut in senatu allegerẽtur. Codicillares (inqt) sc: hoc est muneris sui fecit, diplomatibus enim datis sacerdotia cõferebat: quæ Accur. sæculares potestates fuisse dicit, ignorãs utiq; tẽpora iuriscõ. nõ agnouisse uerã religiõe pietatis opinionẽ, aut sacerdotia etiã Ro. fuisse ante peruulgatã Christi religionẽ. Ambitus à senatu alijsq; cõprobati, ut bonis moribus cõuenientis, exẽplũ apud Suetonium in Cæs. E duobus (inquit) consulatus competitoribus, L. Lucceio, Marcoq; Bibulo, Lucceium Cæsar sibi iunxit, pactus ut is, quoniam inferior gratia

Exemplũ memoratu bile.

gratia esset pecuniaq; polleret, nummos de suo comm
ni nomine pronũciaret. Qua cognita re optimates, quos
metus cœperat nihil nõ ausurũ cũ in summo magistratu
concordi & consentiente collega, autores Bibulo fuer
runt tantundem pollicendi: ac plerique pecunias contu
lerunt: ne Catone quidem abnuente eam largitionem
republica fieri. Igitur cum Bibulo consul creatus est.
Ambitio Φιλαρχία. ωδδαρχία, Φιλολμία dicitur.
Ambitus uero ὄχλων διακσμός. Ambire ωδδιάρ
χεσθαι, πδαγμάτων, μνᾶσθαι, ἀρχαιρεσιάζειν, διε
ξιέναι. συναρχαιρεσιάζοντες dicũtur, qui cãdi da
tos, id est τοὺς πδαγμένους τὰς ἀρχὰς comitan
tur αὐτοῖ σὠεκτωθριόντες.

In cap. ab accusatione ad senatuscons. Turpillianum.
Nunciatores qui per notoria iudicia produnt, notoris
suis aßistere iubentur. Accursius iudicia legit, & acc
sationes iudiciales interpretatur, nunc q; aßistere nunc
abßistere legit astipulante Bartolo. ego indicia, id est
μηνύματα lego, hoc est qui delationes per indicia fie
Notoria. cium. Notoria sunt quorũ fit mentio in l. eaqdem, ad
de accusationib. qua in lege ego locũ corruptũ esse cen
seo: ubi enim legitur, Verũ si falsis nec notoriis insimula
tus, id est accusatus sit: perpenso iudicio dißici debe
ego ita legendum puto. Verum falsis nec notoriis in
simulatus sit, perpenso, & reliqua. nã illud, id est ac
cusatus, spurium est, ex margine additum. Sensus est

autem

rem hoc in loco: Nunciatores qui reos deferunt per
notoria, licet citra calumniæ metum accusent, debere
nem aßistere suis indicijs, eaq; tueri notoria quæ attu
lunt, interim dum quæstio de crimine habetur. Noto-
rum autem testificationum genus esse intelligo. Indicium indicium
rem prodere, est rem arcanam in medium afferre, sed prodere.
unde compertam, non autem ex criminis conscientia:
ne proprie indices sint criminis consortes, ut superius
dimus. Hoc genus μηνυτῶν, id est indicum, hic intel
puto, qui πρόδρομοι dicuntur, & πρόσκοποι
ες, & ὠτακοῦσαι: hoc est emissarij & auscultaores:
annorum olim inuentum, de quibus Plutar. in libro.
πραγμοσώνης, ita inquit. Atqui tyrannos quibus
ma nosse necesse est, id genus hominum odiosißimos
est, quos aures & emissarios uocant. Τὸ τῶν λεγο
μένων ὤτων καὶ πρόδρομων γένος. Auscultato
rum, id est ὠτακουσῶν primus habuit Darius iunior re
gnum suis diffidens omniaq; suspectans & metuens. At
emissarios Dionysij tyranni Syracusijs permixtos ha
berunt. Verum Plutarchus tyrannicum ministerium
dicuit: Papinianus de legitimo ciuiliq; munere ac bo
norum moribus tuendis accommodato locutus est. Quod
genus (ut opinor) arcanis sceleribus inquirendis & esse
ndis institutũ erat, ut crimina publice innotescerent.
nunciare uerbum in huiuscemodi rebus accommodatũ
antiquorum usu: unde nunciatio augurũ erat, & ob

nunciatio, quæ fiebat ad comitia dirimenda inauspicato coacta. cuius uerbi strictim alio loco memini.

In tract. de quæstio. In criminibus seruandis quæstio adhiberi solet. Legendum scrutandis, licet aliter legat Accursius. Scrutari crimina est argumenta iecoris inquirere & uestigare. Cicero de ijs loquens in partitionibus. Immo uero argumenta scrutabimur & quæremus ex omnibus locis: sed adhibebimus iudicium. Asinius Pollio ad Ciceronem. In saltu Castulonensi dispositi ab utraq; parte scrutantur tabellarios & retinent, id est in anacrisi facienda, de qua superius diximus: quæstio adhiberi solet. et paulo inferius. Cū alijs argumētis reus ad probationi amouetur: ut sola seruorum confessio deesse videatur. Ita legit Accursius, & absurdissime interpretatur. Ipse uero admouetur legendum esse non dubie censeo. Est enim admouere probationi, ita compellere reū argumentis ut penè conuictus uideatur. Admouere est proxime adiungere: & admotum dicitur qd' cōtingit illi cui applicatur: προσαμόμενον Cicer. Ad neruorum eliciendos sonos apta manus est admotione digitorum.

In tract. de pœnis. capite .x. quoniam hic fit mentio aquæ & ignis interdictionis, adnotanda hic Festi uerba esse duximus. Aqua (inqt) dicitur à qua iuuamur. Aqua autem & igni interdici solet damnatis, quam accipiãt nouæ nuptæ: uidelicet quia hæ duæ res humanam uitam maxime continent. Itaq; funus prosecuti ignem supergredie-

Aqua & igni interdicere.

bantur aqua aspersi: quod purgationis genus appellabant suffitionem. Lactant. libro secundo institu. de aqua & igni loquens tanquam duobus principijs: Aquarum enim (inquit) quasi masculinum elementū est, ignium quasi fœmininum: alterum actiuum, alterum mobile. Idcoq; à ueteribus institutum est, ut sacramenta ignis & aquæ nuptiarum fœdera sanciantur: quod omnia animantium calore & humore corporentur atq; augeantur ad uitam. Quum enim constet omne animal ex anima & corpore: materia corporis in humore est: uis animæ in calore. Quod ex auium fœtibus datur sciri: quæ cum sint humoris plenos, nisi opifex calor fouerit, nec animal potest corporari, nec corpus animari. Exulibus aqua & igni interdici solebat: adhuc enim uidebatur nefas, quamuis malos tamen homines supplicio mortis afficere. Interdicto igitur earum rerum usu quibus uita constat hominum: perinde habebatur ac si esset rerum sententiã acceperat morte mulctatus: adeo ista elementa prima sunt habita, ut nec ortum hominis, nec uitã crediderint posse constare. Horũ alterũ nobis commune est cũ cæteris animãtibus: alterũ soli homini datum. nos enim quoniã cœleste atq; immortale animal habemus, igne utimur: q nobis in argumẽtũ immortalitatis datus est: quoniam ignis è cælo est. cuius natura quo mobilis est, & sursum nititur uitæ continet ratiõem. Cic. in oratio. p domo. sua ad põtifices. Qui erãt

rerum capitalium damnati, non prius hanc ciuitatem amittebant, quã erant in eam recepti, quo uertendi hoc est mutandi soli causa uenerãt. id autem ut esset faciendum, non ademptione ciuitatis, sed tecti & aquæ & ignis interdictione faciebant. Id autem mihi sumptum ut detur à Romanis ex lege Athenienſium, cuius Demoſthenes meminit τῶν τῶν πρὸς Λεπτίνην, his uerbis. Ita legibus (inquit) quæ cædibus latæ sunt, Draco, quo terribile atq; atrox quàm maxime uideretur, hominem alterum alterius interemptorem esse, statuit ipse homicidam aqua ablutoria, libationibus, eratteribus, ſacris, & foro arceri. Χοῆναι ἐῶν τὸν ἀνδροφόνον, σπονδῶν, κρατήρων, ἀγορᾶς. Herodotus in octauo, de trecentis Lacedæmonibus, qui cum Leonida occubuerant contra Perſas pugnantes, uno excepto Ariſtodemo, qui pugnæ se subduxerat. Quum autem (inquit ille) Ariſtodemus Lacedæmona rediſſet: probris eſt affectus atq; ignominiæ huiuſmodi, nullus enim ei Spartanorum ignem accendebat: nullus colloquium communicabat. οὔτε οἱ πῦρ ἐνάυεν οὐδεὶς ἔναυε σπαρτιητέων, οὔτε διελέγετο. Ad hunc morem autem referri aut alludere aliquando uidetur illud uaticinium Threnorum cap. quimo: cum uoce plebeia lamentabundus, Aquã (inquit) noſtrã pecunia bibimus, ligna noſtra precio comparauimus. aquã enim et ignem deſuiſſe conqueritur tanq; ad uitam necſſaria. Quod contra ſacerdotes dictũ esse uide-

quos in æde ſacra nundinas exercere non pudet, ig
ſpiritus ſacramenta uenditare: eum egenteis &
culoſos ad aquas non admittant niſi eas licentur.
ſ. in cõmẽt. ſexto bel. Gal. de Druidis loquẽs, ita ſcri
Si qs aut priuatus aut publicus eorũ decreto nõ ſte-
ſacrificijs interdicũt, hæc pœna apd' eos ẽ grauiſſima.
bus eſt interdictum, ij numero impiorũ ac ſceleratorã
habentur: ijs omnes decedũt, aditũ ſermonemq; de
giunt, ne quid ex cõtagione incõmodi accipiant: neq;
petẽtibus ius redditur, neq; locus ullus cõmunicatur.
oẽr decedunt, græco more dixit: τὸ ἐκ ἔπουσι. Aposynagogi. Extorris.
ἔκτοποι ἀσυναγώγους. Hi apd' Hebræos aposynagogi
cebãtur, qſi ſynagoga exacti & extorres: q, ut opinor
ignis interdictione ductũ eſt uocabulũ potius q; à ter
uã ſi exul à ſolo eſt. Liu. Extorrẽ urbe, domo, pena
foro, cõgreſſu æqualiũ, hos nũc excõmunicatos uo
mus: q; bus ſcilicet humanitatis iura uicißitudinẽq; offi
rũ uetamur exhibere. At quos maiore execratiõe mul
ndos ecclesiaſtica autoritas cenſuit: anathemata ap-
ſant ex eo qd' in cippis expoſita eſt eorum deteſtatio
proſcripta. Antiqui ſacros homines ſic uocitabant
quaſi execrandos & deteſtandos: unde ſacra fames
Virgilio: & ſacer atq; inteſtabilis Horatio: quod more
allorum Seruius tranſlatitium eſſe ait. Nam cum
aßilienſes peſte laborarent, unus ſe ex egẽtibus offer

re solebat annum integrum alendum publicis cibis &
purioribus. Postea uerbenis uestibusq; sacris ornatus cu
cum ducebatur per urbem cum execrationibus: precab
bantur enim ut in eum omnia mala ciuitatis incumbe
rent & inciderent: sicq; proijciebatur. Plautus in Bac
chid. Men criminatus est? optime est. ego sum malus, ego
sum sacer, sceleſtus. Macrobius libro. 3. Satur. Hoc loco
(inquit) non alienum uidetur de conditione eorum ho
minum referre, quos leges dijs sacros esse iubent: quia
non ignoro quibusdam mirum uideri, quod cum cetera
sacra uiolari nefas sit, hominem sacrum ius fecerit occi
di, cuius rei causa haec est. Veteres nullum animal sa
crum in finibus suis esse patiebantur, sed abigebāt ad fi
nes deorum quibus sacrum esset: animas uero sacratō
rum hominum dijs debitas esse existimabāt. Festus. Sacer
homo est quem populus iudicauit ob maleficium. Nec
fas est immolari: sed qui occidit, parricidij non damna
tur. nam lege Tribunitia prima cauetur: si quis eum qui
plebiscito sacer sit occiderit, parricida ne sit. ex quo qui
uis homo malus atq; improbus sacer appellari solet. Inde
sacratæ leges dictæ, ut alibi autor est, quibus sanctum ha
betur esse alicui deorum quicquid aduersus eas fecerit,
sicut familia pecuniaq; . Et sacrosanctum dicitur quod
iureiurando interpositō est institutū, si quis id uiolasset,
morte pœnas penderet. Inde sacrare uerbū Liuio pro de
uouere & detestabile decernere, & ita morti addicere,
ut impune occidi & uiolari posset. Lex deprouocatio
(inquit) aduersus magistratus ad populum lata, sacran
cum bonis capite eius, qui regni occupandi consi
misset. Huc pertinet quod de sacrosancto uocabulo
superioribus dictum est. Sacros homines, id est dete
stos & execrabiles, græci multis nominibus appel
lant: ἐναγεῖς, ἐξαγίστους, μιαροὺς, ἐπαράτους, φαρ
μακοὺς et καθάρματα Aristoph. in Pluto. γεύζαρ ὃ
τολμᾶτον ὦ καθάρματε, ἐπ' αὐτοφώρῳ σ' ἐνὰ
γοντ' ἐλκυμμλῶω erant enim Catharmata homines,
ad pestē expianda alio ue quo morbo immolabantur
qui ritus expiationis (inquit interpres) à Romanis
usurpabatur. Hoc uerbo Demosthe. contra Median uti
tur & contra Aeschinem. Sic Comici scelus pro scele
sto dicunt, atq; etiam Cicero. Herodotus in Polymnia
catharmon masculino genere dixit, sic appellans homi
nem piacularem, hoc est τὸν ἀπερρῖμμῶον καὶ ἔκα
θαρτον. quem sacrum esse diximus, & pro patriæ lu
stratione expiationeq; deuotum, καθαρμὸν φῆ χώ
νεσθαι τῶν ἀχαιῶν Ἀθάμαντα τὸν Αἰόλου.
Dicebantur & φαρμακοὶ, οἱ ἐπὶ καθάρσει φῆ τῶν
πόλεων ἀπερρῖμμένοι, δημοσίᾳ τρεφόμενοι, ἵνα καθαί
ρωνται τὰς πόλεις τὰς ἑαυτῶν. quorum uerbo
rum interpretatio est ea quam supra ex Seruio scripsi
mus. Autores Suidas & Eustathius, qui etiam ur
biam ex-

Sacrare caput cui bonis.

Catharmata.

Sacratæ leges.

bium expiatores hoc nomine uocatos esse tradit. Sacer-
hac ratione dici posset emissarius ille caper apud He-
braeos, cuius fit mentio Leuitici cap. 16. Diuus Paulus
cap. quarto primae ad Corinthios, ὡσεὶ περικαθάρματα
κόσμου ἐγενήθημεν πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. hoc
uocabulo usus est elegãter: qui locus non intellectus est
ab ijs qui scholia scripserunt, quae in uulgatam & rece-
ptam editionem leguntur: Tanquam purgamenta huius
mundi facti sumus omnium perripsema usq; adhuc. Fe-
tasse inculpatius fuisset catharmata dicere, ut perips-
ma dixit. nam ut catharma purgationem significat ad
uerbum & piamentum: sic peripsema scobem & ramen-
tum & quicquid limando deteritur. Quae significatio-
nes in eo loco apostoli non conueniunt: altior est enim
quidam sensus uerborum, nisi me fallit opinio. Ad cuius
intelligentiam id iam dictis addemus, quod antiqui
urbium expiationem anniuersariam facientes, cum sa-
cros illos homines aluerunt, in uictimarum morem re-
dimitos ex loco praecipiti in mare deijciebant Neptuno
immolantes: interq; deijciendum solennia uerba effari
solebant: περίψημα ἡμῶν γενοῦ: sis pro nobis perips-
ma: ac si dixissent: sis pro nobis piaculum: esto luitio no
stra, & seruatrix urbis uictima. id quod Suidas adnota
uit. Sententia igitur Pauli est haec: nos tanquam pia-
cula mundi facti sumus, & succidaneae pro populo ui-
ctimae, ac si diceret: non minus apud gentium uulgus

Peripse-
ma.

detesta-

testabiles, quàm illi qui diris execrationibus obruti,
pro salute publica abijci solent. Quae sentẽtia congruit
his quae praecedunt. Peripsema enim etiã ramenta uesti-
orum significat, quae ut sordida abijciuntur. Mallem
igitur graecis uerbis uti utrobiq; hoc modo, Tanquam
catharmata mũdi facti sumus et peripsema ad hũc diẽ.
Haec & alia huiusce modi scribens, ijs legibus me soluo,
quae autoritate ferme dictatoria in nos sanciunt homi-
nes felicius literis initiati: qui cum ipsi uerborum grae-
corum usu quasi nomismatis in latio abrogati atq; illo-
rum exhibilis scribentibus interdixerunt, Romanae eloquentiae
iudices esse sibi uidentur, scribendiq; disciplinae consti
tutores imperitorum licentia contemeratae. Horum u-
nus: nuper, non quiuis ille quidem, sed musarum graeca-
rum latinarumq; alumnus, gratiarum etiam credo af-
flatu suauijsq; beatus, elegantiamq; redolens germanã
illam Ciceronianam, Germanos Gallosq; eã ob noxam
inter ignominia aspersisse contentus, quòd graeca lati-
nis permiscerent: licentiam nimiam scribendi grauitate
censoria, quasiq; pro potestate castigasse dicitur: ad Ci-
ceronianaq; praescripta suaq; docilem aetatem naturãq;
reuocasse. Quem etsi uirum ipsum magnum aliorũ iu-
dicio esse puto, suo etiam ipsius atq; meo sane multo o-
mnium nostrae memoriae maximũ esse fateor & libenter
agnosco: tamen audebo bona hominis uenia (ut spero)
respondere, Ciceronem epistolas suas permultas, easq;

elaboratas græcis uerbis sententijsq; distinxisse: in libris etiam oratorijs atq; philosophicis, in quibus linguã lati nam locupletare præcipue cõcupiuit, post uocabula la tina græca quoq; ipsa substituere solitũ: nimirũ ne non satis à lectoribus perciperetur, quod intelligi uolebat, si mul ut uere et rectè græca latinis se reddidisse fidè fate ret. Equidè quod ad me pertinet, nihil nec cõmodius nec expeditius esse cẽseo ijs quibus eius admissi conscientia incessit et religio, q̃ tanto uiro momẽti æquo animo ac sultare, quẽ ego Cic. similem esse in quibusdã audio: in eo etiã simillimũ, quòd nihil libentius fa cit, q̃ ut in lau dibus suis longe lateq; quasiq; suo iure expatietur. atq dire id tantũ à me, obsecro, si id ad me priuatim attinet lectores non grauẽtur: in ijs quæ antea ipse scripsi, præ sertim in libris quinq; de aße, in animũ me inducere nũ potuisse cũ scriberẽ, eorũ quæ à græcis mutuabar auto ritatem latinis fidemq; me probaturũ, nisi uerba quoq; ipsa una laudarẽ cũ autoribus. Multorũ enim culpa fa ctum esse sciebã, qui græca sermone latino confidentius scriptitãt, ut trãslationũ fides magnopere autoritasq; nunc labefactata sit. Nuper autoris græci prisca in pri mis autoritate pollentis libri satis multi uersi sunt. Ho rum unũ nuper cũ alijs eiusdẽ (ut opinor) fidei editum admonitus ab homine utraq; lingua erudito cum legis sem, admiratus sum interpretis ignorantiã ne dicã au potius securitatẽ nimiã: qui huic ætati, huic iuuentũ stu

dio &

& contentioni fucũ uerborũ fiducia impostura mq; cere diutius se speraũit, id quod ipsum reprehẽsorem strum animaduertere etiam atque etiam operæ erit cium, quatenus ad ipsum ad meq; pertineat. Quasi ro id tantum in huiusce modi scriptis referat, quàm me loquamur & quàm honestè: non etiam quàm ue , quàm consentanee, quanquam ex autoris ipsius qui rtur sententia. Sed iam nimis multa de re quæ silen o refutari nõ incõmodißime poterat, id modo nõ igno retur, prudẽtes nos scientesq; silẽtio trãmißisse: quod men ad futura contestatum esse haberiq; uolumus.

In eodem de pœnis cap. aut damnum. §. quicunq;. In hoc enim distant à cæteris, quòd instituũtur uenatores aut purricarij aut aliam quam uoluntatem gesticulandi uel aliter se mouendi gratia. Legendum purricarij uel prehendarij: aut in aliam quam uoluptatem. Venatores tem serui instituebantur, id est docebantur, nõ ad fe a per saltus indagãdas, ut Accursius existimauit: sed uoluptatem populi, cui feras in arena conficerent. enim ludus erat gladiatorius, id est schola in qua ad diatoram instituebantur: sic uenatorius ludus in quo uenationem bestiarij exercebãtur. Tranq. in Claud. Ludus ne cesses frequẽter cõmisit in Vaticano, nõnunquã inter natorius. a per quinos missus uenatiõe. Idẽ in Domiti. Spectacula magnifica assidue et sumptuosa edidit. nã uenatio nes gladiatoresq; & noctibus ad lychnos: nec uirorum

modo

modo pugnas, sed et fœminarum. Cicero in secundo of
ficiorum. Prodigi sunt qui epulis & uisceratiombus &
gladiatorum muneribus, ludorum uenationumq; appa
ratu pecunias profundunt. In ludum igitur uenatorum
damnare reos, est in exercitationem feras in theatro cō
ficiendi damnatos addicere. Scholam enim omnem Ro
mani ludum appellauere, ut inquit Pœdianus. Quin &
ludi appellatione gladiaturam intelligimus. Fabius in
octauo de noēmate loquens. Hoc nomine (inquit) dona
runt ea quæ non dicunt, uerum intelligi uolunt: ut in cā
quem sæpius à ludo redemerat soror, agentem cum ea
talionis, quòd ei pollicem dormienti recidisset. Eras di
gnus ut haberes integram manum, sic enim auditur, ut
depugnares. A ludo redimere Quintil. pro à lanista re
mere dixit, ne ultra gladiator esset inuitus. Qui autem
inuiti sic instituebantur in uenatione, ad bestias damna
ti dicebantur: quæ pœna longe mitior est quàm bestijs
obiectorum: protinus enim laniabantur à feris. Hos bes
stijs subiectos iurisconsulti uocant: ut in capite pœna su
pra ad legem Pompeiam. Hanc differentiam si diligen
ter animaduertamus in Pandectis sæpe est inuenire: ut
in capite qui ultimo, & in cap. ad bestias infra hoc eo
dem tractatu. Cicero pro Roscio Amerino de pœna par
ricidij loquens. Noluerunt maiores corpus feris obice
re: ne bestijs quoq; quæ tantū scelus attigissent, immā
nioribus uterentur. Spartia. in Caracal. Si quando feris obiectos

Ad bestias damnari, & bestijs obijci & bestijs subijci.

feris obiectos.

obiectos uidit, fleuit aut oculos auertit: quod populo
perquam amabile fuit. Tacitus lib. 17. Captus in eo præ
lo Maricus, ac mox feris obiectus, quia laniabatur,
holidum uulgus inuiolabilem credebat, donec spectan
e Vitellio interfectus est. Principes autem uiolentiores
liberos homines & insontes ut interdum cogebant cū
bestijs pugnare: interdum homines nobiles, precio ad
d allicientes, aut alio præmio. Tranq. in Nero. Exhi
buit aūt ad ferrum etiam quadringentos senatores sex
centosq; equites Ro. & quosdam fortunæ atq; existima
tionis integræ ex ijsdem ordinibus confectoresq; ferarū
et uaria arenæ ministeria, indeq; illud satyricū in octa.
Quanti sua funera uendant Quid refert? uendūt nullo
cogente Nerone. Hi sunt qui notantur infamia in cap.
secundo circa finem supra de ijs qui notantur infamia.
illam differentiam damnatorum ad bestias & feris ob
iiciendorum, Accursium non intellexisse, ex glossemate
ipsius liquet in capite qui ultimo inferius, & in cap. ad be
stias. cuius capitis est hic sensus. Eos qui ad bestias da
mnati sunt, præsidem pœnæ eximere ad clamorem ple
bis non debere. si tamen eos uideat eo corporis animiq;
robore præditos, ut inter athletas prodire possint, aut
in aliud spectaculum honestius debere eum ad principē
referre, ut eius arbitratu aliud quid de ijs statuat. Enim
vero pyrrhicharij siue purricarij antiquo more legere pyrrhi
placet à Græcis πυῤῥίχιοι dicebātur: μεθ' ὅπλων charij.

scilicet

Enopliæ saltatiões id est armatæ.

scilicet ὁπλόμαχοι. à pyrrhicha sic dicti: quæ saltatio erat armata: ob id Enoplios dicta. Pollux lib. 4. ad Commodum imperatorẽ. Genera (inquit) saltationũ, Emmelia, quæ tragicorũ est: Cordax, quæ comicorũ: Cicinnis, quæ satyrorũ. Enopliæ aũt, id est armatæ saltationes, duæ: Pyrrhicha et Telesias, cognomines pyrrhichæ & telesij iudicũ theatricæ saltationis. Plato in sepri. de legibus. Duo (inquit) saltationũ honestarum genera instituit is qui inuentor saltationis fuit. Alterũ bellicum, alterum pacatũ: illud Pyrrhichen, hoc Emmeliã nuncupans, utrunq; nomine decoro atq; accõmodato. Emmelia aũt à congruo ac decenti motione corporis appellata est. Emmeles enim à græcis dicitur quod ad melos mouetur. quod (ut inquit Fabius) in pri. ad flexus uocis pertinet & canorẽ: ut rhythmos ad uerborũ collocationem spectat, id est ad modulationẽ. Hæc genera idẽ ylam to παιδιᾶς, id est studiosa seriaq; uocat & cõmendabilia. Serij aũt (inquit) generis ea species quæ corpus bene constitutũ, animamq; uirilem et strenuã uiolentis laboribus implicat: bellica rectè uocetur: qua uero secundis in rebus uoluptatibusq; tẽperatis utitur animaderatione prædita, eam pacatã si dixeris, consentanea naturæ nomine appellaueris. Quã aũt ea institutio excitatioq; utilitatẽ afferret, ex eodẽ Platone intelligere possumus, quo in loco ita inquit. Pyrrhicha est, quæ motiones corporis imitatur ictus iactusq; declinatiq; uitabundi, omnisariãq; cedentis, in altũ etiã subsilientis & sese succiduo poplite demittentis. rursusq; contrarios his motus pyrrhicha imitatur: eos scilicet qui in habitus corporis actuosos ferũtur: quales eius sunt, qui sagittarum missiliũq; iaculatiões effingere motu corporis, plagasq; et petitionũ multiplicium imitamenta assequi impetusq; cõtendit. Pli. tamẽ in septi. uidetur Pyrrhichen ab Enoplia distinguere his uerbis. Saltationẽ armatam Curetes docuere, pyrrhichẽ Pyrrhus. Trãq. Pyrrhichã saltauerũt Asiæ Bithyniæq; principum liberi. Athenis solennẽ fuisse eã saltationẽ, ex Lysiæ apologia liquet his uerbis. καὶ παραθωρακίοις τοῖς μικροῖς ἐχορήγουν τραγικοῖς ἀγῶσιν: ἐν ἀνδρείοις: ἐν ἐπιλωφ ἐπιλαμβάνεις. In quibus igitur principes Rom. reos dãnatos deligere solebant, huiusce modi theatricũ oblectamentũ. quibus tanquã principijs utebãtur publice. Vnde Sparti. de Hadriano. Fabulas omnis generis more antiquo dedit in theatro: circo multas feras et sæpe centũ leones interfecit, miscuit pyrrhichas populo frequẽter exhibuit. Verbis autem hisce Vlpiani, aut in aliã quã uoluptatẽ gesticulandi et reliqua: significatur, q, ut gladiatores in ludo sub magistra, sic isti serui sub orchestodidascalo, uel pyrrhicham, uel comicã, uel satyricã saltationẽ, uel chironomicã docebãtur. De theatricis aũt artificibus nos multa in superiore editione diximus.

Orchestodidascalos.

in cap. Moris. Solet aũt ita uel uiris studiosis interdum, uel aduocatis, uel tabellionibus, siue pragmaticis.

Lego

Pragmatici. Lego iuris ſtudioſis, id eſt iuri ſtudentibus. Pragmatici non ſunt qui pragmaticas ſanctiones ſcribunt, ut Accurſius ſcribit: ſed ſunt iuris interpretes, ut ait Quintilianus libro tertio. qui etiã libro duodecimo probat uolens neceſſariam eſſe oratori iuris ciuilis ſcientiam. Quid ſi forte (inquit) peritus ille iuris non aderit? nec ego ſum noſtri moris ignarus, oblitus ue eorum qui ſublut ad arculas ſedent, & tela agentibus ſubminiſtrant? neq; idem quoq; græcos neſcio factitaſſe, unde nomẽ ipſ pragmaticorum datum eſt. Pragmatici igitur erant homines quidam forenſis profeſſionis, qui cauſarum actores interdum iuris ignaros monebant, iuris reſpõſa fer mulasq; actionum ſumminiſtrantes, quaſi admonitores poſtici dicendorumq; ſuggeſtores, quum ad iuris diſceptationem uentum erat. Cicero libro primo de Orat. Itaq; nõ ut apud græcos infimi homines mercedula adducti miniſtros ſe præbent in iudicijs oratoribus, ij qui apud illos pragmatici uocantur, ſic in noſtra ciuitate, & reliqua. Inde illud Satyrici in ſepti. Si contigit aureus unus: Inde cadunt partes in fœdera pragmaticorum. Olim igitur pragmaticis forum Ro. nõ uacabat, poſtea uti cœpit: ut ex Satyrici dicto & Vlpiani loco oſtenditur. Pragmaticus ad uerbum negocialis dicitur à Quintil. Apud Dionyſium Alicarnaſſ. differt à theoretico. Cæterum qui cognitores olim appellabantur, non alij propemodum erant, quàm qui nunc procuratores iudiciales

dicales dicuntur. Cicero in diuinatione. Me defenſo
calamitatũ ſuarum, me ultorem iniuriarũ, me co
torem iuris ſui, me actorem cauſæ ſuæ eſſe uolucrũt.
tert. in Ver. Cum eſſet Sthenius ciuitatis ſuæ nobi
mus, ampliſſima cognatione, plurimis amicitijs, in
uire neminẽ Siculum potuit, qui pro ſe cognitor fie
Et rurſus. Cedo cui Siculo cum is reus fieret, ciuis
manus cognitor unquã factus ſit? Aſconius in diuina
ne. Qui defendit (inquit) alterũ in iudicio: aut patro Patronus
dicitur, ſi orator eſt: aut aduocatus, ſi aut ius ſugge Aduoca-
aut præſentiã ſuam commodat amico: aut procura- tus. Pro-
ſi negocium ſuſcipit: aut cognitor, ſi præſentis cau curator.
nouit, & ſic tuetur ut ſuam. Ergo cognitorem Cice Cognitor
appellauit familiariſſimũ defenſorem. Hactenus ille.
ius uerbis apparet aliũ eſſe patronũ, & aliũ ad
catum. Terent. in Eunucho. Oſtium obſera intus dum
o hinc tranſcurro ad forũ: uolo ego adeſſe hic aduo
os in turba hac. Hermol. iuriſconſ. Falſi pœna coër
tur, qui ad litem inſtruendã aduocatione, teſtibus, pe
niam acceperunt. Et Martianus. Pœna legis irroga
ei, qui ob inſtruendã aduocationẽ teſtimonia ue fal
pecuniã accepit. Liuius. Virginius ſordidatus filiam
um obſoleta ueſte, comitantibus aliquot matronis,
ingenti aduocatiõe in forũ adducit. Cic. pro Sylla.
ſi tuus parens etiam in illa ſuſpitione periculi jui,
nem humanitate adductus aduocationem hominis im

probißimi ſella curuli atq; ornamentis ſuis & conſulá-
ribus honeſtauit: quid eſt quamobrem conſulares quæ
Catilinæ aſſuerunt reprehendantur? in omnibus his ex-
emplis aduocatio non pro cœtu patronorum atq; cau-
ſidicorum: ſed amicorum potius coactorum ad opem
fauoremq; præſtanda. Inde aduocare uerbum, eſt ad cō-
ſilium opitulationemq; cauſæ præſtandam amicos ac-
cerſere. quippe hominum uel conſultorum, uel autori-
tate opibusq; pollentium comitatus & ſtudiū, uel tum
uel actorem fauorabiliorem facit: interdumq; reum no-
xæ eximit: interdum iuri uim affert: propter quod crio-
mini datur in ſuperioribus exemplis. Et apud Cicero-
nem pro Quintio. De fortunis omnibus Publius detur
bandus eſt: potentes, diſerti, nobiles omnes aduocandi
ſunt, adhibenda uis eſt ueritati, minæ iactentur, pericu-
la intendantur, formidines opponantur: ut ijs rebus ali-
quando uictus & perterritus ipſe cedat. Et aduocato
togatorum apud eundem pro Cecinna. Quint. in 11. de
actione loquens. Incūbere aduocato aduerſis ſubſellijs
ſedenti iam contumelioſum eſt. Aperte Quintil. aduo-
catum diſtinxit à patrono. Aliquando tamen aduocatū
pro actore accipit: ut libro quarto. Ideoq; agere aduo-
cato quàm litigatori facilius, quia & laudat ſine arro-
gantiæ crimine, & aliquando utiliter etiam reprehen-
dere poteſt. Idem. Ideo primum intuemur litigatoris an
aduocati perſona ſit utendum, quoties utrunq; fieri po-
teſt

Aduoca-
tio.

Aduoca-
re.

Aduoca-
tus.

Sic Plinius in præfatione. Et quod miremur, per ad
catum defenditur. Propterea Vlpianus: Aduocatos
nes omnino accipere debemus, qui cauſis agendis
quo ſtudio operantur. Aduocatio hodie conſilium
pellatur, id eſt cauſidici & cognitores, omnesq; qui
ſi tutores cauſæ dati ſunt, cum unus ſit actor cauſæ.
de aduocatio à Cicerone dicitur, quā conſultationem
mines Baſilicani uocant: in prætura urbana, de ædi
ſtoris. Quo ſæpenumero ſenatus cōuocetur: quo ma
arum rerū quotidie aduocationes fiant. Plautus ad
catum pro teſte rogato accipit in Penulo. Factum à
bis comiter: bonā dediſtis aduocati operam mihi. eras
ne, quæſo, in comitio eſtote obuiā mihi. Verba ſunt
goraſtoclis ad teſtes, quos aduocauerat in lenonem.
ca enim dixerat: Mementote: Aduoca. Memini-
m. Et aduocare uerbū, eſt aduocatum uel teſtē roga-
idem in Caſina. Quem hercle ego hodie litē perdi-
e gaudeo, ne me nequicquā aduocauerit. Aduocati
ecis πρόκλητοι dicuntur: & aduocatio πρόκλη
. Demoſthe. πρὶ στεφάνου. καὶ ἐμὲ διαμαρτυρο-
λέγειν. Et ὧν ἕνεκα πρὶ παραπρεσβείας, in primi
ὧν οἱ ἐκ πρακλήσεως συγκαθήμενοι οὐκ εἴωμ
ται δὲ ἐκ πρακλήτων δεήσεις καὶ ὠφελεῖ τὸν
ore πλουτεξιῶν ἕνεκα γίγνονται. Quod de co-
uerbis ſcribēte. Quid intereſt inter cū qui per ſe liti

Aduoca-
tio.

Aduoca-
re.

Cognitor

gat, et qui cognitorē dat: qui per se litē cōtestatur, sibi
soli petit: alteri nemo potest, nisi qui cognitor est factus.
ita ne uero cognitor si fuisset tuus: qđ uicisset iudicio,
ferres tuū? suo nomine petijt: qđ abstulit, sibi nō exegit?
Idē. Quod si ad Roscium nihil peruenisset, qđ tu à Flauio
abstulisses, nisi te in suā litē dedisset cognitorē: ad te per-
uenire nihil debet, quod Roscius pro sua parte exegit:
quia tuus cognitor nō est factus. Erāt etiā inter opera
forenses Legulei et Formularij, ut in superioribus dixi-
mus. Hodie omnis huiusce modi functio duabus appella-
tionibus cōtinctur, causidicorū, & procuratorū, id est
cognitorū, ut prisci loquebantur. Quorū sermo quate-
nus ad res forenses iudiciales q; pertinet, parū hodie illu-
tatus est, et tamē restitui bona ex parte potest ex lectio-
ne eorū autorū qui extant et latine et græce. Inter pra-
gmaticos fortasse adnumerari hodie possent, quos soli-
citatores appellant: institores quidā forenses, causariū;
curatores. Pragmaticarius uero à sanctionibus pragma-
ticis, dictio est recentioris notæ in lege Zenonis de di-
uersis rescriptis: qualia multa uocabula græcorū prin-
cipum tempora pepererunt post imperiū translatū. Li-
bros uero postremos Codicis præcipue portenta uerbo
rum uuaserunt: quibus hodie in ipsis uocabula barba-
ra plane mixobarbaraq; leguntur, et proba quædā cor-
rupta. Parauerēdi, ut supra dixīmus, & mellopro ximi
ex latino græcoq; sermone cōcreta sunt. Balluca et pa-
ragan-

Legulei et Formularij.

Pragmaticarius.

Barbara uerba in tribus lib. codicis.

gaudes plane barbara sunt. quorū balluca apud Pli-
um legitur lib. 33. Paragaudes apud Vopiscū. Meto-
græcum est, sed corruptū, in lege certa de iure fisci.
τοικοι, metœci sunt qui latine dicuntur incolæ, qui
alienā ciuitate longæ moræ causa habitāt, nec habēt
ciuitatis, nec honores ciuiles capiunt: tributū tamē
endunt, quod mœticion dicitur. In ea aūt lege pro ijs
cipiuntur, quos ἀναπάστους & μετοικάσας uocāt.
etrocomia rectè legitur in lege ultima de exactoribus
bitorū, sed perperam intelligitur. Sic enim est Me-
ocomia inter uicos, ut metropolis inter urbes: à suisq;
ionijs agnoscitur, ut alibi adnotauimus. At Comopo-
es sunt uici maiores, quasi æmuli oppidorū. quo Mar-
us usus est cap. pri. Eamus in proximos uicos & ciuita
τὰς ἐλομμώδας κωμοπόλεις. Burga lingua
rnacula uocat. In l. quidā ignauiæ: sub titulo de De-
rtionibus, Monazonion legitur pro monazonton, id
t qui solitudines captāt: μοναζόντων. id est soliuago
um. In lege Si quos, legendū Hypomnematographi. ma
gistratus erat Alexandriæ, ut autor est Strabo lib. 17.
mentariorum scriptor, ut nomen indicat, cōmentans
& mente agitans ea quæ è rep. esse uidentur. In tract.
le excus. munerū, idraule pro hydraulæ legitur. Rectus
st enim casus pluralis, cuius singularis est hydraules.
linius hydraulū pro organo posuit lib. 9. Delphini ca
untur hydrauli sono. unde hydraulica organa Vitru-
uio lib.

Incolæ metœci.

Metroco mia.

Comopo lis.

Hypōne matogra phi.

uio lib.10. & Tranq.in Nero. Sed hydraules pro hauri-

Hydraulus. ne sic dicitur, ut choraules apud Tranq.in Nerone. Hydraulus autem ὕδραυλος organum est. Sub titulo de

Zygostatæ. ponderatoribus, zygostaten pro zygostatem legitur. Zygostatæ sunt libripendes per urbes constituti, qui regijs ponderibus præfecti appellãtur, qualis est unus pa-

rijsijs. Gynæciarius, γυναικεάριος, à gynæcio barbare dedũctum est, sub titulo de murilegulis: ubi basiagarij & alia multa barbara sunt aut uernacula.

In titulo sequenti Vestes oloberæ dicuntur, uel holoseræ, uel holobryxæ, uel uox est barbara. Lampri. in Alexand. Vestes holosericas nunquam induit, subsericam nunquam donauit. Idem in Heliog. Vsus est aurea omni tunica, usus & purpurea, & de gemmis persica. Sic obryzati nummi auro obryzo percussi. quod

Solidus. uerbum corruptũ est in tractatu de ueter. nomismatis potestate: ubi solidi ideo dicuntur, quia iusto et integro pondere erãt percussi, nõ dimidiati aut trientales: quæ ratio est ut solidus pro aureo accipiatur. Idem Lamp. in Alexand. Vectigalia publica in id contraxit, ut quæ decem aureos sub Heliogabalo præstiterant, tertiã partem aurei præstarent. tunc̃q; primum semisses aurei formati sunt, tum etiam cum ad tertiam partem aurei uectigal decidisset, tremisses: dicente Alexandro etiam quartarios futuros, sed cum non potuisset per publicas necessitates, conflari eos iussit, & tremisses tantum solidosq;

solidosq; formari. In titulo de collegiatis, chartopratis ij debet pro chartopolis. Chartopratæ οἱ τοὺς χάρ-

Chartopratæ. τας πιπράσκοντες: Papyropolæ nunc uocantur. Pe-

Cimeliarchus. lochoregia quid sit sub titulo de frumento Alexandrino alibi diximus. In lege litibus de agricolis & cens. Cimeliarcho ciuitatis legitur pro cimeliarcho. & co-

Cimeliarchion. dice lege ultima de bonis autoritate iud. possid. Cimeliarcho, legi debet, & cimeliarchion: id est κειμηλιάρχειον. Est enim ut ab episcopus episcopion pro loco, sic cimeliarchion locus in quo res preciosæ & in delicijs habitæ reconduntur. κειμήλια, inquit Eustathius, τὰ πολυτελῆ καὶ ἀκίνητα. Lingua uernacula gabinetum appellat. In lege Quicunq; de omni agro deserto ad diacatoches uicem legitur, pro diacatoches uel pro diacatochen. Est enim diacatoche bonorum possessio: & diacatochen bonorũ possessor. ut sit sensus: Qui fundũ patrimonium excolendo fœcundũ reddiderit, canonẽq; agnoscerit: ipsum διακατοχῆς iure iam possidere, uel διακατόχου loco haberi. Melloproximi in lege peculiari de proximis sacrorũ scriniorũ: sunt ij qui nondũ proximatus honorem inierunt: sed iam designati sunt proximi. μελλοπρόξιμοι. Ea enim forma dicitur mellopro-

Melloproximi. ximus, qua mellonymphius, id est qui sponsus designatus est, & mellothanatus, id est capularis, quem mors prope manet. Arist. in Politicis. μόλις γὰρ ἀξιολογοθά-

Μελλονύμφιος Μελλοθανατῶν. νατοι μόλις μέλλοντες. Et perfuncti (inquit)

Cõfessus.

magistratu & designati imperium habent. In eadem lege consensum pro confessu legitur, ut in lege secunda. Est enim confessus σωνέδριον. Cuiusmodi permulta sunt in ijs libris, quæ conniuentia magis hoc tempore q̃ adnotatione digna sunt: quanquam & nonnulla animaduertenda præterimus prudentes. Obiter enim atq; digressione ista scribimus: quorũ specimen unũ dabimus in tract. de Fabricensibus. l. iure prouisum. Vbi enim legitur, Vniuersi itaq; ueluti in corpore unius formæ, unius decoctionis, si ita res tulerit, respondere cogentur: ego ita legendũ censeo: Vnius decoctionis, si ita res tulerit, rependere cogentur. Est enim decoquere, creditum nõ reddere, ære credito fraudare: δεκοπέω. et decoctio δεκοπία. unde nouæ tabulæ δεκῶν ἀπκοπαί dicuntur. Cicero in Antonium. Illud tamẽ audacię tuæ quòd sedisti 14. ordinibus, cũ esset lege Roscia certus locus decoctoribus constitutus. Plinius libro 21. Crocum syluestre optimum: serere in Italia minime expedit, ad scrupula usq; singula areis decoquentibus: id est depositum non reddentibus. Est enim decoquere diminuere: unde ducta significatio. Quint. Multũ inde decoquetur anni: multũ ratio limabit: aliquid uelut usu deteretur. Inde Seneca pro fallere & destituere dixit, decoquere spei bonæ: id est nõ respondere spei. Miror quid pensiculæ buerit Accursius in. l. unica supra de auri publici percussoribus: cũ persecutores decoctores esse dixit. Sunt enim

Decoquere et decoctiones.

Decoctores.

Decoquere spei.

Perseeutores.

Suscep tores.

Defenso res ciuitatum.

Adærata species.

persecutores qui græce ἐκδικητὰι dicuntur & ἔκδικοι: quorum munus est iudicio experiri cõtra eos qui frumentum uel argentum, uel pecuniam reipublicæ debent. Susceptores uero sunt, ἀποδέκται, qui & ἀποδεκτῆς dicuntur, & ταμίαι. ab antiquis tamen coactores appellabantur ἀργυρολόγοι. ἔκδικοι defensores ciuitatum uocantur in. l. ut pfectius de annali exceptione. Est etiam ecdicos uindex & assertor. Horum librorum obscuritati insuper caliginem multam offudit Accursiano illum stupor, quod quidem ad linguæ utriusq; intelligentiam pertinet. Multa enim uocabula corruperant, multa perperam interpretati legum sensus inuerterunt: cum quæ non pauca legantur, quæ priscæ elegantiæ uestigia referunt. Vnius et alterius loci satis erit admonere hac ætate. Adærare uerbum multis in locis extat, & nullibi reperitur intellectum. In lege unica de collatione donatorum, libro 10. Accursius adærationem ait esse æris præstationem. In lege annonas de erog. milita. annonæ, libr. 12. dicitur adærare annonas ad ærarium pertinere interpretatur, uel de ærario soluere. Et in lege septem, eodem sub titulo, & ipse & posteri eius hæresim è uestigio sequentes in uocũ interpretatiõe, adæratas species intelligunt ad ærarium delatas. Ego autem adærare id esse censeo quod græce ζαργυρῶσαι dicitur, id est ære æstimare, ut sit sensus: species quæ militibus stellaturæ causa pensantur à prouincialibus, si pecunia permutentur, æstimentur tan

mari tanti debere quantū est fori pretium. Adærare ab tem ab ære deductum est: quare sine aspiratione legi debet: licet in omnibus exemplaribus quæ mihi uidere contigit, ferè aspiratum legatur. Sic autem eam legē scripsit fuisse primum censeo. Septem diebus per quos tribuni prætor. emol. gratia solen. stellaturæ nomine spre- cies consequuntur: species resistentes non aliter adæ- rentur, nisi ut in foro rerum uenalium distrahuntur. Species autem resistentes intelligo restantes: quæ re- liquamenti causa debentur, id est quæ ex præterito debentur. Sic in lege speciebus, in tractat. de cohor- talibus. Speciebus primipilaribus adærandis eadem pre- ciorum taxatio seruetur quæ in uenalibus publicis pote- rit reperiri. Quæ interpretatio omnibus locis conuenit, nam adærata prædia ab eo dicta sunt, qđ à frumentaria aut uinaria speciariaq; præstatiōe ad ærariam redacta sunt. Lingua patria addenarrata dicit ferè pro eodē. Aeris enim uocabulo pecunia significatur, unde oberati

Stellatura. dicti. Stellatura nomē erat annonæ militaris. Lampr. in Alexandro. Annonas (inquit) militum diligenter inspe- xit: Tribunos qui per stellaturas militibus aliquid abstu- lissent, capitali pœna affecit. Spartianus in Pescennino. Nam & imperator tribunos duos quos constitit stella- turas accepisse, lapidibus obrui ab auxiliaribus iussit. In lege huic proxima, in eodem tracta. de hortalibus: illa uerba, Prius quam primipili pastum digesta ratio- ne com-

compleuerint: sic interpretanda puto, prius quam mipilarem distributionem redditis rationibus perege Pastus. a. Est enim pastus dictum pro eo quod græci νομὴν unt. quod uerbum & pastionem & distributionem stipendium militare & annonam & congiarium atiuumq; significat, quod inter milites diuidebatur. rodianus. νομάς τε αὐτοῖς διδοὺς καὶ ἐφόδια, ὁδοιπορίας εἶχετο. Idem. νομὰς ὧν διδοὺς ἡμῶν, τοῖς τε στρατιώταις πολλὰ δωρεάς. Mirum id est magis, cum tractatum de coar- bus esse inscriptum, & ubiq; ab Accursianis sic le- sub eo titulo, & libro tertio, ubi de curiali uel cohor- condit. ex eoq; dici quod coartati sint curiæ: cum locis duobus eiusdem tractatus liqueat cohorta- Cohorta- les. à cohorte dici, quasi coborti obnoxios, τῇ τάξει προσηγορεύσθαι: ut in lege officia, & in lege Si cohorta , uidere lector poterit. Cohors enim non modo de- mero militari; sed etiam de alijs dicitur: ut apud anquillum in Nerone de patre Neronis loquentem. omes ad orientem Caij Cæsaris iuuenis, occiso liber suo quod quantum potare iubebatur recusaret, di- isse è cohorte amicorum nihilo modestius uixit. Idem Gal. Per hæc gratissimus Claudio, receptusq; in eo- rtem amicorum, magnæ dignationis est habitus. Et oratius in primo Epistolarum. Quid studiosa co- rti operum struit? Sic autem cohortales à cohorte dicuntur

dicuntur in cohortem cooptati aut cohorti ascripti: ut curiales à curia, tribules à tribu. Vidimus librum in quo enumerati sunt magistratus Rom. imperij, in eo hæc uerba legimus. Clarissimum uirum correctorem Apuliæ & Calabriæ in officio iurisdictionis suæ habuisse principem, cornicularium, tabellarios duos, cõmentariensem, adiutorem, ab actis, subadiuuam, exceptores, & cæteros cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam sine annotatione clementiæ principalis. Cohortalinorumq; appellationem itidem legimus in officio consularis Campaniæ & consularis Palestinæ & præsidis Thebaidos. Qui aũt hic cohortales, in & lege Si cohortalis, cohortalini dicuntur, ijdẽ sunt, ut opinor, cum ijs qui apparitores in multis superioribus titulis appellantur. In eodem enim libro magistratuum Ro. Virum illustrem magistrũ militum præsentalem habuisse in officio magisterij sui dignitates infra scriptas (sic enim appellaneur ibidem huiusmodi militiæ): principes duos, numerarios duos, comentariensem, primiscrinios, qui numerarij sunt: scriniarios exceptores, & cæteros apparitores. qbus uerbis apparet apparitores esse ministros apparitură magistratibus factitãtes multiplici ac distincta functione: οἱ πρὸς ἀξιώσεως: hoc est qui præsto sunt magistratib. ad imperia accipiẽda et exequẽda. Est in le. ult. tituli de prædijs decurionũ sine decr. libro. 10. ita scriptum. Nec ex tabella decretum recitari, sed curi-

curialium uel maioris partis curiæ relatione. Accur
per tabellam intellexit delegati iudicis functionem
tio quo modo ariolatus, ut solet. Ego aũt censeo hunc
uerborum sensum: In faciendo decreto alienatio-
, cuius ea ex memini: non tabellis curialibus da
disquisitionem oportere fieri, sed uocali suffragio sin
os curiales in sententiam ire. Fuit enim olim modus
minus ferendi suffragij in concilijs, & sententiæ dicen
e in iudicijs. Interdum enim uoce, interdum tabella eo
ere fungebantur. Cicero. libro. 3. de lege. Dicam At
s, & uersabor in re difficili ac multum & sæpe quæ-
: suffragia in magistratu mandando, aut de reo iudi
ndo qui lege aut rogatione dãnatur, palam ferre me
e esset. deinde legum tabellarium meminit, id est quæ
suffragio tabellari latæ sunt. Quoniam uero magnifi
ntius uoce quàm tabella quippiam decerni, ideo in ora
ne contra Rullum ita inquit. Sed tamen magnificen-
dicem tantæ liberalitatis, sed uocem uiuam præ uo-
m dicem uestrarum erga me uoluntatum ac studio
m tulistis Et pro Plan. Etenim si populo grata est ta
lla quæ frontes operit hominum, mentes tegit, datq;
ertatem ut quod uelint faciant, promittant aũt quod
gentur: cur tu in iudicio exprimis quod non fit in cam
in transcursu fortasse non erit adnotatione indi-
um, quod Accursius in. l. ultima de honoribus & mu-
neribus

Sententia tabellaris.

Suffragia uocalia et tabellaria

neribus non cõtinuãdis li.10. missos pro uocatis intelle
xit, cũ significet trãsmissos & præteritos. Nec im.l.Ci
ues tractatu de incolis, percepit qd allectio significet,
id est προσγραφὴ, προσαίρεσις: cũ Vlpia. in tract.de
Allecti decurionibus scripserit spurios posse in ordinẽ allegi. Al
lecti enim sunt ascripti & cõscripti, hoc est numero ad
Sublecti. diti, προσκαταλεγόμενοι. Sublecti demortuorũ loco
lecti: ἀνθυπαθισάμενοι.

Sequitur in cod.cap.tract.de pœnis. Archiuo forte
uel gramatofilatio. Puto legendũ fortasse, uel gramma
Grãmato tophylatio. Est aũt grãmatophylaciũ ubi tabulæ & in-
phylatiũ. strumẽta publica monumẽtaq; rerũ gestarum actarũq;
asseruantur: quod tablinũ latine appellatur. Plin. li. 35.
Tablinũ. Tablina codicibus implebantur & monumẽtis rerũ in
magistratu gestarũ. Sed de priuato tabulario uel tabli-
no Pli. intellexit: sicut Vitr, in .6. Tabulinũ si latitudo
atrij erit pedũ uiginti, dempta tertia eius spatio reliquũ
Tabula- tribuatur. Cic. de natu. deorũ tabularium dixit. Sessum
rium. ite precor: ut iudicetur qui tabulariũ incendit. Tabula-
rũ significatio multiplex. Sunt enim tabulæ pictæ ut ta
Archiuũ. bulæ scriptæ. Archiuũ ex græco factũ est ἀρχεῖον. Ar-
chium aũt etiam magistratuũ ædes significat & regiam
& palatium & iudiciale forum. Ex quo factum, ut ar-
chium & interposita u archiuũ, significet chartophyla
cium: quia ἀρχεῖα uicina sunt chartophylacijs, quæ ea
dem sunt cũ grammatophylacijs: uel chartaphylacia po
tius co-

rum membra, in qnibus hodie actuarij & scribæ
rum periodo sequitur, sic censeo reponẽdũ: Vt solent qui
ex cõmentia præcipitur, ἀπὸ τῆς δημοσίων ἀφέξε-
in cap. ut facta, in principio. Quousq; alios suaden-
do minuisse sceleris est instar. Iuuisse omnino legendum
videtur. Sed si ita legatur, quosdamq; alios suadendo iu
uisse, sensus erit contextusq; congruentior.

In eodem cap. in. §. qualitate rixæ à grassaturis. Quo
dam Accursiani parum intellexerunt hoc uocabulum:
quod explanandum uisum est. Grassatores igitur sunt **Grassato-**
rum in urbe uicorumq; obsessores, qui obuios iniu- **res.**
rie opportunos spoliant, aut pulsantes, aut intentata
morte territantes. λωποδύτας græci appellant. Pli-
nius libro. 13. de Tapsia loquẽs. Nero Cæsar claritatem
concredit, initio imperij nocturnis grassationibus con-
speratam faciem illinens sibi cum thure cæraq;, & se
quenti die contra fãmam cutem syncerã circumferens.
Suetonius in Sueton. in Auguſt. Nam & grassatorum plurimi pa
lam se ferebant succincti ferro, quasi tuendi sui causa.
Postea uero. Igitur grassatores dispositis per opportuna
quæq; stationibus inhibuit. Sic Iuuen. Satyr. 3. Interdũ et fer
uidus grassator agit rem. quo in loco grassaturam
describit dilucide. Neronis grassaturas etiã clare Trãq.
commemorat in eius uita. Et Iuuena. tamen & ipse ri
dens appellauerunt grassaturã minus noxiã et quasi lu
dibun-

Grassari. dibundam. Miseræ cognosce proœmia rixæ: Si rixa est ubi tu pulsas, ego uapulo tantũ. Sic grassari & hic & in cap. capitalium intelligendum: cum alioqui grassari sæuire significet, & in pernicie noxamq; progredi, idem Tranq. Nec minore liuore ac malignitate quàm supero bia sæuitiaq; pene aduersus omne genus hominum grassatus est, id est improbum ac maleficum se exhibuit, in diesq; nocẽtiorem. Inde fit ut pestem grassari dicamus, pro eo quòd est cum ingenti clade hominum inualescere καταστάσεμ & ἐγκαταστάσεμ. Quo modo usus est Claudius iurisco. in fine huius capitis. Quoties mul tis personis grassantibus exemplo opus sit. Sallust. pro ingredi & tendere ponunt, in bonam partem accipiens his uerbis: Vbi ad gloriam uirtutis uia grassatur. Item a Horatius metaphorice. Dauus sis comicus, atq; stes ca pite obstipo multum similis metuẽti, Grassare obsequio de captatore loquens. Locus autem Demosthenis hic à iurisconsulto citatus, restituendus est ex oratione πρὸς κονδύλας. Demosthenes enim pugno cæsus in theatro à Media Athenienſi prædiuite, cum ad populum accu sauit. Tunc enim ab illo pulsatus est Demosthenes, cum Dionysia agerentur, qui ludi erant in honorem Liberi patris institutiz curatorq; ludorum erat cum alijs dele ctus Demosthenes, quos choragos appellabant. eam in iuriam atq; id crimen cum magnopere exaggerare uel let orator: aliquot hominum exempla recensens, qui ob huiusce

iusce modi facinora in fraudem capitalem incide rint, et ob iniuriam paßis cæsi erãt, ita inquit. οὐ γὰρ ἀλλ' ἢ πρέσκοτε τὴμ ὀργὴν ἀλλ' ἢ ἀδικία. οὐδὲ τύπτεσθ τρῖς ἐλευθέροις ὄσι δεινόμ, καίτοι γε δεινόμ, ἀλλ' ἐφ' ὕβρει. πολλὰ γὰρ ἂμ τις εἰπεμ ὁ τύπτωμ ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧμ ὁ παθὼμ οὐδ' ἂμ ἀπαγγεῖλαι δύναιτ' ἕτερῳ, τοσοῦτ' ἐλλείπει, τῇ φωνῇ. ὅταμ ὡς ὑβρίζωμ, καὶ ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχωμ, ὅταμ κονδύλοις, ὅταμ ἐπὶ κόρρης. ταῦτα κινεῖ, ταῦτα δέδιεν ἀνθρώπους ἀυτῶμ ἀκούοντας ἢ προσκλακίζεσθ. ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ταῦτα ἀπαγγέλλωμ δύναται τὸ δεινὸμ πρᾶσσειν τοῖς ἀνθρώποις οὕτως, ὡς ἔστι γὰρ ἀληθείας ἐν τῷ πράγματος τοσοῦτο καὶ τοῖς ὀρῶσιμ ἀναγκαῖον ἢ ὕβρις φαίνεται. Et autem res melius intelligatur, uno aut altero uersu cum altius repetitum traducam hoc modo, ac sesqui uersu producam. Nouerunt hoc multi: Euæona Laoda mentis fratrem inter epulas in conuentuq; publico ob iniectum à Bœoto, unicum ob colaphum inflictũ. neq; uero unica plaga iræ impetum illi, sed ignominia ciuit. Nec cædi ingenuis graue est: tametsi est ipsum graue. id uerum demum graue est: ad contumeliam cædi. Si quidem multa facere, ô uiri Athenienſes, existimari po test is qui alium cædit, quorum partem ne is quidem qui uerberibus afficitur, indicare satis sermone atq; effari

posit: ipsa perpetrandæ rei specie, obtutu truculento, uocis atrocitate: adde quum sugillandi animo, quum inimicum se profitendo, deniq; quum pugnis, & quum impulsantis, in eum qui pulsatur: tum uociferationem malam cædit. Atqui hæc permouent: hæc in quam emorientis territantisq; eum qui uiolentiæ cædit. Quæ uent de mentis suæ statu homines contumeliæ atq; sia accidere ueri simile est, cum sugillandi animo id gillationis insolentes. His commemorandis, ô uiri Athe- id est notam ignominiamq; inurendi homini integræ nienses, nemo est qui rei atrocitatem animis audi- tæ intemeratiq; pudoris: quum inimicum se profite- oculisq; repræsentare queat: præut quidem est iniuria qui pulsat, iniuriamq; ita accipi uult tanq; ab inimire ipsa conspicua omnibus numeris euidentiæ ijs qui rei offendendiq; cupido illatam: cũ plaga infligitur non spectatores fuerunt, ipsiq; adeo iniuriam perpessi. Quo- manſa manu, sed in pugnum contracta, quo ictus sit rum uerborum oratoris hæc sententia est: ea quæ rei ad- tentior & grauior: postremo cum in eam partem cor iuncta dicuntur (à Quintiliano etiam complexus cam- pus de industria plaga incumbit, quo atrocissima no- sarum & circumstantiæ nomine appellantur, ut græci corpus mulctari potest, suggillataq; ea pars esse ac appellant πρόσασιν) esse huiuscemodi, ut magna ex manere conspicua, indeq; facies dehonestari. Hoc parte animo magis concipi, quàm uerbo enunciari pos- sum significat ἐπὶ κόρρης, id est ἡ ἐπὶ σιαγόνῳ κόρρη. sint. Verum cum ea amplificationis argumenta quæ à κόρρης, Atticorum lingua loquentibus: quod inter- circumstantia ducuntur, iurisconsultus in hoc capite in- pres ignarus pupillam transtulit, quasi κόρης Demo- septem modos digesserit: qualitatis exemplum à Demo- nes scripsisset. Hæc sunt (inquit Demosth.) quæ ho- sthene potissimum ducendum esse censuit: qui in quali- mines iniurijs non assuetos animi impotentes faciunt: tate & æstimatione iniuriæ, facinoris perpetrati spe- est quæ patientiã quantũuis prudenti excutiũt. Quin ciem (quod schema ipse uocat) animaduertendã esse du- & in. 6. de concitandis affectibus loquens. Atrocitas xit: hoc est habitum & affectum corporis animiq; tam- (inquit) crescit ex his: quid factum sit, à quo, in quem, pulsantis quàm uapulantis, et quandam ueluti actionẽ animo, quo tempore, quo loco, quo modo: quæ om- atq; repræsentationem improbitatis eius qui cædebat nes infinitos anfractus habẽt. Et paulũ infra. Plurimũ atq; impotentis animi, contraq; fœdi ac pudendi affec- momen (inquit) affert atrocitatis modus, si grauiter, si con- tus eius qui uapulabat exhibitionem, animo obuersan- tumelioſe: ut Demost. ex parte percussi corpoxis, ex multu ri iudi-

dicem oportere, ut pœnam pro dignitate rei sta- tet. in qualitate etiam ponit truces minacesq; ocu- pulsantis, in eum qui pulsatur: tum uociferationem rientis territantisq; eum qui uiolentiæ cædit. Quæ

ferientis, ex habitu inuidiam Midiæ quærit. Idem alibi
Namq; in hoc eloquentiæ uis est, ut iudicem non ad id
tantum compellat in quod ipse à rei natura ducetur: sed
aut qui non est, aut maiorem quã est faciat affectum.
Ἀείνωσις. Hæc est illa quæ dinosis uocatur: rebus indignis, atro-
ris, inuidiosis addens uim oratio: qua uirtute præter
alios plurimum Demosthenes ualuit. Huc pertinet illud
Ciceronis in diuinati. Putas ne posse (id quod in eiusmo-
di reo necessarium est) facere ut quæ ille libidinose, qua
nefarie, quæ crudeliter fecerit, ea æque acerba & indi-
gna uideantur esse ijs qui audient, atq; illis uisa sunt qui
senserunt? magna sunt ea quæ dico: mihi crede: nolihæc
contemnere. dicenda, demonstranda, explicanda sunt
omnia causaq; non solum exponenda, sed etiam granis-
ter copioseq; agenda est. Hunc locum ideo enarrandum
copiosius esse censui, quod ab homine iuris in primis pe-
rito, causarum actore nobilißimo, aliquando rogatus
sum ut eum explanarem. Aiebat enim se nunq; meminis-
se iurisconsultum, capere plane potuisse, cũ tamen in causa ini-
qui usu sibi uenisset, ut autoritate hac utẽdum sibi foret.

In eodem capite §. Euentus. Et ideo apud græcos exi-
lio uoluntario fortuiti casus luebatur. Accursius uolun-
tarium exilium intelligit arbitratu iudicis statuendum:
Voluntarium exilium. cum uoluntarium pro spontaneo iurisconsultus intelle-
xerit, quod sibi quisq; conscisçit: ut ex ijs quæ dicemus
apparebit. Voluntarium etiam exilium intelligi potest
quod

ut liberum dicitur, hoc est non certo loco circum-
scriptum: quod genus deportationis est aut relegatio-
nis, sed quo genere mulctantur qui patria extorres esse
iubentur: cuiusmodi fere hodie utimur. Capitolinus in
Vero philosopho. Deportatus est Heliodorus filius Cas-
sij. Alij liberum exilium acceperunt cum bonorum par-
te. mulieres ornamentis adiutæ, ita ut filia Cassij &
Crescentianus gener liberam uagandi potestatem habe-
rent. Ex quibus uerbis intelligimus aliud esse liberum
exilium quod unusquisq; sibi eligit, & aliud liberam ue-
standi potestatem quasi exilium uagum: quo qui damna
tantur, locum subinde mutare possunt, modo ne eo re-
uertantur unde exulare iussi sunt. Hoc latam fugam
Marcellus uocat capite exilium. infra de interdictis &
relegatis, quia fuga græce exilium significat, & fugere exu
lare, quare locum illum corruptum esse censeo, uel mu-
tandum potius in medio membro. sensus enim, meo iu-
dicio, elici ex illa distinctione triplicis exilij non potest.
Φυγὴ autem Φυγὴ, id est fuga, exilium eorum qui pœnam
quam uitare uolunt. Cicero pro Cecinna. Nam cum ex
altero iure duarum ciuitatum nemo ciuis esse possit:
non amittitur hæc ciuitas deniq;, cum is qui profuge-
rit receptus est in exilium, id est in aliam ciuitatem. Idem
pro exilium (inquit) non supplicium: sed profugium
fugerit q; supplicij. nam qui uolunt pœnam aliquam sub
fugere aut calamitatem, eo solum uertunt: hoc est se

dem aut locum mutant. Itaq; nulla in lege nostra repe-
rietur, nec apud cæteras ciuitates, mali-ſuadum uitæ exi-
lio eſſe mulctatum, ſed cum homines uincula, neces, ig-
nominiasq; uitant quæ ſunt legibus conſtitutæ: confu-
giunt quaſi ad arma in exilium. Vbi tamen aram non ar-
ma legendum puto contra fidem exemplarium. Licebat
igitur reis poſt primam actionem exilium ſibi conſciſce
re ante iudicium peractum: idq; appellabant exilij cau-
ſa ſolum uertere: μεταναστεύειν, μετοικίζεσθαι, Liuius
de decemuiris loquens. Bona Claudij Oppijq;, quam
diem iudicij uitam in uinculis finierãt, tribuni publica-
uere. Collegæ eorum exilij cauſa ſolum uerterunt: bona
publicata ſunt. Hoc ut cætera ex Græcorũ legibus tralla
tũ eſſe, ex orat. Demoſt. κατ' Ἀριστοκράτους apparet his
uerbis. Τοῦ δὲ φεύγοντα, ἂν πρότερον ἐξεστιμένον
λόγον μεταστῆναι, ὃν οὗτος οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ οἱ δικάζον-
τες, οὐδ' ἄλλων ἀνθρώπων οὐδείς, κύριον καλῶς ποιῆ-
σαι. Reo autem (inquit) licet cum primam orationem
habuerit, ſolum uertere, id quod uetare, nec accuſatoris
nec iudicum poteſtatis eſt. Solum uertere etiam de de-
coctoribus dicebatur: qui & foro cedere dicebantur: ut
apud Iuuenalem. Cedere namq; foro iam non eſt deter-
rius quàm Eſquilias à feruenti migrare ſucurra. Idem
alibi. Qui uertere ſolum Baias & ad oſtia currunt, id
eſt οἱ ἀναστρεφόμενοι τῶν τραπεζιτῶν apud De-
moſthe. hoc eſt οἱ τὰς τραπέζας ἀναστρέφοντες. Locum

Exilij cau
ſa ſolum
uertere.

Locus autem Pandectarum inanis replendus eſt ex li-
bro Iliados ultimo, niſi fallor. Homerus enim cõmemorans
ductũ Priami ad Achillẽ deductore Mercurio, ſuppli
cemq; eũ deſcribens, et ad genua Achilli aduolutum, ut
corpus exanime Hectoris ab ſe redimi pateretur: hos
uerſus ſcripſit hic reponẽdos dictoq; Claud. cõſentaneos.
ὡς δ' ὅτε μὲν ἄνδρ' ἄτην πυκινὴ λάβῃ, ὅσ τ' ἐνὶ πάτρῃ
φῶτα κατακτείνας, ἄλλον δ' ἐξίκετο δῆμον
ἀνδρὸς ἐς ἀφνειοῦ, θάμβος δ' ἔχεν εἰσορόωντας,
ὡς Ἀχιλλεὺς θάμβησεν ἰδὼν πρίαμον θεοειδέα
θάμβησαν γὰρ δὲ καὶ ἄλλοι ἐς ἀλλήλους ἴδοντο
Ac ſi latine diceres.
Ac uelut is crebris quem ſors incommoda noxis
Implicat, externas ſe contulit exul in urbes,
Vltus piet facinus patratæ cædis, ad ædes
Diuitis accedens, mirantia contrahit ad ſe
Ora hominum hac ſpecie: Priamo ſic ſupplice, Achillis
Circumfuſa cohors comitum ſtupet, ut ſtupet ipſe.
Ad quorum uerſuum intelligentiam interpretes Home
ri tradunt, morem fuiſſe apud uetuſtiſſimos, ut qui non
uoluntariã cædẽ admiſiſſet, is exularet patria: ad ædes q;
locupletis hominis ſe cõferẽs, ibi opertus ſederet in limi
ne, oraretq; et poſtularet admiſſæ cædis expiamẽtũ. Hu
iuſmodi uero exiliũ ἀπενιαυσιμὸς appellabatur: τὸν
ἐπὶ ἐνιαυτὸν διὰ φόνον ἀκούσιον. uerbũ è
uerbo ductũ Abãnatio dici põt, q. annuũ exiliũ. Cauſa

Homicidæ scelerati & abominandi olim existimabantur.

autem exilij uoluntarij, in eoq; expiationis quærendæ institutum erat priscorum, qui uiros homicidas ut impuros & detestandos existimabant, ideoq; uitandos & auersandos. Arcebantur enim sacris & fŏro ij qui in rem tu cædis erant, quoad iudicium peractum esset. Autor Pollux in octauo. Quare Antiphon in oratione πρὸς χορδὺτὸν ad iudices loquēs: Causas (inqt) cædis (ut opinor) uos magnopere cōtenditis exacte iudicare. Quippe hominem reum sententijs uestris cædis dānatū in cāpe fraudē incidere necesse est, ut nec cædis ppetrator, nec ppetratæ reuera obnoxius, pœnas tamē pēdat et legis sanctionē subeat: ut urbe, sacris, sacrificijs, certaminibus arceatur, quæ hominibus maxima antiquissimaq; censentur. Et Lysias contra Agoratum. οὐδεὶς γὰρ αὐτῷ διελέγετο ὡς ἀνδροφόνῳ ὄντι. Nemo (inquit) eum ut homicidij reum colloquio dignabatur. Verba legis pœnam homicidij sancientis sunt apud Demosthenem. ἢν δέ τις ἀποκτείνῃ ἢ Ἀριστοκράτης. ἀπεχέσθαι ἀρρᾶτος ἐφορίας, καὶ ἄθλων καὶ ἱερῶν ἀμυξικτυονικῶν. quæ uerba ipse ibidem interpretatur. Verumenimuero huiuscemodi expiationis necis humanæ ab imprudentibus admissæ, exemplum uidere licet apud Herodotū li. 1. quo in loco Crœsi meminit nuptias filij sui celebrantis. Quum autē (inquit) filij nuptias Crœsus in manibus haberet aduenit Sardeis quidam calamitate præditus, manibusq; impuris, natione Phryx. Hic cū ad Crœsi ædes ac-

Expiamētum homicidij.

ceæssisset, gentilicq; instituto rituq; patrio postulasset, sibi ut liceret expiamenti optati cōpotem esse: Crœsus eum expiauit. Est aūt Lydis Græcisq; ritus expiationis similis. Postquam aūt Crœsus legitima iustaq; lustrationis peregit: unde nam ille & quis esset percunctari distitit. Et paulum infra. Gordij (inquit ille) filius sum, cui Midas parens fuit: Adrasto mihi nomē est: qui quia imprudens germanum meū interemi, ad te accessi. sum enim à parente eiectus et omnibus fortunis exutus. Ex his quæ dicta sunt satis apparet quid per uoluntariū exilium Claudius in hoc capite intelligi uoluerit: qui fortuitū casum ἀκούσιον φόνον uocauit, id est imprudens homicidium, ut Valerius dicit. Inde apud Herodotum Ἱκέσιος Ζεύς, id est Iupiter expiator: qui præses erat necessitudinis ab expiatione contractæ, & ueluti susceptator iuris inter expiatorem & expiatum: ut hodie deus expiator uindex est, siquid inter mysticum patrem & lustratum hominem, uel initiali sacramento uel arcano & auriculario sacramento expiatū, perpetram admissum est. Eustathius Homeri interpres. Quod autem (inquit) sanguine lustratio fieret, testis est historia: cuiusmodi est homicidarum lustratio, qui sanguine soluti, lustramenti loco id esse ipsi ducebant. Cuius artis professores Pharmacos Attici uocāt, ut urbiū quoq; expiatores. Historiæ Adrasti meminit Valerius lib. primo capite de somnijs, sed strictim & suppresso nomine, de

Iupiter expiator.

φαρμακοί.

filio Crœsi loquens ac eodē Adrasto, qui Crœsi filiū lan
cea in uenatiōe traiecit imprudēs. Et quidē (inquit ille)
tam potissimū dexterā casus nefariæ cædis crimine uo
luit aspergi, cui tutela filij à patre mandata erat, quāq;
Crœsus imprudentis homicidij sanguine uiolatā, hostis
tales ueritus deos, supplicē sacrificio expiauerat. Liuius
de Horatio loquens, qui Horatiā sororem interfecerat.
Itaq; ut cædes manifesta aliquo tamē piaculo lueretur,
imperatū patri ut filiū expiaret pecunia publica. Inde
uocabula apud græcos, καθαρὸς τὰς χεῖρας, de eo q
homicidio manus nō contaminauit: quē etiā ὅσιον &
ἐναγῆ appellāt. et contra μὴ καθαροὺς dicunt τοὺς
ἐναγεῖς, καὶ τοὺς μιάσματί τινι ἐνόχους, καὶ μὴ κα
θαρεύοντας φόνου. Exēplo huiusceemodi instituti anti
quissimi planū fit, nō de nihilo institutū illud Francis in
ualuisse, quod multis tamē minime cōsentaneum equo
et bono esse uidetur, de homicidio ab imprudētibus ad
missoetiamsi culpa uacet facinus, tamē ut ij ueniā impe
trandā habeāt aut à principe aut ab illa æquitatis offi
cina quā Cancellariā dicimus: qua in parte potissimum
ueip. operā ipsi nūc pro potestate nauamus, magistratu
functitātes, quod magisteriū libellorū in prætorio dicia
tur. Sic enim à regibus expiari uel facinus inconsultum
uel casum temerariū, moribus comparatum est ut olim
à ditissimo quoq; piaculum huiusmodi admissorum po
stulabatur; eo nunc congruentius luculentioreq; cū ra
tione.

tione, quo reges non sine sacris ritualibus inaugurati,
ui quadam diuina præditi merito existimantur: nostriq;
eo amplius fortasse quod instar ipsi quoddam numinis,
neq; id quodlibet, circunferre eos uidemus, cum medi
cam manum salubremq; admouent ijs quos strumæ ma
le habent. Ob quod ipsum specimen potentatus auspica
to olim fundati, comitatus regius ægrotātium gregibus
plerunq; frequentatur, dies festos expectantium, qui sa
næ huiusceemodi functioni piæq; solennes sunt. Dedisset
uero una quoq; id insigne diadematicū Prouidentia, cō
silia ut publica auspicato inirētur salutariq; cū numine
atq; præsentiore: haud dubie numeris omnibus maiesta
tis inter homines beatissimæ (absit inuidia uerbo) prin
cipatus Franciæ præditus esse merito, aureaq; fortuna
uisendus diceretur. Sūma aūt fuit cura antiquis uindi
candarū cædiū. In curia enim Arcopagitarū sacrū fie- Areopa-
bat Eumenidibus quas σεμνὰς θεὰς uocāt bene ominā gus Sica-
di gratia: eas enim existimari uolebant eius esse curiæ riorū uin
præsides in qua Sicarij iudicabantur, ut alibi diximus: dex
tanquā uindices ultrices q; hominū necatorum. Quibus
sacrificuli ob id tres erāt instituti, id est ἱεροποιοί. Qua
re Demosth. ΜΕΙΔΙΑΝ purgare se uolens suspicione
cōscientiæ cædis, quā ei inimicus obiecerat: ita inquit.
ὥστε ἐπαιλιασάμενός με φόνου, πρὸς σὲ ταῦτα σεμ
νὰς θεὰς ἱερομνήμονα αἱρεθέντα ὀλυμπιάσιν ἄ
πασιν τρίτον αὐτὸν, μὴ καταρξάμενον τῶν ἱερῶν

Hic

Hic (inquit) qui me cædis crimine reum facere instituit: cũ ego à curia sacrificulus tertius designatus sum è numero omni ciuiũ, ut sacrum pro populo deabus uenerãdis facerem (sic enim Eumenidas appellabant): nulla intercessione obstitit quo minus sacrificiũ auspicarer. In Areopago autem cædes consultæ iudicabantur, id est φόνοι ἐκ προνοίας: non aũt ἀκούσιοι. Sed q̃ est in hoc eodem ambitu oratiõis dictũ: Vt à dementissimo quoq; facta: etsi scrupulo mendæ nõ caret, quia non satis hæret cum euentu uidetur, unum tamen poscere uidetur, ut adnotemus qd̃ Suidas retulit de statua Niconis Thasij, pugilis celebrati: Cuius iam defuncti statuã cũ emulorum unus odio indulgens fustibus cæderet, tanquam Niconem ipsum uiuum contumelia afficiens, statua manium eius ultrix, in cædẽtem ipsa collapsa oppreßit eũ & extinxit. Propter cuius necem eius hæredes statuam ipsam necis ream egerũt apud Thasios, lege Draconis tandemq; statua necis damnata, sententia iudicũ in mare demersa est. Legem enim Draconis legislatoris Athenienßes secuti sunt: qui cædis perpetratores, extortes patria & finibus fieri sanxit, nõ homines modo, sed etiam animantes alias atq; etiam inanimata. quæ lex cõgruit cũ eo quod scriptũ est Geneseos capite nono. Nõ uris etiam antiquißimi fuit, ut qui cædem perpetrassent, si quum in externam urbem profugissent, ad pœnã exposciti nõ dederentur ijs ad quos facinus admißum pertinebat

Lex Draconis memorabilis

tinebat: ipsis ut permitteretur iniuriã paßis pigneran-
di potestas, quam Androlepsiam & neutro genere Androlepsium græci uocant. Verba legis à Demosthene transcripta sunt in oratione κατὰ Ἀριστοκράτους, in hãc formẽ sententiã. Si quis uiolenta morte obierit: proximis gentilibus & cognatis Androlepsiæ sumo, quoad iudicium cædis pœnasq; subierint, uel necis autores dederint. Androlepsia uero ad tres usq;, nec eo amplius esto. Pollux. Εἰ δὲ ἀνδροληψίαν ὅταν λάβῃς τοὺς ἀνδροφόνους καταφυγόντας ὡς ἄνας ἀπαιτῶν μὴ λαμβάνῃ. ἔξεστι γὰρ ἐκ τῶν οὐκ ἐκδιδόντων ἄγειν τῶν ἀποστάντων. Harpocration cum Polluce consentiẽs. ἐνεχύραζον (inquit) τὸν ἔχοντα πόλιν τὸν ἀνδροφόνον, ἕως περιεμένων αὐτὸν εἰς τιμωρίαν. Demosthenes aũt fortasse causæ inseruiẽs dixit, Androlepsiam lege esse permißam non contra profugum supplicantes: sed contra eos demum apud quos cædes facta fuißet. Mulcta autem erat iniuria Androlepsiam postulanti, uel potius ea utenti. Licebat enim priuato consilio Androlepsiã exercere (ut ipse Pollux inquit). Hæc cum libro sexto decretalium epistolarum pigneratiões innocentiur sub titulo de iniuria, tamen iuris interpretes malunt repressalias dicere: usq; adeo barbaries ad stomachũ rusticitatis facit. Pignerari latine dici debet græcorum exemplo, qui etiam ἐνεχυράζειν dicũt & κατενεχυράζειν ἀνθρώπους, & ἀνδροληψίας χάριν ἔπεσθαι

De iure pignerandorũ hominum.

Androlepsia.

Pigneratio.

Clarigatio.

ἄπτεσθαι τῶν ἀνθρώπων. Hermolaus Barbarus ut doctissimus clarigationem appellari posse censuit: quasi aliud uerbum nõ esset græcum aut latinũ, quo res omnis tempore usurpata significari posset. Est etiã apud Homerum aliud exemplum exilij ob eædem inconsulto admissam, Iliados libro tertio & uicesimo: eo in loco ubi umbra Patrocli ad Achillem ita inquit.

Μή ἑμὰ σῶμ' ἀπάνευθε λιθέμεναι ὀσέ', Αχιλεῦ,
Αλλ' ὁμῦ, ὡς ἔτ' ἐόντε μετ' οὐδεϊ μιν τέρποιτο
Εὖ τέ με τυθόμ' ἐόντα μενοίνιος ὄφρ' ὀπόεντος
Ἥγαγεν ὑμέτερον δ' ἀνδροκτασίης ὑπὸ λυγρῆς,
Ἡμαὶ ἔβλ', ὅτε παῖδα κατέκτανον ἀμφιδάμαντος
Νήπιος οὐκ ἐθέλων, ἀμφ' ἀστραγάλοισι χολωθείς.

Historia tradit Patroclum ludo talario ludentẽ, cũ puer esset subito excanduisse, iraq; impetu puerum collusorem nomine Clisonymum interemisse. Ob quod fecinus pater eius Menœtius ex Opunte patria cum exulatum ad Pelei domum deduxit: à quo benigne & liberaliter educatus, Pelei iussu comes Achillis esse cœpit et amicus. Hæc autem carmina quanquã non perinde conueniunt supplendo uerborum contextui: tamen eatenus pertinere possunt, quòd delictum puerile tamen exilio multatum est, etiam si inconsulto impetu commissum. Vltra hos duos Homeri locos, ut poëma utrunq; peragatur, nihil (ut opinor) inuenietur, ex quo duci autoritas conuenienter iurisconsulti dicto possit.

In cap.

In capite. Si pœna, eodem sub titulo de pœnis. Si pœna alicui irrogatur: receptum est commentitio iure, ne pœna ad hæredem transeat. Ius commentitium Accursius à commentis iurisprudentiũ dictum esse dixit: ignorans significationem eius uocis. Commentitium idem Commentitium. est quod fictitium: quod græci πλασματῶδες appellant. Significat etiam nouum & recens excogitatum: quod est non translatitium, non aliunde sumptũ. Tranquillus Claud. Spectacula complura magnificaq; edidit: nõ uetusta modo ac solitis locis, sed etiam cõmentitia, pro quibuscunq; repertis nulloq; exemplo institutis: ἐπινοητὰ καὶ πρῶτον ὑπομνηθέντα. Aristot. in 12. Metaphysicorum, commentitiam rationem opinionem ue appellat, figmento non ueritate subnixam: ut cũ mathematicam lineam ponimus uel punctum mathematicum. In sensibus enim huiusmodi esse forma nõ potest, nisi opinione rationeq; commentitia. ipse πλασματίαν λόγον appellat. Hac ratiõe ius commentitium dicitur δίκαιον πλάσον: quod figmento non re ipsa subsistit.

In cap. Si diutino tempore aliquis in reatu fuerit: quatenus pœna eius subleuãda erit. Accursius et Bartolus latini uocabuli ignorantia sensum huius responsi peruerterunt. Existimauit enim Bartolus post Accursium, reatum significare spatium maleficij perpetrãdi, quasi iurisconsultus ijs uerbis statuerit mitius cum eo agendum qui longo interuallo inter reos defertur, hoc est diu

est diu post crimen admissum. In dissoluendis quoq; antiquis Accursius ut assolet uacillabunde constituatur. Bartolus autem in errore sibi constans (ipse quidē alioquin epithetum soluti autoris & expliciti: nec in addubitationibus hærentis, inter iuris studiosos meritus) ad diuisionem criminum discriminaq; confugit (quæ ferme sartago est commentariorum iuris, syluaq; maior Hercynia, nec minus ab omni cultu nitoreq; abhorrens) reos ferre aiens maleficia ne continuæ noxæ an semel finitæ sint. Nos uero reatum esse dicimus statum & conditionem reorum, hoc est habitū demissum, pannosum, squalidum & misericordiæ aucupatorem. Vnde reorum sordes sordidatiq; rei dicebantur, ut nos alibi copiose iam diximus. Sensus igitur huius capitis hic est: in eum minime animaduertendū qui diu sordidatus fuerit: id quod euenire solet, aut iudicum cōsilio in diem longiorem iudicium reijcientiū: aut pro re nata, si quia de causa plane non liquebat, reus sæpius ampliatus est. Pars enim pœnæ esse uisa est, longa temporis intercapedo in conspicua calamitate & miseranda. Errore autē miro hæc opinio inter iurisperitos aliosq; inualuit, ut reatus pro crimine exaudiatur: cum clara sit huius uocabuli significatio in capite ultimo infra de bonis damnatorū. ubi Paulus: Fraudis autem causa (inquit) adoptio facta uidetur, etiam si non in reatu sed in desperatione rerum per conscientiam metu imminentis accusatoris quis adoptet.

Reatus.

optet. Et itidē in tractatu de bonis eorum qui ante sen. mor. sibi cōsc. capite ultimo. Ita demum bona eius qui reatu mortem sibi conscierit, fisco uendicāda sunt, cuius criminis reus fuerit, ut si damnaretur, morte aut deportatiōe afficiēdus esset. ὅς μεταξὺ κρινόμενος ἑαυτῷ διεχρήσατο. Hodie in reatu sunt, qui uel carcere detenti squallore & illuuie conficiuntur, aut qui honoris causa custodiæ suæ aut apparitorū commisit, aut uadimonio aut uadibus obstricti sunt aut expromissori sua. Iustinus libro quarto histo. Reuocato igitur ad reatum Alcibiade, duo prælia secunda Nicias & Lamachus faciunt. ad reatū inquit, id est ad causam dicendā. In lege capitalium. §. in exulibus, hunc locum græce. legimus ex Pādectis. οἱ μὲν πεφθαρχοῶτες τῇ ἀξορίᾳ, ἀντὶ μὲν ἀξορίας προσκαίρου, διὰ γενικῆ ὑφίστανται. ἀντὶ δὲ διὰ γενικὸς ἀξορίας, πεδιορισμόν. ἀντὶ δὲ πεδιορισμοῦ, κεφαλικῶν ἀμφορίαν. Ex quibus uerbis Relegatio apparet relegationem esse exterminationem, cum quis extra fines patriæ iubetur: quod Cicero sedibus expelle- re interpretatur. Deportationem uero quasi circunfini Deporta tionem, cum ei qui damnatus est certo spatio circunscri tio. bitur pœnæ pendendæ locus: nūc confinitos lingua uul gi appellat. Areopagita ad Ioannem euangelistam epistolam sic inscribit. Ioanni theologo apostolo & euangelistæ deportato ad Pathmum. Deinde significatiōem latius uerbis expressit. τοὺς ἀδικοῦντας ὑμᾶς, ἢ δὲ πεδιορίζειν

πθιορίζαμ οἱομλίνες τὸν ἐναγγελίν τὸμ ἅλιομ, ὦ-
δίκως αἰλιώμεν Θ-. Merito istos incusans, qui uos
iniuria hac afficientes, arbitrantur se solem euangeli-
circunscribere. Hoc est qui te deportatione circumsepti
arbitrantur reliquo orbe diseiusum iri.

In capite Cice. Cicero in oratione pro Cluentio Au
uito. Legendū habito ex Cicerone. Locus autem a Tri
phonio integer transcribi debuit: ut fortasse mutilatus
uno membro sit locus. Hæc enim uerba deesse uidentur
post uerbum damnatam: Neq; iniuria: quæ spem parem
tus, memoriam nominis, subsidium generis, hæredem fa
miliæ, et designatum reipub. ciuem sustulisset. Sic enim
in ea oratione extat.

In capite. Diuus, de bonis damnatorum, duo uer
ba deprauata esse tantūmodo admoneo, quoniā emen
dare nequeo. Nummuli enim mucterales quid sint ne
mo intelligit. Satis est autem quòd intelligimus num
mos locularios aut uiaticales significari. fortasse gra
cum erat uocabulum, pro quo illud spurium sensim sur
repsit. Alterum uerbū est illud: aut carciaticum quid
dam officialibus. Pro quo nihil cōminisci potui quod ad
rem satis pertinere uideatur. Δικασικὸμ iudicibus da
batur, hoc est δύ' ὀβόλω & interdum πεντώβολον.
Sportularia pecuniola pro opera iudicandis controu
sijs impensa: ad quam suppeditandam fortasse ea quæ
πρυτανεῖα dicuntur exigebantur. Quanquā parū con
stat

Δ δικα
σικόμ.

at quid illa uoce significetur. Ipse enim censeo πρυτα
εῖα tantum depositari solita esse in sponsionis iudicio,
quæ προκαταβολὴ dicitur, ut apud Romanos in sa-
ramento: de quo nos in prioribus disseruimus. Verum
δικασικὸμ non conuenit in hoc loco, quia de officiali-
bus loquitur. In fragmentis Pandectarum inueni. τὰς
παρεδρείας apparitoribus dari solere: τοῖς ἐκθέτα-
ορσι, quanquam δ' ἐκθετασικὸμ uocetur eorum mer-
es. Melius autem ac modestius esse censeo, mendam i-
am tantum adnotare asteriscō, nec pro ea ariolando
fficere aliquid cōmentitium.

τὸ ἐκθε-
τασικόμ

In fine autem huius cap. officium pro cœtu eorum
onitur, qui magistratui apparent: id est qui sunt ex co
orte, ut in superioribus diximus. græce τάξις dicitur:
nde τακτῶται uocabulum in Pandectis. Inde apud
fficium deponere, est apud acta uel actuarios depone-
re: qui etiam ab actis appellati sunt. & officio tradere,
odestius in tractatu de furtis. Ibi enim officium pro
œtu ponitur: sicut græcæ τάξις τὸ πλῆθος significat
ὁ περὶ τὸ ἄρχειομ. Sardonycha etiam accusatiuo græ
o non Sardonicam legendū. Plinius libro ulti. Primus
autem Romanorum Sardonyche usus est prior Africa-
nus, ut tradit Demostratus: & inde Romanis hāc gem
am fuisse celeberrimā. quæ unde dicta sit, ipse his uer
bis docet. Sardonyches olim, ut ex nomine ipso apparet
intelligebātur candore in Sarda: hoc est uelut carnibus

Officiū.

Sardo-
nyx.

ungue hominis impoſito & utroq; translucido: taleſq; eſſe indicas tradũt. Idem. Scalpturæ Sarda utiliſſimæ quæ nomen cum Sardonyche cõmunicauit: ipſa gemma uulgaris & primum Sardibus reperta. Inde Sardonychatæ manus Martiali. Quod autem hic legitur: Nec ſi zonam circa ſe habuerit: de zona militari intelligo. Inde illud Lampridij in Alexandro. Miles non timet niſi ueſtitus, calceatus, armatus, & habẽs aliquid in zona. Panniculatia autem cauſa uel ratio, à panniculis dicta eſt, quos græci ῥάκη uocãt. Celſus. At ſi maiore ui opus eſt extincti titiones panniculis inuoluti & circundati pro fomento erunt.

In tractatu de appellationibus, cap. Si qui ſeparatim circa principium. Si quis cum una actiõe ageretur quæ plures ſpecies in ſe habeat, pluribus ſummis ſit condemnatus, quarum ſingulæ notionẽ principis non faciũt, omnes autem coniunctæ faciunt: quid faciat iudex uidendum eſt: & poterit ad principem appellare. Verbũ iudex ut ſpurium auferendum eſt.

Prolude re. In cap. Si perluſorio: lego proluſorio: Proludere eſt futurum certamẽ meditari, et exercendarum uiriũ causa confirmandiq; animi ſimulacrum certaminis inire. Virgil. libro tertio Georg. Et tentat ſeſe, atq; iraſcitur cornua diſcit Arboris obnixus trunco, uentoſq; laceſſit Ictibus, & ſparſa ad pugnam proludit arena. Iuue. Iuuenis proludũt. Aug. libro ſecũdo de Ciui. Scenicos ipſos domi

nomi hæc ſuæ proludendi cauſa coram matribus ſuis pueret. Inde fit ut proludere ſit aliquid agere quod ad iuſtum certamẽ pertineat: quaſiq; exordium legitimi pleq; certammis auſpicari. Certamen autem pro iudicio ponitur apud græcos, ut periculum: quod etiam latini imitãtur. ita fit ut proluſionis uocabulũ ad cauſas trãſ- Proluſio. actum ſit. Sic Cicero diuinationem ſuã proluſionẽ Verrinæ accuſationis uocat: in ea enim de conſtituendo accuſatore Verris agebatur. Apud Græcos προαγῶνες præludia pugnæ uocãtur, ut excurſiões ad præliũ lacеſſendũ. προαγῶνες etiã dicebãtur oratiões uel altercationes quæ habebãtur apud Theſmothetas: quæ erant præiudicia ad cauſas. Theſmothetarũ enim erat iudicia cõſtituere & actionẽ dare: id eſt τὸ εἰσάγειν τὰς δίκας, ut tradit interpres Demoſthenes. οὗ ἕνεκα πρὸς Ἀριſτόνικον. unde orator ipſe οὗ ἕνεκα καὶ Ανδροτίωνος τοῦτο δεῖν ἀναιρεθῆναι ὥστε οὐ δικαίως προαγῶνας ἀποκαλεῖσθαι, ἐαυτοῦ τὸ δὲ τοῦ γραφῆς, ἐτόλμα τοῦτον εἰληκυῖα, id eſt, Huius certaminis proluſiões ſi præſtruens ad populũ. Plut. in Põpeio. ἐμέμνοντο δὲ καὶ τῆς δίκης προαγῶνες οὐκ ὀλίγοι πρὸς τὸν ἀγῶνα. Plato libro ſeptimo de legib. προαγῶνας appellat certaminum quædam præludia. Proluſorium Proluſorium iudicium non à colluſione dictum eſt. quaſi συγ- rium iudi κρουσικόν: ſed προαγωνισικόν. eſt enim præiudici- cium.

alis causa quæ hoc uerbo significatur.

In tract. de iure fisci, cap. Diuus et sequēti. Sed si acce-
Toga. pto usu togæ Romanæ, ut ciues Ro. semper egerint. Ac
cursius ignorasse se hic ostēdit qd sit toga, quare huius
uocabuli usum priscū enarrare latius instituimus. Toga
gestamen erat propriū insigneq; Romanorū ciuium, ut
palliū erat Græcorū: unde togatæ & palliatæ fabulæ di-
ctæ ab Oratio, Diomede, et Donato. Tranq. in Aug. Vi-
sa quondā pro cōcione palliatorū turba, indignabūdus
& clamitans. En Romanos rerū dominos gentemq; to-
gatam: negocium Aedilibus dedit, ne quē posthac pate-
rentur in foro circo úe nisi positis lacernis togatū con-
Togatus. sistere. Sed togæ uarius erat usus: nam togatus à sagato
Sagatus. & plaudato distinguebatur, ut inermis ab armato: &
rursus à prætextato, ut uir à puero, et ut priuatus à ma-
gistratu. Inde illud Ciceronis, Cedant arma togæ: sed pacem arma-
cani de Pompeio: Prætulit arma togæ: sed pacem arma-
tus amauit. Cicero Philip. 14. Nam hoc quidem cū turpe
pe est, tum ne dijs quidem immortalibus gratum: ab eo
rundē aris ad quas togati adierimus, ad saga sumenda
discedere. Idē. Ne memoriæ posteritatiq; prodatur: pro
pter unius ciuis periculū po. Ro. ad saga iuisse: propter
eius salutē redisse ad togas. Huc pertinet quod alibi de
tumultu diximus ex octaua Philip. Tumultus enim tum
pore iustitiū indicebatur, saga à ciuibus sumebātur, &
togæ ponebātur: nisi q. cōsularibus solis togatis esse lice-
bat. cū

et cū cæteri essent in sagis: ut idē autor his uerbis docet
Quidē Patres cōscripti, quanquā hoc honore usi toga
esse solent cū est in sagis ciuitas: statui tamen à uobis
ceriq; ciuibus in tāta atrocitate tēporis tantaq; per
turbatione populi Ro. non differre uestitu. hoc honore
(inquit) id est cōsulatu perfuncti. De paludamento
alibi diximus. De discrimine aūt togati & prætex-
ti, ut uiri et pueri uel adolescentuli: crebra sunt apud
ctores exemplā, ut apud eundē Cic. in Lælio. Ego aūt
Patre ita erā deductus ad Scæuolā sumpta uirili to-
a, ut quoad possem & liceret, à senis latere nunquam
discederem. Toga uirilis à puerili distincta erat, quæ
Prætexta appellabatur. de qua loquens Macrobius in
ri. Satur. ita inquit. Hinc deductus mos, ut prætexta et Prætexta
lla in usum nobilium pucrorū usurparentur ad omen
& uota conciliandæ uirtutis. Idem inferius. Libertinis
ero nullo iure uti prætextis licebat, ac multo minus pe
egrinis quibus nulla esset cū Romanis necessitudo: sed
ostea libertinorum quoq; filijs prætexta concessa est.
Toga uirilis etiam pura dicebatur: hoc est, nullo purpu
e prætextu distincta. Catul. ad Mallū. Tempore quo Toga uiri
primum uestis mihi tradita pura est: iucundum cū ætas lis & to-
florida uer ageret. Luca. in principio septi. Pura uene- ga pura.
abilis æque. Quàm currus ornante toga id est nec pi-
a, nec triumphali, nec prætexta. Plinius libro octauo.
ecilia prima texuit rectam tunicam, qua simul cum

toga pura tyrones induuntur nouæq; nuptæ. ἀποσφῦρον ἱμάτιον ἡβηλῆ τέλεον. Cicero ad Atti. libro septimo. Habebamus autem in manibus Antonij concionem habitam 10. calend. Ianuarij, in qua erat accusatio Pompeij usq; à toga pura: id est ab eius tyrocinio. Toga autem prætexta ideo dicebatur, quia togæ puerili purpura prætexta erat. unde prætextatus sermo & mores prætextati. de quibus in superioribus diximus. Hac uiste posita toga uirilis sumebatur: ἱμάτιον ἀνδρεῖον. id quod anno decimoseptimo fiebat: ut ex Tranq. patet in August. Quadrimus (inquit) patrem amisit: duodecimum annum agens auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit: quadriennio post uirili toga sumpta, militaribus donis triumpho Cæsaris Africano donatus est. Idem Liberis senatorum quo celerius reipublicæ assuescerēt, protinus uirilem togam, latumclauum induere, et curiæ interesse permisit. Hic aūt dies quo toga uirilis sumebatur, tyrociniū appellatur: unde tyrones fori dicti. eo enim die in forū deducti solēni commutatu, causis actitādis initiari solebāt. Cuius instar quodam est apud nos in Curia, cum adolescētes et iuniores curriculū studij iuris emensi, studijq; decus, doctureæ insignia uel subdocturæ meriti, ἢ τοι διδάσκαλοι ἢ μυθοι ἢ μεθοδιδάσκαλοι: iureiurādo adiungūtur in sanctiones regias, in æquū & bonū, in officia atq; instituta patronis conuenientia, in curiæ cultum atq; observantiam.

Toga prætexta

Tyrocinij dies.

seruantiam: tumq; demum admissi in numerum togatorum censentur, quibus causas suscipere agendas in consessu licet. Inde illud Vlpiani, in tract. de postul. Minorem decem & septem annis prætor prohibet postulare: quia moderatam hanc ætatem prætor ratus est ad procedendum in publicum. Sed de tyrocinio, nos alibi diximus. græce δοκιμασία dicitur. Et quo modo Romæ à toga uiri censebantur: sic Athenis ἐδοκιμάζοντο id est εἰς ἄνδρας ἐγγράφοντο, ἡβηλ ἐτάττοντο εἰς ἄνδρας: quod et τελεῖν εἰς ἄνδρας dicitur. Erat etiam usus togæ in foro: unde togati causarum patroni & actores dicti. indeq; toga pro oratoria facultate ponitur: ut Luca. de M. Tul. Cuius sub iure togaq; pacificas sæuus eiecit Cætilina secures. Sicq; illud ipsius Tullij auditur: Cedāt arma togæ, cū cedat laurea linguæ. & illud Taciti. Cogitaret plebem quæ toga enitesceret, id est patrociniis aduocationumq; officijs inclarescerent & ornarentur. Toga etiam alia ratione à prætexta distinguitur. Prætexta magistratuum erat, honoresq; gerentiū: quæ supra tunicam assumebatur, ut autor est Nonius. Vnde est illud Satyrographi. Veniet de plebe togata Qui iuris nodos & legum ænigmata soluat, id est de genere plebeio. Comites etiam anteambulonesq; togati erant: quod significatur illo eiusdem Satyrici loco in sept. Respicit hoc primum qui litigat, an tibi serui Octo, decem comites post te: an sit sella, togati Antepedes. & itidē

Toga.

in pri. Nunc ſportula primo Limine parua ſedet tur-
bæ rapienda togatæ. & apud Martialem in ſecundo,
grex togatus. toga enim pupuræ ſeruiebat, ut apud eun
dem in. 10. Quid faciet pauper cui non licet eſſe clienti?
Dimiſit noſtras purpura ueſtra togas. id eſt: iam non li
cet nobis officium uobis præſtare, cum iam purpurati
officijs præſtandis ſucceſſerint. Et toga pro officio poni
tur ab eodem in eodem. Lis nunquam, toga rara, mens
quieta. Plinius ad Apollinarem. Altius tibi ocium &
pinguius, eoq; ſecurius: nulla neceſſitas togæ: nemo ac-
cerſitor ex proximo. Id quod ideo inualuit, quod ad offi
cia præſtãda togati conueniebant, id eſt ad deducendos
comitandosq; amicos honoris gratia. Toga τήβεν-
νον & τήβεννα dicitur, utrunq; genere fœminino,
& ἱμάτιον. Athenæus de Antiocho. περὶ τὴν βα-
σιλικὴν ἀποθέμενον & ἐνδὺς τήβεννον ἀναλα-
βὼν, πορφύραν τὴν ἀπὸ ὤμων ἀρχαιρεσιάζων. ciuilem to
gam aſſumens. Alibi. χρυσοϋφῆ τήβεννον φορῶν di-
xit. Alij τήβεννον & ἱμάτιον dicunt pro toga, quæ fe-
erat ipſa uirorum, ut ſtola mulierum. Inde illud ſcom-
maticum in nobili Philip. Sumpſiſti uirilem togam:
quam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti. Hæc in tem-
plo Iouis Capitolini ſumebatur: quod ex Valerio libro.
3. intelligimus. Hanc pietatem (inquit) æmulatus M.
Cotta: eo ipſo die quo togam ſumpſit uirilem, protinus
ut è Capitolio deſcendit, Gn. Carbonẽ, à quo pater eius
damna-

Toga uiri lis.

damnatus fuerat, poſtulauit, peractumq; reum iudicio
afflixit. ſic enim legere malim quàm pertractum. Adno
tandum id quod Acron & Porphyrio dicunt, togas Ro
manas uel laxas uel arctas pro modo cenſus fuiſſe, quod
Hora. in. 1. Epiſt. innuit his uerſibus. Mecum contende-
re noli. Stultitiam patiuntur opes: tibi paruula res eſt.
Arcta decet ſanum comitem toga: deſine mecum Certa
re. Quod autem de toga diximus, uirorum tantũ fuiſſe,
alij uerum eſſe negant: argumentoq; ſunt ipſis Horatij
illi uerſus in. 1. Sermonũ. Rem patris oblimare malũ eſt
ubicunq; quid inter Eſt in matrona, ancilla peccet ue to Togatæ
gata. Sed ut Horatij enarratores tradunt: matronæ quæ fœminæ.
à maritis ob adulterium repudiabantur, togam accipie
bant ſublata ſtola propter ignominiam. At toga mere-
tricia apta: ſcortaq; proſtare cũ toga pulla ſolita erãt, ut
à matronis diſcernerentur, quare adulterij dãnatæ, ea
ueſte utebãtur. indeq; illud Mart. in. 2. de mœcha. Vis da
re quæ meruit munera? mitte togã. ibidẽ de ſpadone to-
Thelyn uiderat in toga ſpadonem: (gato.
Damnatam Numa dixit eſſe mœcham.
Alij togatas p libertinis exaudire malũt: quia olim liber
tinæ toga utebãtur. Suet. autor eſt Caligulã Cæſ. Liuiã
Augu. cuius ipſe pnepos erat, Vlyſſẽ ſtolatũ appellare ſo Vlyßes
litu. quibus uerbis ſignificatur ſtolã notam fuiſſe fœminæ ſtolatus.
Ro. ſignificabat enim Caligula Liuiã aſtutia et callidita
te parem Vlyſſi uiro græco fuiſſe. Rurſus toga multiplex
fuit. Erat

Toga candida.

fuit. Erat enim toga candida: quam petitores magistratuum induebant: unde candidati dicebantur ipsi. Plin. in. 7. naturalis hist. de Nasica. In toga candida bis repulsa notatus à populo. Liuius in. 7. belli Maced. Varia testimonia legatorum tribunorumq; militum erant. M. Cato ante alios testes conspiciebatur: cuius autoritatem perpetuo tenore uitæ partam toga candida eleuabat. Cicero in candida orationem habuit in Catilinã & Antonium competitores. De toga pura diximus, quam tyrunculi fórenses assumebant tyrocinij die. de qua Cicero ad Atti. lib. 9. Ego meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potissimum togam puram dedi: idq; municipibus nostris fuit gratum. Toga palmata uestis erat

Toga palmata.

triũphalis, à palma in ea intexta. Martialis in septimo.

I comes, & magnos illæsa merere triumphos:
Palmataq; ducem sed cito redde togæ.

Toga picta.

Toga picta uestis publica fuit summiq; magistratus. Capitolinus de Gordi. Palmatam tunicam & togam pictam primus Romanorum priuatus suam & propriam habuit: cũ ante imperatores & de Capitolio acciperent, uel de palatio. Lamprid. de Alex. Prætextam & togam pictam nunq̃ nisi consul accepit: & eam quidem quam de Iouis templo sumptam alij quoq; accipiebant aut prætores aut consules. At toga pulla ab alba distinguebatur: qua in funeribus utebãtur, ut nũc atra ueste utimur: at alba in epulo, uel publico, uel parentali: à quibus albati albatiq; dicebantur. Cicero in Vatinium. Quero

quis unq̃ cœnauit atratus? ita enim illud epulum est funebre, ut illud munus sit funeris, epulæ quidem ipsæ dignitatis. Sed omitto epulum pop. Romani, festum diem cognito, uestem, omni apparatu ornatuq; uisendo: quis neget in luctu domestico, quis in funere familiari cœna sit cum toga pulla? cui de balneis exeunti præter te toga pulla data est? cum tot hominum millia accumberem: cum ipse epuli etiam dominus Quintus Arius albatus esset: tu in templum Castoris te cum Tito Fibulo atrato inferres? tuis furijs funestum intulisti. Quis tum non in lacrymas? nunquã epulum uideras? Albatum λευχειμονοῦντα, atratum μελανειμονοῦντα dixit. Tranq. in Domiti. Generum fratris indigne ferens albatos & ipsos ministros habere: proclamauit, οὐκ ἀγαθὸν πολυπραγμοσύνη. Horatius in secundo Sermonum. Licebit illi repotia, natales alios ue dierum Festos albatus celebret. quibus uerbis significatur albam togam hilaritatis indicem fuisse. Pædianus in prætura urbana, autor est prætextam nobilium fuisse tam mulierum quàm uirorum. Cice. in ead. præt. Eripies igitur pupillæ togam prætextam? detrahes ornamenta non solum fortunæ sed etiam ingenuitatis? Prætextam Cicero pupillæ tribuit: Festus & nubentes deponebant, inquit Festus. à qua prætextatæ dicebantur pueri & puellæ ingenui & Prætexta toga.

nui & ingenuæ. qua dictione usus est autor institutio-
num iuris, in tract. de iniurijs. Cicero rursus de pupillo
quodam. Neq; te tam commouebat quod ille cum toga
prætexta, quàm quod sine bulla uenerat. uestitus enim
neminem commouebat, quem illi mos & ius ingenuita-
tis dabat: quod ornamentum pueritiæ pater dede-
rat, indicium atq; insigne fortunæ, hoc ab isto prædone
ereptum esse grauiter homines ferebant. de bulla prę-
textatorum loquens. Prætextatos pro ingenuis intelli-
gimus apud Tranq. in Aug. Maritis è plebe proprios or-
dines assignauit prætextatis cuneum suum, & proxi-
mum pædagogis. τοῖς πρὶπορφύροις: ut Plutarchus
in Publicola. Vnde prætextatus sermo, ut superius di-
ctum est. Erat sua magistratuum prætexta. Liuius libro
septimo ab urbe cond. Non patientibus tacitum tribu-
nis, pro consule uno plebeio tres patricios magistratu
curulibus sellis prætextatos tanquam consules sedentes
nobilitatem sibi sumpsisse. Tacitus libro undecimo. Sed ubi Cecinna prætexta & lictoribus insignis dimota
turba consul incessit: exarsere uictores. Sic apud Cicer.
pro domo sua. Videte prætextatos inimicos, id est imma-
gistratu positos. & apud Pli. li. 23. de Petreio: Prætexta-
tum immolasse ad tibicinē. Prætexta dicta est ob id quod
purpura circumtexta erat: ob quod à græcis πρὶπόρφυρος
ῥ dicitur, cuius erat simile apud eos gestamen, quod
πραλυγὲς dicitur. & ut apud latinos prætextatus

appellatione honoribus præditi, sic apud eos τῶν ἐυ-
πρίφορ nomine intelliguntur. Ad ea quæ dicta sunt
pertinet illud Plinianum in nono de purpura tyria lo-
quentis. Hinc fasces q; Romanæ uiam faciũt: idemq; pro
ætate in pueritia est: distinguit ab equite curiam: dijs
euocatur placandis: omnemq; uestem illuminat: trium
libali miscetur auro. Alluſit enim his uerbis Plinius ad
purpuram magistratuũ: & ad eã qua pudor ingenuitas
non significatur, ut inquit Macrobius: & ad sacerdota-
lem prætextam, qua sacris operantes utebantur: & ad
triumphalem, & ad latumclauum, quod insigne est se-
natoriæ dignitatis, discriminans senatum ab equestri or
dine: eratq; non toga, sed tunica. De triumphali Tranq.
in Tyb. Triumphum (inquit) ipse distulit mœsta ciuitate
clade Variana: nihilominus urbem prætextatus & lau
rea coronatus intrauit. Lucius Valerius apud Liuium
libro quarto de bello Macedonico, in oratione quam ha
buit pro fœminis ius auri ac purpuræ postulantibus à
senatu, M. Catone reclamante. Purpura (inquit) ui-
demus, prætextati in magistratibus, in sacerdotijs. li
beri nostri prætextis purpura togis utentur: magistrati
bus in colonijs municipijsq; togæ prætextæ haben-
di ius est, nec id ut uiui solum habeant tantum insi-
gne, sed etiam ut cum eo crementur mortui fœmi-
næ. Quantaxat usum purpuræ interdicemus? Quibus
uerbis omnem prætextæ usum Liuius cõplexus eo etiam
amplius

Purpura.

amplius docuit eos qui in magistratu moriebantur prætextatos in rogum ferri, cum prætextaq; cremari solitos esse Romæ. Ex Valerio autem intelligere datur hunc morem fuisse, ut prætor qui iudex quæstionis & quæstor rerum capitalium dicebatur, ut supra ostendimus: non ante sententiam in reum noxæ capitalis pronunciaret, quàm prætexta exuta. Sic enim inquit lib. 9. Consimili impetu mortis C. Licinius Macer, uir prætorius, reprehendarum reus: dum sententiæ dicerentur, in Meniana conscendit. Siquidem cum M. Ciceronem, qui id iudicium cogebat, prætextam ponentem uidisset: misit ad eum qui diceret se non damnatū sed reum perijsse, nec sua bona hastæ posse subijci: ac protinus sudario quod forte in manu tenebat, ore & faucibus suis coarctatis, incluso spiritu morte pœnam præcurrit. Prætexta autem pulla nulli licebat uti autore Festo, nisi qui funus faciebat. quæ haud scio an alia fuerit à toga pulla, de qua satis dictū est. Postremo hic addendum quod prætextati ludos spectabant, ex Cicerone: qui in illa Philippica admirāda simul et capitali: Quæro (inquit) deinceps num hodiernus dies qui sit ignores? nescis heri quartum circo diem ludorum Romanorum fuisse? te autem ipsum ad populum tulisse, ut quintus prætera dies Cæsaris tua lege datum deseri patimur? De quo tamen addubitare me facit locus Plutarchi in Catone minore: quo in

Prætexta à prætore ponebatur cū sententiā capitalē pronunciatur erat.

Prætexta pulla.

Prætextati ludos spectabāt

hoc in loco Plutarchus ait Catoni è Cypro redeunti præturam extra ordinem à senatu esse concessam, & ius ludos spectandi prætextato. Sic enim inquit. Ἔπι βουλὴν ἐκάλεσατο τὸν κάτωνα στρατηγίαν αἱρεῖσθαι, καὶ τὰς θέας αὐτὸν ἐν ἐσθῆτι πορφύρᾳ θεᾶσθαι. ubi interpres purpuream uestem transtulit πορφύραν. ut fortasse apud Cice. legendum sit: cur nunc sumus prætextati? Accedit qđ apud Græcos non licebat ludos spectare in ueste colorata, ut Lucianus ostendit in dialogo qui Nigrinus inscriptus est. λαφθέν μὲν γάρ τινα τῶν πολιτῶν ἄγεσθαι πρὸς τὸν ἀρχοντα, ἐπὶ τῶν θεάτρων ἐθεώμην. Lazarus Baisius uir eximia eruditione in utraq; lingua præditus, nobis iamdudū in aula agentibus, librum de se compositum ostendit de uestibus Romanis. cuius eum unam atq; alteram chartam impræsentia legissem: coniecturam ex illis eiusmodi in totum opus feci, expectationem ut excitare potuerit non mediocrem ijs qui rerum antiquarum studio oblectantur. Is liber si aliquando exierit, ea (ut opinor) quæ de toga diximus, clariora explicatoraq; faciet. est enim Lazarus latinæ græcæq; compositioni aptus: nomenq;, ut spero, Francicum ea facultate illustraturus. Verum ad rem tandem ut redeamus, atq; ad iurisco̅s. resp̄ōsum: quibus hominibus uti toga Rom. licebat, ij ut ciues habebantur. nā qui ei uestis atem Romanam amittebant: usum quoq; togæ amittebant.

tebāt Pli. li. 4. Epist. de Liciniano loquēs uiro prætorio, qui post dānationē pfiteri Rhetoricā cœperat in exilio. Is (inquit) cum græco pallio amictus intrasset (carent enim usu togæ quibus aqua et igni interdictum est) postquam se composuit, circumspexitq; habitum suum: latine ne (inquit) declamaturus sum. Sueto. in Claudio. Peregrinitatis reum, orta inter aduocatos leui contentione, togatum ne an palliatum dicere causam oporteret: quasi æquitatem integram ostentans, mutare habitū sepius & prout accusaretur defenderetur q; iussit.

Iu tract. de capti. & postl. reuers. in capi. Postliminij. Nam si cum gente aliqua neq; amicitiam, neq; hospitium, neq; fœdus amicitiæ causa factum habemus: hostes quidem non sunt. Quia hospitium quid sit hoc in loco Accursius non intellexit: sciendum antiqui institu-

Ius hospitij.

ti fuisse, ut hospitij nte cessitudo non modo inter priuatos, sed etiam inter populos contraheretur: neq; id quidem modo, sed etiam inter singulos priuatosq; homines et ciuitates. qd genus amicitiæ græci προξενίαμ: latini hospitium publicum uocauerunt. Nam quod hospitium inter priuatos contrahebatur, græce ἰδιοξενία, latine priuatū dicebatur. cuius nota pignusq; tessera hospitalis: ut ille apud Plautum ait in Pœnulo. Deum hospitalem & tesseram mecum fero. & in Cistel. Abi quærere ubi tuo iurijurando satis siiet subsidij: hic apud nos iam fides dei confregisti tesseram. Lucianus. οὔτε ἀρχαίου τινὸς

Hospitiū publicum
Tessera hospitalis

προξένου ὤμν, οὔτε ἰδιόξενος ἀυτῷ φαλάρος. Demosthenes in illa nobili oratione pro Ctesiphonte, obijcit Aeschini quod legatos quosdam Philippi hospitio susceperit, & quod hospitij tus cum eis contraxerit. καὶ σὺ προὔξένησας ἀυτῶν. Liuius libro quinto ab urbe condita de Timasitheo Liparensi loquens: qui legatos Romanos hospitio exceptos, ac Delphos usq; deductos, retro in urbem hospites reduxerat. Hospitium (inquit) cum eo senatusconsulto factum est, donaq; publice data. Idem libro septimo de bello Macedonico. Princeps legationis expositis initijs amicitiæ cum populo Romano meritisq; Rhodiorum: Nihil (inquit) nobis tota nostra actione Patres conscripti, neq; difficilius neq; molestius est, quàm quod cum Eumene discepta-

tio est: cum quo uno maxime regum & priuatum sine ciuitatis, & (quod magis nos mouet) publicum eiuitati nostræ hospitium est. Cicero in Verrem Acti. ultima, de senatui Syracusano loquens. Decernunt statim ut fratri meo hospitium publice fieret: quod is eandem uoluntatem erga Syracusanos habuisset, q̄ ego semp habuissem. id nō modo tum scripserūt: uerū etiā in ære incisum nobis tradiderūt. Cæs. de Heduis loquēs. Quibus prælijs calamitatibusq; fractos: qui et sua uirtute et po. Ro. hospitio atq; amicitia plurimū ante in Gallia potuissent, coactos esse Sequanis obsides dare. Arctū aūt necessitudinis uinculum, atq; etiam diuini numinis re-

Iupiter hospitalis.

uerentia sanctum, quod iuris huius disceptationi præsit antiquitas, Iouem hospitalem appellans & inuocans quasi hospitij præsidem & uindicem. græci ξένιον et ἑστίον dicunt, quasi contubernalem aut lararium. Cicero in Ver. proxime citata. Pater aderat Dexio Tiburitanus, homo nobilissimus, hospes tuus: cuius tu domi fueras, quem hospitem appellaueras. eum cum illa autoritate & miseria uideres præditum, non te eius lacrymæ, non senectus, non hospitij ius atq; nomen scelere ali quam ad partem humanitatis reuocare potuit? Sed quid ego hospitij iura in hac tam immani bellua commemoro? qui Sthenium absentem hospitem suũ in reos retulerit? Idem in Ver. tertia, hospitij necessitudinem arctissimam appellat. In cuius locum hodie successit populorum quorundam instituto affinitas mystica, quæ lauacro initiali cõtrahitur natali innocentiæ hominũ beatricis. Cuius necessitudinis iura intercedunt non modo expiantibus cum expiatis: sed etiam expiationis arbitris atq; nuncupatoribus inter se, & inter nuncupatos eorumq; parentes. nullam enim perfidiam sceleratiorem illi merito esse censent, quàm quæ in eum uel ab eo concipitur & admittitur, quem quis ob id delegit & accersiuit, ut filium suum aut filiam tolleret, nascendi conditione eternæ neci miserandæq; exposita. Præclarum uero erat

De Senatoribus Romanis

& dignitatis plenum, quod Cic. de Senatoribus Ro. in quit in quinta in Ver. Act. his uerbis. Ecquæ ciuitas est nõ modo

non modo in prouincijs nostris, uerum in ultimis nationibus, aut tam potens, aut tam libera, aut etiam tam inmanis ac barbara: rex deniq; ecquis est, qui senatorem populi Ro. tecto ac domo non inuitet? qui honos non homini solum habetur: sed primum po. Ro. cuius beneficio nos in hunc ordinem uenimus: deinde ordinis autoritatis qui nisi grauis erit apud socios in exteras q; nationes, ubi erit imperij nomen & dignitas? Mamertini me pub lice non inuitauerunt. Mecum dico, leue est. senatorem po. Ro. si non inuitauerunt, honorem debitum detraxerint. Hospitij autẽ publici, cuiusmodi in hoc cap. fit mentio, memorabile est exemplum apud Herodotum in sexto, qui ἐρατὼ ab eo inscriptus est. de Milesiorum enim perditione loquens ita inquit. Milesijs aũt in hũc modum erga Persis affectis, Sybaritæ qui urbe sua exacti Laum & Scidron incolebãt, gratiã parẽ non rependerunt. Si quidẽ Sybari olim capta à Crotoniatis, Milesij omnes puberes capita rasitare instituerunt, ingẽtemq; luctũ præ se ferre ob calamitatem Sybaritarum. duæ enim illæ ciuitates omnium quas nouimus maxime inter se hospitio conjunctæ fuerunt. Non sic autem Athenienses ut Sybaritæ: qui cum manifesta alioquin indicia condolescẽtiæ multi tudiam eam ob causam dedissent, insuper Phrynicho tragœdiam de Mileto capta scribente, per Scenicos q; eden tem theatrum ipsum fu lacrymas uersum esset, ipsi Athenienses pœmatis autorem mille drachmis mulctarunt, tam

Hospitium inter Milesios & Sybaritas

runt, tanquam proprias eorum calamitates commemo
rasset.

Quod sequitur in eodem capite de Menandro inter
pretis latius narratur à Marco Tullio in oratione pro
Cornelio Balbo his uerbis. Ius omne mutandæ ciuitatis
non solum in legibus publicis positum est: sed etiam in
priuatorum uoluntate. Iure enim nostro neq; mutare ci
uitatem quisquam inuitus potest: nec si uelit mutare non
potest: modo asciscatur ab ea ciuitate cuius esse se ciui
tatis uelit. ut si Gaditani sciuerint nominatim de aliquo
ciue Romano, ut sit is ciuis Gaditanus: magna potestas
sit nostro ciui mutandæ ciuitatis: nec fœdere impedia
tur quominus ex ciue Romano ciuis Gaditanus possit
esse. Duarum ciuitatum ciuis noster esse iure ciuili ne
mo potest: non esse huius ciuitatis ciuis qui se alij ciui
tati dicarit, potest. Neq; solum dicatione (quod in ca
lamitate clarissimis uiris Q. Maximo, Q. Philippo
Nuceriæ, Cato Catoni Tarracone, uidimus accidisse:
ut earum ciuitatũ fierent ciues: hanc ante amittere non
potuissent quàm huius solũ ciuitatis mutatione uertis
sent): sed etiã postliminio potest fieri ciuitatis mutatio.
Neq; enim sine causa de Gneo Public. Menandro liberti
no homine, quem apud maiores legati in Græciam pro
ficiscentes interpretem secum habere uoluerunt: ad po
pulum latum ut is Publicius si domum reuertisset &
inde Romam redijsset, ne minus ciuis esset. Ex uerbis
tam Ci

rem Ciceronis quàm Pomponij intelligendũ datur Me
nandrum genere græcum, seruum hominem fuisse: qui
cum libertatem publice priuatim ue meruisset, factus
est ciuis Romanus, cum liberti patronorum originem
sequantur. deinde ut interpretis munere fungeretur,
cum legatis Romanis linguæ tum græcæ ignaris profe
ctum esse. Verum in hoc Menandro rogationem neces
sariam fuisse Cicero censet & affirmat: ne postliminio
in ciuitatem suam redijsse uideretur, sicq; ciuis Roma
nus esse desineret. Pomponius contra superuacaneum
fuisse dicit: nimirum ut iurisconsultus de iure respon
dens: Cicero ut causæ patronus & causæ inseruiens.
Intelligo autem Menandrum origine liberum, capti
uitate seruum fuisse. aliàs ut seruus ciuitatem non ha
buisset in Græcis, nec in eo postliminium ualuisset.
Quanquam Cicero libertinum eum uocat quasi liber
tini filium, siquidem uerum est id quod Tranquillus in
Claudio de antiqua huius uocis significatione scripsit.
Quoniam uero hic de iure ciuitatis agitur: addam
id quod idem Tullius superioribus uerbis subdidit.
Nisi cæteræ (inquit) ciuitates omnes non dubi
tarent nostros omnes recipere in suas ciuitates, si idem
nos iuris haberemus quod cæteri. Sed nos non possu
mus & huius esse ciuitatis, & cuiusuis præterea: cæ
teris concessum est. Itaque in græcis ciuitatibus uide
mus. Athenis Rhodios, Lacedæmonios, cæteros un

dicq; aſcribi, multarũq; eſſe eoſdem homines ciuitatum. quo errore ductos uidi ego met nõnullos imperitos homines, noſtros ciues Athenis in numero iudicum atq; Areopagitarum, certa tribu, certo numero: cum ignorarẽt, ſi illã ciuitatem eſſent adepti, hanc ſe perdidiſſe, niſi poſtliminio recuperaſſent. peritus uero noſtri moris atq; iuris nemo unq; qui ciuitatem retinere uellet, in aliam ſe ciuitatem dicauit.

In eodem tract. ea. Non dubito. Nõ dubito quin fœderati & liberi nobis extranei ſint. lego extranei non ſint, contra fidem exemplarium: ut ſenſus conſentaneus ſit, hoc eſt: ut liberi & fœderati exterarum gentium nõ mine nõ cenſeantur, inter quas & po. Ro. erat iuſ poſliminij. Fœderati ſunt non (ut Accurſius cenſuit) qui buſcũ inducias factæ ſunt: ſed ij cum quibus po. Ro. amicitiam coierat, ſociosq; appellabat. Liberi dicebantur populi qui in prouinciæ formam non erant redacti, quibus nihil Romanis penſitabant. Qui aũt certis conditionibus pactisq; penſionibus in amicitiam uenerant, ij Stipendiarij uocabantur. Vli libro. 3. de Hiſpania citeriore loquens. Prouincia (inquit) ipſa. 513. continet oppida. 12. his colonias. 12. oppida ciuium Romano. 13. Latinorum ueterum. 18. fœderatorum unum. ſtipendiaria. 130. Et de Betyca: Oppida (inquit) habet latio antiquitus donata. 29. libertate ſex: fœdere tria. ſtipendiaria. 120. Idem autor Aruernos in Gallia, Sanctones & Bituriges liberos

Fœderati.

Liberi.

Stipendiarij.

fuiſſe tradidit. Suetonius Tranq. in Aug. Romæ legatos ſociarum liberarumq; gentium uetuit in Orchestra conſidere: cum quoſdam etiã libertini generis mitra deprehendiſſet. Et in Calig. de Germa. Cæſare. Domi foriſq; ciuilis, libera ac fœderata oppida ſine lictore adibat. Quibus uerbis ſignificat modeſtiores pop. Rom. magiſtratus non eſſe ſolitos cum faſcibus inſignibuſq; magiſtratuũ quaſi imperioſe uerſari inter ſocios & fœderatos. quod Proculeius hoc in loco ſignificat, cum inquit. Liber autem populus eſt is qui nullius alterius populi poteſtati ſubiectus eſt, ſiue non fœderatus eſt. hoc enim membrum deeſſe hic mihi uidetur, atq; reſtituendum. Quidam enim liberi et fœderati erant, quidam liberi tantum: ut ex dictis citatiſq; locis liquet. Quoniam uero non ſemper æquis cõditionibus externæ gentes in populi Romani amicitiam admittebantur, ideo illa uerba adijciebantur quorũ hic meminit Proculeius. Vt is populus populi Romani maieſta em comiter conſeruaret: hoc eſt obſequium obſeruantiamq; liberis non indignam nec indecoram imperio Romano populoq; benigne exhiberet: et ut comiter obſequioſum ſe ille populus populo Romano præberet, curaretq; ut imperiũ ſemper penes Romanos eſſet. Hoc enim ferè ſignificãt illa uerba, ut in ſuperioribus ex Ciceronis loco explicuimus in illa oratione pro Cornelio, cum hoc uerbum maieſtas enarraremus. Hic autem nõ

Po. Rom. maieſtatẽ comiter cõſeruare

conseruaret sed conseruet legendum. quod uerbū in fœderibus imperandi modo concipiebatur, si Ciceroni credimus: ut significaretur imperium retineri ab eo populo qui obseruandus erat. Imperandi enim modo lex uti solet: ut sunt illa in 12. tabu. Magistratus nec obediente & nocuum ciuem mulcta, uinculis, uerberibus uè coëcento. Militiæ ab eo qui imperabit prouocatio ne esto. Comiter etiam non communiter, ut Accursius adnotauit, legendum esse, ex Cicerone patet. De imperādi modo quod diximus, ex Liuio etiam probatur libro octauo de bel. Maced. Diu iactati (inquit) Aetoli tandē ut ad conditiones pacis conuenirent effecerunt. Fuerunt autē hæ. Imperium maiestatemq; pop. Romano. genis Aetolorum conseruato sine dolo malo. Nequem exercitum qui aduersus socios amicosq; eorum ducetur, per fines suos transire sinito. Eosdem hostes habeto quos populus Romanus: armaq; in eos ferto. Sequitur inferius. Et quemadmodum clientes nostros intelligimus liberos esse: etiam si neq; autoritate neq; dignitate neq; uiri boni nobis præsunt. quod corruptum esse facile est intelligere, & Accursius uidetur intellexisse: sed quomodo sit emendandum, non perinde est in promptu. Ego sola coiectura adducor, ut ita locū legam: Etiam si neq; autoritate, neq; dignitate, neq; iure omni nobis pares sunt.

Imperandi modi usus.

Clientes. Clientes autem intelligo prouinciales uel Italicos populos, qui se in clientelam dabāt proceribus Romanis, de qui-

bus quibus Cicero in diuinatione. Clarissimi uiri nostræ ciuitatis temporibus optimis hoc sibi amplissimum putarunt, clientumq; ducebāt, ab hospitibus clientibusq; suis, ab exteris nationibus, quæ in amicitia populi Romani ditioneq; essent iniurias propulsare, eorumq; fortunas defendere. & reliqua quæ Cic. longius prosequitur. Fiebat autem eiusmodi necessitudo, ut clientes patronorum auxilijs & suffragatione, Romæ, caput ad fortunas suas bonaq; omnia sua tuerentur & uindicarent: rursusq; ut patroni à clientibus suis omni obsequio libenti obseruantiaq; colerentur. Quod ius non personale modo, sed etiam hæreditarium erat atq; gentilitium, ut autor est Cic. ibidem, & libro decimo tertio Epist. Silio scribens. Quare si te (inquit) fautore usus erit, amplissimas clientelas acceptas à maioribus cōfirmare poterit, & beneficijs suis obligare. Idem ad eundem. Præterea cum socijs scripturæ mihi summa necessitudo est: nō solum ob eam causam quòd ea societas uniuersa in mea fide est: sed etiā quòd plerisq; socijs familiarissime utor. in mea fide est, id est in meo patrocinio. Legimus apud Cæsarē in secundo de bello ciuili, magnas fuisse Pompeij clientelas in Hispania. Fuerūt & clientelæ priuatæ ὡς πατρῶαι, à Romulo institutæ quarum meminit Plutarchus in eius hist. Sed de clientelis satis in superioribus diximus. Clientes à græcis πελάται & θεραπεύτορες: Patroni προστάται dicuntur. Quod autem dicitur in

fine

sine huius capitis. At si fuerint apud nos rei ex ciuitat
bus fœderatis, & in eos dānatos animaduertimus: ideo
adiectum est, quòd Romanis magistratibus in liberos po
pulos ius dicere non licebat. Quare Cicero de L. Piso
ne loquens in oratione de prouincijs cōsularibus: Omit
to (inquit) iurisdictionem in libera ciuitate contra leges
senatusq; cōsultum. Et paulo inferius. Emisti grandi pe
cunia à fœdissimo tribuno pl. ut tibi de pecunijs credi
tis dicere liceret ius in liberos populos contra senatusco
consulta, & contra legem generi tui.

In eodem tract. de captiuis, cap. Quod si filius. Ex
quo pater hostium potitus est: lego hostiū potestati sub
ditus est. Cui lectioni Accursius astipulatur. Et in cap.
sequenti. Idem in pace qui peruenerunt ad alteros, si bel
lum subito exarsisset, eorum serui efficiūtur apud quos
iam hostes suo facto deprehendūtur. Sic legit Accursius
sed absurde. Legendum igitur suo fato.

In cap. postliminium. §. filius: Quia disciplina castro
rum antiquior fuit parentibus Romanis quàm charitas
liberorū. Accursius hic deceptus est homonymia: ideoq;
perperam intellexit liberorum charitatem posteriorem
tempore fuisse disciplina militari. quod perinde absurdum
est elementisq; iuris absonum, atq; si ius naturale
posterius esse & recentius iure gentium dixerit. Antiquius enim non modo uetustius, sed etiam potius ac ue
nerabilius significat. Fabius li. quarto. Vt in armorum ratiōe

tione antiquior cauendi quàm ictum inferendi cura
est. Antiquiorem curàm dixit, quæ prius animum occu
pat, id est potiorem. Sic Plinius ad Caluisium. Saturni
nus qui nos reliquit hæredes, quadrantem reipub. no
stræ, deinde pro quadrante præceptionem quadringen
torum milium dedit. hoc si ius aspicias, irritum: si defun
cti uoluntatem, ratum & firmum est. mihi autem de
functi uoluntas (uereor quam in partem iurisconsulti
quod dicturus sum accipiant) antiquior iure est: utiq; in
eo quod ad cōmunem patriam uoluit peruenire. id est,
indulgere eo potius testatoris iudicio constitui, quàm iu
ris uti exceptione: uidelicet quòd respub. hæres institui
ri nequeat. Cicero ad Atticū libro decimo. Itaq; qui
nunquam egit ut Hispaniæ per se tenerētur, naualis ap
paratus ei semper antiquissima cura fuit. id est, potissi- Antiquissimum.
ma & cordi in primis fuit. Hoc à græcis sumptum est,
apud quos ad uerbū dicitur, τοῦτο τῶν ἐπιμελέστατον
τῶν πασῶν μάλιστα ἐπιτέσθαι. ut Synesius. εἰ δὲ ἐκ
τοσαύτης προθυμίας οἶδεν ἀποθέσθαι αὐτήν. αἱ
μέσαι δὲ ἕξεις εἰς μεσοποιὰ θέσθαι ἴσανται τῶν ἐσ
χατοπάθειαν ἢ χώρας τάξομεν. id est primo lo
co ponere & antiquissimum ducere. Tranq. in Vespas.
Per totum imperij tempus nihil antiquius habuit, quàm
mutantem rempub. stabilire. οὐδὲν πραγματικώτερον ἡ
γήσατο: uel οὐδὲν προθυμότερον: uel ad uerbū, οὐδὲν
προτερεύτερον ἔσχεν. Herodotus in quinto. τὰ γὰρ θεῖα
πρόσθ

πρεσβύτερα ἐκρίνωντο ἢ τὰ τῆν ἀνδρῶν. res diuinas antiquiores humanis habuerunt, id est præuertendas & potiore cura prosequendas. Inde apud Homerũ in Odyss. Νέστορ' Εὐρυδίκη πρέσβα κλυμένοιο θυγατρῶν ἢ πρέσβεια ἀγὴ γενεμοτάτη. Sic in libro de diuinis nominibus Dionysius, summos angelorũ ordines πρεσβυτάτας δυνάμεις uocat. Et presbyteri non tam seniores quàm prudentia & grauitate uenerabiliores significãtur græco uocabulo, ab ipsis parum intellecto qui ea appellatione censentur. Et eorum (si diuis placet) quosdam non pudet pro cõcione dicere atq; uociferari, linguæ græcæ ignorãtiam quasi sanctissimæ atq; innocentissimæ doctrinæ rudimentum et exordium summopere amplectendam ac profitendam: usq; adeo stomachum rusticitatis semper offendit, non nitor modo atq; elegãtia, sed etiam germana rerũ incorruptaq; natura. Antiquior igitur fuit Romanis parentibus cura Castrensis disciplinæ, quàm liberorum indulgentia: ut Manlio illi Torquato.

Presbyteri.

In cap. Desertorẽ, sub titulo de re militari: duæ sunt mendæ minutulæ, nec tamen cõniuentia prætermittendæ. Prior est in §. Is qui exploratione emanet hostibus insistentibus: aut qui à fossato recedit: capite puniendus est. Addenda particula in: ut sit, in exploratione: & fossa legendũ, non fossato. Capitalem (inquit) animaduersionem meretur, qui explorandi prætextu, cum hostes castris in-

stare instarent, aut exercitum urgerent, à re gerenda & prælio abfuit: aut cuius culpa cum exploratũ missus esset, hostes exercitũ improuiso oppresserũt. Quod Accursius male intellexit de eo qui ab hostibus exoratus remansit: item qui pro uallo aut fossa collocatus, stationem & locum non tenuit. Altera menda est unius litterę, sed responsi sententiam immutans. In §. In bello. In bello qui rem à duce prohibitam fecit, aut mandata non seruauit: capite punitur, etiam si res bene gesserit. Ita Bartolus post Accursium legit. Ego uero non gesserit, sed cesserit lego, κἂν ὠτυχῇ. id est etiam si exitum rei felicẽ sors dederit. κἂν εἰ εὐτυχοῖτο ὁ πρᾶξας. alioquin iurisconsultus dixisset, etiã si rem bene gesserit. id est egregie pugnauerit. Aliud est enim rẽ gerere et aliud res gerere. ut Pli. lib. 2. In Arabico sinu res gerente Cæsare Augusti filio, signa nauium ex Hispaniensibus naufragijs sunt agnita. id est belligerante. Idẽ in quinto. Scipione Aemiliano res in Africa gerente, Polybius annaliũ conditor ab eo accepta classe, ad perscrutandi orbis illius gratia circunuectus est.

Rem gerere & res gerere.

In §. proximo. Et cũ multi milites in aliquod flagitium cõspirent, uel si legio deficiat: auocare militia solent. Accursius hũc locũ insolite interpretatus est. ignorãs interdũ integras legiones exauctorari solere. Cuius instituti exemplũ est apud Lampridiũ in Alex. q. de exauctorata una legiõe loquens, ita inq. Cũ nihilominus post

Legiones exauctoratæ.

post ista fremerēt: exclamauit. Quirites discedite, atq; arma deponite. mirando exemplo depositis armis depositis etiam singulis militaribus, non ad castra, sed ad diuersoria uaria discesserunt. & paulo post. Eam tamen legionem quam exauctorauerat, rogatus post dies triginta priusquam ad expeditionē Persicam proficisceretur, loco suo restituit. Cui simile est illud Cæsaris apud Lucanum in quinto Pharsal. Tradite nostra uiris ignauis signa quirites. et quod sequitur. Iam certe mihi bellaturam: discedite castris. Tradite nostra uiris ignauis signa quirites. Quirites enim eos appellātes significabant nō esse milites, sed ciues tātum Rom. & paganos iam esse. Olim autem cum exercitus uniuersus peccauerat capitaliter, legiones decimabantur.

Quirites

In cap. qui cum uno. eodem sub titu. §. nō omnis. Nō omnis qui litem habuit, & ideo militauerit: exauctoratus iubetur. sed qui eo animo militiæ se dedit, ut sub obtentu militiæ preciosiorem se aduersario faceret. Ligo præcisiorem, id est duriorē & intractabiliorem. Ex imitatione Græcorum id tractum est, ut pleraq; latinorū. ἀπότομον enim dicunt τὸ τραχὺ καὶ σκληρόν καὶ ἀπόκρημνον. quod latini, & præfractum & abruptum dicunt, atq; etiam abscissum. Quint. in decimo. Qui præcisis conclusionibus obscuri, Sallustium atq; Thucydidem superant. Et in septimo. Præcisam uerborum comprehensionem appellāt dialectica, quæ difficilior est tractatu oratoria finitione. Gellius. Obscure hoc et præcise dictum. Metaphora inde (ut opinor) tracta quòd quæ præcisa sunt, ea sunt iusto concisiora & breuiora indeq; obscuriora: uel à saxis præruptis, quæ ἀπόκρημνα, dicuntur, unde declivis sus durior est. Valerius libro 2. Aspero enim et abscisso castigationis genere militaris disciplina indiget. Idem libro sexto. Sed aliquanto Charondæ Tyrij præfractior & abscisior iustitia ad uim & cruorem usque. Liuius libro 25. Nec ferme quicquam satis arduum aut abscissum erat, quod hosti aditum ascensumue difficilē præberet. Abscissum pro abrupto & prærupto dicit. cui contrarium est molle: ut Sola uiri molles aditus & tempora noras, apud Verg. Et mollis cliuus, & mollire cliuum, & molle fastigium: quibus Cæsar utitur. Nō absimile est refractarium: quod nonnulli quibus iusto maior incessit (mea quidem sententia) pure et inculpate loquendi religio, eximere latinæ linguæ, ut multa alia, uolunt. Est enim et ipsum à Græcorum imitatione tractū. nam quo modo illi ἀντίτυπον, uel ut alij ἀνάτυπτος, ὃ ἔστιν μὴ ἀνένδοτον dicunt: sic latini refractarium dixerunt repercutiens ad tactum & reluctans. Cicero ad Atticum libro secundo. Fuit enim mihi commodū, quòd in eis orationibus quæ Philippicæ nominantur, enituerit ille tuus ciuis Demosthenes: & quòd se ab hoc refractario dicēdi iudiciali genere abiūxerat, ut σεμνότε

Præcisū, præfractū, abruptum.

Abscissū.

Molle.

Refractarium.

ῥ ἡχὴ πελικώτερ uideretur: curare ut meę quoq; essent orationes quæ consulares nominarentur. Non pauca & alia sunt quibus ille autor in epistolis usus est & libris philosophicis: ut Pendeo animi expectatione Corsinienſi, ad Atticum, & alibi: ut decussare, retundare, & sesquitertium, sesquialterum, sesquiquartum, & ulteriora: quæ latina esse negantur à uiris alioqui de lingua latina egregie meritis: fortasse quia uno in opere Ciceronis leguntur. Quòd si una & altera eius autoris charta intercidisset, ut multa opera intercidérunt: tantum iacturæ Romana lingua fortunæ inuriſſet. Nam quòd illud eiusdem de Oratore laudans in sententiæ suæ testimonium: Pes enim qui adhibetur ad numeros, partitur in tria: ut necesse sit partē pedis aut æqualem esse alteri parti, aut altero tanto, aut sesqui-

Sesqui. maiorem. quasi sesqui semissem significet, ego eos falli puto mendosa lectione, itaq; esse legendum: aut altero tanto maiorem aut sesqui. id quod indicant ea uerba quæ sequuntur. Ita fit (inquit) æqualis dactylus: duplus iambus: sesqui pæan. Sesqui, ut opinor, ἡμιόλιον dixit hoc sensu: ut pes duplus sit qui altero tanto maior est in secunda sui parte: qui autem non altero tanto, sed dimidio maior est, sit sesqui. Nam sesquimaiorem ut dixerit Cic. mihi persuadere non possum. In quo ipse tamen lapsus sum & alibi sæpe fortasse: cū libru de Asse edidi. tametsi ipsum utrum meū dicere debeam in dubiū

dubium iam uenisse audio, si dijs placet: postquam homi nem Italum non puduit & hominē iuris peritū et æquitatis, nouo exemplo librum edere sine die ac cōsule, scilicet ut ea quæ ex libro nostro ad uerbū trāscripta sunt (quæ ferè omnia sunt, ut aiunt qui se librum huiusce modi legisse dictitantes fidem uix apud nos tametsi probi ipse uiri iuratiq; faciūt) iampridem edita esse uideātur. Verum ut digressiunculæ cito finē faciā: abscissum Callistratus iurisconſ. pro fixo & certo posuit, in quo euariare nō licet. Demōstratū (inquit) uarie nec abscisse, numerū liberorū ad excusationē munerum municipaliū prodesse. id est: qui numerus numerū immunitatē præbet, nec status nec fixus est. Hoc usitatius præcise dicitur: et præcidere uerbum in ea re cōmodius est. Cic. in Præcise. Præcide. Acade. Stoicis placet peccata esse paria: at Antiochus re. hoc uehementissime displicet. Liceat tandē considerare uram sententiam sequar. Præcide, inquit: statue quidli bet: et desume utrū magis probes. ἀφόρισον, προσκόψομαι. Est enim ut opinor, translatio à Fabrili more dicta. nam fabri quod desecare serra uolūt: prius linea ducta signant & præcidūt. uel à more uestē lineā sericam uenditantiū. qd' enim emptori addixerūt & admensi sunt, prius leuiter incidūt quatenus mēsura procedit, deinde abrumpūt, quādo ita fert natura uestis, ut secundū præcisurā rectis lineis dirumpatur. Præcise pro dure, et præcidere pro dure negare, idem ad Atticū lib. 8.

Quibus literis ita respõdit Dionysius tuus, ut ego nemi
ni cuius causam nõ receperẽ, nunquã reo cuiquã tã hu-
mili, tã sordido, tam nocẽti, tã alieno, tã præcise nega-
ui, q̃ hic mihi. Plane sine ulla exceptione præcidit: mihil
cognoui ingratius. Et lib. 10. de eodẽ loquẽs. Quod quia
plane cũ in Formianũ uenissẽt præciderat, asperius ad
te de eo scribere solebam. ἀπροσμούτως οὐκ ἔφη πρίσασθαι
ξαρνῶ μὴ πρίειν ἀπροσμούτως ἐγεγόνει. Vernacu-
lo prouerbio dicimus, postulati uel expectatiõis epijto-
miũ abscindere, metaphora à uasis uinarijs tracta: hoc
est spem rei præcidere: ut præcidere defensionẽ, præci-
dere reditum, & alia quibus Cicero ipse utitur: ut in Pi
sonem. Sed de reditu Gabinij omittamus, quẽ ipse sibi
præcidit. ἵν αὐτὸς ἑαυτῶ ὑπετέμετο.

In eodem cap. §. Grauius. Grauius autem delictũ est
detrectare munus militiæ, q̃ appetere: nã qui ad edictũ
olim non respondebant, ut proditores liberatis in serui-
tutẽ redigebãtur. Sed mutato statu militiæ recessum à
capitis pœna est: quæ plerunq; uolũtario militi numeri
supplẽtur. Legendũ milite in ablatiuo. Sed quoniã huius
dicti sensum Accursius nõ intellexit: silẽtio præteredã
tam mmutã mendã nõ censuimus. In superiore respõso
dictũ est, in eos uindicandũ, qui ad desertiõis pœnã ui-
tandã in aliã centuriã legionem úe allegi se passi sunt.
Hic aũt dicit maiori olim crimini datũ esse militiã detre-
ctare, hoc est fugitare, ut superius explanauimus, q̃ mili-
tiam

tiã cõtrahius affectare. nã qui uel in tumultu uel in alio
genere belli suscipiendi nominatim in tribu sua citati ab
eo qui delectus potestatem habebat, non respondissent:
in libertate mulctabantur, ut libertatis proditores, id est
status popularis, qualis erat Romæ ante Cæsarem dicta
torem. Postea auctis militiæ commodis, ratio delectus
habendi immutata. Plerunq; enim non nisi uoluntarij
milites centuriatim allegebãtur, id est οἱ ἐθελοντικῶς ὁμ
ολογοῦμενοι. Est autem respondere ad edictũ, ἀπαν
τᾶν πρὸς τὸν κατάλογον, πρὸς τὸ πρόγγελμα
ἀντωτᾶν. quod respondere ad nomen dicitur. Liuius
libro septimo. Acerbitas in delectu, non damno modo
ciuium, sed etiam laceratione corporum lata, (partim
uirgis cæsis qui ad nomina non respõdissent, partim in
uincula ductis:) inuisa erat. Inde dare nomen militiæ,
est ad delectum sese exhibere. Cic. in Philip. Re & ueri-
tate nobis milites sine una recusatione summo etiã cum
studio nomina dãt. ἑαυτοὺς ἐνδιδόασιν ἀπογράφε-
σθαι. Numeri militares uocari cœperunt, quæ cohortes
legionesq; prius uocabantur, propterea quòd græci κα
τάλογους uocabant τὰ τάγματα: & qui supra nu-
meros aut extra numeros essent, ἔκτακτοι appellan-
tur, quasi extra uel supra numerum accenturiati: uel ut
Polybius uocat, ὑπολεκτοι. Tranq. in Claud. Equestres
militiæ ita ordinauit, ut post cohortẽ, alam: post alam
tribunatũ legionis daret: Stipendiaq; instituit et imagi

Respõdere ad edictũ & ad nomen.

Imaginaria militia

ginariæ militiæ genus, qd'uocatur ſuper numerũ: quo abſentes & titulo tenus fungerentur. Maior eſt latinitatis ignorantia illa Accurſij in cap. ſequenti. §. Qui captus, in his uerbis interpretandis. Item qui in præſidio captus eſt, in eadem cõditione eſſe certum eſt. Ignorauit enim præſidium ſignificare numerum & ſtationem militum ad urbis uel arcis cuſtodiam deſtinatorum. Licet etiam imuniuerſum ὠφέλιμα & ἀσφάλισμα ſignifiſet & φυλακτήριον atq; πρόβλημα: in plurali uero partes & caſtra, ut Cicero pro Ligario. Dic te Cæſar de facto Ligarij iudicem eſſe, quibus in præſidijs fuerit quære. Idem Languidiore, credo, ſtudio in cauſſa abhorrebãt. μόνον ἐν τῇ μερίδι ἐτυγχάνετε ὄντες οὐ μὴν τοί τὰ τῆ μερίδι ἐφρονεῖτε. Verũ hæc & huiuſcemodi alia animaduertere, cuiuſuis eſt hodie, qui modo literas meliores aliquantũ attigerit, ut illud in capite Officiũ, infra hoc eodem ſub titulo. Officiũ Tribunorũ eſt milites in caſtris cõtinere, principijs frequẽter intereſſe, querelas commilitonũ audire. quod Accurſius pro cætera ſua latinitatis peritia interpretatus eſt, ignorans militaria principia latine, ut græce ἀρχεῖα, eſſe dicta à principibus qui in ſecunda acie erãt. Nã cẽ in acie prima eſſent haſtati, in ſecũda erant principes, in tertia triarij, ut autor eſt Liuius lib. 8. Hi principes etiam Antepilani dicebantur & robur exercitus. Inde illud

Præſidiũ & Præſidia.

Principia militaria et caſtrenſia.

illud Terentianũ: inde ego poſt principia omnibus ſignum dabo. Tranq. in Othone. Ibi omiſſa mora ſuccollatus, & à præſente comitatu imperator cõſalutatus, inter fauſtas acclamatiões ſtrictoſq; gladios ad principia deuenit. Liuius. Vbi triarij conſurrexerunt integri refulgentibus armis, noua ex improuiſo orta acies, receptis in interualla ordinũ antepilanis, clamore ſublato principia latinorũ perturbant. Principia pro ordinibus principũ poſuit: ut Salluſt. in Iugurtha. Aciem ſicut inſtruxerat tranſuerſis principijs in planũ deducit. Principia etiã erãt in caſtris, ubi ius reddebatur. Cic. ad Brutum. Spes libertatis nuſquam niſi in noſtrorũ caſtrorũ principijs eſt. Liuius libro 8. ſecundi bel. pu. Forma tamen caſtrorũ Ro. cõſtabat una eaſpe, q. milites tribunos ex contagione furoris haud expertes ſeditionis deſtionisq; rati forent, et iura reddere in principijs ſinebant, & ſignũ ab eis petebant, & in ſtationes ac uigilias ordine ibant. Iuſtinus. Ordines quoq; nemo in exercitu Alexandri niſi ſexagenarius duxit: ut ſi principia caſtrorum cerneres, ſenatum te alicuius reipublicæ cernere te diceres. Plutar. in Galba de Ouinio loquens. πλὴν γωνιάκα τοῦ ἡγεμόνος πρεσβύτας ὄντας καὶ ἀφθόγγους ἐν τοῖς ἀρχείοις, ἃ πρωτοκόλλια καλοῦσι ῥωμαῖοι. De ratione et modo inſtitutiſq; caſtrorũ Rom. Polybius ἐν τοῖς περὶ πολιτείας τῆς ῥωμαίων luculẽ

ter scripsit. Sic aũt accipiẽda sunt principia in cap. iu-
bemus, de erogatione militaris annonæ, lib. 12. codicis
Augustalis. qd' Accursius identidẽ repetitũ nusquã in-
tellexit. Inter alia aũt hoc quoq; castrẽsis erat moris in
risq; militaris, ut milites à Cẽturionibus uite cæderẽtur
id qd' adnotatũ ad id pertinet qd' in capite miles dicitur
Vitis Cen turionum inferius Miles si uitẽ tenuit, militiã mutat. Pli. lib. 14.
Cẽturionũ in manu uitis optimo præmio tardos ordines
ad lemas perducit aquilas: atq; etiã in delictis pœnam
ipsam honorat. Iuue. de Mario. Nodosam post hæc fran-
gebat uertice uitẽ, Si lentus pigra muniret castra dola
bra. Plut. in Gal. κλῆμα, ἑκατοντάρχου uocat, id est
uitẽ centurialẽ: ut Macrobius. Inde factum, ut Sparta
nus uitem pro centurionatu acceperit in Hadriani vi-
ta. Inde sub uitẽ præliari dicuntur milites autore Festo.

In cap. penultimo eiusdẽ tract. de re milit. Ex causa
desertionis notatus ac restitutus: temporis quo in deser
tionis causa fuerit, impendijs expungitur. Stipendijs le
gendũ est omnino: etiamsi nullã huius lectiõis fidẽ nec
indiciũ ullum in exemplaribus inueni. In cap. Qui ex-
cubias supra eodem hoc titu. Sed ex causa desertionis
restitutus in militiam: non aliter medij temporis stipen-
dia & donaria accipit, nisi ei hoc specialiter liberalitas
principalis indulserit. ubi cum in omnibus exemplari-
bus donaria legatur: simili tamen temeritate uel casus
uel emendatoris hanc mendam irrepsisse in libros qui-
extant

rtant, atq; illam superiorem, facile est iudicare. Plau
us in Curc. Miles pulchre centuriatus est expunctus in
manipulo. Cicero ære dirui uocat, ut alibi diximus. Do
natiuum autem largitio est imperatoris in milites, id est
παρὰ ἐπίδοσις. quæ eadem in populum facta, con
Donatiũ & congiarium. uium dicitur. Donarium autem est ἀνάθημα, qualia
uidentur in fanis. Trang. in Calig. Pronunciatoq; militi
centenis uiritim denarijs, quasi omne liberalitatis ex-
emplum supergressus, Abite (inquit) læti, abite locuple-
tes. Primus autem Claud. Augustus instituisse ab eodem
dicitur, ut imperatores Ro. in auspicatu imperandi do
natiuum militibus pronunciarent. Quod autem sequi-
tur: Quod si ratio constiterit, neq; desertorem fuisse ap
paruerit, omnia stipendia circa temporis finem reddun
tur: hunc habet sensum: Quod si ille desertionis suspe-
ctus est, rationem aliquam causamq; iustã fuisse docue-
rit, quamobrem abesse sibi contigerit. hoc enim signifi-
cat rationem constare. Plinius iunior ad Minutium. Mi
Ratio con stat. rum est quàm singulis diebus in urbe ratio aut con-
stet aut constare uideatur. id est mirum est, quàm offi-
cio quisq; in urbe præclare fungi uidemur, beneq; ope-
ras collocare, singulisq; horis ciuiliter seruire. id est ni-
hil temporis hominibus deperire: eo modo quo dicitur,
rationem alicui constare, quando acceptorum ratio nõ
disperat impensorum rationem & reliquorum.

In cap. Hæreditate, de castrensi peculio, circa prin-

cipium, commilitonum pro commilitium legitur. quod Accursius suspicatus est. Est autem commilitium societas militaris, & contubernalis amicitia.

Est caput municeps, sub titulo ad municipalem, ut subintelligas legem, ut Politianus pridem animaduerti. In eo capite ita legitur. Miles ibi domicilium habere uidetur ubi inhæret: etsi nihil in patria possideat. Merere uerbum est ad milites pertinens: quare in promptu est iudicare, nec inhæret nec haberet, ut Accursius: sed meret legendum esse. Merere militare est, quod græci στρατείας στρατεύεσθαι dicunt. Lucanus. Aere merent parui. Vnde equo merere Ciceroni in Philippica prima: cum alioqui merere, quæstum facere significet, id est ἐργάζεσθαι, μισθαρνεῖν. & milites merentes πεζαγμένοι dicuntur, & μισθοφοροῦντες: & qui non merent ἐστρατευμένοι, ἄστρατοι: & extraordinarij ἔκτακτοι: & στρατόυτοι, ἄστρατοι: & extraordinarij ἔκτακτοι. Inde emerere uerbum ut elugere: & emeriti milites, & stipendia emerita Ciceroni. Liuius libro nono belli Macedonici. Cōsules eū tribunis egerunt, uti ad plebem primo quoq; tempore ferrent, uti Ebutio emerita stipendia essent: ne multus militaret. Modestinus supra de re militari, emerita pro commodis ueteranorum accepit. Et ut ueteranus (inquit) accipietur, & emerita accipiet. Tranquillus. Eorum duces quadragena. M. sester. merebant, ἐμισθοφόρουν. Cic. pro Roscio. Nam illa membra merere per se non amplius poterant. 12. eris. ἐυρίσκεσθαι.

Merere.

Emerere.

Emerita.

κεσθαι. Emeriti milites. Lucanus. Quæ rura dabūtur Emeritis? τοῖς πεζαγμένοις στρατείας πεπληκόσι: vel τοῖς στρατεύσασι τὰς νενομισμένας στρατείας ἐστρατευκόσι, τοῦ στρατεύειν πεπαυμένοις καὶ μισθοφορεῖν.

In cap. sequenti. Humanum est reliquorū usuras neq; ab ipso qui ex administratione honoris relinquitur. Sic habent omnia exemplaria, & Accursius probat: uerum sensu exposcente, ego reliquatur lego. Est autem reliquari æs alienū ex reliquis rationū cōtrahere. quo uerbo Paul. supra de ad ministratiōc tutorū, in ca. Lucius. Paulus respondit, non ex eo quod adultus eum qui prædia eius coluit, procuratorē habere uoluit, debitum quod ex conductiore reliquatus est, agnouisse eū uideri. Obiter autem emendandus locus corruptissimus in cap. Licitatio supra de uectigalibus: ubi idem Paulus sic in exemplaribus peruagatis ita loquitur. Et ideo impleto tempore conductionis licitatores alloquendi sunt: Licitatores uectigalium ad iterandam conductionem anteq̄ superiori satisfaciant admittendi non sunt. Nos ex uetustorum obseruatione legimus: Et ideo impleto tempore conductionis ea locanda sunt. Reliquatores uectigalium & cætera. Sicq; legebat Petrus Crinitus: in quo tamen uetusto libro relinquantes legimus. Cicero ad Atticum. Maxime uero me angit ratio reliquorum meorum: quæ quanq̄ explicata sunt, tamen quod & Dolabellæ nomē in ijs est, et attributiōe mihi nomina ignota contur-

Reliquari

conturbor. Plinius in Epistо. Priore lustro quanquã post magnas remißiones reliqua creuerunt. λοιπάδες & λοιπάζειν uerbum apud græcos leguntur.

In cap. Eius, eodẽ sub titulo ad municipalẽ. Si quis negocia sua nõ in colonia, sed in municipio semper agit. Colonia hic nõ uillam significat, ut Accursius existimauit: sed pro oppido quod coloniæ iure utitur. Colonia interdum agricolatiõis locum, aratorisq; officinam & domicilium significat. Paulus in tract. locati. Seruus quo coloniæ ascriptus est, ad periculũ coloni pertinebit. Sic Cicero in Frumẽtaria, Siculos colonos & aratores populi Romani uocauit γεωργούς. Inde leges coloniæ Varro ni libro. 1. de re rust. Atq; etiam leges colonicas tollit, in qbus scribimus: colonus in agro furculario ne capras cõpascat. Columella libro. 1. Comiter agat dominus cum colonis, facilemq; se præbeat: uarius opus exigat quàm pensiones. Colonia etiam ciuitas est à matrice ciuitate deducta, id est metropoli. quo modo Athenis Ioniæ ciuitates deductæ erant & propagatæ: ut ex Herodoto nouimus libro septimo. Coloniа in hoc significatu græce ἀποικία dicitur: et coloni ἄποικοι. Thucydides. ἀποικία ἓυ μὲν πάχοσα, ἂν μητρόπολιν: ἀδικωμένη δὲ ἄλλο ξιόν η. Terra sancta colonia uocatur cap. 12. libri Sapientiæ. Sed cum totus ille liber inscite & absurde è græco uersus est ab homine quodam linguæ græcæ latinæq; imperito: tũ uero caput illud absurdißime. Nam ubi nunc

Locus libri Sapiẽtiæ.

ubi nunc legitur. Vt dignam perciperent peregrinationem puerorum dei, quæ tibi omnium charior est terra: ita græce legitur. Vt dignam dei filiorum coloniam susciperet terra omnia apud te honoratißima: ἵνα ἀξίαν ἀποικίαν δέξηται θεοῦ παίδων ἡ πρός σοι πασῶν ἀμιωτάτη γῆ. Colonia igitur interdum ab incolentibus terram inhabitantibusq; dicitur: interdum à cultoribus terræ. id quod ostendit diuus Augustinus libro. 10. de Ciuitate dei, his uerbis. Nam ex hoc uerbo colo agricolæ & coloni uocantur: & ipsos deos non ob aliud appellat cœlicolas, nisi quod cœlum colant, non utiq; uenerando, sed inhabitando, tanquam cœli quosdam colonos: nõ sicut appellantur coloni, qui conditionem debent genitali solo propter agriculturam sub dominio possessorem: sed ut ait quidam latini eloquij magnus autor: Vrbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni. ab incolendo enim colonos uocauit: nõ ab agricultura. Hinc et ciuitates à maioribus ciuitatibus ueluti populorum examinibus conditæ, coloniæ nuncupantur. His uerbis Augustini utraq; significatio enarratur. Cice. de lege Agr. contra Rullum. Hoc in genere (inquit) sicut cæteris reipub. partibus, est operæprecium diligentiam maiorum recordari, qui colonias sic idoneis in locis contra suspicionem periculi collocarunt, ut esse non oppida Italiæ, sed propugnacula imperij esse uiderentur. Et pro Fõteio de Gallia prouincia loquens. Est in eadem pro

dem prouincia Narbo Martius, colonia nostrorum ciu-
um, specula po. Romani, ac propugnaculum istis ipsis
nationibus oppositum & obiectum. Cæsar libro. 6. belli
Galliei. Fuit antea tempus cum Germanos Galli superā
rent uirtute, ut ultro bella inferrent, ac propter homi-
nium multitudinem agriq; inopiam, trans Rhenum colo
nias mitterent. ὡς καὶ πέραν τοῦ Ῥήνου κληρουχίας
ἀπεστέμψαι. Tranq. in Aug. Ad hunc modum urbe ur-
banisq; rebus administratis, Italiam duodetriginta colo
niarū numero deductarum ab se frequētauit. Ἰταλίαν
τῷ τριάκοντα ἀποικιῶν ἀριθμῷ δυοῖν δεούσῃν
κατακεκληρούχηκε. De municipij & coloniæ differe
mine Gellius libro quinto scripsit. Coloniæ in titulo de
censibus, & alibi in iuris libris sit mentio: sed nusquam
(ut opinor) ab Accursio hoc uocabulum intellectū est.
Adde hic corollarij nomine: quod qui urbes euersas &
restitutas incolere incipiunt: ij non ἄποικοι, id est colo
ni, sed ἔποικοι dicuntur, quasi incolæ immigrantes.
quanq; & hoc uerbū interdum pro colonis accipitur, &
pro ijs qui indigenis supinducūtur. Arist. οἱ δὲ ἀποικοι-
νιάται ἐπίκοοι ἐπαγόμενοι ἐσασίαζον.

ἔποικοι.

In cap. Generaliter de decurionibus: Vt qui clemen
tiorem sententiam passus est, ob id quod ad tempus rele
gatur, bonis consulere debeat humanitatis sententiis,
nec decurionatum accipiat. Legendum boni consulere:
quod quid sit docet Quinti. li. 1. his uerbis. Sit ne consul

à consulendo an à iudicando: nam & hoc consulere ue-
teres uocauerunt. Vnde adhuc remanet illud: rogat bo-
ni consulas, id est bonum iudices. Idem in præfatione sex
ti libri. Boni autem consulere nostrum laborem, uel pro
pter hoc cæcum est, quod in nullum iam proprium labo
rem perseueramus, id est bonam spem de labore suo con
cipere, hilariterq; operā in eo nauare. εὐθύμως ἔχαμ
βλοπεύοντα. Plinius lib. 33 Quærebat argentum aua
ritia: boni consulit interim inuenisse minium. id est bene
secum actum esse iudicauit, & interim acquieuit inuen
to. ἢ ἀγαπητῶς φέρει μεταξὺ τὴν μίλτον εὑρεμ.
nitur & Plin. iunior. Hoc ferè Cicero, Teren. & Li-
uius Aequi boni facio dicunt. Cicero ad Atticum. Tran
quillissimus autem animus meus, qui totum istud æqui
boni facit, id est bonā in partem interpretatur: ὃ τὸν
ὅλον φέρεσυνωμονῶν, ὁ πρὸς τοῦτο εὐλογίσῶν.
Sic Vlpianus boni consulere humanitatis sententiæ, per
genitivum quasi græco more dixit: id est existimare cle
menter secum à iudicibus actum esse in animaduersione
criminis. σέβεσθαι ἐπὶ τῇ ἐπιεικείᾳ τῆς γνώμης, τὸ ἀ
φίεσθαι τῆς ἐπιτιμίας ἀπολέξασθαι. ἑαυτῷ σωφρό
νως τῇ γνώμῃ χρησαμένῳ ἐπιεικῶς ἢ φιλανθρώπως.
In cap. Honores, eodem sub tit. Honores & munera
non ordinationibus, sed potioribus quibusq; imungen-
da sunt. in uetustioribus ordinationis legitur. idq; Accur
sius testatur: sed utrunq; mendosum est ut opinor: quare
uel ordinationibus uel ordinatis omnibus legendum esse
censeo

Boni con-
sulere.

Aequi bo
ni facere.

Ordinare

censeo. Est autem ordinare, aliquem ad honorem & magistratum promouere: hoc est (ut Cicero loquitur) ornare, honoribusq; augere: κοσμεῖν, εἰς ἀμὲ ἀναβιβάζειν, ξεῖν, εἰς ἀξίωμα προάγειν. Tranq. in Vespas. Quendam è caris ministris dispensationem cuidam quasi fratri petentem cum distulisset: ipsum candidatum ad se notari cauit: exactaq; pecunia quantam is cum suffragatore suo pepigerat, sine mora ordinauit. Est enim ordinare, quasi in ordines adoptare, uel in ordinem municipalem prouehere. Cicero in prætura urb. M. Octauium hominem ornatissimum loco, nomine, ordine, uirtute. Alibi. Inferiores loco, ordine, autoritate. Secundum hoc honores deferendi sunt optimo cuiq;, non in orbem honores municipales conferendi: nec ut quisq; in ordinem allectus est, ita ei munera iniungenda. Ordinatum etiam dicitur πεταγμένον, id est recte atq; ordine constitutum, ut idem Tranq. in Aug. Partitis post uictoriam officijs, cum Antonius orientem ordinandum, ipse ueteranos in Italiam reducendos, & municipalibus agris collocandos recepisset: neq; ueteranorum neq; possessorum gratiam tenuit. Curtius. Forsitan dij ita fata ordinauerunt. Sic Cicero in Orato. ordinare litem dixit. σωτάττειν, διακοσμεῖν, διατάττειν ἐπανορθοῦν, βραβεύειν, διακοσμεῖν.

In cap. Herē. Modestinus respōdit sola salarij præscriptiōe minime decurionē factū, qui secūdū legē Decurio creatus nō sit, uel perceptione uel præscriptione legendū: præ-

dum: præsertim cum Accursius testetur in aliquibus legibi præscriptiōe. Est autem perscribere, in tabulas publicas in actaq; referre: qd in registro scribere uulgo dicunt, uocabulo à regestis corrupto. Sunt enim regesta quæ à græcis ὑπομνήματα & ὑπομνηματισμοὶ dicuntur. Quintil. in secundo. Vnde fit ut dissoluta & ex diuersis congesta oratio cohærere nō possit: similisq; sit commentarijs puerorum, in quos ea quæ alijs declamantibus laudata sunt regerunt. Et in tertio. Sunt enim uelut res regestæ in hos commentarios, quos adolescens deduxerat schola. διονεὶ ἀποστασιμεωμλία ἀνά. Registrum ergo quasi regestarium lingua uulgaris uocat. Et à Cicerone perscriptiones dicuntur, ut in Verrem act. quinta. Primum mihi literas publicas quas in ærario sanctiore conditas habebant, proferunt: in quibus ostendunt omnia quæ dixi ablata esse perscripta. Idem. Vt quisq; eis rebus tuendis conseruandisq; præfuerat: ita perscriptum erat cum rationem ex lege redderet, ut quæ acceperat deberet reddere. Et Philip. quinta. Illa uero dissipatio pecuniæ publicæ ferenda nullo modo est: per quam septies millies falsis præscriptionibus donationibusq; auertit. Perscriptionibus, id est ἀναγραφαῖς. Et ad Plancium. Id ex ipso senatusconsulto poteris cognoscere: ita est enim perscriptum, ut à me de scripto dicta sententia est. ἀναγεγραμμένον. Idem pro L. Flacco, perscriptiones pro syngraphis accepit. Perscriptiones

Perscribere.

Regesta.

Regerere

Perscriptiones.

cum mulierculis aperta circumscriptione feciſti: Tutor his rebus græcorum legibus aſcribendus fuit. Et in Verrem, perſcriptorem pro cautore poſuit, qui formulas concipit. Dicuntur & διαγράμματα ea quæ in acta referuntur, ut fit in delectibus militum.

Perſcriptor.

In capite Imperatores, eodem ſub titulo, de decur. Niſi eius ætatis fuerit ut decuriones creari poſſent, & dignitas certam ſpem eius honoris id faceret ut prius indulgere poſſit. Hic locus ita mihi legendus uidetur: & dignitas certam ſpem eius honoris ijs fecerit. Dignitas autem hic mea ſententia non pro decurionatu accipienda eſt, ut Accur. exiſtimauit: ſed pro oris probitate, morumq; præſtantia in facie eminente. Pulchritudinis genera duo (inquit Cicero libro primo Officiorum) Vnum uirile, quam dignitatem dicimus: alterum muliebre, quam uenuſtatem appellamus. In Oratore autem perfecto utrunq; coniunxit. Vultum uero (inquit) qui ſecundum uocem plurimum poteſt, quantam affert tum dignitatem tum uenuſtatem? In quo cum effeceris, ne quid ineptum aut uoluptuoſum ſit: tum oculorum eſt magna moderatio. Plinius in Panegyr. Iam firmitas proceritas corporis: iam honor capitis, & dignitas oris: nonne longe late q; principem oſtentant? ἡ σεμνοπρέπεια καὶ ἀξιωματικὸν δὲ ἀξιάγαστον καὶ φιλόφρονος. Senſus igitur huius dicti, hic eſt meo quidem iudicio: Ita demum relegatum poſt relegationis tempus

Dignitas.

Venuſtas

tempus exactum in ordinem eligi poſſe, ſi damnationis tempore necdum ætatis decurionalis fuiſſet, & indoles morum in ore conſpicua polliceri ei uideatur indulgentiam principis. id eſt principem cum allectum eum reſciuerit, gratum id ratumq; habiturum, hoc eſt diploma indulgentiæ reſtitutionisq; haud grate daturum.

In capite. Reſcripto. de muneribus et honoribus, circa principum: non alligatus, ſed allectus legendum eſt, ut Accurſius ſuſpicatus eſt, etiam ſi non probauit. Allegere eſt in cœtum adiungere & adoptare: ut ſublegere in locum demortui legendo ſubſtituere. quibus uerbis iuriſconſulti uſi ſunt, ut Vlpianus ſupra de decurionibus. Tranq. in Tyb. inſtanti ſæpius ut ciuitate donatum in decurias allegeret: negauit ſe allecturum. οὐκ ἔφη προσκαταλέξαι, uel προσαιρήσεσθαι, ἐπικατασήσεσθαι. Varro de lingua latina. College qui unà lecti ſunt: & qui in eorum locum ſuppoſiti, ſublecti. ὑποκαθέκτοι. Alioquin allecti dicti ſunt peculiariter qui propter inopiam ſenatorum, in ſenatum ex equeſtri ordine aſſumebantur, ut eſſet differentia inter patres conſcriptos & allectos: ut autor eſt Feſtus. Huiuſmodi uiginti nuper curia ampliſſima accepit. προσγεγραμμένοι dicuntur.

Allegere.

Sublegere

Allecti.

In cap. 3. huius tractatus. §. Quod pater, deeſt negatio omnino, qd ſuſpicatus eſt Accur. qui tamẽ ſenſum nõ

percepit. Quod pater non consensit honoribus siue mu-
neribus filij, ne illius patrimonium oneri subijciatur, præ-
stat defensionem: nam ciuem patriæ utilitatibus quate-
nus potest aufert. Legendum non præstat defensionem,
Latinitatas autem purior exigit, ut illius non ad pa-
trem, ut Accursius cẽsuit, referatur, sed ad filium. Alio
quin Vlpianus non illius, sed suum dixisset, si patrem in
telligi uoluisset. Sensus est igitur: Pater, qui filium suum
quantum potest patriæ commodis aufert & auertit: fa-
cere nequit, quo minus filij patrimonium aduenti-
tium aut castrense honorum administrationi muneriq;
functioni obstringatur.

In cap. Ad remp. eodem tract. Minores deniq; nec
decuriones creantur: uel creati suffragium in curia fe-
runt. Minutula menda sensum huius dicti conuertit. Illa
autem particula nec in priore membro posita, iteratio-
nem sui in posteriore poscit. Igitur ita legendũ: nec crea-
ti suffragium in curia ferunt. hoc est, ex eorum genere

Eebemy-thi & au-scultato-res. sunt, quos græci ἀκροατικοὺς & ἐχεμύθους uocant, qui
si auscultatores & censendi immunitatem habentes.

In capite ultimo eodem sub titulo de muneribus. Nam
harum specierum curatores, quos græci appellant, crea-
ri moris est: Lego, quos σιτώνας καὶ ἐλαιεμπόρους

Sitonæ. Frumen-tatores. græci appellant. Sitonæ apud Athenienses curatores
erant coëmendo frumento condendoq; præfecti: qui la-
tine frumentatores dicuntur. οἱ τὸ σῖτον ἀγοράζοντες καὶ

πωλοῦντες καὶ ἀποθέμενοι. erant etiam qui σιτοφύλακες Sitophy-laces.
dicebantur, quasi frumenti asseruandi curam gerentes:
ut Demost. ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην. de Leucone rege Bos-
phori loquens: Abeo (inquit) quotannis frumẽti ad mil
lia quadringenta medimnum: id quod ex tabulis &
scriptura sitophylacum uidere quiuis potest. Τοῦτο
δὲ καὶ παρὰ τοῖς σιτοφύλαξιν ἀπογραφῆς ἄρας ἴ-
δοι. Idem munus ab alijs σιτολογία dicitur: & curato
res ipsi σιτολόγοι: latine frumenti coactores. Dispen-
satores autem ipsi annonæ publicæ σιτομέτραι uocan- Sitome-træ.
tur. Hæc munera instituta erant in ijs ciuitatibus, quæ
frumento importato utebantur, ut Athenis. Vnde De-
mosthenes ibidem. πωλείσω τὴν ἀπάντων ἀνθρώ-
πων ἡμῖν ἐπιστάκτῳ σίτῳ χρώμεθα. Sic autem Sitonia.
ἐπιτῶναι dicuntur, ut ἐπωνῆσθαι, πεπρᾶσθαι. Inde σιτω-
νία in cap. secundo infra tract. proxime sequenti. Sex-
tumdecimum ætatis annum agentem ad munus Sitoniæ
uocari non oportet. id est frumẽtationis publicæ. In cap.
ultimo infra de administratione rerum ad ciuitatem per
ti. item rescripserunt sitonas indemnes esse oportere.
Sic enim legendum est, non sicomas. Hæc autem sunt
munera, ex quibus publice debitores fiunt ij quorum fit
mentio in cap. tertio cod. de compensationibus. Verum
quod paulo superius in hoc capite dicitur: tyronum siue
equorum productio: id est, ut opinor, quod græci δοκι-
μασίαν καὶ σύνταξιν appellant, quasi recensionem

& concenturationem. de quo munere Aristoteles in 6. Politicôn ita inquit. Opus & & bello & pace portarum & mœnium curatores esse, & & recensionis ciuiũ descriptionisq; in classes. δῆ γὰρ ἔν ἐρημῃ καὶ πολέμῳ πυλῶρ τε καὶ τειχῶρ φυλακῆς ὁμοίως ἐπιμελητὰς εἶναι, καὶ ἀγορανόμους καὶ σωταξεως τῶν πολιτῶν. Hæc aut munera Aristote. ἀναγκαίας ἀρχὰς appellat σωταξομένας πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας: ob id scilicet quod necessariam functionem habeant ad res bellicas expediendas.

Equorum productio cum usus uenit. Equorum productio est hipparchia.

Sequitur, item episcopi qui præsunt pani & cæteris uenalibus rebus quæ ciuitatũ populis quotidianũ uictũ usui iungũt, personalibus muneribus fungũtur. Pro usu iungũt, suggerũt legẽdũ puto. Episcopus est qui summũ arbitratum rerum habet. Cicero ad Atticum libro septimo. Ego negotio præsum non turbulento. uult enim me Põpeius esse quẽ tota hæc Cãpana et maritima ora habeat ἐπίσκοπον, ad quã delectus & negocij summa referatur. Est autem ἐπισκοπῆρ idem quod ἐφορᾶρ. Xenoph. de copijs regis Persarum et earum recensione loquens. καὶ τοὺς μὲν ἀμφὶ τὸν ἀυτὸ οἶκον ἐπισκοπῆρ τοὺς ἐφορᾶ, τοὺς δὲ πόρρω ἀποικοῦντας, πέμπα ἐπισκοπῆρ. Episcopi aũt & ephori sunt, qui bus nõ solũ oculis lustrãdi potestas, sed etiam prouidentia & cognitio mandata est. à qua significatione episcopi antistites dicuntur. quod uocabulum si latine trãsferre quis uelit, non uerius speculatorem, ut censeo, q̃ inspectorem uocarit. est enim id uerbum ei rei significandæ accommodatum. Cicero. Nos enim augures obnunciationem solum habemus: consules & reliqui magistratus etiam inspectionem. ἐπισκοπῶ. Liuius. Placuit mitti legatos in Hispaniam ad res sociorum inspiciendas: quibus si uideretur digna causa, Annibali denunciarent, ut à Saguntinis socijs populi Romani abstineret. Inspicere etiam est rem penitus considerare. Vnde inspicere hominem penitus Plinio in Epist. id est perspicere: Et inspicere agrũ quem uelis mercari, & inspectio. li. 1 Cic. ad Varronẽ: illud enim adhuc prædiũ suũ nõ inspexit. Sic hoc uerbo usus est Gaius iurisc̃os. in ea. si post inspectũ de periculo & cõmodo rei uenditæ. & inspector quasi ἐπιγνώμωρ, nomẽ est artificij: ut sunt ij quibus res inspiciẽdæ mãdantur & æstimandæ anteq̃ emãtur. Hic aũt episcopus significare eos inspectores puto, qui de panificijs & reliquis uenalibus pro potestate cognoscunt. quales sunt apud nos quos magistros opificiorũ uocãt, q̃bus opifices opificia sua ut apud nos necesse est instituto municipali, aut in mulctã incidãt, nisi (qd plerũq; fit) plato ære se tuetur, ut utar uerbo prisco. His aũt uerbis quæ sequuntur, Qui annonã suscipit uel exigit uel erogat: ij magistratus signficãtur. quos ἀποδέκτας et ταμίας σιτολόγους et σιτομέτρας uocãt.

Episcopus

Inspectio.

Inspicere.

Inspectores.

Sequitur: Ii quoq; qui custodes ædium uel areheotæ. Custodes ædium sacrarũ intelligo, quos Aristotes. παρὰ Φύλακας uocat: qui ijdem non sunt cum ædituis, quos νεωκόρους græci uocant. Archeotæ ἀρχαῶται ἀπὸ ἀρχῆος ab Archiuo dicti sunt, de quo ante diximus.

Logographi. Logographi à rationibus publicis conficiendis perferendisq; dicti sunt: quanquam apud oratores hæc dictio aliter accipiatur. Iidem fermè qui tabularij: qui in tabulas publicas referunt quæ ad rempublicam pertinent.

Xenoparochi. Xenoparochi (ut opinor) ijdem sunt qui parochi: qui peregrinis salem & ligna præbebant, inquit Acron. de quibus Horatius in primo sermonum. Et parochi quæ debent ligna salemq; . quos Porphyr. Copiarios à latinis uocatos esse tradit: qui salem & ligna ijs præstabant, qui reip. causa peregre ibant. Sub nomine autem harum specierum omnia hospitibus necessaria intelligimus, ut idem Acron alibi sentire uidetur libro secundo sermonum ubi Horatius parochum pro conuiuatore posuit. Verte

Parochus re pallor Tum parochi facie nil sic metuentis ut accret Potores. Cicero in priore significatione usus est ad Atticũ li. 13. Ariobarzanis filius Romã uenit: uult opinor regnũ aliqđ à Cæsare emere, omnino eũ Sestius noster parochis publicis occupauit: qđ quidem facile patior: uũtamẽ inuito eũ per literas, ut apud me diuersetur. Sũt qui Parochias inde appellatas censeant, q̃bus singulis sacerdotes sui destinati sunt: ab exhibitione scilicet sanctiss

ti cruſtuli, sacrosanctiq; panificij. Ego uero nõ parochias primum, sed paroecias appellatas esse censeo. παροίκοι sunt accolæ: quare qui fanũ aliquod accolunt, paroeci dicti sunt, eiusdem scilicet fani consortes: & paroecia accolarum conuentus et accolatus, sacraq; uicinia. **Paroecia.** Nam παροικοι etiam οἱ προσοικοι dicuntur, id est uicini: legiq; hoc uerbũ apud græcos in ea significatione, nisi falsus sum opinione. Quod si latine loqui magis placet latine scientibus, curiæ dici possunt: unde curiones olim dicti: & πάροικοι ipsi curiales. Liuius. Inter ma **Curiales.** iorum rerum curas comitia maximi curionis uetus exciuerunt certamẽ, Patricijs negantibus. M. Manilij, qui unus fuit è plebe potens, rationem esse habendam: quia nemo ante eum nisi è patribus id sacerdotium habuisset. Curio autem maximus est, cuius autoritate curia omnesq; curiones regebantur, inquit Festus. Inde **Curiones Curionatus.** curionatus dici debet, quæ uulgo cura dicitur: & ædes ipsæ sacræ, curiatæ, quæ sodalitia non habent, sed quæ Curialibus destinatæ sunt, & accolas suos uendicãt. Isocrates. ἀπὸ δὲ Κνίδου μέχρι Σινώπης ἑλλιμενες τῶν Ασίαν πάροικοῦσι. Interdum πάροικοι ἀντὶ τῆν μετοίκων accipiuntur: ut illud ad Hebræos undecimo. πίστει παῴκησεν εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν. Fide incola aduenit in terram pollicitationis ut alienam. Sic enim ad uerbum uerti potuisset. Quod sequitur liminarchæ, limenarchæ legi debet, id est portuũ **Limenarchæ.**

Limenophylacia.

Mansiones.

Cursus publicus.

Præfecti, & limenarchia ipsum munus, quæ etiam limenophylacia ab Aristotele dicitur. Cæterum quod hic de mansionum curatoribus dicitur, de ijs mansionibus intelligendum, quæ à græcis σταθμοὶ dicuntur, & σταθμῶν καὶ καταλύσεως, & καταγωγίαι τῶν ἀγγελιαφόρων. Erant enim ordinata per mansiones, dementsaq; militum itinera, eorum qui diplomatibus utebantur & cursu uehiculari, qui cursus publicus appellatur libro duodecimo codicis. Apud nos hodie celeres cursores cursum publicum non uehiculis, sed equis conficiunt: qui prout locorum ratio diuersoriorumq; tulit, sua habent curricula maiora uel minora: eaq; ratione mansiones distinguũtur: quos postas uocamus, ut in Italia cursores appellantur. Nunc eo euasit licentia & luxus, ut passim commeanteis uideas multos equis Celerũ, etiam quibus nullum est negociũ nisi animi causa: cũ interim pleriq; temporis compendium nullum uel aspernandũ faciant. Sed tanti dudum esse cœpit, nihil more maiorũ facere: & pulchrum esse censetur & sericatis dignum, uiatorium comitatum uno aut altero die antecurtere. Hic quid agas? Sic uiuitur. Hoc in mores receptum est, adeo quĩ eo more utuntur, cupiunt & in acta referri, ut inquit Satyrographus. Sed solẽne fatis & prouidentiæ semper fuisse historia testatur, hominumq; memoria: pro luxu improbiore Sybariticisq; delitijs, expiamenta poscere paria atq; consentanea, aut ultro sibi sumere.

mere. Immodicam enim felicitatem mortalibus superi nunquam non sœnerato indulgent. Verum Plinius lib. sexto de itinere Indiæ ab Alexandria loquens: A Copto (inquit) camelis itur aquationum ratione mansionibus dispositis. Herodotus in quinto, centũ & undecim mansiones esse tradit Sardibus ad regiã Persarũ, quæ Susa uocabantur. καταγωγαὶ μὲν νῦν σταθμῶν τοσαῦταί εἰσιν ἐκ Σαρδίων εἰς Σοῦσα ἀναβαίνουσι. Mansionis autem, id est stathmi, spatium centũ & quinquaginta stadia facit. Qui autem huiusce modi mansionibus præfecti erant. ὡς σταθμοὶ uocabantur: ut apud Isocratem in Panegyrico. ἑκατόμνως ὁ τῆς Καρίας ὡς σταθμοῦ πλοῦν ἤδη δόνον ἀφέσκε. Sed eo loco Satrapam intelligo. Aliquãdo ὡς σταθμοὶ appellantur ij qui super hospitia sunt in comitatu principis aut legati ducis uel exercitus. & Epistathmia hoc munus appellatur. Hodie Mareschalli hospitiorum lingua nostra uocitantur: qui eorum ministerio utuntur quos designatores mansionarios latine appellare possumus, & cretarios designatores, à creta qua utuntur. Cicero ad Atticum in grandi illa epistola libri decimi tertij in fine. Hospitium siue ἐπισταθμείαν odiosam, mihi duxi non molestam. ἐφισταθμείαν cum diphthongo in penultima dixit; quod uerbum necessitatem hospitis recipiendi significat, à uerbo ἐπισταθμεύειν, quod diuersari significat. Plutarchus in Sertorio: τῶν ἐφισταθμῶν ἀφαλλάξ-

Epistathmi.

Mãsionarij designatores.

ἀωχλάξας. cuius rei qui immunitatẽ beneficio principali consecuti sunt, ij ἀσάθμευτοι dicuntur. Hoc autem in loco significari puto inferioris muneris officiũ, operum reficiendorum curatoris: qui ἐργεπισάτης dicitur, καὶ τῶν ἔργων ἐπιμελητής. De mansionibus militaribus exemplũ est apud Lampridiũ in Alexandris uerbis. Tacebantur secreta bellorum: itinerum dies publice proponebãtur: ita ut edictũ penderet ante mensses duos, in quo scriptum esset: illa die, illa hora ab urbe sum exiturus: & si dij uolucrint, in prima mansione mansurus. deinde per ordinem mansiones: deinde statua: deinde ubi annona esset accipiẽda: & id quidẽ quoad usq; ad fines Barbaricos deueniretur. Idem alibi. Militibus expeditionis tempore sic disposuit, ut in mansionibus annonas acciperent, nec portarent cibaria decem & septem (ut solent) dierum, nisi in Barbarico.

In §. sequenti. Camelasia quoq; similiter personale munus est. Lego camelelasia, id est camelorum productio. Est enim καμηληλάτης camelorum agitator & ductor: ut ὀνηλάτης, ἱππηλάτης, ϛρατηλάτης, id est dux exercitus. Huiusmodi munus institutum erat imperatorum dimentis exercitus agendis & comportandis in expeditionibus publicis. Camelarij etiã à græcis καμηλῖται dicuntur: quos Herodotus insidere camelis in aciẽ solebat. Camelis enim Armenij inter equites utebantur, ut legimus apud Herodianum in quarto. Nicostrategi uo cabulum corruptum est.

Camelelasius.

In §. Defensores, Defensores quoq; ciuitatum quos græci Syndicos appellant, et qui ad certã causam agendam uel defendendam eligũtur: & reliqua. Syndici dicuntur aduocati, qui ut patroni ad communem causam defendendam mittuntur. Sunt autem causidici plures uel oratores ad communis causæ patrocinium missi: ut apud Demosth. in oratione pro Ctesiph. Aristides dicitur esse creatus Syndicus ab Athenien sibus, ut communi causæ Græciæ Athenien sium nomine patrocinaretur. & συνδικῶμ uerbum idem quod συνηγορῶμ: ac si syndicari uerbum fingas pro defendere et patrocinium præstare. Sunt etiam syndici ciuitatum aduocati & defensores iuris publici, quasi in causam publicam communiter incumbentes. Idem Demosth. πρὸς Ἀειπίνλω refert lege sancitum Athenis, ne cui iterum syndicium fieri liceret creariq; à populo: idq; ideo ne syndicia, id est syndici munus ob publicam utilitatem inuentum, uertetur in quæstum compendiumq; priuatum. Hoc nomine uocari possunt, quos hodie Deputatos nostri uocãt. Syndici.

Sequitur. §. Iudicandi quoq; necessitas. qui locus ita à iurisperitis intelligitur, quasi iudex iudicare cogatur: ex quo ducũt argumentũ in tabularios atq; syngrapharios, ut id quod suæ functionis est conficere ipsi coganturcũ reuera Arcadius iurisconsul. hoc significare uoluerit: hominem politicum ac ciuili more uiuentem, ut cæ-

Syndicia.

tera

tera munera ciuilia, ita iudicandi quoq; munus agnoscere obireq; debere, ad idq; cogi posse. id quod ut planum faciamus, latius rem hanc totam de iudicijs Romanis explicare conabimur: id quod maiorem utilitatem latiusq; patentem allaturum est, quàm quantum est id unum quod spectat ad huius loci sententiam percipiendam. Iam primum igitur hoc dictũ iurisconsulti sub titulo de muneribus positum, satis hoc quod dico indicare uidetur. deinde Tranquill. locus in Aug. id ipsum plane ostendit. Ad tres (inquit) iudicũ decurias quartã addidit ex inferiore censu, quæ ducenariorum uocaretur, iudicaretq; de leuioribus summis. Iudices à trigesimo ætatis anno allegit, id est quinquennio maturius quàm solebãt. Ac plerisq; iudicandi munus detractantibus uix concessit ut singulis decurijs per uices uacatio esset. Idẽ Splendidum (inquit) uirum Græciæq; prouinciæ principem, uerum latini sermonis ignarum, non solum albo iudicũ eraſit, sed etiã in peregrinitatem redegit. Albũ iudicum appellat in quo eorum nomina descripta erãt, qui earum erant decuriarum quæ uno quoq; tempore iudicabant. λευκωμα à græcis. Vnde illud Plinianum in præfatione per metaphoram dictum. Cum hanc operam condicerem, non eras in hoc albo. Alluſit enim ad morem eorum qui causas acturi in foro aut declamaturi, auditores corrogabant, quaſi futuros iudices eloquentiæ aut facũdiæ

Album iudicum.

facundiæ. Graue autem detrectandumq; fuisse iudicandi munus, ex uerbis Ciceronis intelligere licet in prætura urbana. Vos (inquit) quod ad uestram famam, existimationem, salutemq; communem pertinet, iudices prospicite atq; consulite. Splendor uester facit ut peccare sine summo reipublicæ detrimento ac pericula nõ possitis. Non enim potest sperare populus Rom. esse alios in senatu, qui rectè possint iudicare, Vos si non poteritis, necesse est cum de toto ordine desperarit, aliud genus hominũ atq; aliã rationem iudiciorum requirat. Hoc si uobis adeo leuius uidetur, quòd putatis onus esse graue & incõmodum iudicare: intelligere debetis primum interesse utrũ id onus uosmetipsi reieceritis: an q. probare po. Ro. fidẽ uestrã et religionem nõ potueritis, ideo uobis iudicandi potestas erepta sit. Deinde etiã illud cogitate: quãto periculo uenturi simus ad eos iudices, quos propter odiũ uestri po. Ro. de uobis uoluerit iudicare. Homines scitote esse quosdã, quos tantũ odiũ uestri ordinis teneat, ut hoc palã iam dictitent, se istũ, quẽ sciant esse hominẽ improbissimũ, hoc uno nomine absolui uelle, ut ab senatu iudicia per ignominiã turpitudinẽq; auferãtur. Pro quorum uerborum intelligentia sciendum id quod Plutarchus de Gaio Graccho inquit: Leges scilicet eum tulisse populares aduersus senatus potentiam: inter quas unam tulit de iudicibus: Nam cum soli antea senatores iudicarent, ob eamq; causam

Iudicãdi munus graue & incommodum.

causam à plebe timerentur: trecentos ex equestri ordine adiecit, quos totidē senatoribus misceuit, ut unà iudicarent. Hæc lex potentiam senatus magna ex parte infregit. Sylla autem ex equestri ordine iterum transtulit ad senatum, cum etiam tribunitiam potestatem sustuliſſet, quæ robur erat & columen populi. At Pompeius postea iudicia ad equestrem ordinem lege translata in populi gratiam senatui non restituit, cum tribunitiam potestatem populo reddidisset, ut inquit idem Plutarchus in Pompeio, etiamsi in Plutarcho latine conuerso aliter locus ille legitur. Cicero in diuinatione. Populus Ro. tametsi multis incommodis difficultatibusq; affectus est: tamen nihil æque in republica, atq; illā ueterem iudiciorum uim grauitatemq; requirit. Iudicium desiderio tribunitia potestas efflagitata est: Iudiciorum leuitate ordo alius ad res iudicādas postulatur. Iudicum culpa atq; dedecore etiam censorum nomen, quod asperius antea uideri solebat, id nūc poscitur, idq; populare ac plausibile factū est. Quo in loco Asconius eius interpres, quasi ex persona Ciceronis ita inquit. Gracchus legem tulerat, ut equites Romani iudicarēt: iudicauerūt per annos 30. sine infamia. post uictor Sylla legem tulerat, ut senatorius ordo iudicaret: & iudicauit per annos decē turpiter. nūc Aurel. Cotta legem fert, ut senatores et equites Ro. ac tribuni ærarij simul iudicēt. Et hoc est (inquit) quod Cicero dicit aliū quoq; ordinem

De legibus iudiciarijs.

ordinem ad iudicandum postulari. Cicero pro Milone orationem habuit sequenti tempore: nam Diuinationē aliasq; in Verrē actiones scripsit cū ædilitatē peteret: Milonē aūt post consulatū defendit. In ea oratione pro Mil. Asconius de M. Saufeio loquens: qui post iudicium Milonianū eadem lege Pompeiana accusatus est. Eum (inquit) condemnauerūt senatores decē: absoluerūt septem, cōdemnauerunt equites Ro. nouē: absoluerūt septem. sed ex Trib. ærarijs undecim absoluerūt: sex condemnauerunt. Idem Asconius in enarratione orationis in Pisonē: Legē (inquit) iudiciariā ante aliquot annos, quibus temporibus Verres accusatus est à Cic. tulit Aurelius Cotta prætor: qua cōmunicata sunt iudicia senatui & equitibus Ro. & tribunis ærarijs. Rursus deinde Pompeius in consulatu secūdo, quo tēpore oratio in Pisonem dicta est, promulgauit, ut amplissimo ex censu ex centurijs aliter ⅓ antea lecti iudices, æque tamen ex illis tribus ordinibus res iudicarent. De hac lege Pōpeia loquens Cic. in Pisonē ita inquit. Ecquid uides? ecquid ueneis, lege iudiciaria lata, quos posthac iudices simus habituri? non æque legetur quisquis uoluerit: nec quisquis noluerit non legetur. Idem ad Quintum fratrem de Sexto Cælio. Senatorum eum urna copiose absoluit, equitum adæquauit, tribuni ærarij cōdemnauerunt. Ex quo loco patet trium ordinum singulas ac discretas urnas fuisse, in quas suffragia conijcerentur tabellaria.

Vrna iudicialis.

Vrna est κάλπη & ὑδρία: id est sitella latine. In eam aũt non tantum suffragia iudicum, sed & nomina conijciebantur, cum prætor iudices sortiretur. Rursus Pli. lib. 33. de iudicibus ita inquit. Sed annuli plane medij ordinem tertiumq; plebi & patribus inseruere: ac quod antea militares equi nomen dederant, hoc nũc pecunie iudices tribuunt, nec pridem id factũ. Diuo Augusto decurias ordinante maior pars iudicũ in ferreo annulo fuit: ijq; nõ equites, sed iudices uocabãtur. equitũ nomen subsistebat in turmis equorum publicorũ. Equitũ quoq; non nisi quatuor decuriæ fuere primo, uixq; milia singula in decurijs inuenta sunt, nondũ prouincijs ad hoc munus admissis. seruatũq; est ad hodiernũ diem, ne quis ex nouis iudicibus in ijs iudicaret. Decuriæ quoq; ipse dissectæ pluribus nominibus fuere tribunorũ æris & selectorum & iudicũ. Præter hæc etiamnum nõgenti uocabantur ex omnibus selecti ad custodienda suffragia rescita in comitijs. Et diuisus hic quoq; ordo erat superbæ usurpatiõe nominũ, cũ alius se nongentũ, alius selectũ, alius tribunũ appellaret. Tyberij demũ principatu anno nono in ciuitatẽ uenit equester ordo, annulorũq; auctoritati fama cõstituta est. Pli. his uerbis pecunias iudices appellat propter quadringẽta sester. qui census erat equestris. Propter quod ipse in præfatione lib. 14. queritur de ita inquit. Posteris laxitas mundi et rerũ amplitudo damno fuit, postquã senator censu legi cœptus, index fieri cẽsu: magistratũ ducemq; nil magis exornare quàm census. Postquã cœpere orbitas in autoritate summa & potentia esse, captatio in quæstu fertilißimo, ac sola gaudia in poßidendo: pessum ire uitæ precia, omnesq; à maximo bono liberales dictæ artes in contrariũ cecidere, ac seruitute sola profici cœptũ. Hactenus ille. Iudicũ igitur appellatione equites intelligebãtur: licet scrupulosa quadã differẽtia equites et iudices et selecti discernerẽtur post illã Aug. cõdecuriationẽ: equitesq; proprie dicerentur, qui equo publico merebãt. Postea equites oẽs dici cœpti sunt, qbus uti annulo aureo liceret: ut senatores dicebãtur qui latoclauo uterentur.

Equites et iudices

Selecti iudices.

Nõgenti.

Equites. Selecti iudices.

De selectis iudicibus Seneca lib. 3. de beneficijs. Vbi uero id de quo sola sapiẽtia decernit, in controuersiã incidit: nõ potest ad hoc sumi iudex ex turba selectorũ, quẽ census in albũ & equestris hæreditas misit. Cic. pro Aulo Cluen. Deinde prætores tantũ urbani, q iurati debẽt optimũ quẽq; in selectos iudices referre: nunquã sibi ad eã rem censoriã ignominiã impedimento esse oportere duxerũt. Horatius in pri. sermonũ. Et siue iubebat. Vt facerẽ quid: habes autorẽ quo facias hoc, Vnũ ex iudicibus selectis obijcebat. i. ex equestri ordine. Cic. in Ver. Actio. 4. Cæterarũ rerũ selecti iudices ex ciuiũ Ro. comuentu proponi solent. id est equitibus q illuc cõueniunt. Idẽ alibi. Hic tu recuperatorẽ dabis illũ ipsum, quem tu in cohorte tua Cassianũ iudicẽ habebas, si qua res maior

esset, Papyriũ Potumonẽ hominẽ seuerũ ex ueteri illa e-
questri disciplina: q̃ uerba per ironiã dicta sunt. Selecti
iudices sunt præcipui, ἔκκριτοι, uel ad uerbũ ἀπόλεκ-
τοι. Vnde selectæ sentẽtiæ Cic. de natura Deorũ καὶ πρὸς
δόξαν. Inde dij selecti et præcipui diuo Augusti. ex Var
rone, libro sexto, et septimo de Ciuitate. De iudiciorũ
translatione Plinius rursus lib. eodem 33. Iudicum au-
tem (inquit) appellatione separari eum ordinem primi
omnium instituere Gracchi, discordi popularitate in cõ
tumeliam senatus. Mox ea debellata autoritas nominis
uario seditionum euentu circa publicanos substitit, &
aliquandiu tertiæ uires publicani fuere. M. Cicero de-
mum stabiliuit equestre nomen in consulatu suo, et sena
tum cõcilians, ex eo se ordine prouectũ esse celebrans,
& ei uires peculiari popularitate quærens. Ab eo tem-
pore plane hoc tertium corpus in repub. factum est. cæ
pitq; adijci senatui populoq; Rom. equester ordo. Ulta
de causa etiam nunc post populum scribitur, quia nouis
ßime cœptus est adijci. Quod de publicanis dicit Plin.
hoc Cicero pro Plancio declarat his uerbis. Adiungam,
si uis, id quod huic obesse putas: patrem publicanum.
Qui ordo quanto adiumẽto sit in honorem quis nescit?
Flos enim equitum Romanorũ ornamentum ciuitatis,
firmamentũ rcipub. Publicanorum ordine continetur.
Ex ijs uero quæ diximus de senatu, non est id intelligen-
dum & sentiendũ, quasi senatus in curiam coactus uel
contro-

Selectæ sententiæ

uersias uel crimina iudicaret: sed quòd uiri se-
natores in decurias distinctas distributi iudicare cogerẽ
tur, uel uiri equites in decurias etiam ipsi distributi eo
tempore quo iudicia ad eum ordinem translata sunt,
iudicandi munere necessario fungerentur, ad idq; præ-
toris imperio cogerentur: ita ut singulæ decuriæ iudicũ
vicationem iudicandi in orbem haberent Augusti insti
tuto. De cognitione autem senatus, & an reos iudica-
rit: nos in superiore editiõe copiose diximus. Neq; ue
ro uniuersæ decuriæ sigillatim ad iudicandũ sedebant:
sed ex ea decuria, cuius uices tum erant iudicandi, cer-
tus ac constitutus numerus assumebatur sortibus ex ur
na ductis, cum res aliqua nata iudicium poscebat, eaq;
erat prætoris potestas, qui ob id iudex quæstionis in cri
minalibus iudicijs uocabatur, ut in superioribus expli-
catum est. Inde illud Satyrici: Improba quamuis Gratia
fallacis prætoris uicerit urnam. Prætor enim summam
potestatem iudiciorum habebat, præeratq; iudicũ sorti-
tioni reiectioniq;, & rursus subsortitioni in locum reie
ctorum: ipse pro tribunali sedens, cum interim iudices
in subsellijs essent: ex quo factum est, ut subsellia pro fo
ro Ro. accipiantur, in quo publica iudicia exercebant
tur: ut in superiore editione dictũ est. Martialis etiam
pro iudicibus lib. pri. Sextiliane bibis quãtum subsellia
quinq;. Ab ea aũt consuetudine antiqua sortiendi iudi-
ces remansit apud nostros uocabulũ iudiciale: Iurisdi-
ctionẽ

Decuriæ iudicum.

Prætor iudicijs præerat et iudicibus.

dictionem enim resortitū uocāt, et resortiri apud curiā dicunt uel apud aliud forū, eos quibus constituta est disceptatio in curia uel alibi: hoc est qui huic aut illi iurisdictioni attributi sunt antiquitus. Numerus uero plenus ac legitimus in iudicijs publicis quinq; erant et septuaginta uiri, ut ex Cic. in Pisonem intelligendū datur, cū ita inquit. An ergo expectē dū de te quinq; & septuaginta tabellæ diripiantur? de quo iam omnes mortales omniū generū, ætatū, ordinū, iudicauerūt. In causa tamen Miloniana, ut tradit Asconius, Gn. Domitius, qui quæstor, id est quæstionis iudex, suffragio populi creatus erat: legē quandā iudiciariā exercuit, qua lege cauebatur, ut priusquā causa ageretur, testes per triduū audirentur: dicta aūt eorū iudices cōfirmarent quarta die: & ut adesse omnes in diē posterū iuberētur, corāq; accusatore ac reo, pilæ, in quibus nomina iudicū inscripta erāt, æquarētur: Deinde rursus postera die sortitio iudicū fieret unius & septuaginta: qui numerus cū sorte obtigisset, ij protinus sessum irent: tū ad dicendū accusatori duas horas, reus tres haberet, eodēq; ille die reus iudicaretur: prius aūt q̄ sententiæ ferrentur, quinos ex singulis ordinibus accusator, totidem reus reijceret: ita ut numerus iudicū relinqueretur qui sentētias ferrent, numerus & quinquaginta. Apud græcos longe maior erat numerus, et interdū supra mille. Reijcere iudices est recusare, ut nunc loquuntur. dicitur à græcis ἀπαλέγεσθαι δικασταῖς

Numerus iudicātiū

Cic. in Ver. acti. pri. Vt primū è prouincia rediit, redemptio est huius iudicij facta. ea māsit in conditiōe atq; pacto usq; ad eū finē, dū iudices reiecti sunt. Posteaquā reiectio iudicū facta est: q; in sortitione, istius item fortuna po. Ro. & in reijciendis iudicibus mea diligentia istorū impudentiā uicerat. renunciata est tota cōductio. Idē Asconius in Diuinationē, moris fuisse scribit, celebrata iudicū reiectione haberi in officio prætoris et in arca reponi nomina iudicū selectorū: reiectionemq; ideo dictā, quia cū multi iudices à prætore ad cōsiliū aduocādi essent, qui quæstor erat in publica aliqua causa, ut ambitus, repetundarū, maiestatis: necesse erat primū de curia cōscribi senatoria: eo scilicet tēpore cū senatus iudicaret: Deinde in urnam sortito mitti, ut de pluribus necessarius numerus cōfici posset: Tertio permitti accusatori ac reo, ut ex illo numero reijcerēt quos putarēt sibi iniquos aut aliqua ratione incōmodos fore. Reiectione aūt facta: in eorū locum qui reiecti fuerant prætor alios subsortiebatur, quoad numerus legitimus impleretur. quæ subsortitio dicebatur: Nam prima delectio sortitio erat: hæc aūt subsortitio. His peractis iudices in leges iurabāt, ut obstricti religione iudicarēt. cū iurassent oēs præter prætorē, nomina eorū libellis (ut supra dictū est) cōtinebātur, et ubiq; habebātur, ne prouectis iudicibus (ut fit in multitudine) aliqui suppositi corruptiq; iudicarēt. Hactenus ille. Propterea in superiore

De reiectione & subsortitione iudicum.

periore loco nõ pilæ ſed libelli legendũ puto apud eun-
dẽ. Ipſe in Prætura urbana de Oppianico iudicio loquẽs
cuius multa mentio apud Cice. pro Cluen. Putauit (in-
quit) Verres eodem loco ſupponi potuiſſe iudices qui ſe
corrupti abſoluerent, quemadmodum ſuppoſiti erant
qui Oppianicum condemnarant. Namq; Curſius ſoda-
lis eius, iudex quæſtionis: ſubſortiebatur in locum non
reiectorum, quos iſte redemerat improbos iudices, qui-
bus ad uenales ſententias proferendas ultimo die ſub-
iectis uteretur. Facile autem pro ueris iudicibus impro
bi ſupponi poterant, uolente hoc iudice quæſtionis. & il
lis patientibus qui iudices erant: quia niſi citati nõ con
ſidebant, & graue onus erat & incommodum, iudica-
re. Ex antedictis intelligi clarius uerba Ciceronis illa
poſſunt ad Atticum lib. pri. de iudicio Claudiano. Nã
ut reiectio facta eſt clamoribus maximis, cum accuſa-
tor tanquam cenſor bonus homines nequiſſimos reijce-
ret, reus tanquam clemens laniſta frugaliſſimum quẽq;
ſeceerneret: ut primũ iudices cõſederunt, ualde diffidere
boni cœperunt. Non enim unquam turpior in ludo ta-
lario cõſeſſus fuit. Maculoſi ſenatores, nudi equites, tri
buni non tam ærarij q̃ ut appellantur, ærati. pauci ta-
men boni inerãt, quos reiectiõe fugare ille nõ potuerat.
Aeratos appellat uel obæratos uel nummatos, et corru
ptione locupletatos. Et inferius. Ita ſummo diſceſſu bo
norũ, pleno foro ſeruorũ 25. iudices ita ſortes tũ fuerũt
ut ſummo

ut ſummo ꝓpoſito periculo uel perire maluerint, quam
perdere omnia. 31. fuerũt quos fames magis q̃ fama cõmo
uerit. Secundum hæc uerba, iudices ſex & quinquagin
ta fuerunt. Ipſe ad Q. fratrem de iudicio Gabiniano lo-
quens, ſeptuaginta iudices fuiſſe dicit. à duobus et uigin
ti damnatum Gabiniũ: ab alijs in gratiam Pompeij ab-
ſolutum. Plinius iunior ad Vrſum ſcribens, quem ipſe in
ſenatu defendit repetũdarum reum: Actionem (inquit)
meam, ut prælia ſolet, nox diremit. Egeram horis tribus
& dimidia: ſupererat ſeſquihora. Nam cum ex lege ac-
cuſator ſex horas, nouem reus accepiſſet: ita diuiſerat
tempora reus inter me & eum qui dicturus poſt erat, ut
ego quinq; horis, ille reliquis uteretur. Idẽ inferius. Suc
ceſſit mihi Lucerius Albinus tam apte, ut orationes no-
ſtræ uarietatem duarum contextum unius habuiſſe cre-
dantur. Roſpondit Herennius Pollio inſtanter & gra-
uiter: deinde Theophanes rurſus. dixit in noctem atq;
etiam illatis lucernis. Poſtero die egerunt pro Baſſo Ti-
tius Homulus et Fronto mirifice: Quartum diem proba
tiones occupauerunt. Ex quibus uerbis facile eſt collige-
re, pluribus actionibus & accuſatores & reos uti ſoli-
tos eſſe, quos replicationes hodie duplicationesq; uo-
cant: nec pluribus modo actionibus, ſed pluribus quoq;
aduocatis & oratoribus. Idem Plinius. Cenſuit Bebius
Macer conſul deſignatus, lege repetundarum Baſſum
teneri: Cœpio ſalua dignitate iudices dandos. uterq; re-

cte. Qui fieri potest inquis, cum tam diuersa censuerint? quia scilicet & Macro legem intuenti, consentaneum fuit damnare eum qui contra legem munera acceperat: & Cœpio cum putaret licere senatui, sicut licet, & mitigare leges & intendere: non sine ratione uenia dedit facto uetito quidem non tamen inusitato. Præualuit sententia Cœpionis. His uerbis intelligo senatum noluisse damnare reum lege repetundarum (nondum enim iudicia publica extra ordinem exercebantur) sed iudices dedisse, qui reum non ex formula legis repetundarum iudicarent, sed extra ordinem pro arbitrio in eum animaduerterent. Asconius in eandem prætorem exponens illa uerba, Vt cum horis nostris nos essemus usi tu binis ludis interpositis quadragesimo post die responderes: suas horas. 20. dies Ciceronem intellexisse, qui accusatori legitimi erant ad accusandum, & totidem defensori ad respondendum. Græci etiã non libera spatia ad agendum oratoribus, sed ad aquæ stillicidium dabant, clepsydras appellantes: ut nunc horarum spatia non horoscopis tamen, sed etiã uasculis arenarijs distinguimus in medio strigosis ac pertusis: in quibus arena ad pollinariam exilitatem succreta, uasculi cõuersionibus ultro citroq; commeando horas metitur. Cicero lib. 3. de Oratore, de Pericle loquens. At hunc non clamator aliquis ad clepsydram latrare docuerat: sed ut accepimus, Clazomenius ille Anaxagoras, uir summus in maximarũ rerum scientia.

Legitimi dies.

Ad clepsydram orare.

scientia. Idem Plinius de accusatione Prisci & Martiani in senatu loquens. Dixi horis pene quinq;: nam clepsydris, quas spatiosissimas acceperam, sunt additæ quatuor. Respondit mihi pro Martiano Cl. Marcellinus. missus deinde senatus & reuocatus in posterum. neq; enim incohari poterat actio nisi ut noctis interuẽtu sententia differretur. Et inferius. Itaq; intertium diem probationes exierunt. Iam hoc ipsum pulchrum & antiquum: senatum nocte dimitti triduo uocari, triduo contineri. deinde subdit decretũ senatus. Ex quo loco liquet reum peractum damnatumq; Priscum: de quo ante dixerat, excessisse eum immanitate & sæuitia, crimina quibus dari iudices possent, cum ipse ob homines innocentes damnandos interficiendosq; pecunias accepisset: eamq; causam fuisse quamobrem senatus ultra repetundarum legem quæstionem de eo habuisset: qui senatus ut legum pœnas remittere, sic etiam poterat intendere. Atq; ita Romani Græcorum more ad clepsydram orabant. Qui mos (ut opinor) imualuit Ciceronis ætate: quanq; in causa Rabyrij in semihoræ circulũ ab Labieno accusatore coactũ se esse Cicero ipse conqueritur. Neq; uero semper liberæ dabantur: sed sæpe liberæ actiones ad clepsydrã dicere iubebãtur: ut ex Plinio ostẽditur lib. sexto Epist. Iam illa per pora dicentibus, quod Regulus libera tempora petebat: quod audituros corrogabat. quid deniq; iucundius, quam sub alterius inuidia, q̃diu uelis, & in alieno

Iudicium in senatu factum.

Interdum iucunda una audito-

auditorio quasi deprehensum commode dicere? His uerbis significat eum qui libera dicendi spatia petebat, itidem aduersario concedere: ita ut is qui respõdebat, posset uel longiorem uel breuiorem orationem habere citra inuidiæ aut pudoris periculum: cum extempore respondere uideretur, palamq; ea corona quam ipse Regulus inuitauerat. Et rursus. Nam postq̃ obijt Regulus, illa inuitatio crebruit & inualuit consuetudo, binas uel singulas clepsydras interdum & dimidias dandi & petendi. nam qui dicunt egisse malunt quàm agere: & qui audiunt fieri quàm iudicare. & rursus. An nos sapientiores maioribus nostris? nos legibus ipsis iustiores? quæ tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiũtur? nos paucioribus clepsydris præcipitamus causas, quæ diebus explicari solebant. Quanta autem clepsydræ mensura fuerit, mihi non constat. & illud ipsius Plinij de. 12. clepsydris, uarie in exemplaribus legitur: nec horæ illæ (ut opinor) æquinoctiales fuerunt, quales nũc obseruamus, sed temporales erant atq; uulgares. hoc græci πρὸς ὕδωρ μεμετρημένον λέγειν dicunt. unde illud Demosthenicum. ἀνασὰς σὺ τῷ ἐμῷ ὕδατι ἐπιτάττω. cdiat (inquit) uel ad clepsydram meam. Apparitor autem, qui aquam infundebat & huic ministerio præfectus erat, ἐφύδωρ appellabatur. & prouerbium inde natum, ὑπὲρ τοῦ ὕδατος ἐκχωρεῖν ἐπιτρέπω: & aquam perdere apud Quintilianum in. u. aliaq; non pauca. Ad iudicio

Plures clepsydræ dabantur actoribus causarum

A quam perdere.

iudiciorum etiam Romanorum morem intelligendum: unde copia magna latinarum locutionum existit, ea quoq; pertinent, quæ nos pridem de ampliatione & comperendinatione diximus aliisq; forensibus uocabulis: quæ hic repetenda nequaq̃ aut perstringenda duximus. De cẽtũuiralibus etiã causis cõsessuq; cẽtũuirali satis explicatũ est, quẽ idem prætor in quatuor hastas cogebat. Dictum uero iurisconsulti hoc in loco de decurijs iudicum intelligendum censeo: hoc sensu: ut equites Ro. uel senatores alijq; in decurias distributi, quorũ scilicet nomina in albo decuriarum scripta ad ærariumq; delata erant: parere prætori consilium cogenti ad iudicium publicum exercendum astringerentur. Inde illud Plinianum lib. 4. Epist. Eia tu (inquit) cum proxime res agẽtur, quoquomodo ad iudicãdũ ueni, nihil est quod in dextram aurem fiducia mei dormias: non impune cessatur. Ecce Licinius Nepos prætor acer & fortis, mulctã etiam dixit senatori. egit ille in senatu causam suam: egit autem sic ut deprecaretur. remissa est mulcta: sed timuit, sed rogauit, sed opus uenia fuit. Dices: non omnes prætores tam seueri. Falleris. nam uel instituere uel reducere huiusmodi exemplum non nisi seueri possunt: institutum reductũ ue exercere uel lenissimi possunt. Idem ad Traianum Cum citarem iudices domine conuentum incheaturus, Flauius Archippus uacationem petere cœpit ut philosophus. Fuerunt qui dicerent non liberandũ cum iu

Iudicandi necessitas inter munera personalia habebatur.

eum iudicandi neceßitate, ſed omnino tollendum de iudicum numero. Hæc Plinius ad Traianum ſcripſit cum eſſet in Aſia. Cicero in quinta Philip. legem iudiciariam ab Antonio latam irridens, tertiamq; iudicũ decuriam ex aleatoribus et græcis exulibus conſcriptam: ſunt item (inquit) lecti iudices, qui fortaſſe excuſabuntur. habent enim legitimam excuſationem, exilij cauſa ſolum uertiſſe, nec eſſe poſtea reſtitutos. Qui autem iudex de contro uerſia aliqua cognouiſſet, is ſententiam ferre cogebatur, niſi iuraret de cauſa ſibi non liquere. cuius rei exemplum eſt apud Gellium lib. 13. quod nos alibi adnotauimus cum de die diffundendo ſcriberemus. Eodem etiam pertinet id, quod Cicero in oratione pro Rabyrio dixit. Equeſtrem ordinem illo capite legis repetundarum non teneri, ſi quis ob rem iudicandam pecuniam acceppiſſet: ſed ſenatores tantum teneri. eamq; eius differentiæ cauſam eſſe affirmat, quod poſt iudicia ab ſenatu ad equites tranſlata, ſenatores iudicãdi neceßitate non obſtringerẽtur, eq̃tes aſtringerẽtur. cuius oratiõis locũ trãſcribere quoniã lõgũ eſſet: duos tantũ uerſus citabimus. Tu tamẽ es iudex, ut ego ſenator, ita eſt. ſed tu iſtud petiſti: ego hoc cogor. quare iudici mihi eſſe nõ liceat, aut legẽ lege ſenatoria non timere. Apud Athenienſes etiam hoc munus iudicandi neceſſarium fuiſſe ut militandi, ex Demoſth. intelligimus in tertio Olynthiacôn. ὅλως δ' οὔτ' ἀφελῶμ οὔτε προσθεὶς τολμῶμ μικρῶμ, τὰ ἀναγκαῖα

ξύμαρ ἀνελῶμ. εἰς τάξιμ ἄγαγομ τὴμ πόλιμ τὸ καθῆκομ, τὸ λαβεῖμ, τὸ στρατεύεσθαι, τὸ δικάζεμ, τὸ ποιεῖμ τὸ αὐτὸ, ἃ καθ' ἡλικίαμ ἕκαστος εἶχε. Ad ſummam nec addens nec demens præter pauca, immunitatis tantum licentia ſublata, in eundem ordinem ciuitatem redegi: æqua ut conditione capiant, militent, iudicent, id deniq; faciant quod quiſq; per ætatem facere poteſt. Iudicantes autem iudicandi mercedem τὸ δικαστικὸμ accipiebãt, hoc eſt ſportulas iudiciales, quod Ariſtophanes Σπυρίδιομ appellat. Sicq; in prouincijs factitabatur, quæ Romano imperio regebantur: ut ex ea Epiſtola Plinij ad Traianum oſtenditur: omniaq; ad iudicia publica priuataq; pertinentia, in prouincijs ad Romanæ urbis exemplum ordinata ſunt tandem, ut ex Cornelio Tacito nouimus: qui lib. 12. ita ſcribit, de Claudio principe loquens. Eodem anno ſæpius audita uox principis: parẽ uim rerum habendam à procuratoribus ſuis iudicatarum, ac ſi ipſe ſtatuiſſet, ac ne fortuito prolapſus uideretur: ſenatus quoq; cõſulto cauũ plenius q̃ antea et uberius. Nã diuus Auguſtus apd' equeſtres, qui Acypto præſiderẽt, lege agi, decretaq; eorũ perinde haberi iuſſerat, acſi Ro. magiſtratus cõſtituiſſent. Mox alias per prouincias & in urbe pleraq; cõceſſa ſunt, quæ olim à prætoribus noſcebãtur. Claud. omne ius tradidit: de quoties ſeditione aut armis certatũ, cũ Sẽpronijs rogationibus equeſter ordo in poſſeßiõe iudiciorũ locaretur, aut rurſũ Seruiliæ leges ſenatui iudicia redderẽt Mariusq; & Sylla

Sportulæ iudiciales

& Sylla olim de eo uel præcipue bellarent. Sempronias rogationes leges Gracchi significant: de quibus ante diximus. Non est autem intelligendũ quod omnes qui equites erant Roma. iudicarent: sed qui ex equestri ordine condecuriabantur: nam quatuor decurijs iudicum quinta Caius princeps addidit. Quum uero etiam tum grauate equites iudicarent, sextamq; adijci decuriam à Galba precarentur: non modo Galba negauit, sed etiã concessum à Claudio beneficium, ne hyeme initioq; anni ad iudicandum euocarentur, eripuit. Propterea sub Augusto, cum decuriæ uix essent millenariæ per paucitatem equitum Ro. equester ordo sub Tyberio ius annulorum aureorum obtinuit constituto censu quadringentorum millium: de quo in libro de Asse diximus. unde factũ est ut in eum ordinem certatim transiretur: & (ut Plinij uerbis utamur) gregatim id insigne appeti cœptum. Propter quod Caius princeps quintam decuriam adiecit: tantumq; natum est fastus, ut quæ sub diuo Augusto impleri non potuerant decuriæ, non caperent postea eum ordinem. Cæterum animaduertendi in facinorosos ea erat ratio, ut primum ad triumuiros capitales crimina deferentur: hi ut ad prætorem delata referrent: prætor iudicium consessumq; cogeret, iudicesq; in consiliũ mitteret: Triumuiri capitales rursus decretum consilij exequerentur. Valerius libro. 5. Tam admirabilis spectaculi nouitas ab ipso custode ad triumuirum, à triumuiro ad prætorem, à prætore ad consilium iudicum perlata. Idem alibi. Sanguinis ingenui mulierem prætor apud tribunal suum capitali crimine damnatam, triumuiro in carcere necandam tradidit. Alibi: Vt suspectus (inquit) in parricidio, & ob id latens per triumuirum conquireretur. Liuius. Triumuiris capitalibus mandatũ ut uigilias disponerent per urbem. Cic. pro Cluen. Liberti Asinij in Auilium inuadũt, et hominẽ ante pedes Quinti Manilij, qui tum erat triumuir, constituunt. Atq; ille continuo nullo teste, nullo indice, recentis maleficij conscientia perterritus, omnia ut paulo ante dicta sunt, exponit: Asiniumq; à se interfectum fatetur. Pomponius in cap. altero de origine iuris, ait eos fuisse constitutos, ut cum animaduerti in aliquẽ oporteret, interuenu eorum fieret. His similes erant Athenis undecim numero uiri, quos νομοφύλακας uocabant: alij ipsi ab ijs de quibus in priore editione disseruimus. quorum unde cimuirorum Arist. in sexto. Politicôn meminit, ut custodijs præfectorum: simileq; erat Romæ triumuiris per mitti, ut Athenis undecimuiris. Xenophon in pri. τῶν ἑλληνικῶν. ἐπὶ ἢ δόξωσιν ἀδικεῖν θανάτῳ ζημιῶσαι, καὶ τοῖς ἕνδεκα παραδοῦναι. Et apud Demost. κατὰ Τιμοκράτους. Eo autem temporis lapsu usus processit, ut prouinciarum præsides, quos ἐπάρχους græci uocant, iudices appellati sint. Lamp. in Alex. Iudices cũ promoueret, exemplo ueterum, ut Cic. docet, argẽto

Ratio animaduertendi olim in flagitiosos homines.

Vndecimuiri Athenis.

& ne-

& necessarius instruebat: ita ut præsides prouinciarum acciperent argenti pondo uicena, phialas senas, mulos equosq; binos, uestes forenses binas, domesticas singulas, aureos centenos, coquos singulos. Sic accipitur iudex in lege quisquis si certũ petatur cod. & in titulo de cursu publico, & alijs quibusdam in locis. Erãt etiam dies certi iudiciales, id est κρίσιμοι: quorum meminit Capitolinus in M. Philosopho his uerbis. Fastis dies iudiciarios addidit: ita ut ducentos triginta dies annuos rebus agendis litibusq; disceptandis cõstitueret. Deos aũt iudicioru̇ præsides Castorem & Pollucem antiqui in foro constituebãt. Quare Cic. in fine Verrinarũ deos inuocans. Vosq; (inquit) omniũ rerũ forensium, consiliorum maximorum, legũ iudiciorũq; arbitri & testes, celeberrimo in loco prætorij locati Pollux & Castor: ceteros item deos deasq; omnis imploro atq; obtestor: & reliqua. Ex ipso autẽ in oratione pro Cluen. conijcimus sententias interdũ à iudicibus palam ferri solitas esse, ut hodie fit, duntaxat si uel actor uel reus hoc postulasset, quorum iudicium ut nomen primum cuiusq; extorna exierat, ita is primus sententiã rogabatur. Cõsurgũt (inquit ille) iudices in consiliũ: cũ sententias Oppianicus (quæ tum erat potestas) palam ferri uelle dixisset, ut Stalenus scire posset, quid cuiq; deberetur uaria uidicum genera, nummarij pauci: sed omnes irati: ut qui accipere in campo consueuerunt, ijs candidatis quorũ nummos

Dies iudiciales.

Dij iudicioru̇ præsides.

Sentẽtiæ interdum palam ferebantur

nummos suppressos esse putant, inimicissimi esse solent. Sic eiusmodi iudices infesti tum reo uenerant: cæteri nocentissimum esse arbitrabantur: sed expectabant sententias eorum quos corruptos putabant: ut ex ijs constitueret, à quo iudicium corruptum uideretur. Ecce tibi eiusmodi sortitio, ut in primis Bulbo & Staleno & Gutte esset iudicandũ. Summa omnium expectatio, quidnam sententiæ ferrent leues ac nummarij iudices: atq; illi omnes sine ulla dubitatione comdemnant. Hactenus Cic. Cuius uerba ut intelligantur, scire oportet Oppianicum fuisse reum: Stalenum autem unum ex iudicibus fuisse, qui iudices ipse aut magnam eorum partem corrumpendos redemerat. Sequitur in eodem loco Ciceronis. Hic tum iniectus est hominibus scrupulus, & quædam dubitatio, quidnam esset actum. deinde homines sapientes ex uetere illa iudiciorum disciplina, qui neq; absoluere hominem nocentissimum possent, neq; eũ de quo esset orta suspicio pecunia oppugnatum, re illa incognita primo condemnare uellent: non liquere dixerũt. Ex quo loco id ostenditur quod alibi diximus, eos qui condemnare nollent, hoc modo defungi posse iudicandi necessitate. Quod uero plerunq; tabellæ clam cõijcerentur, ex eadem oratione patet. Itum est (inquit) in consilium: omnibus sententijs præter unam quam suam Stalenus esse dicebat, Scamãder prima actione condẽnatus est. Illud uero memorabile, quòd in sententijs

Nõ liquere de causa interdũ dicebant.

Videri cri mẽ admiſ ſum pro nũciabãt. quaſi con iectura utentes.

ferendis non reum crimẽ admiſiſſe pronunciabant, ſed admiſiſſe uideri. Id quod à Cicerone ſignificatur in Verrẽ Acti. ſexta: quo in loco Verri obijcit, quòd fugitiuos bellum molientes in Italia comprehenſos, de conſilijſq; ſententia damnatos, ipſe poſt pœnæ exemerit. O præclarum (inquit) imperatorem, comprehendi iuſſit: quis non pertimeſcat? cauſam dicere dominos: quid ſeruis tam formidoloſum? feciſſe uideri pronunciauit: ortã uidetur flammam paucorum dolore ac morte reſtinxiſſe. quid deinde ſequitur? uerbera atq; ignes, & ad metum cæterorum cruciatus & crux. hiſce omnibus ſunt liberati. Sic Plinius libro 14. Gn. Domitius iudex pronunciauit mulierem uideri plus uini bibiſſe quàm ualetudinis cauſa, uiro inſciente: ac dote mulctauit. Cuius rei exemplum eſt in cap. pri. ſupra ad Turpil. Quæri (inquit Marcel.) poſſit: ſi ita fuerit interlocutus, Lucius Titius temere uidetur accuſaſſe: an calumniatorem pronunciaſſe uideatur. Idq; non in iudicando modo priſci, ſed teſtificando etiam obſeruabant. Cuius inſtituti originẽ ex Academicorum opinione emanaſſe, Cicero docere uidetur circa finem Academicarum quæſtionum. De Academicis enim loquens, qui ſcientiam ex cataleptica ortam è rebus humanis tollebant, ita inquit. Quam rationem...i maiorum etiam comprobat diligentia: qui primum iurare ex ſui animi ſententia quemq; uoluerunt: deinde teneri ſi ſciẽs falleret, quòd inſcientia multa uer-

ſaretur in uita. Tum qui teſtimonium diceret, ut arbitrari ſe diceret etiam quod ipſe uidiſſet: quæq; iurati iudices cognouiſſent, ea nõ ut eſſe facta, ſed ut uideri pronunciarent. Ex eo more eſt illud Vlpiani tract. de iure fiſci. Cum quidam capitis reus emancipaſſet filium, ut hæreditatem adiret: reſcriptum eſt non uideri in fraudem fiſci factum, quod acquiſitũ non eſt. Poſtremo quod de decurijs iudicum, deq; iudicandi neceſſitate dictũ eſt, ita intelligendum arbitror, ut tam rerum priuatarũ iudices in decurijs quàm publicarũ eſſent. Etenim Trãq. in loco ſuperius citato. Ad tres iudicũ decurias (inquit) quartam addidit, quæ ducenariorum uocaretur, iudicaretq; de leuioribus ſummis. quam appellationẽ nõ à cauſarum æſtimatione, ſed à cenſu potius ortã eſſe opinor: ut fuerint ducenarij iudices, qui dimidium cenſus equeſtris poſſidebant: licet procurator ducenarius apud Cyprianum de Martiale, aliter accipi uideatur. Gellius etiam cauſarum priuatarũ meminit his uerbis libro decimotertio. Quo primum tempore à prætoribus lecti in iudices ſum, ut iudicia quæ appellantur priuata ſuſcipe rem: libros utriuſq; linguæ de officio iudicis ſcriptos cõquiſiui. Et rurſus Tranq. in Claud. Iis qui apud priuatos iudices plus petẽdo formula excidiſſent, reſtituit actiones. His addendũ exiſtimaui, quod haud ſcio an per paucis animaduerſum ſit: quod cum in iure dicunt oratores: apud prætorem intelligere debemus: ut apud Cic.

Ducenarij iudices

lib. primo de Orato. Nam uolitare in foro, hærere in iure ac prætorum tribunalibus iudicia priuata magnarũ rerum obire: in quibus sæpe non de facto, sed de iure certatur: tractare se in causis centumuiralibus: insignis est impudentiæ. Vnde locus ille Ciceronis in secundo Rhetoricorum clarioris erit intellectus: de translationibus enim loquens quas iurisconsulti exceptiones & præscriptiones uocant: ita inquit. Atq; in nostra quidem cõsuetudine multis de causis fit, ut rarius incidant translationes: nam & prætorijs exceptionibus multæ excluduntur actiones, & ita ius ciuile habemus cõstitutũ: ut causa cadat is, qui nõ quẽadmodũ oportet egerit. Quare in iure plerũq; uersantur, ibi enim & exceptiones postulantur, & certo quodã modo agendi potestas datur: & omnis conceptio priuatorum iudiciorum constituitur. Quæ autem in ipsis iudicijs rarius incidũt eiusmodi sunt, ut per se minus firmitudinis habeant. Quibus uerbis significat constitutionem causæ trãslatiuam (quam finem tum declamatorium: tum nõ procedendi hodie pragmatici iudicesq; uocitãt) raro in iudicijs Romanis incidere & agitari solitam: propterea quòd & petitiones et exceptiones à prætore ante iudicia ipsa cõstituebantur, & quodã uelut præscripto formulam suam accipiebant unde fiebat, ut sicut agendi formulam actor ita præscribendi & excipiendi defensor apud tribunal impetrandã haberet: siquidem eiusmodi esset causa nata, quæ

quæ exceptionem admitteret. iudiciorum autem appellatione receptoriam iurisdictionem Cic. intelligi uoluit. Prætor enim post constitutum iudicium recuperatores dabat, quibus iurisdictionem mandabat priuatarũ causarum, qui delegati iudices postea appellari cœpti sunt à recentioribus: delegatæ enim iurisdictionis uocabulo Papinianus usus est in tractatu de eius officio cui mandata est iurisdictio. Recuperatorij iudicij exemplum est apud Cic. in oratione pro Cecinna, quã orationẽ ipse apud recuperatores perorauit: sponsione facta interdicto undeui. si aũt et ni particulis prætores utebãtur in cõceptionibus iudicij recuperatorij, ut apud Cic. in fragmenta. Iudicãũ erat, si pateret iugera eiusmodi fundi esse plura, q̃ colonus esset professus, tũ Xenon damnare tur. Xenon recuperatores de cohorte latronũ sibi parari uidebat: tamẽ iudiciũ accepturũ se esse dicebat. Et in diuinatiõe. Vocari ad se Agonidẽ iubet: iudiciũ dat statim si pateret eã se et sua Veneris esse dixisse: iudicãt recuperatores id qd̃ necesse erat: neq; enim erat dubiũ cui quã quin illa dixisset, iste in possessionẽ bonorũ mulieris mittit, ipsam Veneris in seruitutẽ adiudicat Ex qbus uerbis satis liquet, quomõ prætores & quatenus iurisdictionẽ mãdare soliti sint. Et pro Cecinna. At hoc quidẽ iã uetus est, et maiorũ exẽplo usitatũ, ut cũ ad uim faciendã uenirẽt, si quos armatos, quãuis peculiõspexissent ut statim testificati discederent optime sponsionẽ facere

possent, ni aduersus edictum prætoris uis facta esset. Cõ
stitutionis uero prætoriæ quod quidẽ ad formulas actio
num & interdictorũ pertinet, multa sunt in libris Pan
dectarum uestigia: ut in tractatu uti possidetis: de clo-
cis hoc interdictum non dabo, neq; pluris quàm quanti
ea res erit: intra annum quo primum experiundi pote-
stas fuerit: agere permittam. De exceptionibus constitu
endis est locus in secundo Rhetoric. Agit is cui manus
præcisa est iniuriarũ, postulat is qui cũ agitur à præto-
re exceptionẽ, extra quã si in reum capitis præiudicĩ
fiat, hic is qui agit, iudiciũ purum postulat, is qui cũ agi
tur, exceptionẽ addi ait oportere. Quæstio est, excipiẽ-
dum sit an non: ratio; non enim oportet in recuperato
rio iudicio eius maleficij de quo inter sicarios quæritur,
præiudiciũ fieri. Hactenus ille. Recuperatoribus simi-
les erant apud græcos qui λιαστηταὶ uocabantur, nõ
ἄιρετοι sed κληρωτοὶ. hodie huiusce modi iudiciorũ cõ
stitutiões principalibus rescriptis fiũt, à nostroq; colle-
gio postulãtur, dũtaxat nisi cãcellarius adsit: cuius earũ
rerũ summa est cognitio. Iudicia igitur Cic. in loco supe
rius prolato priuata et recuperatoria intelligi uoluit,
ut in pri. de Ora. Alterũ est qd' remoto foro, cõcione, iu
dicijs, senatu statuisti oratorẽ in omni genere sermonis
et humanitatis esse perfectũ. hoc loco iudicia publica in
telligimus: pro quo paulo superius, subsellia dixerat: Ne
semper forũ, subsellia, rostra, curiãq; meditere: Forũ hic
priua-

Forum. Subsellia.

priuata iudicia intelligo ac si dixisset, iudicia priuata pu
blicaq;: cõciões et sentẽtias senatu dicẽdas. Pli. in Epist.
Vt mihi Attilius noster expresse dixisse uideatur, sic in
foro pueros à centũuiralibus causis auspicari, ut ab Ho
me. in scholis. Fori tamẽ appellatiõe, interdũ subsellia in
telligũtur: hoc est iudicia publica quæ in foro Ro. exerce
bantur sub diuo, ut uidetur ex Fabio libr. 10. his uerbis.
Quod accidisse Portio Latroni traditur, ut cum ei sum
mam in scholis opinionem obtineret, causa in foro esset
orãda: impense petierit, uti subsellia in basilicam trans-
ferrentur. ita illi cælum nouum fuit, ut omnis eius elo-
quẽtia cõtineri ac parietibus uideretur. Sic apud Athe
nienses ἡλιαία uocabatur μέγιστον δικαστήριον, ex eo qd'
subdialis esset consessus, διὰ τὸ ὑπὸ τῷ ἡλίῳ καθέ-
ζεσθαι τοὺς δικαστάς. Iudicum autem merces erat ξι-
ώβολον siue ἡμίδραχμον duo sestertij Romani, quæ
pecunia è publico dabatur. Aristop. ἱππεῦσιν. ὦγέρον
τες ἡλιασταὶ φράτορες ξιωβόλου, οὓς ἐγὼ βόσκω
κεκραγῶν. & plenius γὼ σφηξίν. Summa enim uecti
galium & tributorum collecta ad duo milia talentorũ,
ita subdit. ἀπὸ τόπων νῶν μισθὸν καταβιβᾷς τοῖσι δι-
καστᾶις ἑξακισχιλίασιν. & sex milibus centum & quin-
quaginta talenta attribuit. Vt autem τὸ δικαστικὸν da
batur τοῖς ἡλιασταῖς, & iudicantibus ξιώβολον: sic
τὸ συνηγορικὸν patronis & causidicis ἡμιδραχμιαῖον sti-
pendium diurnum, qui decem erant sorte lecti, & erat

annuus magistratus. Aristoph. σὺν σφηξὶν de iudicibus loquens ὡς ὅσις ἂν ὑμῶν ὕστερον ἔλθῃ τὸ σημεῖον, ὁ ξιφίδιον οὐ κομᾶται, αὐτὸς ὀφείλει δωσηγορικὸν δραχμὴν, καὶ ὕστερον ἔλθῃ. His addam, quod ut Romæ prætor iudicijs centumuiralibus & publicis præerat: sic Athenis Thesmothetæ τοῖς ἡλιαστικοῖς, quod magnum erat δικαστήριον: & iudices è suis quisq; tribu sorticbantur, & ita in eos imperium habebant, ut etiã eijcere è cõsessu possent si ad horã nõ affuissent. Aristoph. κἂν ἔλθῃ μεσημβρινὸς, οὐδεὶς σ' ἂν ποκλίσει θεσμοθέτης τὴν κιγκλίδα. Idem alibi. εἶ ὡς θύραισιν ἡλιαστὴς ἑστήκω. ὡς ἡνίκ' ἂν λέγωσιν οὐκ εἰσφρήσομεν. Morem autem Athenienſium in exercendis iudicijs publicis Cicero in primo de Orat. refert, de damnatione Socratis loquens: quod quidem ad ſententiam ferendam in reos iam cõuictos pertinet. Moris enim fuiſſe, ut reus ipſe rogaretur, quàm pœnæ eſtimationem meruiſſe ſe confiteretur. niſi res plane capitalis eſſet, cuius quæſtio exerceretur.

Agonothetas.

Sequitur in eodem ca. Maſtigophori quoq;, qui agonothetas in certaminibus comitantur. Legendum Agonothetas. Sunt aũt ἀγωνοθέται οἱ τοὺς ἀγῶνας εὖ διατιθέμενοι ut inquit Euſtathius: certaminum præſides atq; moderatores. Spartianus in Hadri. Multa in Athenienſes contulit, & pro agonotheta reſedit. & uerbum ἀγωνοθετῶ, Demoſt. in Phil. 3. & Thucydides αὐτοὶ δ' ὑμῖν

ὑμῖν κακῶς ἀγωνοθετοῦντες, et munus ipſum agonothesia dicitur. Dicũtur et athlothetæ. ut alibi diximus. De cõuiui erãt ſacrorũ certaminũ præſides, ſinguli ſingulis è tribubus. Horũ ergo lictores erant maſtigophori, id eſt flagriferi, ad ſummouẽdã turbã et cohibendas ſeditiões. Athlothetes. Maſtigophoros.

In. §. ſequẽti: Elæphoria & oſpitatura apud Alexandrinos. lego elæemporia, id eſt olei publice coemẽdi cura, ut ſupra dictum eſt: & oſprionia. ὀψωριῶναι enim ſic dicuntur, ut ὀπωρῶναι, σιτῶναι. Oſprionæ ſunt qui cõparãdis leguminibus creati ſũt: et oſprionia munus ipſum. nihil enim aliud cõgruẽtius huic loco in mentẽ mihi uenit. Qd' aũt inferius ſequtur, Veluti agminales eq;ego ταγματικοὺς intelligo, qui agmen exercitus ſequũtur ad cõuehenda impedimẽta. nam agminales τοὺς ἀγελαίους intelligere hic non cõgruit. Qd. ſequtur inferius: Mixta munera decaproticos decaprotiæ: ex antiquorũ obſeruatione ita eſſe legendũ tandẽ animaduerti: decaprotiæ, icoſaprotiæ, uel græce δεκαπρωτίας, εἰκοσαπρωτίας. et inferius. Nã decaproticos à protis tributa exigẽtes. Legendũ, nã decaproti & icoſaproti, id eſt decẽprimi & uigintiprimi. Hi decẽprimi uocãtur in tit. de domeſt. & præt. ut pentaproti quinqueprimi in ca. 2. de priuilegijs eorũ, qui in ſacro pal. mili. Decaprotia igitur eſt decemprimatus. Sunt autem uerba municipalia. Cicero pro Roſcio. itaq; decurionum decretum ſtatim fit, ut decẽprimi proficiſcantur ad L. Syllam: doceantq; eũ, qui uir Sex. Roſcius fuerit. Idem. Venit in decẽprimis legatus

Elæemporus.

Oſprionæ

Agminales equi.

Decemprimi uigintiprimi.

Quinq; primi.

legatus in castra Capito. & in Ver. Magistratus et quique primi accitu istius euocãtur. Eodem modo ico. sprotia uigintiuiratus dicitur. Fortasse autem qui à nobis. 12. Pares Franciæ nunc dicuntur: Duodecimprimi ab initio uocati sunt. utcunq; sit, duodecimprimatus ut decemuiratus & alia non absurde diceretur: etiamsi Patriciatus appellatio ad uerbum patrium alludere uidetur, ut alibi diximus. Enimuero quando munerum publicorum divisio: quasi per syluam ab Arcadio tractata mihi esse uidetur, si quis post eum ab Aristotele huius tractatus rationem mutuari non grauetur, atq; in summam redigere: expeditior erit explicatio, & doctrinæ propior. Is igitur πᾶν ἀρχῶν, id est magistratuum officiorum municipalium, duo genera summa facit. unum necessarium, sine quo ciuitas consistere non potest, oppidumq; habitari: alterum sine quo decore habitari: quod genus ipse πρὸς εὐταξίαν καὶ κόσμον appellat: quasi ad ordines commode distinguendos moresq; componendos inuentum. Prius illud genus circa res diuinas bellicasq; uersatur: circa uectigalia impendiaq; publica: circa forum & urbem, portus & regionem uniuersam: circa iudicia, commertia, professiones, exactiones, custodias, rationcinationes, recensiones: denicq; circa ratiões referendas ab ijs qui procurationes & magistratus gesserunt: & postremo circa id quod in cõmune consulit, quæ Curia uocatur. At inter ea munera quæ maxime necessaria sunt

Vigintiuiratus.

Duodecimprimi Franciæ.

Munerũ publicorũ summaria diuisio.

ria sunt, prima est Astynomia, quasi quædam lex urbica, quæ de rebus statuit: quo sub genere multæ formæ continentur, plusculaq; in ijs ciuitatibus quæ populosiores sunt: in quibus singula munera peculiarem procurationem poscunt. τειχοποιΐα murorum extruendorum curam profitetur: κρηνοφυλακία fontium custodiam atq; tutelam: λιμενοφυλακία portuum, quam Arcadius λιμενάρχιαν uocauit. Huius aliud est non absimile nec minus necessarium, quod regionem suburbanam moderatur agrumq; urbiuicinum, ἀγρονομία ideo dicta: ipsiq; magistratus Agronomi dicũtur, ut illi urbici astynomi. ἀποδέκται pecunias publicas cogũt: quales sunt qui à latinis quæstores & coactores uocati sunt: quos hic Arcadius uerbum è uerbo ductũ susceptores appellat. μνήμονες quasi tabularij, uel à commentarijs atq; actuarij, munere funguntur in tabulas publicas referendi quæ opus est memoriæ mandari. σιτομέτρας in. 4. Politicõn uocantur, qui erogandæ annonæ publicæ munus habent: qui mensores frumenti appellantur in cap. his honoribus, infra de uacatione & excusa. mu. Sunt & alia non minus necessaria, sed notæ maioris, quæ τὰς ἐν μείζονι χώρᾳ τεταγμένας ἀρχὰς Aristo. appellat, quasi maioris fastigij speciem præferentes: maioris enim experientiæ fideiq; probationem poscunt. Cuiusmodi sunt quæ ad custodiam ciuitatis spectant, aut quæ inter ea munia censentur quæ ad res bellicas cõ

Astynomia.

Agronomi.

cas constituendas inuenta sunt. Conueniens enim est & belli & pacis tempore, portarũ murorũq; custodes esse & curatores. Esse item alios necesse est qui ciuium recensionem agant, in classesq; centuriem. τοὺς ἐπιμελησομένους τῆς ἐξετάσεως τῶν πολιτῶν καὶ συντάξεως, πολέμαρχοι. sunt ad quos summa rei militaris

Polemarchi. refertur. & Polemarchia munus ipsum & magistratus uocatur. hodie Mareschallos appellamus, uno tãtũ magistro equitum inferiores: qui tribuni militũ latine possunt uocari, si quis latine loqui malit. Sic etiam uocatur in cap. officium, de re militari. Hipparchia praefectura est & magisterium equitũ, ut Nauarchia nauium. Λογισταὶ & ἐξεταστὰι ratiocinijs praeerant: ijsq; magistratibus ius reddunt, qui rationes ad aerarium referre debent: ab ijs enim rationem administratae procurationis exigunt. Ναοφύλακες sunt quibus tutela & sarta tecta ædium sacrarum commissa sunt. Alterũ uero illud genus munerũ qd' ad decus & elegantiã ciuilis uitae pertinet, ad morũq; formationẽ maiorẽ in modũ humanitatis, institui ferè in ijs ciuitatibus solet, quæ maiore ocio fruuntur, cõmodioreq; uiuendi ratione sunt praeditæ. Huius generis munia sunt γυναικονομία, νομοφυλακία, παιδονομία, γυμνασιαρχία, ἀγωνοθεσία. Haec est ferè summa munerũ ab Aristote. positorũ, quibus quidẽ uocabula sint indita. Reliqua, quæ permulta sunt, uno procurationis nomine significãtur, id est περὶ ἐπιμελείας

λίας. γυναικόνομοι matronũ decẽtiæ & modestiæ arbitri sunt: de ijs pro potestate statuẽtes, ut ne muliebris mũdus aut cultus matronalis in luxũ euadat, aut in habitum ab eo sexu dissentaneũ. παιδόνομοι educandis pueris instituendisq; curam impendunt, ut pueri ex more maioribus instituto artes & ciuiles & bellicas edoccãtur: ne cui sit liberũ cõtra morẽ patriũ liberos instituere. γυμνασιάρχαι gymnasiorũ praesides sunt: quæ primũ ipsa exercẽdis inuenta corporibus, deinde ad scholas philosophorũ trãslata sunt, et ad exercẽdos animos. περὶ τῶν νομοφυλάκων satis alibi diximus. Arist. aũt in quarto Politicõn differentiã signare uolens inter magistratus, id est ἀρχὰς, et curationes munerũ: ita inquit. Maxime aũt (ut summatim loquar) magistratus appellare eos debemus, quibus de qbusdam cõsultare datum est & iudicare, ac pro potestate iubere: præcipue uero hoc ultimũ: iubere enim pleniorẽ notã magistratus obtinet. Quibus aũt hoc nõ licet, hos ἐπιμελητὰς & ἐπισκάτας uocat: quasi dicat curatores et præpositos.

Gynæconomi. Pædonomi.

Magistratus & curatores præpositiq;.

In cap. Semper. §. conductores: de iure immunitatis: quod proprius est defendere, nisi paria fisco feciſſe dicantur. Lege quod propius: & paria cũ fisco. Propius uero aliquid esse dicimus, pro uerisimilius esse. Liuius libro secundo ab urbe. Id propius fidei est: id est magis credendũ. Paria aũt facere non est uerbũ Hispanicum, ut Accursius dixit, sed usitatum latinis auctoribus Columel.

Propius est.

Paria facere.

lumel. lib. 1. Pecuniã domini uillicus neq; in pecore neq; in rebus promercalibus occupet. Hæc enim res auocat eius curam, & eum negociatorem potius facit quã agricolam, nec sinit unq; eum cum rationibus domini pariã facere: sed ubi numeratio exigitur, res pro nummis ostenditur. Plin. in Epistolis. Habuerunt officia mea in secundis, habuerunt in aduersis: nõ feci tamen paria: atq; eo magis hanc cupio seruari, ut mihi soluendi tempora supersint. id est nec tamen satisfeci ac plane persolui accepta ab eis beneficium: nõdum plenas uices rependi. Et in Panegy. Parens tibi imperium dedit tu illi reddidisti. Solus ergo adhuc es qui pro munere tanto paria accipiendo feci sti: immo ultro dantem obligasti. communicato enim imperio solicitior tu: ille securior factus est. Idem alio in loco. Quod siquando cum influentibus negocijs paria feci sti: instar refectionis existimas mutationem laboris. id est cum tu fungendo officio principis negocijs explicãdis & peragendis parem te præstitisti non cedendo labori. Lauren. Vallensis aliter hoc uerbum exposuit in quinto elegantiarum: sed exemplum ab eo citatum cum ijs quæ dixi non pugnabit, si quis animaduertat. Paria facere, ut Plinius iunior usus est, græci dicunt τοῖς ὁμοίοις ἀμείβεσθαι. ut Demosthen. τὰ ἴσα πρὸς Ἀπατούριον. Aristo. τοῖς ἴσοις ἀμύνεσθαι, in bonam partem: quanquam hoc uerbũ apud eos in utranq; partem ualet: ut apud latinos quoq; Columel. in loco superius citato, & Callistratus hoc in loco, pro eo quod est accepti & expensi parem rationem facere & reliquari nihil. Columel. etiam parem rationem facere dixit.

Parem rationem facere.

In cap. ultimo eod. tract. de iure immunitatis: Menores, optio, ualetudinarij. qui sint optiones hoc in loco haud scio an facile qs dixerit. Var. in. 1. de lingua latina. Primi (inquit) singularum decuriarũ decuriones dicti: quos ij primos administros sibi adoptabant. Optiones uocari cœpti, quos nunc propter ambitiones tribuni faciunt. Festus optio (inquit) est optatio: sed in re militari is appellatur, quem decurio aut centurio optat sibi rerum priuatarũ ministrũ, quo facilius obeat officia publica: idem. Optio (inquit) qui nunc appellatur, antea appellabatur accensus. Is adiutor dabatur centurioni à tribuno militũ: qui quia cooptare quem uelint cẽturionibus permissum est, ex facto nomẽ sortitus est. Nonius optiones (inquit) in cohortibus dicuntur, qui sunt honesti gradus. ut optatos hoc est electos, & adoptatos hoc est ascitos. Var. de uita patrũ li. 2. existimat appellatos: qui referentibus centurionibus adoptati in cohortes subibant, ut semper plenæ essent legiones. à quo optiones decurionũ in turmis & in cohortibus centurionũ appellati. Ego potius hoc in loco Optionẽ pro eo qui adiutor est centurionis aut decurionis acceperim: ut Plautus usus est licet metaphorice, in Asinaria. Optionem tibi sumito Leonidã. Fabricare q̃duis, q̃duis cõminiscere:

Optiones

perficito argentũ ut habeat filius, amicæ quod det. Op
tionem pro adiutore & uicario, quasiq; collega adopta
to posuit: quo modo hoc eo cap. Optio fabricæ uoca
tur. Vegetius de re militari: Optiones (inquit) ab optan
do appellati sunt: quod ante cedentibus agritudine pe
peditis, ij tanq̃ adoptati eorum atq; uicarij solẽt uniuer
sa curare. Idem li 2. Habet legio fabros tignarios, ligna
rios, structores, carpentarios, ferrarios, pictores, reli
quarumq; rerum artifices, & hybernorum ædificia fa
bricanda, ad machinas turresq; ligneas, cæteraq; quibus
oppugnantur aduersariorum ciuitates uel defendunt
ppriæ, præparatos Habẽt fabricas scutarias, loricarias,
arcuarias & omnibus enumeratis demum subdit: Horũ
iudex proprius erat præfectus fabrorũ. Præfecti fabro
rum multa est mentio apud autores. in cap. diuus, supra
de bonis damnatorum, eos esse censeo quos cõmentari
ensis qui dicitur, adiutores sibi sumpsit ad custodias ob
seruandas regendasq;. Mensores (inquit idem Vegetius)
sunt qui ad podismum demetiuntur loca in quibus tento
ria milites figãt: uel qui hospitia in ciuitatibus præstant.
Podismos est dimensio pedibus facta. Hi etiam metato
res dicuntur. & metari uerbum, & metata in titulo de
Metatis codi. σαθμᾶσθαι græce dicitur. Cuius rei maxi
mus erat usus Romanis in castris, ut docet Polybius. Va
letudinarij medici sunt, qui ualetudine affectos curant:
uel potius οἱ νοσόκομοι, qui in ualetudinario ministerio

Præfectus fabrorum

Mensores

Podismos

Metatores.

Valetudinarij.

fungun

funguntur: quod græce νοσοκομεῖον dicitur. Col. li. 12.
Siue quis sauciatus noxam ceperit, adhibeat fomenta: si
ue languidior est, in ualetudinarium deducat. Veterina
rij sunt κτηνιατροί, hoc est iumentorum ueterinorũq;
curatores & medici: qui idem ipsi soleas equis affigunt.
Naupegi fabricatores sunt nauiũ. Aerarios uocat, quos
græci χαλκεῖς dicunt: quos Quint. excusores appellat.
Structores sunt fabri cæmentarij. Cic. ad Quintum fra
trẽ. In areã tuam ueni: res agebatur multis structoribus.
Longiliũ redẽptorẽ cohortatus sum: domus erit egregia.
Et ars structoria est οἰκοδομικὴ et τεκτονικὴ. Structo
riæ ministri sunt λιθολκοί, λιθοξόοι, & λατύποι: ue
ciarij, lapicidæ, scalptores. Scandularij sunt qui scan
dulis hyberna contegebant. tabellæ sunt prætenues quæ
tegularũ uicẽ præstãt, è robore aptissimæ et glandiferis
alijs, inqt Plinius li 16. Cæterũ cũ in hac nomenclatura uer
bã satis multa sunt corrupta, tum aquilices mendose pro
aquileges legitur: nisi Callistratus errore ductus, aquili
ces ab aquis eliciẽdis dictos esse putauerit, ut aquæliciũ,
qd antiquũ uerbũ est, quasi aquæ elicium, tum à priscis
usurpatum, cum aqua pluuialis remedijs qbusdã elicie
batur, qd fiebat in magnis siccitatibus. Quale Parisijs
solenne est fieri cum fruges squallore enecantur, fercu
lis à colle Genouefæ ad diuæ Mariæ in supplicationum
pompa obsecrationumq; transportandis. Aquileges aũt
ab aquis legendis dicti sunt, ut autor est Marcellus,

Veterinarij.

Aerarios seu excusores.

Structores.

Scandularij.

Aquilex.

Aquæliciũ.

artifices inueniendorum fontium, aquarũq; colligendarum ad aquæductus: idem fere cũ ijs qui libratores uocantur in tracta. de excusa. artificũ, li. 10. cod. ab aquis librandis dicti. Plinius ad Traianum de aquæductu Nicomedentiũ loquens: In primis necessarium est mitti ad te uel aquilegem uel architectũ, ne rursus eueniat quod accidit. Plinius auunculus lib. 26. de Bechio. Eius duo genera, syluestris ubi nascitur, subesse aquas credunt: & hoc habent signum aquileges. Idem lib. 31. qualis sit ars aquilegij docet, quo loco de scrutãdis aquis loquitur. Gladiatores hic si uerbũ mendosum non est, non μονόμαχοι sunt qui ab lanista instituebantur: sed μαχαιροποιοί, hoc est gladiarij & telorum artifices.

Victimarij.

Victimarij in comitatu castrensi erant ob hostias quæ in sacrificijs cædebantur.

Librarij depositorum.

Librarij depositorum ij erant, qui præscribebant quid quisq; apud signa deposuisset. Antiquitus enim (inquit Vegetius) institutũ est, ut ex donatiuo quod milites consequuntur, dimidia pars sequestraretur apud signa, ibidemq; militibus seruaretur, ne à contubernalibus per luxũ absumi posset, inaniumq; rerũ cõparationem. Sepositio aũt ista pecuniæ primũ ipsis contubernalibus docetur accõmodata. nam cũ publica subsistentẽtur annona, ex omnibus donatiuis augetur corũ pro media castrense peculium. Miles deinde qui sumptus suos scit apud signa sua depositos, de deserendo nihil cogitat: magis diligit signa: pro illis in acie fortius dimicat, more humani in

mani ingenij, ut pro illis habeat maximã curam in quibus suam uidet esse positam substantiam. Deniq; decem folles per cohortes singulas exponebãtur, in quibus hæc ratio condebatur: Addebatur etiam saccus undecimus, in quo tota legio particulam aliquam conferebat, sepulturæ scilicet causa. Et ideo signiferi non solum fideles, sed etiam literati homines eligebantur, qui & seruarent deposita, & scirent singulis reddere rationem. Hactenus ille. Tranq. in Domiti. Geminari legionum castra prohibuit: nec plus quàm mille nummos à quoquã ad signa deponi passus est: quod Lucius Antonius apud duarum legionum hyberna res nouas moliẽs, fiduciam cepisse etiã ex depositorũ summa uidebatur. Pelliones à pellibus conficiendis dicti, sub quibus milites hyemabant. Cicero in Academicis. In quo magna rei militaris esse occupatio solet, ut non multum imperatori sub ipsis pellibus ocij relinquatur, id est in statiuis:

In cap. qui liber à legatione abest: in tract. de legationibus. Sic legit Accursius: & in omnibus sic legitur exemplaribus, ut opinor, post Accursiũ: sed tamen corrupte. Libera enim ablatiuus est, errore & ignorantia librariorũ in duas uoces solutus. Legatiões liberæ olim ornamenti tantum causa ab senatu impetrabantur: quẽadmodum honorarij magistratus à principibus honesta menti causa conceduntur, tituloq; tenus obeuntur & geruntur. Hæ autem ab ijs senatoribus impetrabantur

Legationes liberæ

qbus negocia futura erãt in puincijs. ut qui hæreditates
perſequi aut legata, aut qui nomina exigere uolebãt in
prouincijs, legatorum perſonis acceptis commendabi-
liores cõtrouerſias haberent atq; fauorabiliores. quam
obrem lege duodecim tab. id uetitũ erat his uerbis. Rei
ſuæ ergo ne quis legatus eſto. Quæ uerba Cicero enar-
rans li. de legibus ita inquit. Omitto quemadmodũ iſti
ſe gerãt atq; geſſerint, qui legatiõe hæreditates aut ſyn
graphas ſuas perſequuntur: quod eſt fortaſſe uitium. Sed
quæro, quid poßit eſſe turpius, quàm ſine procuratione
ſenator, legatus ſine mandatis, ſine ullo reip. munere?
Quod quidem genus legationis ego cõſul. quãq; ad com
modum ſenatus pertinere uideatur, tamen approbante
ſenatu frequentißimo, niſi mihi Liui. Trib. pl. intercef-
ſiſſet, ſuſtuliſſem, minui tempus: et quod erat infinitum,
annuum feci. ita turpitudo manet diuturnitate ſublata
idem de lege Agraria. Hæreditatũ obeundarũ cauſa qui
bus uos legationes dediſtis, qui & priuati & priuatum
ad negocium exierunt, non maximis opibus neq; ſumma
autoritate præditi: tamen auditis profecto quàm graues
eorũ aduentus ſocijs noſtris eſſe ſoleant. Et contra Rul
lum. Legatos ueſtros autoritate tenui: qui rerum priua
tarum cauſa legationes obeunt: tamen exteræ nationes
ferre uix poſſunt. graue eſt enim nomẽ imperij: idq; etiã
in leui perſona pertimeſcitur: ꝓpterea qđ ueſtro nõ ſuo
nomine abutũtur. Idẽ ad Att. li. 15. Habẽt (ut opinor) li-
beræ le-

berę legationes diffinitum tempus lege Iulia, nec facile
addi poteſt. Bella eſt autem huius iuris quinquennij li-
centia. Quibus uerbis cõiicio interdũ quinquennales da
ri ſolere legationes. Huiuſcemodi dantur hodie à Ponti-
Ro. huiuſcemodi etiã cõmentis nõnulli in Francia prin
cipũ literis in aulã ex urbibus euocãtur, ut ſpecioſas cau
ſas abſentiæ habeant: & uiceuerſa à comitatu interdũ
in hanc urbem legatorũ perſonæ impetrantur, neſcijs Libera
regibus quid ijs literis impetratis agatur. Libera etiam mandata.
mandata legatis dari ſolebãt: ut eſt illud apud Liuiũ li.
7. de bel. Maced. Auditæ et aliæ legatiões ex Aſia ſunt:
quibus omnibus datum eſt reſponſum: decem legatos ſe-
natum more maiorum miſſurum ad res Aſiæ diſceptan
das componendasq;. Sũmã tamen hanc fore, ut cis Tau
rum montẽ, quæ intra regni fines Antiochi fuiſſent, Eu
meni attribuerentur præter Liciam Cariamq; uſq; ad
Mæandrum amnem: eæ ciuitates Rhodiorum eſſent. De
inde enumeratis decem legatis quos ſenatus decreuit:
His (inquit) legatis quæ præſentis diſceptationis eſſent Legati
libera mandata de ſumma rerum ſenatus conſtituit. Ha duorũ ge
ctenus Liuius. Huiuſmodi igitur legatis libera mandata nerum.
dabantur de ijs rebus quæ aliter decerni ac conſtitui
quàm iure præſenti non poterant. Alij autem legati qui
cum ea poteſtate non mittebantur, omnia regum, pro-
uinciarum, exterarum ue gentium poſtulata, integra ad
ſenatum uel referebant, uel poſtulantes ad eundem

Liberum exilium.

reijciebant, ut Cic. docet in. 12. Antoniana. De libero exilio nos iam diximus. Libera iuris dictio dicitur, cum is qui eam habet non impeditur maiore aliqua potestate, quominus agat pro imperio, et lege agi iubeat. Trāq. in Calig. Magistratibus liberam iurisdictionem & sine sui appellatiõe cõcessit. Sic libera disceptatio rerum earumq; de qua alibi dictum est.

Libera iurisdictio.

Libera disceptatio.

In cap. eundem, eodem tract. Eundem plures legationes suscipere prohibitum non est: præterea si et sumptus & etiam itineris compendium subeat. Sic legit Accursius, licet aliâs suadeat legi adnotauerit. Ego uero omnino suadeat restituendum censeo, atq; eadem fidu= cia non præterea sed præsertim legendũ, hoc sensu (quẽ Accursius ideo non percepit, quia compendij significationem ubiq; ignorauit) ut iurisconsultus censuerit tum demum aut tum maxime eundem hominem plures simul legationes obire concessum esse, cum uiatici ratio & itineris compendium hoc fieri suaserit: hoc est cum minore dispendio plures simul obiri legatiões quàm separatim et sigillatim possunt. Præsertim igitur legẽdũ est, Ταῦτα, uel præterea pro eodẽ intelligendũ more græcorũ, ἄλλως ε, qđ utrũq; significat. Cõpẽdiũ lucrũ est tẽporis pecuniæ & operæ. Pli. li. 17. Subtilitas parsimoniæ cõpendia inuenit, cũ uinea in pastinato seratur, obiter seminariũ faciendi. Idẽ. Arbusta pãpinari nõ est moris, et hoc cõpẽdiũ operæ. Papin. in ca. Menius. §. diuorum

uorum de legatis 2. Hominis enim legatũ orationis cõpendio singulos homines continet. Τῷ σωτόμῳ τοῦ λόγου. Inde compendiosa substitutio dicta. Pro breuitate & contractione uiæ μέθοδον græci dicunt, & latini compendium: ut hoc in loco accipi debet. Aug. lib. nono de Ciuitate eleganter usus est sententia memorabili. De seruatore enim loquens, ut inter diuinam humanamq; naturam interprete atq; interuentore, summiq; & beatifici commercij proxeneta: ita inquit. Beatus enim & beatificus deus, factus particeps humanitatis nostræ, cõpendiũ præbuit participandæ diuinitatis suæ. εὐμεθόδως παρέσχετο κοινωνῆσαι τὴν θεότητα αὐτοῦ. id est breui uia, & uno tantum gradu ut scandere= mus ad immortalitatis participium, nobis facultatẽ dedit: non enim per naturam angelicam, sed per seipsum hunc gradum nobis fecit. Dispendium uiæ compendio opponitur. quibus uerbis Innocentius tertius apposite usus est in cap. qualiter, tract. de accus. quæ uerba Bernardus non intellecta transmisit. Quoniam uero in capite sequenti fit mentio Hostilij Mancinij, et quæstionẽ non satis explicauit iurisconsultus: sicui uacet hoc inquirere, adeat Cic. lib. 2. de Orat. quo in loco Crassus probare instituit scientiam iuris oratoribus esse necessariã. Et in oratione pro Cecinna. Quid quem pater patratus dedidit, aut suus pater populus ue uendidit: quo is iure amittit ciuitatem? ut religione ciuitas soluatur, ci=

Dispẽdiũ

uis Ro. detruditur. qui cum est acceptus, est eorum quibus est deditus, si non accipiunt mancipio Numantini: retinet integram causam & ius ciuitatis.

In cap. altero, tract. de nundinis, non modo uerba græca desunt, sed etiam in latinis uerbis quæ ex platonicis ducta sunt, sententia mutilata est. Quare ut digna aliqua sententia ex hoc loco elici possit, rem paulo altius repetendam duximus, ne locus frustra restitutus sit studiosis. Plato igitur libro secundo ciuilis uel uitæ uel administrationis, uel ut Callistratus uertit, conuersationis, id est πολιτείας, uel etiam reipub. ostendere uolens ciuitates humanæ conuersationis gratia cõmunionisq; institutas, communionemq; ipsam cõmodioris uitæ causa necessario constitutam: inducit ille quidem Socratem cum Adimanto differentem de republica, dicentéq; congendarum in unum ciuitatum ex sparsa quondam uagaq; hominum uita, necessitatem auxilij inuicem præstandi initium attulisse: quippe quòd nemo unus secum ipse agens uiuensq;, superesse sibi posset, sed multiplici egeret ope. Proinde cum uita humana & ciuilis uicissitudines adminiculationum exposcat: necesse est, ut homines ferre opẽ et postulare mutuo assuescant. Id quod poëta Satyrographus his uersibus expressit de brutis loquens. Principio indulsit communis conditor illis Tantum animas, nobis animum quoq;: mutuus ut nos Assentaq; petere auxiliũ & præstare iuberet. Dispersos trahere

here in populũ, & migrare uetusto De nemore & proauis habitatas linquere syluas: Communi dare signa tuba, defendier isdem Turribus, atq; una portarum clauae teneri. & reliqua. Huius comitatis societatisq; ciuilis coëundæ causas Cicero lib. 1. de legibus copiose explicuit. Plato uero ad consociationem hanc constituendã ciuitatesq; ordinandas atq; tuendas, artifices uarios ascitos esse necessario multis uerbis disserit lib. antedicto. Apud quem Socrates cum confessionem (ut solet) disputando ab Adimanto expressisset, artifices ad ciuitatem conficiundam tuendamq; esse necessarios, ad negociatores, deinde hunc prope in modum transitum fecit. Multis igitur nobis agricolis alijsq; opificibus opus est in ciuitate. Adim. utiq; multis. Socrates Nimirum alijsq; quoq; ministris qui importent exportentq; singula: & hi sunt negociatores. nonne?. Adiman. Etiam Socrates. Et negociatoribus igitur egebimus? Adim. Prorsus ijs quidem. Socr. Quòd si mari negociandũ sit, per multis insuper alijs ciuitas indigebit, utiq; qui norint operam nauare maritimam. Adim. Sane quidẽ permultis. Socr. Age uero, in ipsa urbe quonam tandem pacto impertient, unus quiuis alteri suæ artis opificia? siquidem harum rerum gratia communitatem ineuntes, ciuitatem habitandam instituimus. Adim. Videlicet uendendis emptitandisq; rebus. Socr. Et forum igitur & nummus in notam commercij eam ob rem constituentur.

Adim.

Adim. Admodum id quidem. Socr. Nempe igitur agricolæ aut cuiuis aliorũ opificum, cum aliquid uenale in forum attulerit, interim cessandum inerter erit, inibiq; desidendum: nisi forte fortuna incurrerit in eorum ipse aduentum queis eius artificio opus est. Adim. Minime uero. Sunt enim qui cum hoc uiderint, in hoc sese ministerium protinus daturi sint: idq; in rectè constitutis ciuitatibus debilißimo quiq; corpore factitant, nulliq; alij operi accommodati: quibus in ipsis homines illic immorantes partim emptitare ab ijs oportet qui res uenales habent: partim rursus ijs quibus emptis rebus opus est, easdem res pecunia indicare & addicere. Socr. Nimirum hæc utilitas cauponum nationem nobis in ciuitate peperit: nisi non caupones uocamus id genus hominum quod foro operam nauans, coëmundis uendendisq; rebus occupatum est. Illud uero genus erraticũ quod per urbes peruagatur, negociatores utiq; appellamus. Adi. Prorsus id quidem. Hactenus Plato. Hunc uero tractatum, Pandectarum conditores uel coagmentatores potius, ut alios fortasse tractatus nonnullos, perfunctorie atq; oscitanter transmisisse mihi uidentur. Primum ecquod ieiunum est adeo argumentum, quod nõ latius tractari potuerit? Deinde quid minus cohæret quàm caput hoc cum superiore, aut etiam cum titulo ipso: ut ad iuris quidem studiosos pertinere uideatur, aut preciũ aliquod operæ ijs allaturũ? Mitto quòd uerba à Callistrato citata

citata, duntaxat ut ex eorum interpretatione tum absurda tum mendosa conijciendum nobis relinquitur: ita concisè transcripta sunt ex Platone, ut sensus integer et congruus esse nequeat. Ipse uero uerba græca ita ut mihi restituenda uisa sunt, subijciam: nec totum loci contextum transcribam.

Σω. Πλεόνων δὴ γεωργῶν τε καὶ τῶν ἄλλων δημιουργῶν δεήσει τῇ πόλει. Ἀδ. Πλείονων γάρ. Σω. Καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων διακόνων ὧν, τῶν τε εἰσαξόντων καὶ ἐξαξόντων ἕκαστα. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ ἔμποροι. ἦ γάρ; Α. ναί. Σω. τί δαί; δὴ καὶ αὐτῇ τῇ πόλει ὧδε ἀλλήλοις μεταδώσουσιν ὧν ἂν ἕκαστοι ἐργάζωνται; ὧν δὴ ἕνεκα κοινωνίαν ποιησάμενοι ὠνούμενοί τε καὶ ἀποδιδόμενοι. Σω. ἆρ' οὖν κομίσας ὁ γεωργὸς εἰς τὴν ἀγοράν, ἢ ὧν δεῖται, ἔνθα ἂν ἄλλος τις δημιουργῶν, μὴ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἥκων τοῖς δεομένοις τὰ παρ' αὐτοῦ ἀλλάξασθαι, ἀργήσας τὸν αὐτὸν δημιουργίας καθήμενος ἐν ἀγορᾷ; Α. οὐδαμῶς. ἀλλ' εἰσὶν οἳ τοῦτο ὁρῶντες ἑαυτοὺς ἐπὶ τὴν διακονίαν τάττουσι ταύτην. αὐτοῦ γὰρ δεῖ μισθοῦντας αὐτοὺς πρὸς τῇ ἀγορᾷ, τὰ μὲν ἀντ' ἀργυρίου ἀλλάξασθαι τοῖς δεομένοις ἀποδόσθαι, τοῖς δὲ ἀντ' αὖ ἀργυρίου ἀλλάξασθαι ὅσοι δέονται πρίασθαι.

So. Multis igitur nobis agricolis alijsq; opificibus opus est in ciuitate: Adim. multis utiq;. Socr. Nimirum

alijs

alijs quoq; ministris importaturis exportaturisq; singu la. & hi sunt negociatores, nonne? Adim. etiam. Socr. Age iam: ipsa in urbe quonam tandem pacto inter se co municabunt sua quisq; opificia: quarum rerum gratia cõmunionem ineuntes ciuitatẽ collocandam duximus? Adim. Rebus uenundandis (ut clarum est) emendisq;. Socr. Agricolæ igitur cum in forum res sui artificij at tulerit, aut si quis est alius opificum, suo ipsi ab opifi cio cessandum erit, in foroq; sedendum? Adim. Minime uero. sunt enim qui hoc uidentes sese ad hoc statim mu nus conferant. Quos illic manentes circaq; forũ agen teis, partim nummis liceri ab ijs oportet, quibus rebus ijs uenditis opus est: partim rursus nummis addicere, si quibus emptis opus est.

Ad hoc aũt dictum Platonis illud Plinij dictũ pertinet lib. duodeuicesimo. Rusticæ tribus laudatissimæ eorũ qui rura haberent: urbanæ uero, in quas trãsferri ignominiæ esset & desidiæ, probro. Itaq; quatuor solæ erãt à partibus urbis, in qucis habitabant: Suburrana, Palatina, Collina, Esquilina. Nundinis urbem reuisitabant: & ideo comitia nundinis haberi non licebat, ne plebs rustica auocaretur. Nundinis (inquit Festus) rustici cõueniebant mercandi & uendendi causa: tumq; nefas erat cum populo agi, ne interpellarentur nundinatores. Hermolaus Barbarus animaduertit in antiquis exemplaribus legi: & ideo comitia nisi nundinis haberi non licebat

licebat. quæ lectio huic dicto Callistrati conuenire uidetur: etiam si Festus refragatur. Et quanquã Hermolaus de ea lectione statuere, nihil ausus sit: nos tamẽ eã confirmare ex Macrobio non magnopere uerebimur, qui lib. pri. Saturn. sic inquit. Rutilius scribit Romanos instituisse nundinas: ut octo diebus in agris rustici opus facerent, nono aũt die intermisso rure ad mercatũ leges q; accipiendas Romã uenirent: & ut scita atq; cõjulia frequentiore populo referrentur, quæ trinundino die proposita, à singulis atq; uniuersis facile noscebantur. Ea re etiã candidatis usus fuit in comitium nundinis uenire, & in colle consistere, unde coram possent ab uniuersis uideri sed hæc omnia negligentius haberi cœpta & abolita. Hactenus ille. Rem dubiam facit, quod comitiũ longe aliud fuit quàm comitia. Columel. in præfatione operis. Nundinarũ etiã conuenius manifestũ est propterea usurpatos, ut nonis tãtummodo diebus urbanæ res agerẽtur, reliquis administrarẽtur rusticæ, illis enim tẽporibus proceres ciuitatis in agris morabantur, & cũ consiliũ publicum desiderabatur, à uillis accersebantur in senatum: ex quo qui eos uocabant, Viatores nominati sunt. Caterum quoniam hic dicitur: Siquis ipsos cultores agrorum uel pascatores deferre utensilia in ciuitatem iusserit: uidendum quid utensilium appellatione intelligi debeat. Idẽ Callistratus de decurionibus supra; Eos qui utensilia negociantur & uendunt, licet ab Vtensilia

ædilibus

ædilibus cædantur, non oportet quasi uiles personas negligi. Ego utensilia σκεύη ἡδυσμάτια, οἰκητήρια intelligo: ad officium enim ædilium spectat iniqua uasa frangere. Iuuenal. Et de mensura uis dicere: uasa minora. Frangere pannosus uacuis ædilis ulubris. Hic uero utensilia edulia annonaq; intelliguntur. nam & ædiles inspectores erant annonæ. Inde locus ille Plautinus. Neptunus ita solet, quamuis fastidiosus ædilis est: si quæ improbæ sunt merces, iactat omnes. quare à græcis ἀγορανόμοι dicuntur. Intrabant etiam balnea locaq; publice recipientia, munditiamq; exigebant, ut ex Seneca nouimus.

Decimã bonorum Herculi dicabant. Pars Herculanea. Pollucere

In cap. Siquis. de pollici. Si decimam quis bonorum uouit: decima non prius esse in bonis desijt quàm fuerit separata. Ad intelligentiam huius loci sciendum est: moris fuisse apud antiquos, ut multi decimam suarum facultatum Herculi uouerent, propter quod Plautus decimam partem appellat Herculaneam in Trinum. Iam de hoc obsonio deminui modo quinq; nummos partem Herculaneam. idq; pollucere dicebatur: ut alibi in enarratione eius uerbi diximus. Idem Plaut. in Sticho. Hæc uenisse iam opus est quantum potest, ut decimam partem Herculi polluceam: ἵνα τῷ Ἡρακλεῖ ἐσιῶν τὸν δεκάτην ἀπεύσω Ἡρακλεῖ ἐσιῶν τὸν δεκάτην. Hoc apud Romanos Syllam & Crassum fecisse autor est Plutarchus. Qui in Proble. δεκατεύειν τὰς οὐσίας appellat, aitq; hac potentissimã

tissimũ causa locupletes olim id facere instituisse, quòd longe excedentes opes ciuibusq; pragraues, homines locupletissimi imminuere uolentes, quasiq; immodice exuberantem extenuare plenioris corporis habitudinem: honorem se quàm maximũ Herculi habere hoc modo existimarũt, illumq; deũ huiuscemodi redundantiũ opum consumptione atq; contractione magnopere lætari, ut qui uictu nec lauto nec copioso nec immodico uitã egisset. Id à Græcis ad Delphicum templũ esse factũ apud Xenophontem legitur. Accursius & Bartolus hic decimam intellexerũt, qualis à nobis hodie agnoscitur. quã Vlpianus religiõis ueræ expers nunquã nouit: sicut nec sacerdotium orthodoxæ religiõis Modest. in cap. Siquis ob honorem, infra eodem hoc tractatu.

Munus.

In cap. Charidemus, eodem tract. Charidemus respõdit ex epistola quam muneris edendi gratia absens quis emisit: compelli eum ad editionem non posse. Accursius & Bartolus huius dicti absonum sensum commenti sunt latinæ dictionis ignorantia. Munus præter notas significationes spectaculum etiam significat: cuiusmodi olim à magistratibus Ro. populo edebantur, quasi remunerationes publice offerentibus honorum sibi collatorum à populo. Cic. lib. 2. de Off. Itaq; & P. Crassus tum cognomine diues, tum copijs, functus est ædilitio maximo munere: magnificentissima uero nostri Põpeij munera secundo cõsulatu. nam Mamerco homini ditis-

simo prætermissio ædilitatis, consulatus repulsam attulit. Lact. lib. sexto. Et primitus quidem uenationes, quæ uocantur munera, Saturno attributæ sunt: ludi autem scenici Libero, circenses uero Neptuno. De uenationibus nos in anterioribus diximus. Frequentius tamen apud autores muneris appellatione gladiatores significantur: ut apud Tranq. in Cæs. Edidit spectacula uarij generis, munus gladiatorium, ludos etiam regionatim urbe tota. Idem paulo pòst. Munere in foro depugnauit Furius Leptinus stirpe prætoria. Et in Aug. Quodam autem muneris die Parthorum obsides tunc primũ missos per arenam mediam ad spectaculum induxit. Plin. iunior. Rectè fecisti qui gladiatorum munus Veronensibus uestris promisisti: à quibus olim amaris, suspiceris, ornaris. Sic Plinius usus est, ut Vlpianus hoc in loco. Inde Munerarius dictus muneris gladiatorij exhibitor. Tranq. in Domiti. Patrem sa. quod Thracem Mironi parem, munerario imparem dixerat, detractum è spectaculis in arena canibus obiecit. Quibus uerbis munerarius Domitianus dicitur ut ludorum exhibitor: à quo Thrax coactus fuerat depugnare. hoc enim significat imparem ei fuisse. quæ figura sermonis exitialis homini intempestiue faceto fuit. Plin. lib. 34. sine adiectione dixit ut Tranq. sed pro ferarum spectaculo. Cæsar (inquit) qui postea dictator fuit, primus in ædilitate munere patris funebri omni apparatu arenæ argẽteo usus est: ferasq; argenteis uasis incessiuere tum primum.

Munerarius.

In cap. Ex pollicitatione: Si bona liberalitati soluendo non fuerint. lego soluendæ. Sic enim Liuius locutus est non semel nec iterum, ut illud. Talia quærètes æquo orare, seq; ea relaturos ad Scipionem tribuni respondérunt: & P. Scipionem deum benignitate, & rem p. esse gratiæ referẽdæ. Idem. Ea modo quæ restinguendo igni forent portantes. quo in loco subaudiri puto accommodata uel idonea. Cic. In coniectura igitur cum est infitiando reus: accusatori hæc duo prima sunt. ubi subaudio, crimini par uel opportunus, uel quid simile. Apud Liuium, Si respub. soluendo ære alieno esset, legitur pro æri in datiuo, ut quidem ego censeo.

Soluendo ære alieno esse.

In cap. Septitia: quanquã parum elegãter latina hoc loco facta sunt uerba à Iurisconsulto græce scripta: tamen quoquo modo restituenda puto. Sic autem ea lego. Agonem tetraëtericum ex triginta milibus sortis (ἀπὸ τῶν δέκα μυριάδων ἀχαΐδ) ipsa pecuniam retinẽs, & satisdans idonee apud decemprimos soluturam me usuras legitimas triginta millium: agonotheta existente & præsidente uiro meo (ἀγωνοθετοῦντος καὶ προεδρεύοντος) liberisq; insuper qui ex me nascituri sunt. procedent autem usuræ ad præmia Thymelicorum. & reliqua. πενταετηρικὸν dicitur, qd' quarto quoq; anno instauratur. & agon tetraëtericus sic dicitur, ut triëtericus à Virg. in quarto, pro triennali. et πενταετηρικὸς lustralis

Tetraëtericus.

lustralis. Tribus autem decem millibus absurde pro tribus myriadibus dicitur. Est autem myrias numerus decem milliũ. Decemprimi sunt decaproti, de quibus paulo antè dictum est: qui sacris certaminibus erant præpositi. Qui etiã agonothetæ quasi & Munerarij & munerum moderatores dicuntur ὑπὸ βραβευταί. Huiusce modi uero agones in honorẽ manũ instituebantur, quasi magnifica parentalia: quorũ Decemprimi exactionem habebãt. Quòd si quis uelit locũ græcũ ad uerbũ restituere: in prõptu est ex uerbis latinis id facere. uerum id curiosius ἢ fructuosius esse censeo. Verba sunt enim cuiusuis formularij græci: quorũ satis est sententiam assequi. Cuiusmodi pleraq; fuerunt græce scriptorũ in Pandectis, quæ nunc desiderantur. tametsi tractatus de excusationibus tutorum, aliaq; pauca loca sparsim in ipsidem libris nõ minus posci mihi quàm desiderari. Quæ si ad hunc diem extant integra in Florentinis exemplaribus, ut Politianus testatus est, mirum est ad huc non esse restituta, cum aliqui penes se habuisse dicantur, nõ pauci etiam ad ea aditum pene liberum habuisse. mihi unum & alterum locum in ipsis inspicere aliquando indultum est: ita ut honorifice mecum actum esse dicerem & censerem.

In capite sequenti. Si quis ob honorem uel sacerdotium pecuniam promiserit: & antequã honorẽ uel magistratum ineat, decedat: nõ oportere hæredes eius conueniri

ueniri in pecuniam. Quoniã hic Accursius nos reijcit ad ea quæ ab se dicta sunt in enarratione cap. Barbarius supra de Off. prætoris: primũ ridiculũ est quòd Accursius ignorauit Gentiles, quos uocant ἐθνικοὺς, etiã sua habuisse sacerdotia & pontificatus: de quibus hic Modestinus locutus est. Deinde ne hic locus cum cap. Vnico collidi uideatur supra ad legẽ Iuliã de ambitu, ut Accursius censuit & Bartolus: quo in loco sic idẽ Modestinus hæc uerba scripsisse dicitur: Quòd si in municipio contra hãc legẽ magistratũ aut sacerdotiũ quis petierit: per senatusconsul. in centũ aureos cũ infamia puniatur. Ne igitur pugnantia hæc duo loca uiderentur: ita hic iurisconsul. uerba exaudire Accursius debuit: si quis cum ei municipibus honor ultro aut sacerdotiũ essent delata, pecuniam & ipse ultro pollicitus esset. Prius enim designabantur magistratus, et post aliquot menses magistratus ineibant. Designantur enim magistratus tũ cum creati renunciantur: tuncq; ἀναδεικνύμενοι & μέλλοντες dicuntur. Ineunt aũt magistratus demũ cũ insignia magistratus cũ imperio assumunt: & εἰς τὰς ἀρχὰς εἰσιέναι dicũtur. Liuius. Consules quo creati sunt die (sic enim placuerat patribus) magistratũ inierunt. Romæ autem calendæ Ianuariæ solennes erãt ineundis magistratibus. Herodianus in pri. de ijs loquẽs. Cum hunc (inquit) diem festum ciuitas ageret, in quo Romani inuicem se salutant, & nomismata alter alteri

Designati magistratus.

Inire magistratũ.

cæteraq; munera multiplicia missitant, summiq; magistratus cõspicuam purpuram sibi solennemq; assumũt: & reliqua. Tranq m Cæsare. Pridie autẽ calend. Ianu. repentina consulis morte cessantem honorem, in paucas horas petẽti dedit. Plin. lib. 11. Defuit iecur Caio principi calend. Ianuarijs, cum iniret consulatum: quo anno interfectus est. Comitia autem quibus designabãtur magistratus non semper eodem tempore statutoq; habebantur. Cic. ad Furnium. Comitia tamen, quando ex ijs pendes, quantũ facere possumus (quod multis de causis reipub. arbitrantur conducere) in Ianuarium mensem protendimus. Nihil tamen fuisse perpetuum et semper obseruatum, ex Liuio liquet: qui librum secundum belli Maced. sic exorditur: Consules prætoresq; cum idibus Martijs magistratum inissent, prouincias sortiti sunt. Idem lib. superiore. Omnium primum eam rem in idibus Martijs (quo die tum consulatus inibantur) P. Sulpitius consul retulit. Petere autem honorem uel sacerdotium nunquam lege Rom. prohibitũ fuit: sed contra leges de ambitu latas petere, id demum erat uetitum: hoc est pecunia tributim centuriatim iue pronunciata. Moris enim fuit apud Romanos. ut candidati & magistratuum petitores, non modo publice palamq;, sed etiam sigillatim unumquemq; orando, obsecrando, prehensandoq; peterent. Vnde Crassus apud Ciceronẽ in secundo de Oratore. Equidem (inquit) cũ peterem magistra-

Petere magistratus nõ erat uetitum legibus ambitus latis.

magistratum, solebam in prehensando dimittere à me Scæuolam, cum ita dicerem me uelle esse ineptũ. id erat petere blandius: quod nisi inepte fieret, bene non posset fieri. Hoc autem græce ἀσπάζεσθαι dicitur, à dextræ prehendendæ more: qui habitus est orantis, suffragijq; promissionem exposcentis & pene exprimentis. Idem Cicero ad Atticum. Petitionis nostræ, quam tibi summæ curæ esse scio, huiusmodi ratio est, quod adhuc coniectura prouideri possit. prehensat unus P. Galba sine fuco ac fallacijs more maiorum. Plinius in Epist. ad Metium scribens. Supersunt senes, ex quibus audire soleo hunc fuisse comitiorum ordinem. Citato nomine candidati silentium summum. dicebat ipse pro se: explicabat uitam suam: testes & laudatores dabat, uel eũ sub quo legatus, uel cum qui quæstor fuerat, uel utrunq; si poterat. addebat quosdam ex suffragatoribus: illi grauiter et parce loquebãtur. plus hæc q̃ preces proderant. nõnunquã candidatus aut natales cõpetitoris, aut annos, aut etiam mores arguebat. audiebat senatus grauitate censoria: ita sæpius digni q̃ gratiosi prævalebant. quæ nũc immodico fauore corrupta: ad tacita suffragia: quasi ad remedia decurrerũt. Quòd autem Plin. hæc dixerit eo tempore quo principes Roma. honores conferebant, uel senatui permittebant (quo tẽpore lex de ambitu lata est, quæ ab Accursio pro obice citatur in cap. Barbarius supradicto) uerba Plinij in fine eius epistolæ docẽt.

De more cãdidatorum in senatu.

Sunt quidem cuncta sub unius arbitrio, qui pro utilitate communi solus omnium curas laboresq; susceptit. Quòd autem senatus decreto magistratus tunc conferrentur, ex epistola alia ad eundem intelligimus: in qua rursus de tabellaribus suffragijs loquitur, de quibus in superioribus nonnihil dictum est. Scripseram (inquit) tibi, uerendum esse, ne ex tacitis suffragijs uitiũ aliquod existeret. Factum est proximis comitijs, in quibusdã tabellis multa iocularia atq; etiam fœda dictu, in unaquoro pro candidatorum nominibus suffragatorum nomina inuenta sunt. Excanduit senatus: magnoq; clamore in eum qui scripsisset, iratum principem comprecatus est. Ille tamen sesellit & latuit: fortasse etiam inter indignanteis fuit. Quid putamus eum domi facere, qui in tanta re tam serio tempore ludat: qui denique omnino in senatu dicax & urbanus & bellus est? Congruit hoc cum eo quod scriptum est in lege tres, de episcopali audien. Codicis. Quòd autem designatio magistratuum comitiali mense fieret, et alio mense consulatum iniret, cum ex plurimis Liuij locis & Ciceronis liquet, tum ex eo quòd ipse Cicero cum consulatũ gereret Murenam consulem designatum ambitus reum defendit, ut ex eius uerbis apparet circa principium defensionis. Sunt autem hæc uerba. Quòd si in ijs rebus repetendis quæ mancipi sunt, is periculum iudicij præstare debet, qui se nexu obtigauit: profecto etiam reiectius in iudicio

iudicio consulis designati, is potissimũ consul qui consulem declarauit, autor beneficij po. Ro. defensorq; periculi esse debebit. id est: Quẽadmodum uenditor qui mancipio dedit rem quæ est in humano commercio: quiq; nexu se obstrinxit, ut emptori rem habere liceret: præstare debet rei uẽdicatiõis periculũ, ne ab emptore res auferatur iudicio: ita cõsul, quo comitia habẽte cõsul alius designatus est in annũ futurũ, debet beneficiũ populi suũq; tueri. Magistratus designatus in iudicium uocari poterat: imito aũt magistratu non poterat, ex edicto de in ius uocãdo: nec accusari: ut est autor Venuleius in tract. de accu. Proinde pecunia promissa ob honorem uel sacerdotium, hic liberalitatem significat spontaneam ad spectaculũ edendũ ob magistratũ ultro delatũ: id quod ambitus crimine uacabat. Quam ad sententiam astruendam nullo alio utar autore potius quã Marcello in ca. Publius, supra, de condicionibus & demonstr. Publius Meuius testamento ita cauit. Quisquis mihi hæres hæredes ue erunt: fidei eorum cõmitto, ut dent Gaio Seio sororis meæ filio in honorem consulatus quadring. Viuo Meuio Seius consul designatus est, & munus edidit: deinde ex cal. Ianu. consulatum ingressus est, et reliqua. Quo in loco Accursius harũ rerum ignarus, munus edidit (inquit) id est professus est se susceperturũ: cum munus edere (ut paulo antè diximus) sit spectaculũ edere uel uenationis uel gladiatorum. Cic. in eadẽ oratione. Qua

re nec plebi Romanæ eripiendi fructus isti sunt ludorũ, gladiatorum, conuiuiorum, quæ omnia maiores nostri comparauerunt: nec candidatis ista benignitas ad mendacia est quæ liberalitatẽ magis significat q̃ largitionem. Pluta. in Bruto ait spectacula Romæ mercedes fuisse magistratuum collatorum.

In cap. 1. de uarijs & extraord. cognitionibus: lego exantiquo exemplari, in quo tenuia extabant uestigia græcorũ uerborum, ἐλευθέρια μαθήματα. Pli. li. 14. Pessum ire uitæ precia: omnesq; à maximo bono liberales dictæ artes in contrarium cecidere, ac seruitute sola profici cœptum. August. lib. 6. de Ciuitate sæculares esse uocitatas à recentioribus ait. Cic. de Orat. ingenuas appellat: Aristoteles ἐλευθερίους ἐπιστήμας: Galenus ἐλευθέρια μαθήματα, ut Vlpianus. Dicuntur etiam ἐλευθέριοι λόγοι: & προπαιδεύματα, quasi institutiones præuiæ ad primam philosophiam quæ omnia complectitur: & ad theologiam, cuius incunabula hodiernis moribus longe existimantur tenuiora quàm olim. Quinq̃ id quomodo tolerandum esset: nisi etiam disciplinarum elegantiæ literarumq; nitori & claritati inimicitias denunciasset theologia ipsa professione. Verũ ingenuæ & liberales uocatæ sunt, ut ab ijs distingueretur, quas græci tum φάυλας ἐπιστήμας, id est uiles: tum ἀνελευθέρους, βαναύσους, ἀγοραίους appellant: id est liberales, sordidas, circumforancas.

Liberales artes.

In cap

In cap. 2. de pxenetis. Sed etsi qd philotrophi nomine accepit. Lego Philãtropiæ. philãthropia enim nõ mõ humanitatẽ, id est morẽ clementiã ac benignitatem significat: sed etiã liberalitatẽ. Demost. ὧν ὃς περὶ πᾶς πρεσβείας τὴν φιλανθρωπθυόμενος πρὸς αὐτοὺς ὁ Φίλιππος, ἀλλά τε πολλὰ, καὶ πολυτῶν ἐκπώματα ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ προυπεμψεν αὐτοῖς. Et φιλανθρωπία φιλοσοφία. Sic latine benigne facere dicũt. Cic. pro Plancio. Doceo gratiosum etiam tribubus Plãcium quod multis benigne fecerit, pro multis sponderit. Hic ergo philanthropiæ nomine aliquid accipere, est munusculum accipere uel mercedulam qua benignitatis magis quàm obligationis sit.

Benigne facere.

In capite sequenti: Facilius quod græci appellant peti possit, puto legendum: quod græci προξενικὸν appellant: cum hoc uerbũ in græco compendio legerim. ni si φιλανθρώπθυμα magis placet: quod benigne datũ significat. Hæc tamen coniecturæ sunt, non fidutiæ. ut in capite rei, de uerborum significatione: quod legitur: Id opus qd̃ græci uocant, id est ex opere facto corpus aliquod perfectum τὸ ἀπεργασμένον.

In ca. Munus, de uerborũ significatione: Et quosdã milites munificos uocari. Lego munifices. Munifices enim dicebãtur autore Festo, qui nõ uacabãt: sed munus principi faciebãt. Cõtra Beneficiarij dicebantur qui uacabãt muneris officio. & munifices à Vegetio dicuntur milites qui

Munifices.

lites qui munera faciunt: quibus immunes non obstricti sunt. Inde illud Plinianũ per metaphoram dictum li. 11. Vno uero sue ex omni turba relicto, sola munifex mamma quæ genito fuerat attributa, descendit. Munificem mãmam Plin. pro lactenti dixit, qua scilicet fœtus lactatur. Libro tamen. 11. cod. in cap. 2. de prædijs nauicularioru, munificum prædium dicitur. τὸ λειτουργοῦν καὶ σωτελές.

In cap. sequenti lego: Contractũ autem ultro citroq; obligationem esse. quod græci σωάλλαγμα uocant. quod uerbum apud Arist. identidem legitur in. 5. Ethicõn. Cõtrahere & distrahere ut latine opponũtur: sic græce σωαλλάττειν & διαλύεσθαι. Arist. οὐχ ὁμοίως δὲ σωαλλάξας ἢ διαλυόμενος, ἐγκαλέσαι. ac si diceret: nisi ita res distrahatur ut cõtracta est, continuo expostulabit. id autem fit cum conuenta dissolutione implentur, hoc est debiti dependione. Vnde soluere uerbum dictum τὸ ἐκτίσαι, ὃ ἀπέτισαι, ὃ καταβάλλειν. Plau. Soluta res erit si mihi dederis.

Contrahere & distrahere. Solutio debiti unde dicta sit.

In cap. Sylua. Nouales est terra præcisa, & reliqua. Lego obseruatione antiqui exemplaris. Nouales est terra proscissa: quam græci νέατον uocant. νέατος enim sic dicitur, ut ἄροτος, ἄμητος & similia. hoc est ἡ γῆ νεωστὶ προξιαμένη. Ξενοφῶν. ἡ γὰρ νεατὸς ἡ πόρος ἡ φυτεία καὶ νομή, ὑπαίθρια ταῦτα πάντα ἔργα ἐστί. Sed apud Xenoph. tempus potius significat

gnificat quàm uernactũ uel segetẽ, cũ accẽtu in ultima. νεᾶν nouare, est noualia facere: τὸ μεταβάλλειν τὸν γῆν πρότερον ἐιργασμένην. Theophrast. ἢ ὅ καὶ περγασίαν τοῦ νεᾶν κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὥρας ἢ θέρους ἢ χειμῶνος. Cic. in secundo de Orato. Subacto mihi ingenio opus est, ut agro non semel arato: sed nouato & iterato, quo meliores fœtus possit & grandiores edere. Nouatum agrum appellat, diu ante sementem cul Nouare atum, ut interim fermentaretur, & sub sementem iteragrum. retur. Proscindi autem ager dicitur non præcidi. ut in Proscissus illo Catonis oraculo. Lutosam terram ne tangito: ui om ager. ni arato: priusq; ares proscindito. hoc utilitatem habet, quod inuerso cæspite herbarum radices necantur. Plinius lib. 18. Quidã utiq; ab æquinoctio uerno proscindi uolunt. quodq; uere aratum est, à temporis argumento uernactũ dicitur. Hoc in nouali atq; irrequieto necessa Vernactũ rium est. Nouale est quod alternis annis seritur. Ex qui Noualis bus uerbis planum fit, noualem Paulum eodem modo ut et nouale. Plinium accepisse. Idem. Iustũ est proscindi sulco dodran tali iugerum uno die, iterariq; sesquijugerum si sit facul tas soli: Si minus, proscindi semissem, iterari assem. Pro scindere est primum terrã uertere grandioribus glebis relictis. Vt aũt noualis alternis annis seritur, ita resti Restibilis. bilis quotannis: qui παλιμφυὴς uocatur & παλίμβλας. Vernactũ aũt & nouale interdũ pro eodem accipiuntur, Colu. enim uernactũ appellat agrum uere primo

primo proscissum qui anno cessauit: ut lib. 2. Fabæ mo-
dij quatuor uel sex in uernacto duas operas bubulcorũ
detinent: ac in restibili unam. Idem. Fasellus terræ man
datur uel in uernacto, uel melius pingui et restibili agro.
Ego uero noualem tum diei sentio & nouale, cum pos-
messem ager tonsus quieſcit: quod culmetum lingua pa
tria uocat. Tum autem uernactum dicitur, cũ uere ter-
ra proscissa est: græce νέατ ⊙, ut diximus, & νεὸς &
νέωμα. Latine etiam interdum seges dicitur, cum ite-
rata & exculta est in sementẽ. Id cum ex loco Plinij su
pradicto, tum ex Columel. declaratur in præfatione se-
ptimi, his uerbis. Neq; inficior id eos aliqua ratione fe-
cisse, quasi sit agricolæ contrarium pastoris propositũ:
cum ille subacto & puro solo gaudeat, hic nouali gra-
minosoq;: ille fructum è terra speret, hic è pecore. Idem
in octa. Sequeris aũt noualia non solũ herbida, sed que
plerunq; uidua sunt spinis. Varro: Seges (inquit) dici
tur qud aratum nec dum satum est: Noualis ubi satum
fuit antequam secunda aratione renouetur. Idem. Mul
interest in rudi terra: an in ea seras, quæ quotannis ob
sita sit, quæ uocatur restibilis: an in uernacto, quæ inte
rim requieuit. Inde tonsæ nouales Virgilio & culta no-
ualia Est & aliud genus noualis, terra tunc primũ ad
culturã proscissa: quo modo Plin. usus est in. 17. de odo-
rata terra loquens. Talis est ferè (inquit) in noualibus
sæsa uetere sylua: quæ consensu laudatur.

In cap.

In cap. ostentum. Restituenda hæc duo uerba, φᾶσ-
μα περατῶδες.

In cap. Instratum: lego ex antiquo exemplari. Neq;
enim dubium est quin stragula uestis sit omne palliũ qd
græci περίστρωμα uocant. Quo uerbo latini etiam uti so
leni: ut Cicero in secunda Antoniana. Conchiliatis Gn. Peristro-
Pompeij peristromatis seruorũ in cellis lectos stratos ui ma.
deres. Dicũtur etiã peripetasmata ex eo quod triclinijs Peripeta-
obtendi soleant: & περιπετάσματα, & aulæa, & at- smata.
talica, ab aulis regũ in quibus expanduntur. Virg. Pur- Attalica.
purea intexti tollant aulæa Britãni Curtius. Lectos cir
cundederant aulæa purpurea auroq; fulgentia. Et in sin
gulari aulæa: quo modo græci utuntur. Curt. lib. 7. Cũ
post aulæã quæ lectos obduceret, staret rex. Cic. in Ver. Aulæa.
rem Acti. quinta. Quid illa attalica tota Sicilia no-
minata ab eodem Heio peripetasmata emere obligatus
es? Plinius. libro octauo Aurum intexere in eadem Asia
inuenit Attalus rex: unde nomẽ Attalicis. Dicuntur &
Babylonica. Idem. Colores diuersos picturæ uestibus im- Babylonĩ-
texere Babylon maxime celebrauit & nomen impo- ca.
suit Et rursus idem. Metellus Scipio tricliniaria Baby lo
nica sestert. octingentis millibus uenisse, iam tunc posuit
in Capitonis criminibus. Vocantur etiam tapetes uer-
bo & ipso græco, & tapetia. nostri uno uerbo stragu-
la & plagas appellant: ut Liuius libro nono de bello
Macedonico. Luxriæ enim peregrinæ origo ac exer-
citu Asia

citu Asiatico inuecta in urbem est. Inde primum lectos æratos, uestē stragulam, preciosam, plagulas et alia textilia Romam adduxerunt. Hæc cum animalia habent intexta, ut hodie passim habentur, ζωωτὰ à græcis, id est belluata uocantur, Plautus in Pseud. Neq; Alexandrina belluata consuta tapetia. Pallia à quibusdam uocantur, ut nunc ab Vlpiano: cum pallium alioqui sit uestis Græcorum propria, unde palliatæ fabulæ dictæ: ἱμάτιον ab illis dictum.

Belluata stragula.

Pallia.

In Cap. Sæpe ita computatum est: lego ex antiquis, cōparatum: id est cōstitutum & loquendi consuetudine receptū. Terent. in Phor. Quim inique cōparatū est: ij qui minus habent, ut semper aliquid addant diuitiori bus Cic. in Lælio. Quoniā ita comparata est ratio uitæ naturæq; nostræ, ut alia ætas oriatur ex alia. In eodem cap. Nam cum dicitur apud ueteres agnatorum gentiliumq;: q; pro separatione accipitur. Accursius non recte gentiles cognatos interpretatus est: quia utroq; uocabulo agnati intelliguntur. Verum gentilitas agnatorum erat clarioris familiæ. Morem autem eum fuisse antiquorum, ut hæc duo in sermone iungerent: ex illo prouerbio apparet, quo Varro & Columel. usi sunt: Ad agnatos & gentiles est deducendus. de quo satis est à nobis alibi dictum, atq; etiam de iure gentilitatis. & alioquin gentiles non tam agnati sunt quàm cognominas. Vnde Cicero Seruium Tullium, qui Romanorum rex fuit, gentilem

Cōparatū

Agnati et gentiles.

tilem suum uocat. Inde illud Plinianum libro 33. Singuli Marcipores Lucipores ue dominorum gentiles uictum in promiscuo habebant. quibus uerbis significat priscos Romanos singulis seruis contentos fuisse: quare Marcipores ijsti Marci pueri uel Lucij uocabātur, quasi ministri & assecłæ, ut græci παῖδας uocant seruos. quod m numerosa familia postea fieri non potuit. Fabi. m. 1. In seruis (inq;) iam intercidit genus illud nominis qd' ducebatur à domino: unde Marcipores, Publipores. Qui ergo dicebat agnatos gentilesq;, & eiusdē gentis & cognomines significabat. Falsus est etiā in eo Accur. quòd separatū & disiunctū pro eodē accepit: cū Paul. hoc intelligi uoluerit, gentiles separatos ab agnatis esse. Aliud est enim disiunctiua particula, διαζευκτικὸν μόριον: & aliud separatiua, ἀποχωριστικόν. Cic. in Top. Gentiles sunt qui inter se eodem nomine sunt, qui ab ingenuis oriundi sunt, quorū maiorū nemo seruitutem seruiuit, qui capite nō sunt diminuti. Nihil enim uideo Scæuolam pontificem ad hanc definitionem addidisse. Secundum hoc non ut quisq; agnatus est alicui, ita etiam gentilis est: nec quisq; alicui gentilis est genere, non etiā agnatus est. Quare longe abfuit Accursius à mente iurisconsulti, cum aiat hic gentiles cognatos significari. Verum est tamen (ut diximus) gentiles interdum esse qui non ex eadem familia sint: ut Marcus Tullius Seruio Tullio regi.

Marcipores.

Lorica. Idem Accursius in cap. Impensæ, non intellexit quid sit lorieatio, non est enim cælatura in modum loricæ facta: sed cum lorica sit muniuersum cuiusq; rei tutela et protectio & munimentum, id est πρόβλημα, σκέπασμα, καὶ τὸ στέγασμα. Lorica uero pars murorum est & structurarum. Vitruuius lib. 2. de lateritijs parietibus loquens. Cũ enim in tecto tegulæ fuerint fractæ aut à uentis deiectæ, qua possit ex imbribus aqua pluere: nõ patietur lorica testacea laterem, sed proiectura coronarum reijciet extra perpendiculum stillas. Loricam appellat coronarum proiecturã, quæ fit in parietibus eiusdemodi. Curtius lib. 8. Angusta muri corona erat. non pinuæ, sicut alibi, fastigium eius distimxerant: sed perpetua lorica obducta transitum sepserat. Itaq; rex hærebat magis quàm stabat in margine, clypeo undiq; incidentia tela propulsans. Loricam appellat structuram fastigiatam, quæ aquam pluuiam utrinq; dispellit extra perpendiculum ueluti suggrundulis prominentibus. Cæmentitiæ huiusmodi structuræ à structoribus nostris appellantur. In pauimentis etiam ruderatis lorica appellatur corium è marmore tuso cum calce & arena, Vitruuio libro. 6. Itaq; si necessitas urgeat, ut minime uitiosa fiant: sic erit faciendum. cum coaxatum fuerit, insuper altera coaxatio transuersa sternatur, clauisq; præfixa duplicem præbeat contignationem; deinde ruderi nouo tertia pars testæ tunsæ admisceatur. Varro libro. 1.

libro. 1 de re rust. Parietes & solũ opere testorio mar **Loricatio**
morato loricandi. Hoc in loco Paulus huiusmodi loricationem significauit, quæ nonnihil simile uel operis testorij habeat ad picturam admittendam: uel in summis structuris aliquid elegantius, cohonestamenti gratia factum potius quàm structuræ protegendæ à græcis θρίγκωσις dicitur Hom. in Odyss. χάλκεοι μὲν τοῖχοι, πρόθυρον θριγκὸς κυανοῖο, id est ὁ περιέχων κύκλος οἴκου καὶ σέφανος. A lorica loricare uerbũ dictũ. Pli. de **Loricare.**
Ichneumone loquens in octauo. Mergit se limo sæpius siccatq; sole: mox ubi pluribus eodẽ modo se corijs loricauit, in dimicationẽ pergit. Quem loquẽdi modum ab Aristotele ipse mutuatus est libr. 6. de hist. animalium. de apris enim loquens ita inquit. Mirabilia inter se prælia conserunt: seseq; ad ea loricantes, tergoraq; sua in summam crassitudinem artificio comparantes, ea ad arbores affricantes, & cœno oblita subinde assicantes. Sed hæc significatio ab lorica militari ducta est. θωρακίζουσι γὰρ ἑαυτούς, καὶ ποιοῦσι τὸ δέρμα παχύτατον ἐκ παρασκευῆς.

In ca. cũ bisextus. Cato putat mensem intercalarem additiciũ esse: omnesq; dies eius pro momento tẽporis obseruat: extremoq; diemẽsis Februarij attribuit Q. Mutius. Mensis aũt intercalaris cõstat ex diebus. 29. Accur. existimauit Catonẽ & Mutiũ à Celso reprehẽdi ut absurda dicentes: quare ad huius dicti sensum percipiendum.

adnotandum hic esse duxi id quod Macrobius libro. 1. Satur. his uerbis dixit. Cum Romani ex distributione Pompilij ad lunæ cursum, sicut Græci, annum proprium computarent: necessario etiam intercalarem mensem instituerunt more græcorum: & reliqua, quæ de intercalatione autor ille prosecutus est. Hoc autem intercalandorum mensium institutū Cæsaris ætatem præcessit. Quare hic Quintus Mutius P. filius & Cato a Celso nominati sunt iurisconsulti antiquiores Cæsare, ut autor est Pomponius, in cap. altero, de origine iuris. De quo Cæsare Tranq. ita scribit. Conuersus hinc ad ordinandum reipublicæ statum, Fastos correxit iampridē uitio pontificum per intercalandi licentiam adeo turbatos, ut neq; messium feriæ æstati, neq; uindemiarum autumno competerent: annumq; ad cursum solis accommodauit, ut. 365. dierum esset: & intercalario mense sublato, unus dies. 4. quoq; anno intercalaretur. Quo aūt magis in posterum ē calendis Ianuarijs nobis temporū ratio congrueret: inter Nouembrem et Decembrē mensem interiecit duos alios. Fuitq; is annus quo hæc constituebantur, quindecim mensium cum intercalario, qui ex consuetudine in eum annum inciderat. Ex his satis declaratur, non absurda esse quæ Cato & Mutius dixerunt de mense, qui intercalabatur eo tempore, quo annum lunæ cursus non solis moderabatur. Id demū seruopulum facit, quod de mense intercalari dicitur, esse eum dierum

dierum undetrigintā. Macrobius enim in loco supraci-
tato: Sed nondum errore (inquit) comperto per octo an
nos nonagintā, quasi superfundendos græcorum exem
plo computabant dies: alternisq; annis binos uicenos,
alternis ternos uicenos intercalantes, expensabant in-
tercalationibus quatuor. Et rursus. Hoc autem (inquit)
errore iam cognito, hæc species emendationis inducta
est. Tertio quoq; octennio ita intercalādos dispensabant
dies, ut nō nonagintā, sed 66 intercalarēt. Secūdū hoc
dictū Macrobij, mēsis qui intercalatur. 29. dierū esse nō
potuit. Quare scire nos oportet, mensem intercalarem
dici non modo qui intercalatur, sed etiā in quo interca
latur. Prior intercalatitius dici potest, id ē ἐμβολι-
μαῖος quo modo Cato cēsuit mēsem intercalarem ad- Mensis in
dititiū esse, qui in usu post Cæsarē nō fuit. Posterior ἐμ- tercalaris
βολιμαῖος græce dicitur cuiusmodi est Februarius
hodie, quem Celsus undetrigintā dierum esse dixit, non
ex Catonis ille quidem aut Mutij, sed ex sua perso-
lo quens: græce autem ἐμβόλιμος utranq; significa
tionem habet. Plinius annum intercalarem pro bisex- Annus in
tili dixit. Liuius mensem intercalariū ut Macrobius uo tercalaris
cauit, de Lucio Sciptone loquens: Triumphauit mense Mensis in
intercalario, pridie cal. Martias. Cicero ad Ligarium. tercala-
Ego tamen cum ad. 5. calend. intercalares rogatu fra- rius.
trum tuorum ueniissem mane ad Cæsarem. & reliqua.
calendas ut opinor Martias significauit. Omni enim in

tercalationi (inquit Macrobius) mensis Februarius deputatus est. Quod autē Cato de intercalari addititio dixit: hunc ferme sensum habet. Mensis intercalatus ad spatia temporum ætatumq; metienda dinumerandaq; non procedit: cum id reliquis annis defuerit quod intercalari additur: qui anni nihilo secius in numerum processerunt ætatum & temporū, licet nec pleni essent anni nec iusti, itaq; hic annus licet diebus mensibus ue redundet, non tamen longior maior ue esse cæteris iurisperitorum interpretatione censetur. Neq; uero magno pere mirum est intercalādi uarietate antiquissimos esse usus: cum etiam illa Cæsariana qua nunc utimur, cum cursu solis anni moderatoris non satis quadrare uideatur. Ephemerides astronomorū hodierno tempore æquinoctium uernum ad quintum decimum cal. Apriles, qui dies est duodecimus Martij, peractum esse significant. Nam cum omnes eardines temporum in octauis signorum parte conficiantur, si Plinio credimus autori earum rerum grauissimo, & astronomi introitum solis in cancrum ad undecimum mensis Martij signent, qui quintus iduum appellatur: octauo utiq; inde die æquinoctium peragi ea ratione existimandum est: qui duodecimus est mensis eius. At Columella & Plinius, qui Cæsaris secuti sunt rationem, æquinoctium uernum octauo calendas Apriles fieri dicunt, qui quartus est & uicesimus mensis, quare facile est iudicare tantam esse tempo,

Intercalatio Cæsariana.

temporis intercapedinem inter æquinoctium nostrum, & id quod à Cæsare signatum est quanta est inter quintūdecimō calend. et octauū. tot enim diebus æquinoctiū qd' sequimur, Cæsarianum æquinoctiū anteuertit. Quæ ratio Cæsariana si mille ac quingentis annis tot dierum spatio aberrauit à solis uestigijs: quo tandem eua sura est nisi à mathematicis aliquando corrigatur? quod nisi fiat, quid causæ est quin æquinoctium uernum in Februarium tandem retroactum iri existimemus? De difficultate autem assignandi eius æquinoctij aliarumq; temporis dimensionum Plinius loquens, ita inquit. Addidere difficultatem & autores diuersis in locis obseruando, mox etiam in ijsdem diuersa prodendo. Tres autem fuere sectæ, Chaldæa, Aegyptia, Græca. His addit apud nos quartā Cæsar dictator, annos ad solis cursum redigens singulos, Sosigene perito scientiæ eius adhibito. & ea ipsa ratio postea comperto errore correcta est, ita ut duodecim annis cōtinuis non intercalaretur: quia cœperat sydera annus morari, qui prius antecedebat: & Sosigenes ipse tribus cōmētationibus, quāq; diligētior esset cæteris, nō cessauit tamē addubitare ipse semet corrigendo. Ex his uerbis Plinij intelligimus tā tum Cæsaris tempore intelligi cœptū intercalādi quadrantis rationem non plane esse exactam ad obseruationem temporum. Accedit autor Columella, qui libro decimo: Bruma (inquit)

conficitur circa octauum calend. Ianuarij, in octaua parte Ianuarij. Nec me fallit Hipparchi ratio, quæ docet solstitia & æquinoctia non octauis, sed primis partibus signorum confici. Verum in hac ruris disciplina sequor nunc Eudoxi & Metonis antiquorumq; fastos astrologorum, qui sunt aptati publicis sacrificijs. Quia & notior est ista uetus agricolis concepta opinio: nec tamen Hipparchi subtilitas pinguioribus (ut aiunt) rusticorũ literis necessaria est. Hactenus Columel. Cum igitur (ut coniectura colligo) prima illa siue prior Sosigenis intercalatio multo maior quadrante diei fuisset, solis utiq; cursum quasi morari ac retardare cœperat: quippe cum annus uertens qui solis ipse eadem in uestigia reditu conficitur, minor esset eo anno quo Romani utebantur, id est anno ciuili, intercalationis uitio. Postea errore comperto cum aliam rationem Romani instituissent: intercalandi (ut ita dicam) compendio in errorem diuersum mortales adduxerunt, ut iam Cæsaris rationem sequentes non morari solem ut antea, sed urgere accelerareq; uideamur, annumq; uertentem anno ciuili septem dierum interuallo anticuertamus, & ueluti solem currentem præpropere incitemus. Eodem porro errore reliquos etiam temporum cardines retro agentes: solem ipsum eorum moderatorem solstitio & bruma alteroq; æquinoctio itidẽ adurgere uidemur. Siquidẽ omnes temporũ cardines in octaua parte signorũ

signorum peraguntur, ut antea ex Plinio docuimus, & Columel. lib. 12. Plinius: Omnes (inquit) hæ differentiæ fiunt in octauis partibus signorum. Bruma capricorni: ab octa. cal. Ianua. ferè æquinoctium uernum arietis: solstitium caneri: alterumq; æquinoctium libræ. Cui cõgruit quod alibi eodem lib. dicit. Solstitium peragi in octaua parte caneri et octauo cal. Iulij diximus. magnus hic anni cardo. Idemq; ipse antea dixerat libro secũdo, cap. duodetricesimo. Apud Columel. autem lib. 12. legitur 8. cal. Iulias sol introitum in canerũ facit. quæ uerba esse corrupta argumento sunt uerba quæ subsequuntur post unum aut alterũ uersum 8. & 7. & 6. calend. Iulias solstitiũ. Et rursus inferius: Octauo calend. Octobris & 7. & 6 æquinoctiũ autumnale. Aliud est enim solstitium, & aliud introitus in cancrum: cum introitus in prima parte, & solstitium in octaua fiat. Quare apud Columel. ita legendum uidetur in loco supracitato 15. uel 13. cal. Iul. sol introitum in cancrum facit. facile enim fuit notas numerorum corrumpi. Proinde cum Columellæ ætate, qui circa Cæsaris tempora fuit, solstitium peragi non modo octauo sed etiam sexto calend. Iulias censeretur: qui dies festus est diuo Baptistæ: si retrorsus inde dies numeres octo, in diem septimum decimum mensis incurres, id est in quintumdecimum cal. Iulias, quo die solis est ingressus in cancrum. nostri autem mathematici eum tertiodecimo attribuunt, qui ter

tius est iduum. Quòd si à sexto cal. quo peragitur solstitium secundum Columellã, retro numeres: ad undecimũ peruenies, & maius erit interstitium. Iam æquinoctium autumnale hodie statuere astrononomi uidentur ad decimum diem cal. Octobris, qui uicesimus est Septembris: cum introitum solis in Libram, 15 die signẽt idibus eiusdem mensis, At Columella 13. (inquit) calẽd. Octobres sol in Librã transitum facit. & paulo pòst. 8. (inquit) cal. Octobres, & 7. & 6. æquinoctium autumnale. Deniq; introitum solis in Capricornũ hodie ephemeridum editores 12. die Decembris obseruant, id est pridie iduum. De quo Columel. 16. (inquit) calend. Ianuarij sol in Capricornum transitum facit: Brumale solstitium ut Hippatcho placet. Et inferius 9. calend. Ianuarij brumale solstitiũ sicut Chaldæi obseruãt. Hactenus ille. Nos igitur hodie pridie idus Septemb. introitũ solis in Capricornũ statuimus: ideoq; brumam in octaua parte, id est decimoquarto calend. Ianuarias, id est undecimo die Decembris. Traditio autem Columellæ quarto & uicesimo die statuit, id est nono calẽd. quod est peruigilium natalis saluatoris nostri. Plinius autem octauo calend. attribuit, id est natali dominico. Ex quibus manifestũ est nos ab antiquorum obseruatione quinq; dierũ interstitio ut minimũ abscessisse. quanquã & apud priscos parũ eiusmodi obseruationis computationisq; ratio cõstitit, utpote quum Hipparcho cũ Chal-

Chaldæis non conuenerit: nisi quòd Hipparchus obseruasse uidetur solstitium cum oriretur Chaldæi cum peragetur, ut & Plinius fecit. Quòd si hodie fastos constituere in mentem ijs ueniret, quibus id licet pro potestate facere: ut quarto quoq; anno diem unum intercalarem habemus, ita trecentesimo ferè anno exemptilem unum in posterum haberemus, ita ut primo anno bisextili die, illi aut quinq; aut plusculi, qui hactenus excreuerunt & nunc redundant, semel eximerentur. Huiusmodi autem diebus olim græci utebantur ἐξαμέρους uocantes. Id quod Cicero in tertia Verrina refert. Difficultas autem rei exacte constituendæ inde oritur, quod orbis signiferi circuli in trecentos sexaginta gradus tribuitur, quæ partes maximi circuli à sphæricis autoribus appellantur. quarum unaquæq; pars in sexaginta particulas diuiditur, quæ minuta uocantur: & rursus minuta hæc singula primaria in sexagena minuta secundaria. At diligentissimi mathematicorum tradiderunt solem orbe suo eccentrico ita ferri, ut ex aduerso motionis cœlestis, quæ orbes omnes secum rapit, in singulos dies minuta undesexagena & octona circiter secundaria quotidie retrocedat quarum computatio & in asses in horasq; collectio, rem inexplicabilem reddit: cum eo quidem quòd ut collectæ fuerint quantumuis exquisite, tamen partitio in annos aliquot distribui ita exacte nequit, intercalationeq; adæqua- Exemptiles dies.

adæquari, ut non aliquid aut excurrat aut desit. Hoc autem non ambigetur (ut opinor) si quis intentius animaduerterit intercalationem quadrantis paulo maiusculam esse, quàm ut eum fine anni uertentis competeret. Indeq; factũ ut cessim semper eamus à tempore Cæsaris ab eiusq; obseruatiõe temporum. His etiam causis accedere forsitan illud potest quod Columella libro primo his uerbis inquit. Multos enim iam memorabiles autores comperi persuasum habere, longo æui situ qualitatem cœli statumq; mutari: eorumq; consultissimum astrologiæ professorem Hipparchum prodidisse, tempus fore, quo cardines mundi loco mouerentur. cui conuenit Plinij dictum lib. 36. qui de gnomonis cuiusdam mutatione loquens ita inquit. Hæc dierum obseruatio 30. iam ferè annis non congruit, siue solis ipsius dissono cursu & cœli aliqua ratione mutato: siue uniuersa tellure aliquid à centro suo dimota, ut deprehendi & in alijs locis accipio: siue urbis tremoribus ibi tantum gnomone intorto.

In cap. Spadonum: thlibiæ & talasiæ: Thlibiæ & Thlasiæ hic legendum Ioannes Crastonus iandiu admonuit. apud quosdã tamen Thladiæ dicũtur: θλασίαι. Paulus Aegineta libro. sexto de Eunuchismo loquens: Duplex (inquit) Eunuchos faciendi ratio. Partim enim collisione: partim exectione fiunt. Prius illud genus hoc modo fit. Pueros adhuc infantes in peluim insidere faciunt

cũt aquæ calidæ. Deinde cum corpuscula flaccuerint, in ipsa pelui digitis testiculos collidunt, quoadusq; euanidi abeant, nec iam concreto coagmento cõtrectationem subeant, ὁ μὲν κλῶσιρ, ὁ δὲ κατ' ἐκτομήν. Spadones sunt quibus eremasteres sunt euulsi: id est nerui quibus colei suspensi sunt. Spadones

In cap. Anniculus. Ante diem decimum calendarũ, & post diem decimum calendarum, utroq; sermone undecima dies significatur. Hoc loco (ut opinor) Paulus lectorẽ morari hoc gripho uoluit potius quàm docere. Quare non immerito hoc dictum Accursius malã litteram uocat. Lauren lib 4. elegantiarum meminit, nec tamen interpretandum censuit. ipse quidẽ duobus modis intelligi hoc posse arbitror. uno modo ut undecimã diem præcedentis mensis intelligamus: altero subsequẽtis, à quo calendæ nomen sortiũtur. ut uerbi gratia. Ante diem decimum calendarum Martij facturum te aliquid cum spoponderis, certum est te uicesimum diem Februarij significasse: qui decimus est à calendis Martij, & quo die Romani decimo calendas dicere ac scribere solebant. Et rursus cum dixeris te factuũ post diẽ decimum calendarum, intelligere potero diem undecimum Martij, inter quem & calendas nouem dies intercedunt. Est enim undecimus dies nõ calendarum ut ille prior, sed dierum mensis à quo calendæ denominantur. Priorem interpretationem uix probare ijs poterimus

qui

qui censent eundem diem significari cum decimus decimo calendas Martij uel Aprilis, & ante diem decimũ calend. id est decimo die ante calendas: quod loquendi compendio decimo calendas dici institutum est. In qua sententia ego sum, Ciceronis autoritate ductus, apud quem in Philip. ultima sic legitur. Memoria tenent me ante diem decimo quarto calend. Ianuarij principẽ reuocandæ libertatis fuisse. quibus uerbis eum diem significauit, quo die 14. calend. Ianu. dicitur: ut ex Philipp. quinta liquet. quam orationem cũ Cicero in senatu haberet calendis Ianuarijs, Recordamini (inquit) qui dies nudius tertius decimus fuerit: quantus cõsensus uester fuerit, quanta uirtus. Dies enim tertius decimus à calendis Ianuarijs retrorsum numerum agendo est, dies quo dicitur 13. calendas Ianuarij, qui est uicesimus Decembris. quare in Philip. ultima non diem 14. sed 13. calendas legendum esse censeo. Nam si numeri nota uno puncto non redundaret, Cicero nudius quartus decimus in quinta Philip. dixisset: cum nudius tertius decimus nõ semel ibi legatur: etiam si Laurentius mendose legi censet: in quo et minime assensus sum: sicut nec de eo quod apud Plautum legitur. De 13. enim die Ciceronem intellexisse, uerba quæ alibi in eadem oratione sequuntur satis declarant. Hoc dies (inquit) duodecim profecerunt: ut quem nemo præter Cotylam unum muetus sit qui defenderet, is habeat iam patronos etiam consulares. Cæterum mos

Nudius quartus decimus.

mos hic loquendi de quo nunc agitur, creber apud antiquos fuit. Idem Cicero ad Atticum, de Quinto fratre. Nuncij nobis tristes nec uarij uenerant ex ante diem nonarum Iun. usq; ad pridie calendas Septembris. Et in Catij. Dixi in senatu cædem te optimatum contulisse in ante diem quintum calendas Nouembris. Liuius Consules prætoresq; usq; ante diem quintum calendas Maias Romæ Latinæ tenuerunt. Est autẽ loquendi modus per uerborum transpositionem receptus, ut exaudire hæc uerba ita debeamus, usq; diem quintũ ante cal. Sic græci, πρὸ πέντε καλενδῶν ἰανναρίων Lactantius lib. 4. diui. institu. Tyberij Cæsaris anno quintodecimo, duobus geminis consulibus ante diem decimũ calend. April. Iudæi Christũ cruci affixerunt. quibus uerbis dies tertius et uicesimus Martij significatur, quod si admittamus uerũ nõ esse uidebitur quod Paulus dixit, ante decimũ diẽ cal. undecimũ diẽ significare. Vtcũq; sit: uel ænigmate uel oxymoro Paulus detinere lectorẽ uoluisse mihi uidetur. Fortasse autẽ aliud est ante diem decimum calendas, qui sermo per transpositionem receptus est, ut diximus: & ante diem decimũ calẽd. qui ita ut illud resolui non potest: ut sit decimus cal. Aprilium tertius & uicesimus Martij, & ante diem decimum calendarum undecimus, id est secundus et uicesimus eiusdem: post diem autem decimum calend. Aprilũ, sit dies undecimus April. Cum ergo dicit Paulus, Vtroq; enim sermo-

Ante diẽ quintum cal. & similia.

sermone undecima dies significatur: id subintelligendū reliquit: si alterum sermonē retro, alterum porro agas. Quod si de ijs mensibus intelligatur qui undeuiginti calendas habent: ut uerbi gratia, si dicas, decimo calend. Decemb. pridie & postridie eius diei erit undecima dies, siue porrouersus numeres siue retrorsus. nam uicesimus si secundus dies erit undecimo calend. & uicesimus quartus erit undecimus calend. id est undecimus à decimo nono calend. Secundum quam interpretationem cū eodem nomine uocetur, tamen non idem erit dies. Huiusmodi ferme est apud Gellium libro septimo. Quod uiuet & quod morietur. Conuenire hic etiam uidetur illa quæstio apud eundem agitata libro undecimo, quid sit intra calendas.

In capite Massurius, uerbum græcum restituendum. Quosdam eā quæ uxoris loco sine nuptijs in domo sinquam græci παλλακὴν uocant.

In cap. Carbonum. Sed & de balarijs idem est. legendum Balanis. Et inferius, non sloboli sed strobili legendum. Strobili prima breui nuces sunt pineæ: et uenti procellosi, qui cōuolutim grassantur. Balani sunt glādes, & id quod glandis forma ad subducendam aluū in podicem manu inditur, apud autores medicinæ.

Strobili.

Balani.

In cap. In lege censoria. Lex censoria non à censu, ut Accursius dixit, sed à cēsoribus: quorum erat munus portoria uectigaliaq; locare. Liuius libro quarto de censura

sura loquens. Sub ditione eius magistratus publicorum ius priuatorumq; locorum, uectigalia pop. Romani sub nutu atq; arbitrio sunt. Quod aūt sequitur: Constitutum est eam domum unicuiq; nostrum debere existimari, ubi quis sedes & tabulas haberet, suarumq; rerum constitutionem feciſſet: interpretatione egeret, nisi in priore editione huiusmodi animaduersionum docuissemus eas tabulas his uerbis significari, quas instituti prisci fuit unumquemq; sibi de domestica ratione facere, à græcis ephimeridas dictas. Cornelius Nepos de Pomponio Attico cū in primis lautus esset eques Ro. & nō parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines inuitaret: scimus nō amplius quàm terna milia æris in singulos mēses ex ephemeride eū expensum sumptui ferre solitū. Ibidem: ex quibus agris paterfamilias fructus caperet, quibus se toleraret. Tolerare hoc in loco est, qđ græci διαζῆν dicunt κοὴ ἀποζῆν: id est modice & summa parsimonia uiuere. ἐσευομένως ζῆν. Plato. νομῇ δ' ἀρέσαν τοπλεῖσον. Thucyd. νεμόμενοι τὰ ἄυτῶν ἕκασα ὥσε ἀποζῆν. quibus opponitur ἐπιζῆν κοὴ καταζῆν, τότ' ἔσι τὸ ἐκτεταμένως ζῆν. Cæsar. li. 3. belli ciuil. Libenter etiā ex perfugis agnoscebamus equos eorū tolerari: reliqua uero iumēta interisse. id est quo quomodo sustētari. Idē. Erat summa inopia, adeo ut folijs ex arboribus strictis, & teneris arborum radicibus

Tabulæ domesticæ, id est ephemerides.

Tolerare

cibus contusis equos alerent, & cogerentur his rationibus equitatum tolerare. τὸ ἱππικὸν ἀνακαρτερῆν. Tolerare uitam, Tacitus. Multos militia: quosdam exercendo agros tolerare uitam. A græcis sermo tractus, à quibus ἑαυτοὺς ἀνακαρτεροῦντας uocantur sese tolerantes hac ratione: quod qui facere non sustinent ἀποκαρτερῆν dicuntur, & inedia uitam finire.

In cap. qui fundum: deest unum uerbum græcũ: Nuces & ficus & uuas dnutaxat duracinas & purpureas, & quæ eiusdem generis essent, quas non uini causa haberemus: quas græci ξωξίμους appellant. Sic in antiquo legimus, & Politianus in Epistolis animaduertisse se scripsit. ξώξιμον edulis & cibaria escariaq; latine dicitur. Pli. li. 14. In pergulis uero (inquit) seruntur uuæ escariæ appellatæ: è duracinis albæ nigræq;. Idem. Cõseminia nigra: uino minime durãte uua maxime post quindecim dies q̃ ulla alia: minus fertilis sed cibaria. Duracinas aũt à duritia acinorũ dictas, ex eodẽ autore nouimus: qui de Italia loquens: Vua (inquit) non alibi gratior callo: unde posit inuenisse nomen duracinæ durus acinus. Idem etiam purpurearum meminit. Tranq. ex Epist. August. Dum lectica ex regia domum redeo, panis unciam cum paucis acinis uuæ duracinæ comedi. Sic autem duracina uua, ut ficus duricoria dicitur.

Vua edulis & cibaria.

Duracina uua.

In capi. liberorum. Totiens enim leges necessariam dicunt

dicunt cognationem singulorum nominibus uti. Sic in antiquis legitur, & apud Accur. sed tamen planum est animaduertentibus mendosam esse lectionem, sicq; reconcinnandam. Toties enim leges necessarium ducunt cognationum singularum nominibus uti.

In cap. Telum, desunt tria uerba græca, quæ sic in meo libro restituenda duxi, antiqui exemplaris obseruatione nõnihil in hoc loco adiutus. In §. Telũ. Dictum ab eo quod in longinquũ mittitur, à græca uoce τηλόθεν figuratũ. & paulo pòst. nam quod nos telum appellamus, illi βέλος appellãt. Et rursus inferius. Et id quod ab arcu mittitur, apud græcos quidem proprio nomine τόξευμα uocatur.

In cap. qui uenenum: legendum, Cum id quod nos uenenum dicimus, græci φάρμακον dicunt. Pharmacon apud Græcos in utranq; partem significationem habet. Vnde Pharmacopolæ medicamẽtarij dicti: quorũ ministri Pharmacotribæ dicuntur, medicamenta pilo pinsentes in mortario q; terentes. & Antipharmaca antidota, & quasi uenenorum uenena. Dioscorides de iuglandibus: Contra uenena (inquit) exitialia uim habent antipharmaci: siue à ueneno hausto esitẽtur, siue ante edantur. Dicuntur etiã ἀλεξιφάρμακα, quasi uenenũ amoliẽtia et uim ueneni expultricẽ habẽtia: quæ cũ ante uenenũ sumũtur προφυλακτικὰ etiã appellãtur. Inferius

Pharmacopolæ.

aũt area Homericis uersibus ex Odysseæ li. 3. replẽda.

τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μηδόεντα,
Ἐσθλὰ, τὰ οἱ πολύδαμνα πόρε Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίη. τὴ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα,
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δ' οὐλα

Tyndaris hæc habuit ſummo Ioue nata uenena, Oppá.
Quæ Polydamna dedit coniunx Aegyptia Thonis,
Commoda, conſulte medica compoſita ſub arte:
Multa legens Pharia ſolers tellure uenena,
Noxia permixtim carpens quoq; commoda multa.
Hæc medicamenta data eſſe Helenæ ab uxore Thobis Thebis in Aegypto, autor eſt Diodo. in. 2. Locus aũt ille Homeri celebratus eſt à græcis ob Nepẽthes illud, quod Helena cum Telemachum cum Piſiſtrato hoſpitio ſuſcepiſſet, in conuiuium attulit, in uinumq; iniecit. cuius medicamenti erat ea uis & facultas, ut omniũ malorũ obliuionẽ ingeneraret. Siquidem uſq; adeo lætificum erat atq; exhilarans potores: ut qui uinũ eo temperatũ hauſiſſet, nullã ille lacrymam eo die emittere poſſet: non ſi ambo eius parentes mortem eo die obiuiſſent: non ſi liberi eius in ipſius conſpectu contrucidati fuiſſent. Propterea eiuſmodi pharmaca μηδόεντα uocat Home. id eſt κατὰ θεωρικὴν τέχνην ἐσκευασμένα. ut inquit Plutarch. Pli. lib. 5. & 20. de inuentione herbarum loquens, Homerus (inquit) primus doctrinarũ & antiquitatis

Nepenthes.

tatis parẽs, multus alias in admiratione Circes, gloriam herbarũ Aegypto tribuit, tum etiã cũ rigaretur Aegyptus illa, non aũt eſſet poſtea fluminis limo inuecta. herbas certe Aegyptias à regis uxore traditas ſuæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes obliuionẽ triſtitiæ ueniamq; afferens, & ab Helena utiq; omnibus mortalibus propinandum. Quod dictũ Plin. ex Theophraſto accepit li. 9. de hiſt. plantarũ. qui quod Plinius obliuionem triſtitiæ ueniamq; afferre dixit quaſi immunitatem uacationemq;: ipſis λήθην κακῶν καὶ ἀπάθειαν τῶν κακῶν dixerat. fortaſſe autẽ Plinius apud Theophraſtum non ἀπάθειαν, quaſi indolentiam & impatibilitatem malorum: ſed ἀπένθειαν legit quaſi luctus ueniã. quod uerbũ alludit ad νηπενθὲς. Meminit etiam Nepenthus libro uno & uiceſimo idem Plinius. Macrobius ſeptimo Satur. Non minus autem quàm dulcedo uini hilarant uerba conuiuium. Nam ſi Homeri latentem prudentiam inſcruteris altius: delimentũ illud qđ Helena uino miſcuit, nõ herba fuit, non ex India ſuccus: ſed narrandi opportunitas, quæ hoſpitem mœroris oblitum flexit ad gaudium. Meminit & Philoſtratus in uita Apollonij libro ſeptimo. Νηπενθὲς autem (ut inquit Euſtathius) dicitur οὐ μόνον ἐξεχημένον πένθους, ἀλλὰ καὶ ἐρίσκον, ὅ ὄξιν ἄλυπον. Νηπενθὲς χολάν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.

Locus autem integer apud Homerum sic legitur.

Ενθ' αὖτ' ἄλλ' ϝόνησε Ελένη Διὸς ἐκγεγαυῖα.
Αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεμ' ἔπινον,
Νηπενθὲς ἄχολόν τε κακῶν ὀϊλληθόν' ἀπάντων.
Ὅς τὸ καταβρέξειεν ἐπὶ κρατὶ μιγείη,
Οὐκ ἂμ' ἐφημέριός γε βάλοι κατὰ δάκρυ παρειῶν,
Οὐδ' εἰ οἱ κατατεθναίη μήτηρ τε πατήρ τε,
Οὐδ' εἰ οἱ προπάροιθεν ἀδελφεὸν ἢ φίλον υἱὸν
Χαλκῷ δηϊόωεν, ὁ δ' ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπε.
Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα,
Ἐσθλὰ, τὰ οἱ πολύδαμνα πόρε Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίη, τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δ' ὀλοά.

Hic Helenæ subijt uino miscere uenenum, (cá.
Soluere quod luctus, iras sopire minaces,
Quod memori fertur resides abstergere sensus
Sortis acerbæ animo, atq; obliuia ferre malorum.
Qui semel id patera mixtum nepenthus iaccho
Hauserit, inde diem totum non fuderit ullam
Ille oculis lacrymam: non si suauissima proles,
Si germanus ei charus mater ue pater ue
Oppetat ante oculos ferro confossus atroci.
Tyndaris hæc habuit summo ioue nata uenena,
Quæ Polydamna dedit coniunx ægyptia Thonis
Commoda, consulte medica composta sub arte:
Ipsa etenim Pharia solers tellure uenena

Noxia

Noxia multa legit, mixtimq; salubria multa.

Sequitur in eodē ea. Glandis appellatione omnis fructus continetur ut Labolenus ait: exēplo græci sermonis, Δρυὸς: apud quos omnes arborū species appellātur: quē locū ex antiquo exēplari sic lego. apud quos omnes arborū species ἀκρόδρυα appellātur. Species aūt hic sic accipitur ut in ca. ult. supra de muneribus. Nam harum specierū curatores, quos σιτῶνας & ἐλαιεμπόρους græci appellāt, creari moris est. Et species horrearia in titulo de cōditis in publ. horreis, li. 10. codicis. Prisci aūt græci omne genus arboris Δρυὸς appellatiōe intellexerūt. Est aūt δρῦς, pprie robur. Vnde Dryidæ Gallorū sacerdotes appellati: ut autor est Pli. lib. 16. Ab hoc uocabulo δρύφακτος & Δρυπετὴς deriuata: in qbus dictionibus uestigia primigeniæ illius significationis apparent. δρυπετῖς enim dicūtur fructus adulti & maturi, quasi iā ex arbore casuri. Vnde drupæ oliuæ. Plini. libro. 15. de oleo loquens. Optima autem ætas ad decerpendum inter copiā bonitatēq; incipiente bacca nigrescere: nostri uocāt drupas: græci uero drypeteis. πρὸ τῶν δρῦν igitur fit dictio ἀκρόδρυα: quo uerbo Gaius omnem fructum significari dixit. Proprie tamen ἀκρόδρυα à græcis appellantur quæ in ambitu lignosum putamen habent: id est τὰ τὸ ξύλινον ἐκτὸς ἔχοντα. καὶ πρὸ τὰ ἄκρα καὶ τὸ ξύλινον ἐντὸς. quod ge Δρυὸς. ἀκρόδρυα.

nus appellatione nucum apud latinos cõtinetur: id est τὰ καρυκά. Contra autem quæ poma dicimus: ut sunt cydonia malaq; reliqua, pruna, cerasa, et similia: à græcis ὀπώρα dicũtur singulari numero. Iulianus in Epist. νῦν δένδρα παντοίαν ὀπώραν φέροντα. unde ὀπωρῶναι eorũ fructuũ negociatores apd Demost. ut σιτῶναι et πλῶναι. Quæ aũt glãdis appellatiõe apud scriptores intelligũtur, à græcis βαλανηρά uocãtur. Latior est autẽ iurisperitorum ex edicto interpretatio, ut hic Gaius tradidit.

In cap. pupillus, lego: Incola est qui in aliquam regionem domiciliũ suũ cõtulit: quẽ græci πάροικον uocãt. Sic enim antiquum exemplar legendum esse, nõ leuem fidem facere mihi uisum est literarum uestigia obseruanti, non fugientia illa quidem & obscura, sed aliquã imaginem lectionis ueri similis retinẽtia: cum frequen-
Incola. tius incola μέτοικος appelletur, ut alibi diximus: Cicero in Offi. Peregrini autem & incolæ officium est: nihil præter suum negocium agere: nihil de alieno inquirere: minimeq; in aliena repub. curiosum esse. Huiuscemodi incola fuit Abrahamus ille inclytus in terra pollicitationis. ὡσεὶ πάροικισεν εἰς γῆν ἀλλοτρίαν ἐπαγγελίας. Quare ad Ephesios secundo capite. Ergo iam
Diuus Paulus. (inquit Apostolus) non estis hospites et incolæ, sed estis ciues sanctorum et domestici dei. οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι

πάροικοι. uel ad uerbũ: Iam non estis peregrini & incolæ, sed municipes estis sanctorum & in familia domini. Apostolus enim græcarum rerum gnarus ut linguæ fuit: quamobrem in epistolis translationibus ipse non paucis usus est ad græcorum ritus institutaq; alludentibus. Sequitur in eodem capite. Aduena est quem græci appellant. Lego, quem græci ἐπήλυτον appellant, ei-usdem exemplaris fide adductus. ἐπήλυτοι, id est aduenæ & coloni, duorum sunt genera. Quidam enim indigenis exactis ad incolendum ciuitatem quampiam ueniunt: ut apud Thucydidem: ἐπήλυδες ἑαυτῶν ἔπεμψαν Ἀθηναῖοι. è corpore suo miserunt Athenienses qui in urbe exhausta habitarent. Quidam autem ideo mittuntur ut tanquam supplementum sint semiplenæ ciuitatis: ut apud Aristotelem in Politicis, Ἀπολλωνιᾶται ἐπήλυδες ἐπαγόμενοι ἐστασίαζον: Apolloniatæ cum aduenas in suã urbem asciuissent, seditione agitati sunt. σύνοικοι autem sunt conuenæ diuersis è locis eodem coëuntes ad urbem coniunctis ædificijs condendam: qui alio nomine σύγκλυδες, appellantur. quare συνοικίαν Plato ciuitatem appellat: propter domiciliorum coniunctionem. Aduena alioquin à græcis ἔπηλυς dicitur. Isocrates in παγκρατικῷ. οὐδ' ἐπὶ πάσιν ὅστις ἡγεῖτο τοὺς ἐπήλυδας τῶν αὐτοχθόνων, id est, Lacedæmonios Athenienses imperitare

qui aduenæ sunt, cũ Athenienses sint indigenæ Atticæ.

In capite malum §. plumbum. Plumbum autem quod pro tegulis poneretur, ædificij esse Labeo ait: sed id quod in ripa ypatheij tegendi causa poneretur, contra esse. Lego ex antiqui obseruatione hypæthrij: ut in priore editione animaduertisse nos iampridem scripsimus, cum de hoc uocabulo dissereremus.

In capite Statuæ. Statuæ affixæ basibus structilibus: Siquis id legerit quod alibi de structili opere structuraq; scripsimus: facile percipiet Accursium huius dicti sententiam non esse assecutum. Bases structiles sunt ue luti sedimenta columnarum, non solido lapide cæsa, sed opere cæmentitio lateritio ue coagmentata: quibus columnæ βεβήκασιν, id est nituntur, ipsæ quidem solido lapide constantes. Quas ideo (ut opinor) partem ædiũ non esse respondit Pomponius, quòd solidi lapidis scapus uideri non potest cohærere cum basi quæ structili opere constat: quare pars eius corporis esse non potest, quod dissimili opere compositum est. In eodem capite Prothyrum est uestibulum domus: ita de priuatis ædibus dictũ, ut Propylæum de uestibulo urbis uel templi uel regiæ. quanquam Aristoteles de regia Persarum loquens in libro de Mundo, τὸ πρόθυρον iunxit τοῖς πυλῶσι. Plinius libro triceſimo ſexto. Non postferuntur & Charites in propyleis Athenienſium, quas Socrates

Basis structilis.

Prothyrũ Propylæũ

crates fecit alius ille quàm pictor. Prothyrum tamẽ aliter à græcis aliter à latinis accipi, autor est Vitruius libro sexto: de uocabulis græcis loquens, quæ apud græcos latinosq; non eodem significatu accipiuntur. Prothyra (inquit) græce dicuntur quæ sunt ante ianuam uestibula: nos autem appellamus Prothyra, quæ græce dicuntur Diathyra. nec addidit quid hoc uocabulo intelligere debeamus. Ego autem existimo διάθυρον esse obicem transuersarium ductilem aut uersatilem: id est repagulum è materia compactum, quod & uehicula et equos à uestibulo ædium arcent: qualia multa Luteciæ uidentur. In quo significatu hoc in loco prothyrum accipiendum censeo. Nam alioqui si prothyron πρὸ θυρῶνα, id est uestibulum, intelligamus: fieri nequit ut pars ædium non sit, cum prothyrum inter exemptilia numeretur sine ædium fractura. Nec obstabit dictum Gellij: qui Cæcilium Gallum in libro de significatione uerborum quæ ad ius ciuile pertinent, ita tradidisse affirmat. Vestibulum non ipsis ædibus esse dicit nec partem ædium, sed locũ ante ianuam domus uacuum, areamq; per quam à uia publica accessus est ad ædeis. Siquidem olim quibus ampliores domos habere licebat: iij ante ianuam locum relinquebant, qui medius inter uiam & fores domus esset: qui locus statio erat salutatorum. Apud nos autem huiusce modi uestibula in uiam procu-

Diathyrõ

Vestibulũ

procurrentia longiuſcule non fiunt duntaxat in priuatis ædibus: niſi quatenus ea quæ diximus prothyra proferre eorum uenia licet, quorum de uia publica ſtatuere munus eſt: quos ob id uiatores (ut opinor) appellare poſſumus: ὁδοκριούς appellabant Athenienſes. Viatores.

Sub titulo de regul. iuris. Omnis diffinitio in iure ciuili periculoſa eſt. parum eſt enim ut nõ ſubuerti poſſit. Lego: Rarum eſt enim. Accurſius diffinitionẽ duobus modis intelligi poſſe ait. Vno modo ut diffinitio ſit. propria & breuiter comprehenſa rerum ſubſtantiæ enunciatio: quæ conſtat genere, ſpecie, differentibus & proprijs, ut inquit Quintilianus. Alio modo ut ſit plurium rerum ſummatim facta traditio, quaſiq; ad regulam exacta rerum doctrina. Quod ſi uerum eſt, non diffinitio ſed definitio legi debet, ut uerbo græco reſpondeat. Huiuſcemodi enim definitio Aphoriſmos græce dicitur. Eſt enim ἀφορίζειν καὶ ἀφορισμοὺς φθέγγεσθαι: ut Σωράνος de Hippocrate loquẽs. ὃς ἀφορίζων ἤτοι βραχυλογῶν, ἔφη τὴν ἔνδειαν ὑγείας εἶναι μητέρα. Sic enim dicitur ut. ἀπαφθέγγομαι, ἀντὶ τοῦ σαφῶς καὶ μὴ ἀλληγορικῶς λέγειν. Vnde Apophthegmata quaſi præciſæ ſentẽtiæ & breuiter circunſcriptæ. Γνωμικοὶ ἀφορισμοί. ijdem ſunt cum Apophthegmatis: dicta ſcilicet ſententioſa, quæ dicteria quidam appellauerunt. Plutarchus in Lycurgo. καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Λυκοῦργος

βραχυλόγος τις ἔοικε γενέσθαι καὶ ἀπαφθεγματικός. Definire autem uerbum in ea ſignificatione legere me non memini. Ex quo fit ut mirer unde id aut Accurſius acceperit, aut ij unde Accurſius didicit. Vtro autem modo potius hic accipi debeat definitio, non temere inuenias qui affirmare auſit, ut opinor. utrunq; enim defendi æque poteſt. De finitione enim loquens Quintil. in ſepti. Rariſſima enim apud oratores reperietur illa ex conſuetudine philoſophorum ducta ſeruitus. eſt enim certa ſeruitus ad certa ſe uerba aſtringendi: idq; faciendum in libris Ciceronis de Oratore uetat M. Antonius. Nam eſt etiã periculoſum: cũ ſi uno uerbo ſit erratum, tota cauſa cecidiſſe uideamur. optimaq; eſt illa uia qua utitur Cicero pro Cecinna, ut res proponatur, uerba non periclitentur. Etenim recuperatores, nõ ea ſola uis eſt quæ ad corpus noſtrum uitamq; peruenit, ſed etiã multo maior ea quæ periculo mortis iniecto formidine animũ perterritũ loco ſæpe & ſtatu dimouet. Difficultas autẽ finiendi oritur ex ſubtilitate quæ circa propria ac differentia uerſatur: ut ipſe alibi dixit. Eodem pertinẽt ea quæ à Cic. de definitiõe in Topicis dicuntur.

FINIS.

Digito compesce labellum.

Dixisse aliquando pœnituit, tacuisse nunquam.

עת לחשות ועת לדבר

Basileæ, In ædibus
Thomæ Volffij.

M. D. XXXIIII.
Mense Septemb.

